

ADI KONULMAYAN
DARBE

MART
MUHTIRASI

Hamit Emrah BERİŞ

ADI KONULMAYAN
DARBE

MART
MUHTIRASI

©
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

PRESTİJ ESERLER DİZİSİ

YAYIN SAHİBİ
Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP

YAZAN
Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Nasuhi GÜNGÖR

YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Rafiye CERİOĞLU

YAYIN YÖNETMENLERİ
Dr. Metin ÖZKAN
Serhat Buhari BAYTEKİN
Fatih YILDIZ

FOTOĞRAFLAR
TBMM Kütüphanesi Arşivi
Milli Kütüphane Arşivi

YAPIM
Uluslararası Piri Reis Kültür Ajansı
www.pirireisajans.com

KAPAK VE İÇ TASARIM
Yeşim POLAT
Toprak GÜNDOĞDU

BASKI
Mayıs 2023

ISBN: 978-605-2089-95-8

BASKI ADEDİ
100

Beriş, Hamit Emrah
Adı Konulmayan Darbe: 12 Mart Muhtırası / Yazan; Hamit Emrah Beriş | 1. bs. -- Ankara: TBMM, 2023.
332 s. : rnk. fotog. ; 22 x 27,5 cm -- (TBMM Yayınları; TBMM 2023 /1 – BYHİB/1, Prestij Eserler dizisi)
Kaynakça var.
ISBN: 978-605-2089-95-8

1. TBMM – 2. MİLLÎ EGEMENLİK – 3. 12 MART MUHTIRASI

I. Beriş, Hamit Emrah, Yazan, II. Güngör, Nasuhi, Genel Yayın Yönetmeni, III. Sungur, Necati, Yayın Koordinatörü
321-906

Bu kitap, bir TBMM yayını olup tüm hakları TBMM'ye aittir.

© Eserdeki yazı, fotoğraf ve resimlerin tamamı veya bir bölümü izin alınmadan optik, elektronik veya mekanik yolla basılamaz, çoğaltılamaz.

ADI KONULMAYAN
DARBE

MART
MUHTIRASI

Hamit Emrah BERİŞ

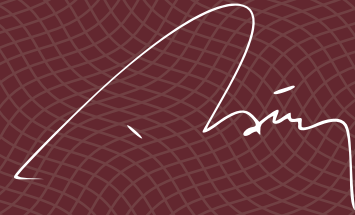
"Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir."

K. Atatürk

Mustafa Kemal ATATÜRK

**"Millî iradenin üzerinde
hiçbir fânî güç tanımıyoruz."**

A handwritten signature in white ink, likely belonging to Mustafa Kemal Atatürk, positioned below the quote. The signature is stylized and fluid, with a prominent initial 'M' and 'K'.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN

İçindekiler

1

13

TAKDİM

2

15

ÖN SÖZ

3

19

ADI KONULMAYAN DARBE:
12 MART MUHTIRASI

4

85

1968 GENÇLİK HAREKETLERİNİN
TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

5

95

1969 SEÇİMLERİ
SONRASI DÖNEM

6

103

MUHTIRAYA GİDEN SÜREÇ:
İLLEGAL EYLEMLERİN ARTMASI

7

131

9 MART OLAYI: DARBENİN AYAK
SESLERİ VE 12 MART MUHTIRASI

8

171

ORDUDA
TASFİYELER

187

ARA REJİMİN BAŞLAMASI:
İ. ERİM HÜKÜMETİ

227

TERÖRÜN
TIRMANMASI

9

239

ANAYASA
DEĞİŞİKLİKLERİ

10

247

İKİNCİ ERİM
HÜKÜMETİ

11

261

CUMHURBAŞKANLIĞI
SEÇİMİ

12

283

THKO 1 NO.LU DAVASI VE DENİZ
GEZMİŞ İLE ARKADAŞLARININ İDAMI

13

291

ZİVERBEY KÖŞKÜ
İŞKENCELERİ

14

297

MADANOĞLU DAVASI VE
DİĞER YARGILAMALAR

15

305

1973 SEÇİMLERİ VE
SONRASI

16

311

SON SÖZ

321

YARARLANILAN
KAYNAKLAR

Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP _____ Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

TAKDİM

Ülkemiz köklü bir parlamento geleneğine ve yetmiş yılı geride bırakan uzun bir demokrasi tecrübesine sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş ilkesi olan "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." prensibi, milletimizin serbest seçimler yoluyla ortaya koyduğu iradenin devlet yönetiminde esas alınması suretiyle hayata geçirilmekte ve başka hiçbir kurum yahut kişinin kararı millet iradesinden üstün kabul edilmemektedir. Ne var ki, milletimizin kendisini temsil etmek üzere yetki verdiği kişileri yahut millet iradesinin ülke yönetimi için çizdiği istikameti beğenmeyen hastalıklı mahfiller, geçmişte cüret ettikleri darbelerle demokrasi tarihimizin işleyişine müdahale etmişler ve Türkiye'yi Türk milletinin yönetmesi sürecini sekteye uğratmışlardır.

Demokrasiye karşı girişilen suikastlar, tüm zamanlar ve coğrafyalar için geçerli yeknesak bir görünüm arz etmezler. Hatta millete yönelik bu ihanet hareketlerinin failleri çoğu zaman eylemlerini süslü isimler ve gerekçelerle meşrulaştırmaya çalışırlar. Fakat bu durum, şüphesiz, seçilmiş parlamentoları ve milletvekillerini anayasayla kendilerine yüklenen görevleri yerine getirmekten meneden her türlü karar veya eylemin, millet iradesine ve anayasal demokratik düzene yönelik bir darbe olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Bu kapsamda ülkemizde 27 Mayıs 1960 tarihli askerî darbenin toplum ve siyaset üzerindeki menfi tesirleri henüz tam olarak atlatılamamışken, 12 Mart 1971 tarihinde dönemin Genelkurmay Başkanı ile kuvvet komutanlarınca imzalanan ve görev başında bulunan hükûmetin anayasal usuller dışında cebir ve tehdit yoluyla değiştirilmesini amaçlayan muhtıra, meşum darbecilik geleneğinin tarihimizdeki ikinci halkasını oluşturmuştur. Siyasete ve aziz milletimizin iradesinin tecelligâhı olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin işleyişine apaçık bir müdahale teşkil eden 12 Mart 1971 muhtırası, meşru yollardan iş başına gelmiş olan ve Mecliste yeterli desteği bulunan hükûmetin görevinden ayrılmasıyla neticelenmiştir. Muhtıranın etkisi hükûmet değişimiyle de sınırlı kalmamış, takip eden süreçte parlamentonun ve diğer anayasal kurumların yetkileri âdeta gasp edilerek siyasete ve toplum yaşamına dönük çok sayıda müdahale, muhtıracı generallerin arzuları doğrultusunda hayata geçirilmiştir.

Diğer darbe örneklerinde olduğu gibi 12 Mart 1971 muhtırası da müspet bir netice temin edememiş; askerin siyasetle iç içe olması hastalığını derinleştirmenin yanı sıra Türkiye'ye siyasi ve ekonomik açılardan önemli zararlar vermiştir. Bu durum milletimizin istikbalinin çalınması ve terakkisine ket vurulması anlamına gelmektedir. Zira darbe sonrası dönemde kurulan diğer ara rejimlerde olduğu gibi 12 Mart 1971 muhtırası sonrasında da ülkenin ihtiyaçlarını, milletin talep ve beklentilerini dikkate almadan darbecilerin vesayet düzenlerini kalıcı kılmak adına bazı adımlar atılmıştır. Muhtıradan sonra Türkiye, uzun süre millî iradenin gerçek anlamda tecelli etmesi ve iktidara yansması noktasında sıkıntılar yaşamıştır. Bu süreçte yönetimde istikrarın bir türlü sağlanamaması gelişmemizi yavaşlatmış ve bizi birçok alanda milletlerarası yarıştan geri bırakmıştır. Millet iradesini hedef alan muhtıranın olumsuz neticeleri son olarak 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşen bir başka askerî darbeye gerekçe oluşturmuş; böylece ilerleyen yıllarda yaşanacak daha büyük yıkım ve hasarlara kaynaklık eden söz konusu muhtıra, demokrasi tecrübemiz adına utanılacak kara bir leke olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır.

Darbelerle mücadele çabalarının son derece önem arz eden bir vechesi, darbeleri, darbelerin kötü sonuçlarını ve darbe dönemlerinde yaşanan travmaları toplumun hafızasında diri tutmak ve bu süreçlere tanıklık etmeyen yeni nesillere layıkıyla anlatmaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından bu amaçla daha önce "Millî İradeye ve Demokrasiye İlk Darbe: 27 Mayıs 1960" ve "Demokrasiye Kara Bir Leke: 12 Eylül 1980" başlıklı iki kitap yayımlanmıştı. Elinizde bulunan "Adı Konulmayan Darbe: 12 Mart Muhtırası" başlıklı bu çalışma ise 12 Mart 1971 muhtırasını çeşitli yönleriyle ele alarak darbelerin menfi etkilerini hatırdan tutmayı amaçladığımız yayın serisinin üçüncü kitabını oluşturmaktadır. Bu vesileyle yazar Hamit Emrah Beriş ve yayın koordinatörü Serhat Buhari Baytekin başta olmak üzere çalışmanın okuyucuyla buluşmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Son olarak 12 Mart 1971 muhtırası başta olmak üzere ülkemizde gerçekleşen tüm darbeler vesilesiyle mağduriyet yaşayan vatandaşlarımızdan ahirete irtihal edenlere, ayrıca en son aziz milletimizin kararlı direnişi ile akamete uğratılan 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişiminin bastırılmasında şehit olan kahraman vatandaşlarımıza Cenab-ı Hak'tan rahmet; hayatta olan darbe mağdurları ile gazilerimize hayırlı ve sağlıklı ömürler niyaz ediyorum. Allah milletimize bir daha böyle kara günler yaşatmasın.

Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

ÖN SÖZ

Türkiye'nin darbeler tarihinde 12 Mart Muhtırası'nın önemli bir yeri vardır. Her şeyden önce belirtmek gerekir ki 12 Mart Muhtırası esas olarak bir darbenin özelliklerinin büyük bölümünü taşır. Muhtırayla birlikte bir cunta yönetimi devralmasa bile demokratik yollarla işbaşına gelen bir hükûmet istifaya mecbur bırakılmış, yerine siyasetin doğasına aykırı şekilde, "partiler üstü" nitelemesiyle anılan kabineler geçmiştir. Bunun yanında, bu dönemde parlamento kapanmasa da önemli oranda etkisizleştirilmiştir. 1963 ilanından sonra ülke genelinde olağanüstü bir yönetim usulü uygulanmaya başlamış, yetkiler büyük oranda askerî mercilere geçmiştir. Ancak muhtıra öncesinde yaşanan sorunlar çözülemediği gibi ekonomiden güvenliğe pek çok alanda karşılaşılan meseleler daha da ağırlaşmıştır.

12 Mart dönemi, hem hukuki açıdan hem de uygulama alanında temel hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı bir zaman dilimidir. Bu süreçte çok sayıda insan hakkı ihlalinin yaşandığı bilinen bir gerçektir. Hukuk devleti ilkesi ve demokratik yönetim anlayışından uzaklaşıldığı dönemlerde toplumun ve bireylerin haklarıyla özgürlüklerinin korunması imkânsızdır. Elbette yaşananların etkilerini ortadan kaldırmak mümkün değildir. Bu dönemde yaşananların üzerine bir sünger çekerek bunları yaşanmamış gibi görmek yanlış olacaktır. Diğer tüm darbe dönemleri gibi 12 Mart sonrasında yaşananlarla hesaplaşılması toplumsal sorumluluğun gereği durumundadır. Söz konusu hesaplaşma, yasal faaliyetler kadar kültürel ve entelektüel alanlarda yürütülecek başka çalışmaları da zorunlu kılmaktadır. Bu bakımdan, darbe sürecinde kurulan vesayetin ortadan kalkması konusunda asıl mesuliyet siyasetçilere ait olmakla birlikte toplumun her kesiminin bu sürece destek vermesi elzemdir.

Diğer taraftan 12 Mart döneminde yaşananlar Türkiye'de siyasal istikrarsızlıkların artmasına neden olmuştur. Bu dönem içinde toplumdaki kutuplaşma arttığı gibi şiddet olayları da ülke tarihindeki en geniş boyutlara ulaşmıştır. Darbe sonrasında siyasette ciddi bir istikrarsızlaşma yaşanmıştır. Daha muhtıranın hemen akabinde dört ayrı hükûmet işbaşına geçmiştir. Halktan destek almayan bir hükûmetin başarılı olmasının beklenemeyeceği açıktır. Nitekim ara dönemde kurulan hükûmetlerin her biri kısa süreli olmuş, bunlar ülkenin karşı karşıya olduğu sorunların çözümü açısından etkili sonuçlar üretememiştir. Üstelik söz konusu kaotik ortam 1973 seçimlerinden sonra demokrasiye geçilmesinin ardından da devam etmiştir. 1970'ler boyunca Türkiye'de kısa süreli koalisyon hükûmetleri kurulmuş, siyasetin üzerinde sürekli bir darbe tehdidi bulunmuştur.

Aslında her bir askerî müdahalenin bir başkası için zemin hazırladığı söylenebilir. Nitekim 27 Mayıs Darbesi'nden hemen sonra ordu içinde yeni cunta arayışları ortaya çıkmıştır. Bu durumun aynı zamanda askerî hiyerarşiye zarar verdiği ve ordunun siyasallaşmasına yol açtığı ortadadır. Sürecin geldiği nokta, önce 9 Mart darbe girişimi, ardından da 12 Mart Muhtırası'yla sonuçlanmıştır. Daha sonra ortaya çıkan 12 Eylül Darbesi'nde bu süreçte yaşananların önemli bir etkisi ve payı bulunur.

Daha önce aynı minvalde 27 Mayıs, 12 Eylül ve 28 Şubat darbelerini farklı boyutlarıyla ele alan kitaplar hazırlamıştık. Aynı seriye 12 Mart 1971 Muhtırası ile ilgili başka bir kitapla devam ediyoruz. Adı muhtıra olsa da 12 Mart'ta yaşananlar bir darbe döneminin tüm özelliklerini yansıtmaktadır. Daha önceki çalışmaların ön sözünde de vurguladığımız üzere darbelerle ilgili olarak, farklı toplumsal kesimlere hitap edecek mahiyette seri hazırlamak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız Prof. Dr. Mustafa Şentop Beyefendi'nin fikridir. Bu vesileyle Sayın Başkanımıza bir kez daha şükranlarımı sunuyorum. Serhat Buhari Baytekin ve Nasuhi Güngör başta olmak üzere darbelerle ilgili bu kitap dizisi üzerinde önemli emeği bulunan herkese ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreter Yardımcısı Naim Çoban ile Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanı Necati Sungur beylerin şahsında yüce Meclisimizin çalışanlarına da emek, katkı ve gayretleri için teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum. Kitabın tasarım ve dizgisini yapan Uluslararası Piri Reis Ajansı çalışanlarına da teşekkürlerimi sunuyorum. Kitabın Türk demokrasi tarihine mütevazı bir katkı olması en büyük dileğimdir.

Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ

**ADI KONULMAYAN DARBE:
12 MART MUHTIRASI**

DP'NİN BÜTÜN EMVALİNE EL KONULDU

Menkûl, gayrimenkûl, bankalardaki mevduat, evrak ve defterler ihtiyatî tedbir olarak muhafaza edilecek

Parti, her türlü siyasî faaliyetten menedildi

Soruşturma kurulunda bulunan vesikalar savcılığa devredildi. Ankara savcısı, "DP, Cemiyetler Kanunu'na aykırı hareket etmiştir. Bu kararın Soruşturma Kurulu ile ilgili yok" dedi.

ADALET
DIVANI
TESEKKÜL
EDİYOR

TÜRKİŞİN MÜHİM BEYANATI

Beşir Atilla Beyan-
atı...
Beşir Atilla Beyan-
atı...
Beşir Atilla Beyan-
atı...

Anayasa Komisyonundaki Aşakılardan Affedilen Türk Tunaya ve İsmet Giritli Rektörden açıklama bekliyor

Türk Tunaya ve İsmet Giritli
Rektörden açıklama bekliyor

MEYDANA ÇIKAN VESİKALAR

MEYDANA ÇIKAN
VESİKALAR

Adli yıl için
merasim
yapılacak

Yeni hükümet programı Milli Birtik Komitesince hazırlanacak

Yeni hükümetin adı programı 10. Ocak'ta
hazırlanacak. Milli Birtik Komitesi bu karar aldı.

Moda canavarı
suçuna inker
yoluna sapıyor

Yedi zorba Maslak'da dün gece yol kestiler

Özellikle kadın otomobilleri püskürttü. Polis
görevlileri de yaralandı. Yedi zorba Maslak'ta
dün gece yol kestiler.

ONİKİ YILDA OKULSUZ KÖY KALMIYACAK

ONİKİ YILDA
OKULSUZ KÖY
KALMIYACAK

Tarım Satış
Kooperatifleri
kongresi

ULUS
ADIMIZ ANDINIZDIR
30
1960. 10. 10. CUMARTESİ

Demokrat Parti Mahkemece kapatıldı

Yeni tahkik heyetleri kurulmuyor

Yeni tahkik
heyetleri
kurulmuyor

Sebebi: Kongre yapılmadan tüzük ve programın ihlali

Demokrat Partinin bütün malları hazineye geçiyor
kapatma kararına 1 hafta içinde itiraz edilebilir

Bütün D.P. Milletvekilleri Anayasayı ihlalden sanık

Y. Soruşturma Kurulu her partiye
yargılamasına karar verdi.
Bütün D.P. Milletvekilleri
Anayasayı ihlalden sanık.

Yargılama sonucu
Bütün D.P. Milletvekilleri
Anayasayı ihlalden sanık.

ADI KONULMAYAN DARBE: 12 MART MUHTIRASI

27 Mayıs 1960 Darbesi, Türkiye’de demokrasinin gidişatına ciddi anlamda sekte vurduğu gibi ordu hiyerarşisini de olumsuz yönde etkiledi. Darbeden sonra çeşitli mekanizmalar aracılığıyla siyaset üzerinde tam bir denetim sağlanmaya, başka bir ifadeyle vesayet kurulmaya çalışıldı. Bu şekilde, darbenin yalnızca iktidarı değiştirmekle kalmaması ve darbeci zihniyetin etkilerinin uzun yıllar boyunca sürmesi amaçlandı. 1961 Anayasası’nın kabulünün ardından 15 Ekim 1961 günü genel seçimler yapıldı. 1960 darbesinin ardından Demokrat Parti (DP) olağan genel kurulunu zamanında yapmadığı gerekçesiyle mahkeme tarafından kapatılmıştı. Dolayısıyla DP, yeni seçimlere katılamadı. Ancak iki parti, bir bakıma DP’nin mirasına talipti. 11 Şubat 1961 günü DP’de siyaset yapan bazı isimlerin öncülüğünde Adalet Partisi kurulmuştu. Millî Birlik Komitesi tarafından emekli edilen Ragıp Gümüşpala gibi bazı askerler de bu partiye katıldılar. Partinin genel başkanlığına da Gümüşpala getirildi. Aynı geleneğin izinde yürümek isteyen bir diğer siyasi hareket ise Yeni Türkiye Partisiydi (YTP). AP’nin hemen ardından, 13 Şubat 1961 günü kurulan YTP de DP’li eski siyasetçilerin ama özellikle parti yönetimine muhalif olan bazı isimlerin kurduğu bir oluşumdu. YTP’nin genel başkanlığına DP içinde siyaset yaparken Hürriyet Partisine geçen ve 27 Mayıs Darbesi’nden sonra kurulan hükûmette Maliye Bakanlığı görevini üstlenen Ekrem Alican getirildi. Genel başkanın belirlenmesi açısından her iki parti de benzer bir taktik izlemişti. Buna göre, MBK’nin tepkisini çekmeyecek, asker veya askerlere yakın isimlerin seçilmesi sağlanmıştı. Kısa süre içinde örgütlenmesini tamamlayan AP ve YTP seçimlere katılma hakkını kazandı.

Seçimlere katılan diğer iki parti, önceden de faaliyette olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisiydi (CKMP). 15 Ekim 1961 Pazar günü yapılan seçimlerde ilk sırayı yüzde 36,74 oy oranıyla CHP aldı. İkinci sırada yüzde 34,79'luk oy oranıyla yeni kurulan AP bulunuyordu. Meclisteki sandalye dağılımında da ilk sırada 173 milletvekiliyle CHP yer aldı. AP 158, YTP 65 ve CKMP ise 54 milletvekiliği elde etti. Sonuçlara göre hiçbir parti tek başına kuracağı hükûmetle güvenoyu almasını sağlayacak çoğunluğa ulaşamadı. Böylece Türk siyasetinde 1980 darbesine kadar sürecek koalisyonlar dönemi başladı. Ancak siyasete müdahaleler de tüm yoğunluğuyla devam etti. Darbecilerin en fazla çekindikleri konu, CHP dışındaki üç partinin birleşerek bir koalisyon hükûmeti kurmalarıydı. Bu durumda, DP âdeta başka bir kimlikle yeniden siyaset sahnesinde belirecekti. Aynı zamanda böyle bir ittifak, 27 Mayıs Darbesi'nin hesabının sorulması sonucuna da yol açabilecekti.

Ragıp Gümüşpala

1961 Anayasası'yla oluşturulan Cumhuriyet Senatosu seçimleri ise çoğunluk sistemine göre yapıldı. Senato seçimlerinde AP en fazla üyelik kazanan parti oldu. Ancak Millî Birlik Komitesinden gelen tabii üyeler ve kontenjan senatörleri nedeniyle AP'nin çoğunluğu elde etmesi mümkün olmadı.

Seçim sonuçları darbecilerde hayal kırıklığı yarattı. Özellikle MBK içinde yer almayan subaylar, yeniden bir müdahale aracılığıyla demokratik sistemi askıya alma üzerinde mutabık kaldılar. 21 Ekim 1961 günü Harp Akademilerinde toplanan bir grup subay, Meclis toplantılarına başlamadan bir müdahale aracılığıyla yönetime el koymayı kararlaştırdılar. "21 Ekim Protokolü" adı verilen bir metin imzalayan subayların girişimini öğrenen Silahlı Kuvvetler komuta kademesi, yönetimin kendi kontrolünden çıkmasını önlemek için tedbir arayışlarına girdi. Bu amaçla öncelikle İnönü'nün başbakan olacağı bir formül üzerinde tüm partilerin ikna edilmesi kararlaştırıldı.

SEX.....
HIZAYA

Meclisin açılmasıyla birlikte ilk kriz cumhurbaşkanlığı seçiminde yaşandı. AP listesinden bağımsız aday olarak Samsun Senatörü seçilen Ord. Prof. Dr. Ali Fuad Başgil, cumhurbaşkanlığına adaylığını açıkladı. Cumhurbaşkanlığına Cemal Gürsel'in seçilmesini isteyen MBK, bu karara sert tepki gösterdi. Başbakanlığa çağırılan Ali Fuad Başgil, adaylıktan vazgeçmesi için açıkça tehdit edildi. Bunun üzerine Başgil, adaylıktan çekildiği gibi Cumhuriyet Senatosundaki görevinden de istifa ederek yurt dışına gitti. 26 Ekim günü yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde MBK Başkanı Cemal Gürsel ilk turda oylamaya katılan 607 milletvekilinin 434'ünün oyunu alarak rahat bir şekilde cumhurbaşkanı seçildi. Cumhurbaşkanı seçilen Gürsel hükûmeti kurma görevini CHP lideri İsmet İnönü'ye verdi. Çankaya Protokolü'nün altına imza atan partiler hükûmeti kurma konusunda kısa sürede uzlaştılar. Yapılan anlaşmaya göre CHP ile AP, Cumhuriyet tarihindeki ilk koalisyon hükûmetini kurdular. Parlamentodaki diğer partiler olan YTP ve CKMP ise kurulan hükûmete dışarıdan destek verdiler. Kurulan hükûmette her iki parti de onar bakanlık aldı. Başbakanlık görevini ise CHP lideri İnönü üstlendi. Böylece İnönü, Atatürk'ün isteğiyle görevden ayrılarak yerini Celal Bayar'a bırakmak zorunda kaldığı 1937'den sonra yeniden başbakanlık koltuğuna oturdu.

Yeni hükûmet, kurulduktan kısa bir süre sonra yeni bir darbe girişimiyle karşılaştı. 1960 yılında yurt dışında görevli olması nedeniyle 27 Mayıs Darbesi'ne katılamayan Albay Talat Aydemir, darbeden sonra oluşturulan MBK'nin içinde yer almak istemişti. Ancak MBK üyeleri, Aydemir de dâhil olmak üzere en baştan itibaren sürecin içinde olmayan hiç kimsenin aralarına katılmasını istemediler. Aydemir ise Kara Harp Okulu komutanlığı görevine devam etti. Aydemir, kendisi gibi darbenin içinde bulunmayan diğer başka subayları da örgütlemeye çalışarak yeni bir hareket başlattı. Albay Aydemir'in darbe girişiminde bulunacağı anlaşılınca Genelkurmay yönetimi sürece müdahale etti. Harp Okulu Komutanı Aydemir ile birlikte kendisine yakın diğer bazı subaylar görevlerinden alınarak başka yerlere atandılar. Ancak Aydemir ve arkadaşları, atama kararlarını tebellüğ etmeyerek darbe girişimini başlattılar. 22 Şubat 1962 günü Harp Okulundan çıkan öğrenci taburları, başkent Ankara'daki pek çok kritik alanı kuşattılar. Darbeyi bastırmak için yakın çevreden getirilen birlikler de darbecilere katıldı. Kısa süre içinde darbeciler Ankara'daki bazı kritik bölgelerde kontrolü ele geçirdi. Ancak daha sonra Başbakan İnönü'nün ordu içindeki etkisiyle farklı yerlerden gelen birlikler darbecilere karşı sayısal üstünlük sağladı. Hava, kısa süre içinde darbecilerin aleyhine döndü. İnönü, darbecilere haber göndererek kan dökülmeden teslim olmalarını istedi. Aydemir, darbe girişimine katılanların cezalandırılmayacakları yönünde yazılı teminat verilmesi koşuluyla teslim olmayı kabul etti. Başbakan İnönü'nün el yazısıyla gönderilen bir notla bu teminat verildi ve Aydemir teslim oldu.

Aydemir ve kendisiyle hareket eden diğer askerler söz verildiği gibi mahkeme karşısına çıkarılmadılar. Ancak aralarında Aydemir'in de bulunduğu toplam 21 kişi emekliye sevk edildiler. Diğer başka subayların da yerleri değiştirildi. Diğer taraftan, Aydemir, darbe niyetinden vazgeçmedi. Emekliye ayrılmasına rağmen kendisiyle aynı düşüncedeki subaylarla yeniden temasa geçerek bunları örgütlemeye çalıştı. 21 Mayıs günü Aydemir, üzerlerindeki etkisini hâlâ koruduğu Harp Okulu öğrencileriyle harekete geçerek yeni bir harekât başlattı. Aydemir'e bağlı birliklerin ilk hedeflerinden biri Sıhhiye'de bulunan Radyoeviydi. Radyodan darbe bildirisini okumayı başaran Aydemir'in beklentisi, kamuoyunun algısını yönetmek ve diğer askerî birliklerin de kendisine katılmasını sağlamaktı. Ancak süreç beklendiği gibi ilerlemedi. Radyoevine girmeyi başaran Askerî Hâkim Albay Ali Elverdi, Aydemir ve arkadaşlarının darbe girişiminin ordu hiyerarşisi dışında geliştiğini ve başarılı olamayacağını söyleyen bir karşı bildiri okudu. O sırada askerî birlikler de Aydemir'e bağlı grupların etrafını kuşattılar. Kısa sürede Aydemir teslim olmak zorunda kaldı. Olaylar sonrasında 150'den fazla subayla yaklaşık 1.500 Harp Okulu öğrencisi tutuklandı. Bir seneden fazla süren yargılamalar sonucunda toplamda yedi kişi için idam cezasına hükmedildi. Ancak Meclis bu cezalardan yalnızca Talat Aydemir ve Fethi Gürcan'a ait olan hükümleri onayladı. Aydemir ve Gürcan, 1964 yılında birer ay arayla idam edildiler.

Ardı ardına yaşanan iki darbe girişimi özellikle büyükşehirlerde sıkıyönetim uygulamasını beraberinde getirdi. Bir süre sonra artan şehir eylemleriyle sıkıyönetim âdeta Türkiye'nin doğal gerçeklerinden biri olacaktı. Ancak sıkıyönetim de ülke içinde huzur ve güvenin sağlanmasında çözüm olmadı.

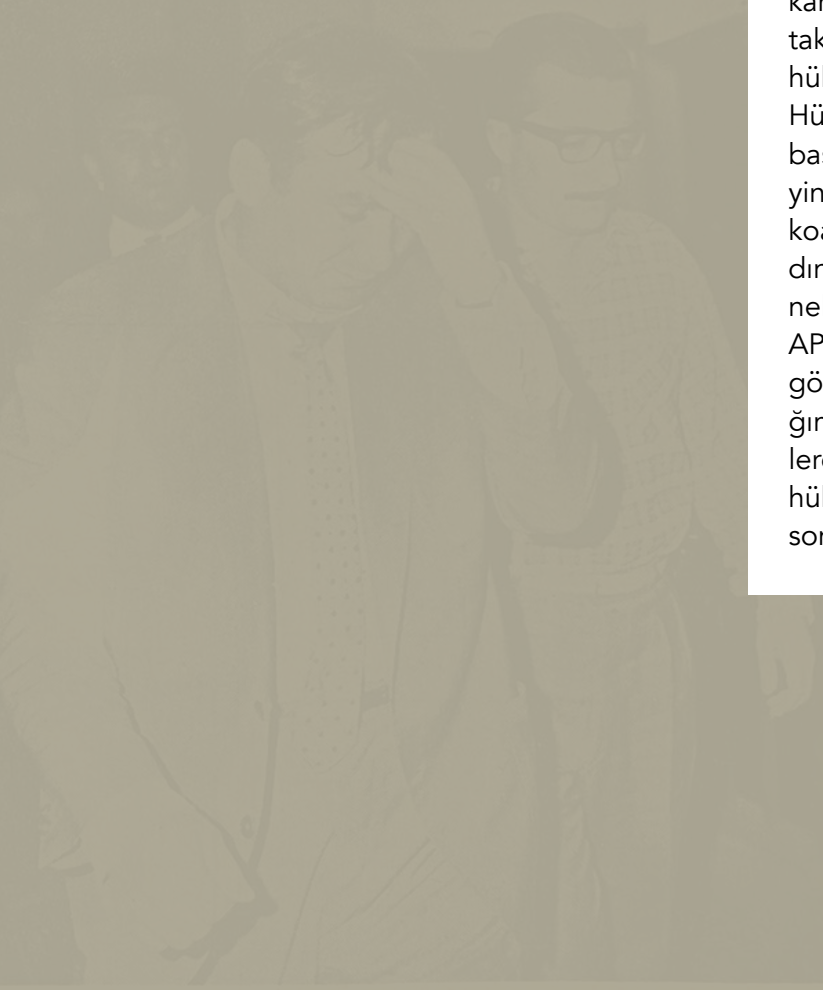
Silahlı Kuvvetler içindeki çalkantılar sürerken siyasette de koalisyon ortakları arasındaki ipler kopma noktasına gelmişti. CHP ile AP zaten 27 Mayıs sonrasında üzerlerinde kurulan baskının etkisiyle zoraki bir birliktelik yaşıyordu. AP'nin en önemli çabası, Yassıada yargılamalarında mahkûm edilen DP'li siyasetçilerin affına yönelik özel bir kanun çıkarılmasıydı. CHP ise en baştan itibaren buna sıcak bakmıyor ve cumhurbaşkanından da bu tavra destek buluyordu. Diğer taraftan aynı dönemde CHP içinde de bir çalkantı yaşıyordu. Hükûmetin diğer ortağı AP ile ekonomi politikaları başta olmak üzere pek çok konuda yaşanan uyuşmazlık CHP içinde rahatsızlıklar meydana getiriyordu. Aynı durum, AP için de geçerliydi. Başbakan İnönü istifa etti ve böylece Cumhuriyet tarihinin ilk koalisyon hükûmeti 25 Aralık 1963 tarihinde sona erdi. Cumhurbaşkanı Gürsel tarafından hükûmeti kurma görevi yeniden İnönü'ye verildi. İnönü bu defa Meclisteki diğer iki partiyle koalisyon kurma arayışlarına başladı. Kısa süre içinde CHP, YTP ve CKMP'den oluşan yeni bir koalisyon hükûmeti kuruldu.

DE AP, 23 İLDE

HP KAZANDI

Millî güreşçiler arasında kanlı

Gazanfer Bilge, c Atan ile kardeşin

8 Olimpiyatlarında Serbest Güreş Dünya Şampiyonu olan Gazanfer Bilge, kanlı arben sonra bir polis şefinin refakatinde Emniyet Müdürlüğüne götürülüyor. Adil, İrfan Fethi Atan kardeşler tarafından iyice dövülen Gazanfer'in resimde görüldüğü gibi eli yitilmiştir. (Foto: HA)

Belediye Başkanlığı için kin baba - oğul barıştı

1963 yılında yapılan yerel seçimler ikinci koalisyon hükûmetinin de sonunu getirdi. Seçimlerde AP, yüzde 45,48'lik bir oy oranına ulaştı. Ancak hükûmet, belediyeleri bırakmaya niyetli değildi. Mesela İstanbul'da seçimi kazanan AP'li Nuri Eroğan'ın seçimlerden önce aday olmak amacıyla kamu görevinden yasal sürede istifa etmediği gerekçesiyle mazbatasını iptal edildi. Böylece Eroğan'ın yerine CHP'den Haşim İşcan İstanbul Belediye Başkanı oldu. Seçimlerin ardından koalisyon ortakları, oylarında yaşadıkları düşüş nedeniyle hükûmeti bozma kararı aldılar. İkinci İnönü Hükûmetinin de istifasının ardından cumhurbaşkanı tarafından hükûmeti kurma görevi yine İnönü'ye verildi. CHP öncülüğündeki koalisyon girişimlerinin başarısız olmasının ardından hükûmeti kurma sırası bu defa AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'ya geçti. Ancak AP Genel Başkanı da hükûmet kuramayınca görev yeniden İnönü'ye verildi. Meclisteki bağımsız milletvekilleriyle anlaşılan İnönü, seçimlere kadar işbaşında kalmak üzere bir azınlık hükûmeti kurdu. Böylece 1961 seçimlerinden sonra üçüncü kez hükûmet değişiyordu.

1965 seçimlerine AP yeni bir genel başkanla girdi. AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'nın 6 Haziran 1964 tarihinde vefat etmesi üzerine yapılan Genel Kurulda Süleyman Demirel genel başkanlık koltuğuna oturdu. Bürokrat kökenli Demirel, kongrede Sadettin Bilgiç'e üstün gelmişti. Aynı dönemde, seçmen nezdinde AP'nin gücü giderek artıyordu. Bu durumun parlamentoya yansması da gecikmedi. 1965 yılı bütçe görüşmelerinde CHP azınlık hükûmetinin Bütçe Kanunu Meclisten geçmedi. Bunun üzerine İnönü, 1961'den sonra üçüncü kez istifasını verdi. Demirel, milletvekili olmadığı için parlamenter sistemin doğası gereği başbakanlık koltuğuna oturamıyordu. Türkiye'yi seçimlere götürmek üzere AP listesinden bağımsız olarak Cumhuriyet Senatosuna giren Suat Hayri Ürgüplü başbakanlığında geçici bir hükûmet kuruldu. 10 Ekim 1965 günü yapılan genel seçimlerde AP, yüzde 52,9'luk oy oranıyla Millet Meclisinde 240 sandalye kazanarak ilk sırada yer aldı. İkinci sıradaki CHP ise 134 sandalye kazandı. CHP'nin oy oranı yüzde 28,75'ti.

ADI KONULMAYAN DARBE

Karşı tarafın iddiasına göre, Karşı tarafın Amerika Birleşik Devletleri'ne "Aşırıya çıkma" niyetinde olduğu bildirildi. Karşı tarafın iddiasına göre, Karşı tarafın Amerika Birleşik Devletleri'ne "Aşırıya çıkma" niyetinde olduğu bildirildi.

[illegible]

Süleyman Demirel

1924'te Isparta'nın Atabey ilçesine bağlı İslamköy'de doğdu. İlköğrenimini doğduğu köyde, ortaokul ve liseyi Isparta ve Afyon'da bitirdi. Şubat 1949'da İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinden mezun oldu. 1950'de Elektrik İşleri Etüd İdaresinde göreve başladı.

Sulama ve elektrik konularında araştırma yapmak üzere ABD'ye gönderildi.

1954 yılında Devlet Su İşleri Barajlar Dairesi Başkanlığına, 1955 yılında da Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne atandı. 1960–1962 yıllarında serbest müşavir ve mühendis olarak çalıştı. Orta Doğu Teknik Üniversitesinde öğretim elemanı olarak görev yaptı.

Süleyman
Demirel

Siyasi hayatına, 1962 yılında, Adalet Partisi Genel İdare Kurulu üyeliği ile başladı. 28 Kasım 1964'te bu partiye genel başkan seçilmesinin ardından, kurulmasını sağladığı ve 1965 Şubat-Ekim aylarında görev yapan koalisyon hükûmetinde Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı olarak görev aldı.

10 Ekim 1965 Genel Seçimlerinde Isparta Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine girdi ve seçimlerde Adalet Partisinin tek başına iktidar olması üzerine Türkiye'nin 12. Başbakanı olarak hükûmeti kurdu. Süleyman Demirel 4 yıl süren bu hükûmetten sonra 1969, 1970, 1975, 1977, 1979 ve 1991 yıllarında 6 kez daha hükûmet kurdu.

12 Eylül 1980'de gerçekleşen askerî müdahale üzerine görevden uzaklaştırıldı ve yedi yıl yasaklı olarak siyaset dışı kaldı. 6 Eylül 1987'de yapılan halk oylaması ile siyasi yasaklar kaldırılınca Süleyman Demirel 24 Eylül 1987'de Doğru Yol Partisi Genel Başkanlığına seçildi. 29 Kasım 1987'de yapılan genel seçimlerde Isparta Milletvekili olarak yeniden TBMM'ye girdi. 20 Ekim 1991'de yapılan genel seçimler sonrasında Doğru Yol Partisi ile Sosyaldemokrat Halkçı Partinin oluşturduğu 49. Hükûmette Başbakan olarak görev aldı.

16 Mayıs 1993'te, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı seçildi. Demirel, 16 Mayıs 2000 günü görev süresini tamamlayarak cumhurbaşkanlığından ayrıldı. 1948 yılında Nazmiye Hanım'la evlendi.

Süleyman Demirel, 17 Haziran 2015 günü 91 yaşında vefat etti.

Kaynak: https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanlarimiz/suleyman_demirel/

1965 seçimlerinde en fazla dikkat çeken durumlardan biri Türkiye İşçi Partisinin 15 milletvekiliyle Meclise girmesiydi. Böylece sol hareket, parlamentoda temsil imkânı buldu. Ancak TİP'in Türk siyasetinde neden olduğu etki parlamentodaki temsilinin çok üzerine çıkacaktı. 1960'ların ikinci yarısından itibaren sol hareket içinde başlayacak olan canlanma açısından TİP'in Meclise girmesi âdeta bir milat teşkil etti. Nitekim zaman içinde başlayacak fraksiyonel mücadeleler TİP içinden çok sayıda grubun çıkmasını beraberinde getirdi.

1965 seçimlerinden sonra Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel hükûmeti kurma görevini AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'e verdi. Daha sonra defalarca aynı tecrübeyi yaşayacak olan Süleyman Demirel, ilk kabinesini kurdu ve böylece Türkiye'nin 30. Hükûmeti 27 Ekim 1965 günü güvenoyu alarak göreve başladı. AP hükûmeti, daha ilk günlerden itibaren hem iç hem de dış politika açısından DP'nin takipçisi olacağının işaretlerini veriyordu. Daha açık bir ifadeyle, Türkiye kalkınma açısından liberal program izlemeye devam edecek, kapitalist sistemden kopmayacaktı.

1960 darbesinden sonra demokratik sistem üzerinde kurulan vesayetin etkilerini en bariz şekilde gösteren örneklerden biri yeni cumhurbaşkanı için yapılan seçimlerdir. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in göreve gelmesinden kısa bir süre sonra hafif felç şeklinde başlayan rahatsızlığı giderek arttı. 1966 yılının başlarında rahatsızlığının iyice artması nedeniyle Gürsel tedavi olmak için ABD'ye gitti. Ancak bu ülkede durumu daha da ağırlaşınca mart ayının sonlarında Gürsel yeniden Türkiye'ye getirildi. Oluşturulan bir sağlık kurulu, Gürsel'in hastalığı nedeniyle görevini yerine getiremeyeceği yönünde bir rapor düzenledi. Bunun üzerine, Anayasa'nın 100 ve 101. maddeleri uyarınca yeni bir cumhurbaşkanı seçilmesi zorunluluğu ortaya çıktı.

Cumhurbaşkanı seçimi, aslında bir bakıma yeni bir rejim krizi anlamına geliyordu. 1960 darbesinin izleri hâlâ çok tazeydi ve Silahlı Kuvvetler içinde yeni cumhurbaşkanının da asker olması yönünde bir eğilim vardı. CHP, 27 Mayıs Darbesi'ni yapan ekipten İrfan Tansel'in cumhurbaşkanı adaylığını destekliyordu. Tansel'in ordu içindeki sertlik yanlısı gruplara yakın olduğu biliniyordu. AP iktidarı, hükûmeti kurduktan kısa bir süre sonra ortaya çıkan durumun kendi geleceğini etkilemesine izin vermedi. Ara yol ne Tansel'in ne de bir sivilin seçilmesiydi. Bunun üzerine, AP yönetimi, Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'ın cumhurbaşkanı seçilmesine karar verdi. Sunay'ın seçilmesi hem demokratik sistemin işlemlerini sağlayacak hem de askerlerden yükselebilecek muhtemel tepkilerin önünü en baştan kesecekti. Ancak muvazzaf bir askerin doğrudan cumhurbaşkanı seçilmesi şık olmayacağından Sunay emekliliğini istedi. Bir senatörün istifa ettirilmesinin ardından Sunay, cumhurbaşkanı kontenjanından Cumhuriyet Senatosu üyeliğine seçildi. Aynı günlerde, CHP de Sunay'ın adaylığını desteklediğini ve farklı bir aday çıkarmayacağını açıkladı. 28 Mart 1966 günü TBMM Genel Kurulunda yapılan oylama sonucunda Sunay, kullanılan 532 oydan 461'ini alarak Türkiye'nin beşinci cumhurbaşkanı seçildi. Seçim sürecinde CKMP Genel Başkanı Alparslan Türkeş ve Millet Partisi Genel Başkanı Osman Bölükbaşı, sivil bir makam olan cumhurbaşkanlığına Genelkurmay başkanlarının seçilmesinin teamül hâline gelebileceği yönündeki endişelerini dile getirerek Sunay ismine karşı çıktılar. Ancak AP ile CHP oyları, Sunay'ın seçilmesine fazlasıyla yetti. Böylece orduyu memnun edecek bir formül ortaya çıkmış, Genelkurmay Başkanı Sunay, cumhurbaşkanlığı makamına oturmuştu.

Cevdet Sunay

1899 yılında Erzurum'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Erzurum, Kerkük, Edirne ve İstanbul'da Kuleli Askerî Lisesinde yaptı.

I. Dünya Savaşı sırasında 1917 yılında subay adayı olarak eğitim kampına katıldı. Aynı yıl Filistin cephesinde görev aldı. 1918 yılında Mısır'da İngilizlere esir düştü. Esaretten döndükten sonra Kurtuluş Savaşı'na katılarak önce Güney, ardından Batı cephesinde hizmetlerde bulundu.

1927 yılında Harp Okulunu, 1930 yılında ise Harp Akademisini bitirdi. 1949'dan sonra generallik rütbelerinde görev yapan Cevdet Sunay, 1960 yılında Genelkurmay Başkanlığına seçildi.

*Cervdet
Sunay*

1966 yılında emekliye ayrılmasının ardından Cumhuriyet Senatosu kontenjan üyeliğine getirildi. Sunay, Gürsel'in rahatsızlığı sebebiyle cumhurbaşkanlığı görevinin sona ermesi üzerine 28 Mart 1966'da Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin 5. Cumhurbaşkanı seçildi. Yedi yıllık görev süresini tamamladıktan sonra 1973 yılında cumhurbaşkanlığından ayrıldı. 1980'deki askerî müdahaleye değin Anayasa gereğince Cumhuriyet Senatosu üyesi oldu.

1929 yılında Atıfet Hanım'la evlenen ve üç çocuğu olan Cevdet Sunay, 22 Mayıs 1982'de vefat etti.

Figure 10. Results.

[illegible]

Wageningen 2001: 600.

HAZİRAN
13
1966
PAZARTESİ

4月3日 星期二 晴

AP hükûmetleri işbaşına gelir gelmez kapsamlı bir kalkınma hamlesine girişti. 1960 darbesinden sonra başlayan ara dönemin ve ardı ardına kurulan koalisyon hükûmetlerindeki iç anlaşmazlıkların Türkiye'ye ciddi vakit kaybettirdiği açıktır. 1965'ten itibaren tek partili bir hükûmet modelinin ortaya çıkmasıyla kalkınma hamleleri de hızlandı. Hükûmetin ilk icraatlarından biri Keban Barajı'nın temellerinin atılması oldu. Daha sonra Türkiye'nin farklı yerlerinde yeni baraj inşaatları başladı. 1960'lar boyunca daha önce Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü yapan Demirel için "Barajlar Kralı" ifadesi de sıklıkla kullanılacaktı. Bu barajlardan bir bölümü daha sonra Güney Doğu Anadolu Projesi (GAP) olarak bilinecek kapsamlı kalkınma hamlesinin de başlangıcını teşkil ediyordu. Böylece eş zamanlı olarak hem sanayi hem de tarım sektörlerini kapsayan, başka bir ifadeyle geniş toplumsal kesimlere ulaşan bir süreç başlıyordu.

Başka bir büyük proje ise İstanbul Boğazı'nın iki yakasını birleştirecek büyük bir köprü çalışmasının başlatılmasıydı. Muhalefet ise ilk günlerden itibaren bu projelere karşı çıktı. CHP ve diğer sol hareketler, Türkiye'nin boğaz köprüsüne ihtiyacı olmadığını, bu tür büyük projelerin yapılmasında toplumsal yarar bulunmadığını savunuyordu. AP hükûmeti, DP gibi Sovyetler Birliği ile de ekonomik iş birliğini devam ettirdi. SSCB ile Seydişehir'de alüminyum tesisleri, İskenderun'da demir-çelik fabrikası ve İzmir Aliağa'da petrol rafinerisi kurulmasında iş birliği yapıldı. Türkiye, AP iktidarı döneminde Batı Bloku'ndan kopmadan Sovyetler Birliği'nden özellikle ekonomik alanda ciddi destek alıyordu. Afyon üretimi konusundaki talepleri ve Kıbrıs konusundaki anlaşmazlıklar, Türkiye'nin ABD ile ilişkilerinin gerilmesine yol açıyordu. ABD, uyuşturucu üretiminde kullanıldığı gerekçesiyle Türkiye'nin afyon ekimini tamamen yasaklamasını istiyordu. Türkiye ise tarımsal amaçlı üretimin sağladığı katma değer ve çiftçilerden gelecek tepkilerden kaçınıyordu. Ayrıca Türkiye'nin afyon ekimini yasaklaması, ABD'nin uyuşturucu üretimi konusundaki iddialarının teyit edilmesi anlamına gelecekti. Doğal olarak Türkiye bu tür bir görüntü vermek istemiyordu. Bununla birlikte SSCB, Türkiye'yi kendisinden uzaklaştırmamak için çok daha az talepkâr davranıyordu. Ancak Türkiye, bu dönemde NATO üyeliğinden ve ittifaka karşı yükümlülüklerini yerine getirmekten vazgeçmedi. 1974 yılında yaşanan Kıbrıs Barış Harekâtı sonunda ise ABD tarafından Türkiye'ye ambargo uygulandı.

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, zaman içinde kendi liderliğini tahkim edici adımlar atmaya başladı. Demirel'in seçildiği kongrede rakibi olan Sadettin Bilgiç'i destekleyen grup, alttan alta iktidar mücadelesini sürdürüyordu. Parti içinde daha seküler çizgide bulunan ve klasik merkez sağ sayılabilecek bir grup milletvekili Demirel'in etrafında kenetlenmeye söz verdi. *Yeminliler* adı verilen bu grup, AP yönetiminde giderek etkisini artırdı. Bunların karşısında ise Sadettin Bilgiç ve Ferruh Bozbeyli öncülüğündeki daha muhafazakâr partililer bulunuyordu. Burada Demirel'in bir denge siyaseti güdüp zaman içinde kendi liderliğini tartışmasız hâle getirdiğini söylemek mümkündür. Nitekim Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının önce Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisine (CKMP) geçmeleri, daha sonra partinin adını Milliyetçi Hareket Partisi şeklinde değiştirmeleri, Necmettin Erbakan'ın ise AP'den adaylık başvurusu reddedildikten sonra Millî Nizam Partisini (MNP) kurması biraz da Demirel'in bu yaklaşımıyla ilgilidir. Her iki siyasetçi de Adalet Partisi ile görüşmüş, ancak daha sonra kendi yollarını çizme kararı almıştı. Demirel, daha ilk günlerden itibaren sistemle uyumlu ve askerlerin doğrudan tepkisini çekmeyecek bir politika izlenmesine özel önem verdi.

Alparslan Türkeş'in CKMP'ye geçmesinden sonra bu partinin gençlik kollarının teşkilatlanmasına ağırlık verildi. 18 Mart 1966 tarihinde Ankara'da ilk Ülkü Ocakı kuruldu. Ocaklar daha sonra tüm üniversitelere yayılmaya başladı. CKMP Genel Başkan Yardımcısı Dünder Taşer, Ülkü Ocaklarının kurulması ve teşkilatlanması ile bizzat ilgileniyordu. 1 Haziran 1968 tarihinde Ankara'da Ülkü Ocakları tarafından "Millî Hareket Yürüyüşü" düzenlendi. Milliyetçi cenah, o güne kadar sol grupların hegemonyasında olan üniversitelerde etkisini artırmak yönünde mücadele veriyordu. İlk aşamada kurulan Ocakların yasal statüsü yoktu. Öncelikle Ankara'da Ülkü Ocakları Birliği kuruldu, bunu İstanbul ve İzmir'de benzer yapılar izledi. Bu dönemde sağ-sol çatışmasında hayatını kaybeden ilk ülkücü öğrenci 5 Ocak 1968 günü site yurdunda silahlı saldırı sonucu hayatını kaybeden Ruhi Kılıçkiran oldu. 12 Mart 1971 Muhtırası'nın ardından Ülkü Ocakları Birliğinin ve Genç Ülkücüler Teşkilatının kapatılmasından sonra sıkıyönetim illeri arasında olmayan Çankırı'da 15 Şubat 1972'de Türk Ülkücüler Teşkilatı kuruldu. 23 Aralık 1973'te Ülkü Ocakları Derneği kurulunca mevcut tüm yapılar bu teşkilata katıldı.

AP iktidarı toplumun refahını yükseltirken sol hareketler de giderek güçlenmeye başladı. Bir tarafta, Türkiye İşçi Partisi etrafında örgütlenen gruplar diğer tarafta ise Doğan Avcıoğlu'nun liderliğindeki gruplar vardı. 1961 yılında bir grup sendikacı olarak kurulan TİP, aynı yıl yapılan seçimlere katılamadığı gibi toplumsal etkisi de sınırlı kalmıştı. Bunun üzerine kurucular bazı aydınlarla temasa geçerek onları partilerine davet ettiler. Mehmet Ali Aybar, Behice Boran, Fethi Naci, Adnan Cemgil'in de aralarında olduğu çok sayıda aydın bu davet üzerine TİP'e katıldı. Aybar, kısa bir süre partinin genel başkanlığı görevini üstlendi. Çok sayıda aydının katılmasının ardından kamuoyunda görünürlüğü artan TİP, kısa süre içinde ülke genelinde örgütlenmeye başladı. İçinde pek çok akademisyenin de bulunduğu TİP özellikle üniversite gençliği üzerinde bir etkiye sahip oldu.

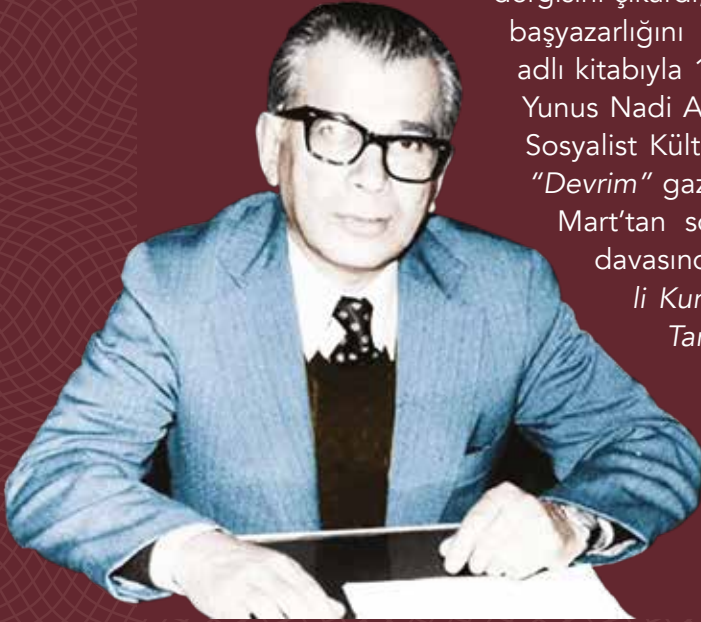
Doğan Avcıoğlu

Doğan Avcıoğlu 1926 yılında Bursa'da doğdu. Bursa Lisesini bitiren Avcıoğlu, Fransa'da siyasal bilimler ve ekonomi öğrenimi gördü. Bir süre İngiltere'de bulunduktan sonra 1955'te Türkiye'ye döndü. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsünde araştırma asistanlığı yaptı, çeşitli incelemeleri yayımlandı. Daha sonra CHP Araştırma Bürosunun kuruluşunda görev aldı. Metin Toker'in çıkardığı *Akis* dergisinde yönetici olarak çalıştı. *Ulus*, *Akis*, *Kim* dergilerinde çeşitli yazıları yayımlandı. 27 Mayıs darbesinden sonra CHP kontenjanından Kurucu Meclise girdi. 1961 Anayasası'nı hazırlayan komisyona seçilerek çalışmalara katıldı. Daha sonra Türk-İş Araştırma

Merkezi Müdürlüğü yaptı. 1961 yılında Yön dergisini çıkardı; bu derginin yöneticiliğini ve başyazarlığını üstlendi. *Türkiye'nin Düzeni* adlı kitabıyla 1969'da *Cumhuriyet* gazetesi Yunus Nadi Armağanı yarışmasını kazandı. Sosyalist Kültür Derneğini kurdu. 1969'da "Devrim" gazetesini çıkarmaya başladı 12 Mart'tan sonra tutuklandı. Madanoğlu davasında yargılandı, beraat etti. *Milli Kurtuluş Tarihi* (4 cilt), *Türklerin Tarihi* (5 cilt), 31 Mart'ta *Yabancı Parmağı*, *Devrim ve Demokrasi Üzerine* adlı başka kitapları da vardır.

4 Kasım 1983 günü İstanbul'da hayatını kaybetti.

Diğer önemli grup Doğan Avcıoğlu öncülüğündeki Yön/Devrim hareketiydi. Paris'te yükseköğrenimini tamamlayan Avcıoğlu, 1955 yılında ülkeye döndükten sonra gazetecilik yapmaya başladı. 1950'lerin ikinci yarısında muhalefet, DP iktidarına karşı giderek sesini daha fazla yükseltmeye başlamıştı. Avcıoğlu, Türkiye'ye geldikten sonra CHP'nin yayın organı *Ulus* gazetesinde çalışmaya başladı. Aynı zamanda İnönü'nün damadı Metin Toker'in çıkardığı *Akis* dergisinde de yazıyordu. 27 Mayıs Darbesi'nden sonra Avcıoğlu, beraber hareket ettikleri Mümtaz Soysal ve İlhami Soysal ile birlikte yeni anayasayı hazırlamak için oluşturulan Kurucu Meclise seçildi. Bu süreçte, Avcıoğlu ve arkadaşları Kurucu Meclis içinde kendileriyle aynı eksende düşünen başka isimlerle temas kurma imkânı buldular. Yine bu sürecin askerlerle temas için de oldukça elverişli bir zemin oluşturduğu açıktır. Nitekim bu dönemde kurulan bağlantılar ilerleyen yıllarda iyiden iyiye güçlendi. Cemal Madanoğlu gibi ideolojik açıdan Yön'le aynı paralelde bulunan subaylarla bağlantıların bu dönemde kurulduğu veya eskisine göre çok daha güçlendiği açıktır. Yön çevresi de tıpkı ordudaki bir grup subay gibi mevcut şartlar altında demokrasiye geçişe karşıydı.

BAĞI
TAF

TÜRKİYE İÇİŞİ
BAKANLIĞI
YÜRÜYÜŞÜ

Cemal Madanoğlu

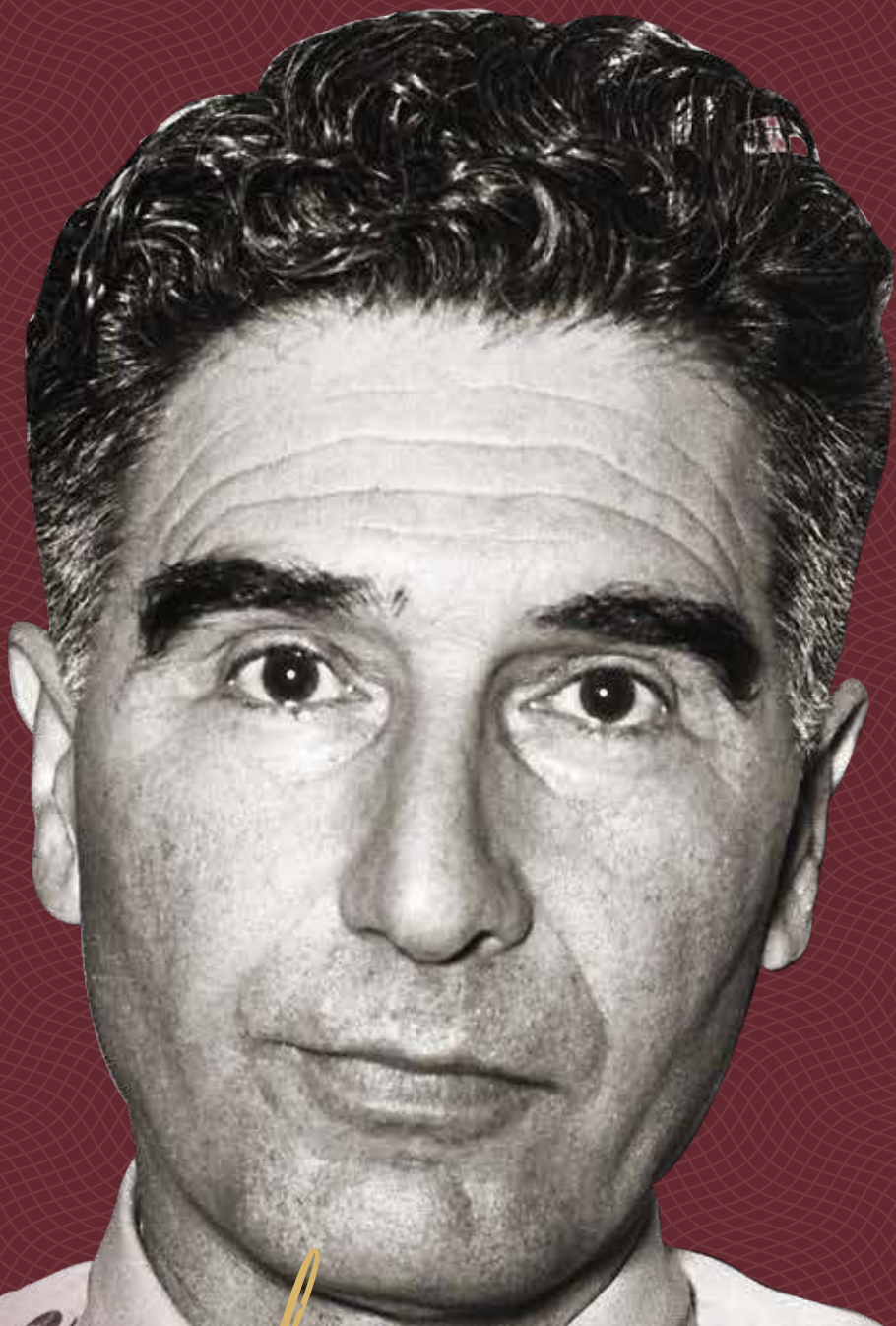

Uşak'ın Eşme ilçesinde 1907 tarihinde doğdu. İlkokulu (1913-1920) ve ortaokulu (1920-1923) İstanbul'da okudu. Kuleli Askerî Lisesini atlama ile bir yılda tamamladıktan sonra (1923-1924), Harp Okulunu (1924-1926) ve Yıldız Harp Akademisini bitirdi (1939-1941).

Bölük, tabur, alay ve tümen komutanlıklarında bulundu. Kore Savaşı'nda Türk Tugayı komutan yardımcısıydı. 1959'da Kara Kuvvetleri Lojistik Dairesi Başkanlığına getirildi. 26 Mayıs 1960 gecesi, darbenin Ankara ayağında süreci yönetti. Millî Birlik Komitesi Güvenlik Komisyonunda görev aldı. Görüş farklılıkları nedeniyle Millî Birlik Komitesi üyeliğinden ayrılmak durumunda kaldı. 1961'de emekli oldu.

1966'da kontenjan senatörü seçildi. Siyasi ortamın gerildiği bir dönemde sol darbe beklentilerinin odağı hâline geldi. Ancak 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasında oluşan ortamda tutuklandı, Ankara ve İstanbul savcılıklarının yetkisizlik kararıyla aklandı. Anılarının 1953 yılına kadar olan kısmı önce *Cumhuriyet* gazetesinde ardından kitap olarak yayımlandı. 28 Temmuz 1993'te İstanbul'da öldü.

Cemal
Nadaroglu

1960 darbesinden sonra CHP çizgisinden ayrılan Avcıoğlu ve arkadaşları 20 Aralık 1961 tarihinde Yön dergisini çıkarmaya başladı. Aslında ilk ayrışma daha anayasa hazırlıkları sırasında başlamıştı. Daha sonra Yön çevresinde toplanacak aydınların daha katı tavırlarına karşın Forum dergisinde toplanan aydınların daha mutedil ve demokrat bakışları öne çıkmıştı. 1961 seçimlerinde karşılaşılan sonuç da Yön'ün kurucusu aydınlar da hayal kırıklığı meydana getirmişti. İdeolojik olarak kendilerine yakın gördükleri CHP'nin tek başına iktidara gelmemesi, cumhurbaşkanlığı seçiminde ve hükümet kurma sürecinde askerlerin yeniden devreye girmeleri Avcıoğlu ve arkadaşlarının kendi düşüncelerinin doğru olduğuna yönelik kanaatlerini pekiştirdi. Yön dergisinin ilk sayısında çok sayıda aydının imzaladığı bir bildiri yayımlandı. Bildiri, Atatürk devrimleriyle amaçlanan çağdaş uygarlık seviyesine çıkmanın öncelikle "iktisadi alanda hızla kalkınmakta, yani millî istihsal (ulusal üretim) seviyesini hızla yükseltmekte göstereceğimiz başarıya bağlı olduğu" iddia ediliyordu. Karşı karşıya olunan siyasal ve toplumsal sorunların çözümünü ekonomik kalkınmaya bağlayan Yön bildirisi, "Bugün içinde bulunduğumuz buhranlardan kurtulmanın birinci şartını, Türk toplumunun çeşitli kesimlerinde görev almış olanların ve milletin kaderine hâkim olabilecek mevkilere gelmiş bulunanların, düşüncelerini açıkça ortaya koyarak, bir temel kalkınma felsefesi etrafında birleşmelerinde görüyoruz." ifadeleriyle bitiyordu. Buradan ekonomik kalkınmanın birincil hedef olarak görüldüğü, bunun da aydınların yürütecekleri çabalara bağlandığı kolayca anlaşılabilir. Bildiride,

İYİYOR ?

ADI KONULMAYAN DARBE

63

12 MART MUHTIRASI

"Ağırlık merkezi özel teşebbüs olan bir iktisadi sistemin, bugünkü yapısıyla Türkiye'yi hızla ve sosyal adalet içinde çağdaş uygarlık seviyesine erdirmeyeceğini sanmıyoruz. İktisat ilminin ve tarihin ışığında inanıyoruz ki, özel teşebbüse dayalı kalkınma yavaştır, ıstıraplıdır, israflıdır, ve sosyal adaletle bağdaşması, az gelişmiş bir memlekette imkansızdır. Böyle bir kalkınma, siyasi gücün geniş ölçüde iktisadi güce tabi kılınması yüzünden demokratik de değildir." ifadeleriyle planlı ekonomiye atfedilen anlamın altı çiziliyordu.

BÜLENT ECEVİT: CHP'YE YÖN

Avcioğlu, Kemalizm'in sosyalist ilkeler çerçevesinde yorumlanması gerektiğini savunuyordu. Bu bakımdan, Yön'e göre Türkiye'nin öncelikli sorunu olan iktisadi kalkınma sosyalist bir program çerçevesinde hazırlanacak planlar aracılığıyla yürütülmeliydi. Derginin ilk sayısına yazdığı başyazıda Avcioğlu, "yirminci yüzyılın ikinci yarısında az gelişmiş memleketler için tek çıkar yol sosyalizmdir." ifadesini kullandı. Yön çevresi, devrimin ordu içinden gelecek destek aracılığıyla hayata geçeceği düşüncesindeydi. 1960 darbesinden sonra giderek siyasallaşan ordu içinde kurulan bağlantılar Avcioğlu'nun düşüncesinin hayata geçmesini sağlayacak en önemli araç olarak görülüyordu. 1961 seçimlerinden sonra CHP'nin iktidar ortağı olması, Yön çevresinin bu partiye mensup bakanları etkileme çabasını doğurdu. Daha açık bir ifadeyle hükûmete karşı açık bir muhalefet yürütülmeden kendi görüşlerinin hayata geçmesine çalıştı Yön'cüler. Aynı dönemde, hem parlamento dışı muhalefet üzerinde etkili olma çabası sürüyor, hem de üniversiteler ve entelektüel çevreler üzerinde etkili olma süreci işliyordu. Diğer taraftan ise Silahlı Kuvvetler içindeki bağlantılar güçlendiriliyor, genç subaylarla askerî öğrencilere ulaşma mücadelesi veriliyordu. Avcioğlu, Türkiye'de ordunun tarihsel açıdan "ilerici" bir pozisyonda bulunduğunu, bu kapsamda diğer ülkelerdeki benzerlerinden farklılaştığını düşünüyordu.

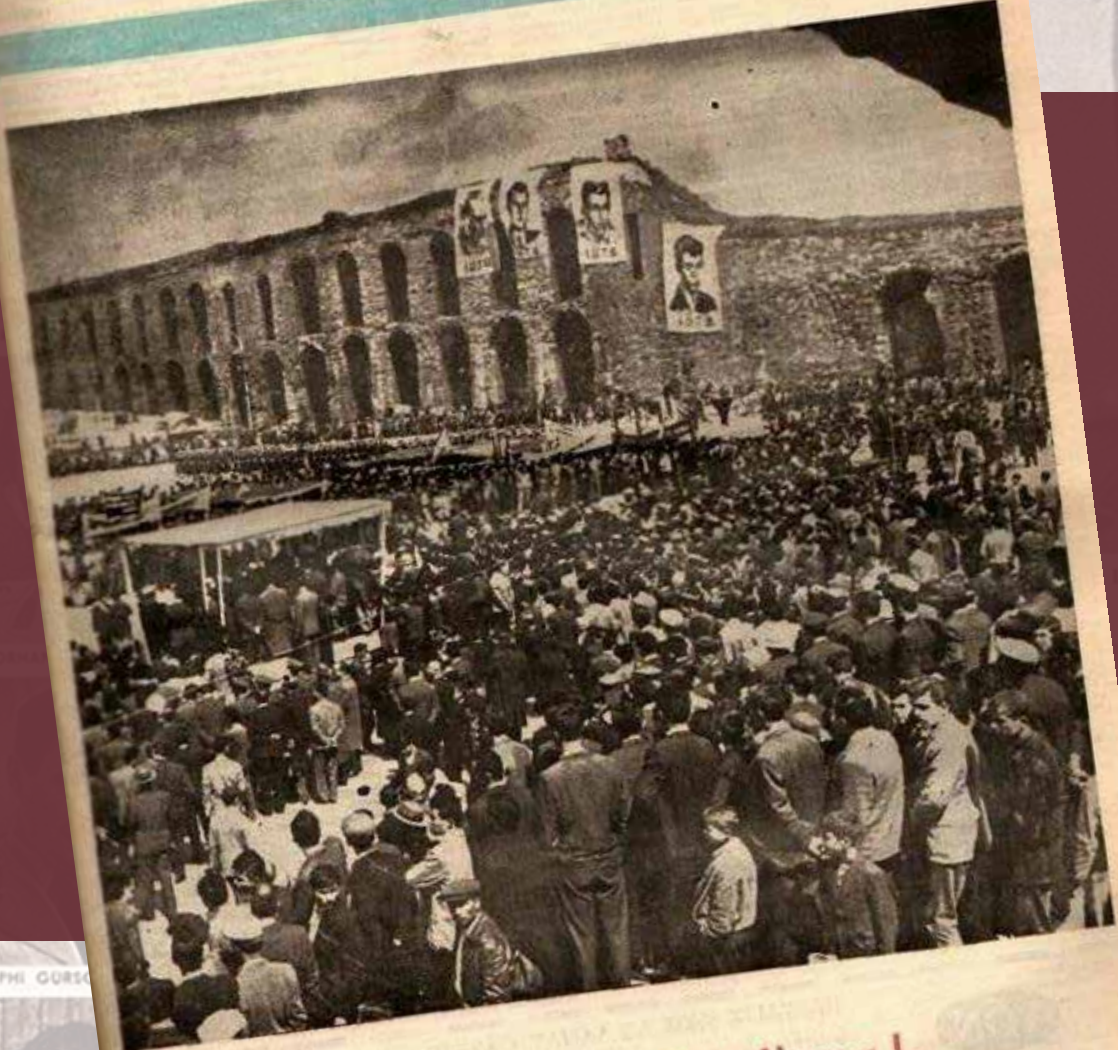
EKREM ACUNER

HAKİMİYET

YÖN
HAFTALIK GAZETE

İNÖNÜ'NÜN
GRUPTAKİ
GİZLİ
KONUŞMASI

Gençlik ihtar ediyor!..

SUPHI GÜRSERİ

MUSTAFA KAPLAN

SUPHI KARAMAN

MUZAFFER KARAN

KAMİL KARAVELİOĞLU

MİLLETİNDİR

FİKRET KUYTAK

SAMI KUÇUK

CEMAL MADANOĞLU

SEZAI OKAN

MUZAFFER ÖZDAĞ

ADI KONULMAYAN DARBE

67

12 MART MUHTIRASI

Askerlerin yanında sivil bürokratlar ve aydınlar da Yön'ün kazanmak için özel önem verdiği gruplardı. Söz konusu oluşumlar, "toplumun zinde kuvvetleri" nitelemesiyle anılıyordu. Buradan da anlaşılabilceği gibi toplumun geniş kesimlerinin içinde bulunduğu atalet hâli, zinde kuvvetlerin harekete geçip onları uyardırmasıyla son bulacaktı. Bu bağlamda, Yön'ün devrim stratejisi, işçi sınıfına değil, aydınlara dayanıyordu. Avcıoğlu ve arkadaşları, ordunun toplum üzerindeki etkisine ve tarihî misyonuna vurgu yapıyor, bir bakıma ordu içinde kendilerine yakın grupların hayata geçireceği bir darbeye bel bağlıyordu. Talat Aydemir'in öncüsü olduğu 1962 ve 1963'teki iki darbe girişiminde Yön çevresinin bir etkisinin olup olmadığı tam olarak bilinmez. Ancak Aydemir'in yapmaya çalıştığı darbenin âdeta bir model olduğu ve diğer başka gruplara cesaret verdiği söylenebilir. Zira bu örnek, ideolojik açıdan motive olmuş ve kararlı bir azınlığın, örgütlü olmanın verdiği avantajla çoğunluğa galebe çalabileceğini gösteriyordu. Başka bir ifadeyle, cuntacı küçük bir grubun doğru yöntemler kullanarak iktidarı ele alması mümkündü. 27 Mayıs Darbesi bu mantığın başarıya ulaşan somut örneğidir.

KOKSAL

MONİR KOSEOĞLU

SİTKİ ULAY

AHMET YILDIZ

MUZAFFER YURDAKULER

FOTOĞRAFLAR: OZAN SAĞOĞ

Dolayısıyla Millî Birlik Komitesi Azaları

YÖN BİLDİRİSİ

"Türk halkının, çok çeşit iktisadi, siyasi ve sosyal meseleler ortasında, kendisini bütün özlemlerine kavuşturacak bir yön aramakta olduğu bu günlerde, toplum hayatının çeşitli kesimlerinde görev almış olan bizler, altına imzalarımızı attığımız bu bildiri ile ortak amaçlarımızı açıklamayı doğru bulduk. Böyle bir bildirinin meselemizi çözmekte faydalı olabilecek olumlu tartışmalara yol açacağını düşünüyoruz.

1. Atatürk devrimleriyle amaç edinilen çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmanın, eğitim davasını sonuçlandırmanın, Türk demokrasisini yaşatmanın, sosyal adaleti gerçekleştirmenin ve demokrasi rejimini sağlam temeller üzerine oturtmanın, ancak iktisadi alanda hızla kalkınmakta, yani millî istihsal (ulusal üretim) seviyesini hızla yükseltmekte göstereceğimiz başarıya bağlı olduğuna inanıyoruz.

a) Atatürk devrimlerinin amacı olan Batılılaşmak, en geniş anlamıyla Batı'nın istihsal (üretim) seviyesine yaklaştığımız ölçüde gerçekleşebilir. Türkiye'deki istihsal seviyesi yükseldikçe, memleketin sosyal yapısı değişecek, şehir-köy ikiliği ortadan kalkacak, imkânlar genişleyecek ve Batı uygarlığının temeli olan akılcı düşünce kütlelere yayılacaktır.

b) Ne kadar çok gayret sarf edilirse edilsin, düşük bir istihsal seviyesiyle, kütlelerin kültür seviyesinde esaslı bir yükselme sağlamak hayaldir. İşsizlik, açlık, çıplaklık, soğuk ve sefalet, kütlelerin eğitime yönelmesini engelleyecek, yaşama içgüdüsü, öğrenme merakından daha ağır basacaktır.

c) Demokrasi, her şeyden önce insan haysiyetine dayanan ve insanı üstün değer sayan bir rejimdir. Açlığa, işsizliğe, evsizliğe çare bulamayan bir rejimin, ne kadar üzerinde titrersek titreyelim, demokrasi olmaktan çıkması ve bir gün çökmesi tabiidir. Türk demokrasisinin yaşatılması; açlığı, işsizliği ve evsizliği ortadan kaldıracak yüksek bir istihlal seviyesine götüren yolları bulmakla mümkün olabilir.

d) Millî gelirin hızla artmasına önem vermeyen bir sosyal adalet politikası da yoksulluğun bölüşülmesinden öteye geçemeyecektir. Buna karşılık, sosyal adalete yer vermeyen bir kalkınma politikası başarısızlığa mahkûmdur. O hâlde, sosyal adalet politikasının başlıca araçlarından biri de istihlal seviyesinin yükseltilmesi olmalıdır.

2. Bugün Türk toplumuna yön verebilmek durumunda bulunan öğretmen, yazar, politikacı, sendikacı, müteşebbis ve idareci gibi kimselerin, belli bir kalkınma felsefesinin ana hatları üzerinde anlaşılmaya varmalarını zaruri sayıyoruz...

a) Yirminci yüzyılda haberleşme araçlarındaki gelişme sonucunda, kitleler, başka memleketlerdeki veya başka tabakalardaki yüksek hayat standardının varlığını öğrenmekte ve asıl önemlisi, bu standarda erişmenin mümkün olduğunu görmektedir. Yoksulluğumuz bu yüzden, artık daha ıstıraplı bir şekilde hissedilmektedir.

Hızlı nüfus artışı ve meselelerimizin bu artışa uygun bir tempo ile ele alınmayışı durumu daha da ağırlaştırmıştır. Türkiye, bugün ciddi bir iktisadi ve sosyal buhranın içindedir.

Sosyal buhran, iktisadi buhranın tabii bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Geri bir tarım, artan ithal ihtiyacımızı karşılayacak kaynakları sağlamak şöyle dursun, hızla çoğalan nüfusun beslenme ihtiyacını bile karşılayamamaktadır.

Topraksızlık, artan nüfusu şehirlere doğru itmekte, şehirlere akan bu nüfusa iş ve mesken sağlanmasında güçlük çekilmektedir. Köklü tedbirler alınmazsa, gecekondu ve işsizlik önümüzdeki yıllarda, millet hayatının tehlikeli bir yarısı hâline gelerek sosyal ve siyasi düzenin bozulmasına yol açabilecektir.

Hızlı nüfus artışı yüzünden, Türkiye nüfusunun yarısını 18 yaşından küçük gençler teşkil etmektedir. Son olayların da açıkça ortaya koyduğu gibi çığ hâlinde gelen bu gençlerin büyük bir kısmına okul ve sağlam bir gelecek sağlamak mümkün olmamaktadır.

b) İşin hazin tarafı, Türkiye'nin kaderine hâkim olabilecek durumda bulunan çevrelerde, karşı karşıya bulunduğumuz çetin meselelerin şuuruna henüz varılmamış olmasıdır. Bu çevrelerce benimsenen ve uygulanabilecek olan bir kalkınma felsefesi yoktur.

Kalkınmanın anlamı bütün genişliği ile anlaşılamamıştır. Köklü reformlara girişmeden kalkınmanın başılamayacağı ve buna karşılık kalkınma sonucunda toplum düzenine, insan davranışlarına bazı değişikliklerin geleceği unutulmaktadır.

Bu yüzden hem kalkınma istenmekte, hem de köklü reformlara karşı konulmakta ve yeni davranışlar yadırganıp kötülenmektedir.

Böyle bir tutumun sonucu olarak, toplum hayatının dışında söz sahibi birçok kimse, dış yardımların biraz genişlemesiyle, turizmin geliştirilmesiyle, sebze ve meyve ihracının artmasıyla kalkınma davasının çözülebileceğine içten inanmaktadır.

c) Türkiye'nin kalkınmasını belli bir amaca yöneltmek, siyasi iktidarın emrinde teknik bir organ olan Devlet Planlama Teşkilatının yetkisini aşan bir iştir. Gerçi, memleketin seçkin uzmanlarını bir araya getiren Devlet Planlama Teşkilatı bir kalkınma stratejisi çizerek, bu yolda ilk gayreti göstermiştir. Ama bunu yeter saymamak gerekir.

Yapılacak planların yön kazanması ve başarıya ulaşması, ancak Türk toplumuna yön verebilecek durumda bulunan çevrelerin açık bir kalkınma felsefesi üzerinde anlaşmalarıyla mümkün olacaktır.

3. Kalkınma felsefemizin hareket noktaları olarak, bütün imkânlarımızı harekete geçirmeyi, yatırımları hızla artırmayı, iktisadi hayatı bütünüyle planlamayı, kitleleri sosyal adalete kavuşturmayı, istismarı kaldırmayı ve demokrasiyi kitlelere mal etmeyi zaruri sayıyoruz.

Varmak istediğimiz bu amaçlara yeni bir devletçilik anlayışıyla erişebileceğimize inanıyoruz.

a) Türkiye'nin iktisadi hayatında özel teşebbüsü ve devlet teşebbüsünü birlikte yaşatan karma bir sistem kalacaktır. Fakat, ağırlık merkezi özel teşebbüs olan bir iktisadi sistemin, bugünkü yapısıyla Türkiye'yi, hızla ve sosyal adalet içinde çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırabileceğini sanmıyoruz.

İktisat ilminin ve tarihin ışığında, inanıyoruz ki, özel teşebbüse dayanan kalkınma yavaştır, ıstıraplıdır, israflıdır ve sosyal adaletle bağdaşması, az gelişmiş bir memlekette, imkânsızdır. Böyle bir kalkınma, siyaseti geniş ölçüde iktisadi güce tabii kılması yüzünden, demokratik de değildir.

b) Özel teşebbüs kâra dayanır. İktisadi sistemin itici kuvveti kârdan ibaretse kalkınmanın çok yavaş bir tempo ile gerçekleşmesine, gelir dağılımındaki adaletsizliklerin artmasına, "her mahallede bir milyoner" felsefesinin yerleşmesine, millî servetin en faydalı işlere değil en kârlı işlere akarak israf edilmesine, durgunluğun ve işsizliğin sık sık baş göstermesine katlanmak gerekir.

Günümüzde, hiçbir az gelişmiş memleket bunları göze alamaz. Batı memleketlerinin kalkınmaları sırasında çok elverişli şartlara ve sömürgeciliğe rağmen, gelişme yavaş, israflı, sıkıntılı olmuş; liberal, fakat gücünü genel oydan almayan idareciler altında gerçekleştirilmiştir.

Ancak yirminci yüzyılda esas itibarıyla istihsal seviyesinin yükselmesi sayesinde ki, Batı memleketlerindeki iktisadi sistem az çok tatmin edici bir şekilde işleyebilecek hâle gelmiştir. Bununla birlikte, batı sosyalist partileri, düşünürleri ve hatta liberal eğilimli siyasetçiler, kendi memleketlerindeki iktisadi sistemin israflı olduğunu, zaruri ihtiyaçları ihmal ettiğini, hızlı bir gelişmeyi ve sosyal adaleti sağlamak bakımından da yetersiz kaldığını delilleriyle belirtmektedir.

c) Bu sebeple ki günümüzün gerçeklerine uygun yeni bir devletçilik anlayışını Türkiye için zaruri sayıyoruz.

Ayrıca, özel teşebbüsün mutlaka verimli, devlet teşebbüsünün de mutlaka verimsiz olduğu şeklindeki yaygın düşüncenin, sağlam delillere dayanmayan ve geniş bir propaganda ile beslenen bir inanç olduğunu belirtmekte fayda görüyoruz. Verimli çalışma imkânlarına kavuşmak için, mesela İngiltere ve Fransa'da, bazı sanayi kollarının devletleştirilmesine gidildiğini hatırlatmak isteriz.

Birtakım devlet işletmelerinin verimsiz kalış sebeplerini, devletçilikte değil aksine yeter derecede devletçi olmayışımızda ve devletçiliği sitemli bir şekilde uygulayamayışımızda aramak gerektiğine inanıyoruz.

4. Yeni devletçiliği, yukarıda belirttiğimiz amaçlara erişmek için mutlaka başvurulması gereken şuurlu devlet müdahalesi şeklinde anlıyoruz.

a) Kalkınmayı hızlandırmak maksadıyla millî tasarrufun çoğaltılması ve millî gelirdeki artışların önemli bir kısmının tasarrufa yöneltilmesi, ancak geniş ölçüde ve bilgili devlet müdahalesi ile başarılabilir. Belli başlı tasarruf kaynaklarından biri olan vergilerde verimin artırılması, devletçilikle mümkündür.

Çağımızda, vergilerde adalet şarttır. Fakat vergi adaletini sağlamak maksadıyla yüksek gelirlerden alınan vergilere karşı bugün yöneltilen en önemli itiraz, bunların yatırımları azaltmasıdır.

Devletçilik, millî tasarrufu yatırımlara yönelttiği için bu itirazı önler. Bundan başka, devletçilik, kalkınmanın nimetleri ve külfetleri arasında denge yaratarak tasarruf fikrinin geniş halk kitlelerince benimsenmesini kolaylaştırır. Ayrıca, devlet işletmelerinin kazançları, vergi yoluna saptmadan sağlanan önemli tasarruf kaynağı olur.

Yatırım imkânlarını artırmak maksadıyla, boş duran iş gücünün istihsale yöneltilmesi de, devletin demokratik, fakat planlı teşkilatlandırma gücü sayesinde mümkün olabilecektir.

b) Bugünkü imkânlarımızla, daha iyi teşkilat ve idare içinde şimdikinden çok daha fazla, çok daha verimli şekilde yatırım yapmanın mümkün olduğuna inanıyoruz.

Bunun için, iktisadi hayatı bütünüyle planlamak şarttır. Plan, iktisadi hayatı istenen amaçlara zamanında ve bütünüyle yöneltmeye imkân verecek yetkilerle araçları da beraberinde getirmelidir. Bunu sağlayacak belli başlı şartlardan biri de iktisadi hayatın çeşitli kesimlerine hâkim olan kilit sanayilerin mutlaka devlet elinde bulundurulmasıdır.

Devletçiliği ciddi planlamanın ciddi bir unsuru sayıyoruz.

c) Planlama büyük iktisadi birimlere geçmeyi zaruri kılar. Halbuki Türkiye'nin iktisadi hayatı, tarım, sanayi ve ticaret alanlarında çok ufak işletmelere dayanmaktadır. Bu bakımdan, çiftçiyi teşkilatlandırarak istihsal kooperatiflerinin geliştirilmesi, küçük sanatlarda kooperatifçiliğin yaygın hâle getirilmesi, perakende satış yerlerini azaltmak, malların müstahsilden müstehlike geçiş yollarını kısaltarak, sanayide olduğu gibi, tarım ve ticarete büyük birim esasının mümkün olduğu ölçüde yerleştirilmesi lüzumludur.

Devlet kesiminin yanı sıra, geniş kooperatif kesimi, Türk iktisadi sisteminin temelini teşkil etmektedir.

d) Devletçilik aynı zamanda gelir dağılımındaki adaletsizlikleri gidermek, sosyal güvenliği gerçekleştirmek, müstahsil ve müstehlikin mutavassıt bir zümre tarafından ezilmesini önlemek, bölgeler arasındaki dengesizlikleri ortadan kaldırmaya çalışmak için de en elverişli sistemdir.

Çalışmayı toplumun en yüksek değeri hâline getirmek, çalışmaya dayanan kazançları yüksek seviyeye çıkarmak, devletçiliğin temel hedefidir.

Kol ve kafa gücünü satarak geçinenlerin ezilmesine seyirci kalan, arsa spekülâtörlerinin ve ticaret alanında istismarcı mutavassıtların haksız kazançlarına göz yuman ve bu gibilerin bir yüksek devlet memurundan, fikir ve bilim adamından fazla kazanmasına ses çıkarmayan bir sistemin yirminci yüzyılda daha fazla sürüp gitmesine imkân yoktur.

e) Devletçilik, demokratik rejimin sadece bir şekilden ibaret kalmasını önleyip, demokrasinin kitlelere mal olmasını sağlayacak temel müdahale vasıtasıdır. Planlı bir eğitim seferberliğine girişmek, Köy Enstitüleri ile açılan yolu genişletmek, milyonlarca işçi çocuğunu eğitim alanında ve memleket idaresinde herkesle eşit imkânlarla kavuşturmak, yetişkinlerin eğitimi yoluyla kitlelere yükselme fırsatı hazırlamak ancak şuurlu bir devletçilikle mümkündür.

Sendikaların kuvvetlendirilmesi, teşkilatlanmış çiftçinin ve kooperatifin almasını sağlayacak şekilde toprak reformunun gerçekleştirilmesi modern devletçiliğin ödevidir ve bunlar ancak devlet müdahalesiyle başarılabilir.

Varmak istediğimiz amaçların şu veya bu noktası tartışma konusu edilebilir. Bu bildirinin yayımlanmasındaki maksat da bu çeşit tartışmalara yol açmaktır.

Bugün içinde bulunduğumuz buhranlardan kurtulmanın birinci şartını, Türk toplumunun çeşitli kesimlerinde görev almış olanların ve millet kaderine hâkim olabilecek mevkilere gelmiş bulunanların, düşüncelerini açıkça ortaya koyarak, bir temel kalkınma felsefesi etrafında birleşmelerinde görüyoruz."

1962 yılının 18 Aralık günü Avcıoğlu öncülüğünde Sosyalist Kültür Derneği kuruldu. Derneğin kurucuları arasında Avcıoğlu'nun yanında Atilla Karaosmanoğlu, Erdoğan Alkin, Mahir Kaynak, Gülten Kazgan, Mümtaz Soysal ve İdris Küçükömer gibi asistan ve öğretim üyeleri bulunuyordu. Başkanlığına eski Devlet Planlama Teşkilatı müsteşarı Osman Nuri Torun'un getirildiği Dernek, sosyalist düşüncenin yayılmasını hedefliyordu. Derneğin asıl amacı, Avcıoğlu'nun farklı yazılarında sıklıkla dile getirdiği gibi sosyalist ideolojinin toplum tarafından kabul edilmesini sağlamaktı. Bu bağlamda, tek parti döneminde farklı ideolojilerin kendi özgün kimlikleriyle düşünce hayatında etkili olamadıklarını hatırlamak gerekir. DP döneminde ortaya çıkan muhalefet hareketleri ise iktidarın karşısındaki tüm toplumsal kesimleri bir araya getirmeyi hedefleyen bir çatı arayışındaydı âdetâ. 1961 Anayasası sonrasında beliren özgürlükçü iklimde farklı ideolojiler toplumsal zeminde mücadele etme imkânı buldular. Sosyalistlerin de kendi kimlikleriyle belirmesi ve toplumsal mücadele alanına girmesi bu döneme tesadüf eder. Bu dönemde, dünyanın farklı yerlerindeki sosyalist hareketlerle temas kuruldu, çok sayıda yabancı eser Türkçeye çevrildi.

1960'ların ikinci yarısına girilirken yapılan seçimler, söz konusu iki büyük sol grup arasındaki ayrımı da derinleştirdi. TİP ve Yön çevresi zaten öteden beri birbirlerine mesafeliydi. Seçimlerde TİP'in yüzde 2,97 oy oranıyla 15 milletvekili çıkarması ülkedeki siyasi dengeler üzerinde büyük etki doğurdu. Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın yanı sıra Sadun Eren, Tarık Ziya Ekinci, Behice Boran ve Çetin Altan gibi isimler milletvekili seçildiler. Bu durum, Türkiye'de sosyalist hareket için önemli bir dönüm noktasıydı. Ancak kaderin ilginç bir cilvesi olarak TİP'in bu başarısı, dolaylı olarak sonunu da getirecekti. Aynı zamanda bu süreç, Türkiye'de solun bazı kesimlerinin illegaliteye kayması sonucunu da doğurdu. Bunun yanında, 1965 yılı seçimlerinden hemen önce İsmet İnönü, CHP'nin "ortanın solunda" bir parti olduğunu açıkladı. Bu karar bir bakıma TİP'te toplanmaya başlanan sol enerjinin dağıtılması anlamına geliyordu. Ancak ortanın solu projesi CHP içinde de bir bölünmeye yol açtı. Ecevit, yeni politikaları desteklerken, partinin sağ kanadından Turhan Feyzioğlu Millî Güven Partisini (MGP), Kemal Satır ise Cumhuriyetçi Partiyi (CP) kurdu. Daha sonra bu iki parti Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) adıyla birleşti.

Mümtaz Soysal

Mahir Kaynak

Gülten Kazgan

Erdoğan Alkin

İdris Küçükömer

Atilla Karaosmanoğlu

1965 seçimlerinden sonra TİP içinde yaşanan ideolojik çatışmalardan sonra "Millî Demokratik Devrim"i savunan Mihri Belli ekibi Partiden ayrıldı. Kuruluşundan itibaren pek çok üniversitede TİP'e destek amaçlı öğrenci kulüpleri oluşturulmuştu. 16 Aralık 1965'te Ankara Üniversitesine bağlı TİP'li gençlerin çoğunlukta olduğu beş fikir kulübünün bir araya gelmesiyle Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) resmen kuruldu. 23-24 Mart 1968 tarihlerinde Ankara'da toplanan Genel Kurulda, FKF Genel Başkanlığına TİP Bilim ve Araştırma Bürosu üyesi ve AÜHF Kamu Hukuku Kürsüsü Asistanı Doğu Perinçek seçildi. Daha sonraki yıllarda TİP ile FKF arasındaki bağ ortadan kalktı. Bu durumun en önemli nedeni, FKF etrafında toplanan gençlerin TİP'i sistemle mücadele açısından yeterince aktif görmemeleriydi. FKF, 9-10 Ekim 1969 tarihli IV. Kurultay'da tüzük ve isim değişikliğine gidip, Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (TDGF/Dev-Genç) adıyla yoluna devam etme kararı aldı. Bu dönemde sol hareketlerin kitlelerin desteğini alamamalarının nedenlerinden biri, silahlı mücadeleyi temel yöntem olarak benimsemeleri olduğu açıktır. Özellikle sol yapılanmaların temel hedef kitlesi olan işçilerle çiftçilerin kendilerine teveccüh göstermemesi, jakoben anlayışın iyice güç kazanmasını beraberinde getirdi. Türkçeye çevrilen ve kısa sürede örgüt militanları arasında yayılan Carlos Marighella ve Che Guevara'nın kitapları gerilla savaşı konusunda taktikler veriyordu.

1965 seçimlerinden sonra AP'nin iktidara gelmesiyle birlikte *Yön*, hükûmete oldukça sert şekilde muhalefet etmeye başladı. Parlamento içinde mücadele yürüten TİP karşısında *Yön* yasal zeminde yayıncılık faaliyetlerine ağırlık vermiş, örtülü olarak da sivil ve asker bürokratları kendisine çekmeye çalışmıştı. *Yön*, katı bir devletçilik anlayışına sahipti ve bu bakımdan liberal ekonomik politikalar izleyen AP'ye yönelik daha en baştan itiraz söz konusuydu.

Bu dönemde *Yön* başta olmak üzere sol gruplar tarafından en fazla kullanılan kavramlardan biri "cici demokrasi"ydi. Cici demokrasi kavramı, Türkiye'deki sistemin aslında halkın gerçek iradesini yansıtmadığı, belirli bir azınlık grubunun çıkarlarının korunması amacından hareket ettiği ve emperyalist dünyanın hizmetinde olduğu iddiasına dayanıyordu. Aslin-

da kavram daha genel çerçevede yalnız Türkiye'deki siyasal sistemi değil, liberal kapitalist düzenin ortaya koyduğu demokrasi anlayışını eleştirme amacından hareket ediyordu. Dolayısıyla cici demokrasiyi yıkmak için yalnızca sistemin meşru kabul ettiği yolların kullanılmaması, gerekirse antidemokratik yollara başvurulması meşru ve haklı bir yol olarak görülüyordu. Yön, kendi stratejisini anlatmak için "millî demokratik devrim" ifadesini kullanıyordu. Avcıoğlu, 1971 yılının Şubat ayında yayımlanan *Devrim Üzerine* başlıklı kitabında,

"Bugün 47 yaşını dolduran Cumhuriyetin son 25 yılı, Atatürk'ün başlattığı Ulusal Kurtuluş Devrimi'ne ihanet dönemi sayılabilir. Cici demokrasi çağdaş uygarlığın değil, yeniden sömürgeleşme sürecinin politik düzeni olmuştur. Bunun içindir ki, yarıda bıraktırılan ve yolundan saptırılan Ulusal Kurtuluş Devrimimizi günümüzün şartlarında sürdürmek ve bütün amaçlarına ulaştırmak, her eğilimdeki devrimcinin baş görevidir (...)

Durum şudur: Cici demokrasi iflâs etmiştir. İktidar koltuğu boştur. Bu boşluğu yakın gelecekte hangi güçlerin dolduracakları bellidir. Bilinçli ve örgütlü bir halk desteğini sağlamadıkça, bunun için de sağlam devrimci kadrolara dayanmadıkça, bu güçlerin bocalamalardan kurtulabilmeleri çok zordur. Bocalamaların az çok önlenmesi için, devrimci kadroların hayalciliği bırakarak, gerçekçi bir tutumla bu güçler safında, bütün ağırlıklarını koymaları gereklidir."

ifadeleriyle iki kavram arasındaki ilişkiyi anlatıyordu.

Tarık Ziya

Çetin Altan

Sadun Eren

Mehmet Ali Aybar

ADALAT KONGRESİNİN DARBİ

79

1. MARMARA MUHTIRASI

ADALET PARTİSİ

Turhan Feyzioğlu

1960'ların son çeyreğine girildiğinde Avcıoğlu grubu, ordu içindeki bağlantılarını iyice artırdı. Sürecin asker ayağında emekli Korgeneral Cemal Madanoğlu bulunuyordu. 27 Mayıs Darbesi'nden sonra kurulan Millî Birlik Komitesinde yer alan Madanoğlu, sol görüşleri nedeniyle tasfiye edilmiş ve emekli olmak zorunda kalmıştı. Madanoğlu'nun emekli olduktan sonra da ordu içindeki etkisini kaybetmediği biliniyordu. Hatta kanıtlanamasa da Talat Aydemir'in darbe girişiminde Madanoğlu'nun etkisinin olduğu sıklıkla dile getirilen bir iddiaydı. Madanoğlu artık daha aktif bir tavır sergiliyordu.

DEVİRİM

İBBARİ KATLANATELİLER ESASLI DEVİRİM YAPARIZ... KAZI MUSTAFA KEMAL

ULS ÜÇAGI OLAYI

Millî Emniyetçi Çevreler Soğuk Harbi Körüklüyor

BAKIS
U-8 olayının
düşündürdükleri

Özel Anımsılar
dileklerimiz!

Amma Mustafa bu konuda bir
kızdır tutarız!

ULS ÜÇAGI
OLAYI

Amma Mustafa bu konuda bir
kızdır tutarız!

DEVİRİMCI ORDU
GUCU BİLDİRİSİ

Büyük Kongre
Yeni bir partinin
kuruluşuna doğru

Özel Anımsılar
dileklerimiz!

Amma Mustafa bu konuda bir
kızdır tutarız!

**Sellefyan düzeninin
Hüslüman ortakları**
Çok marifetli bir taşra
kapitalistinin hikâyesi

İPCİ
Kırmızı Devrimci
Kırmızı Devrimci

Devrimci Ordu Gücü Bildirisi - 1

19 Mayıs 1919

Vaziyet ve Manzarai-Umumiye;

İktidar ve danışmanları, üniversitelerimizin gerçek Atatürkçü gençliğini sosyal ve ekonomik bunalımın yaratıcıları gibi göstererek halkla karşı karşıya getirme taktiğini başarıyla sürdürmekte;

Yurt bütünlüğü, ulusal bağımsızlık, sosyal adalet ve Atatürkçülük ilkelerini savunmaktan başka suçları olmayan genç devrimciler coplanmakta, taşlı-sopalı saldırılara uğratılmakta, kurşunlanmakta.

İrtica, politik kazancın en güçlü dayanağı olarak kabul edilmekte, yurdun her köşesinde devlet eli ve parasıyla hortlatılmakta, dışa bağımlılık, ulusal ekonomimizi bir kanser gibi kemirmekte, sömürü düzeninin iç ve dış temsilcileri, suçluluklarını korku ve telaşı içerisinde; devrim bilinçlenmesini sonlandıracak ve soygunlarını sürdürmelerine olanak verecek bir devlet yönetiminin formüllerini araştırmakta, en üst kademelerdeki resmî görevliler; bunalımların gerçek nedenlerinden habersiz, emperyalizmin destek ve himayesinde yeni bir Yunanistan denemesinin özlemi içerisinde sabırsızlanmaktadırlar. Parlamentoda en bayağı usullerle mebus pazarları kurulmakta, köklü reformların yerine, din duygu istismarcılığı ile vakit geçirilmekte, bir ihanet cuntasının siyasal haklarının geri verilmesi, asıl yurt sorunlarının yanında öncelik kazanabilmekte, siyasal iktidarın, sorumlu başları gaflet, dalalet ve hıyanet içerisinde bocalamakta, hatta kişisel çıkarlarını emperyalizmin emelleriyle birleştirebilmekte, Enosis, yurt coğrafyasının bağrına bir hançer gibi saplamaya hazırlanmakta.

İşte bu koşullar karşısında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin sağlam bilinçli ve örgütlü kadroları Kemalist devrimi yeniden sürdürürebilmek için eyleme geçmeye hazır ve kararlıdırlar.

Asker-sivil, bütün yurtseverleri, Atatürk geleneklerine uygun bir kenetlenme içinde bu kutsal savaşa katılabilmek üzere eylem beraberliğine çağırıyoruz.

Devrimci Ordu Gücü

Devrim, 7 Nisan 1970 (İmzasız olarak yayımlanmıştır.)

1968 GENÇLİK HAREKETLERİNİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

1968 Gençlik Hareketlerinin Türkiye'ye Etkileri

1960'larda dünya genelinde sol hareketler güçlenmeye başladı. İkinci Dünya Savaşı, Batı dünyasında tüm ekonomik ve sosyal dengeleri değiştirmişti. Vietnam, bu ülkenin temsil ettiği kapitalist sisteme tepkileri artırmıştı. Vietnam Savaşı'na yönelik olarak Amerikan kamuoyundan ciddi bir tepki yükseldi. Çok sayıda gösteri aracılığıyla Vietnam Savaşı protesto ediliyordu. Gösteriler, kısa sürede Avrupa kıtasına da sıçradı. Protesto gösterilerinin merkezinde barış ve özgürlük kavramları vardı. Öğrenciler, statükoyu yıkmak ve yeni bir gelecek inşa etmek için eyleme geçmişti.

1968 yılının Mayıs ayında Fransa'da öğrencilerle güvenlik güçleri arasında sokak çatışmaları çıktı. Eylemler ilk olarak Paris X Nanterre Üniversitesinde çıktı. Bu Üniversitenin Hukuk ve Edebiyat Fakültelerindeki eylemler karşısında üniversite yönetimi okulları geçici olarak kapatma kararı aldı. Öğrenciler bu karara tepki gösterdi ve olaylar kısa sürede Sorbonne da dâhil olmak üzere Paris'teki diğer üniversitelere sıçradı. 6 Mayıs günü hükûmeti protesto etmek için Fransa'nın farklı yerlerinden gelen 200 bin civarında üniversite öğrencisi Paris'te toplandı. Öğrencilere polisin sert şekilde müdahale etmesinin ardından işçi sendikalarının çağrısıyla işçiler ve başka gruplar da eylemlere katıldı. Fransa'nın pek çok yerinde grevler başladı. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı De Gaulle muhalefetin de baskısıyla erken seçim kararı aldı. Haziran ayında yapılan seçimlerde De Gaulle'ün öncülüğünü yaptığı sağ ittifak ezici bir çoğunluk elde etti. Bu sonucun eylemciler açısından ciddi bir hayal kırıklığı olduğu

açıktır. Zira toplumun büyük kesimi, eylemcilerle aynı çizgide durmadığını ortaya koymuştu. Ancak De Gaulle, ertesi yıl yapmak istediği anayasa değişikliği, referandumda halk tarafından reddedilince görevinden ayrıldı. De Gaulle'ün görevden ayrılması muhalif

gruplar için kısmî bir başarı gibi görülebile de seçim sonuçları seküler solun toplum nezdindeki karşılığının düşük olduğunu göstermişti. Bu süreçte, bazı gruplar faaliyetlerine devam edip şiddet içeren eylemlere kalkışsa da çoğunluk yasal zemine kaydı. Diğer bazı kesimlerin aktivizmi çevre sorunları, insan hakları ve feminizm gibi alanlarda yapılan faaliyet ve eylemlere yöneldi. Böylece 68 kuşağı, henüz 1970'lere yeni gelindiğinde Batı ülkelerinde etkisini büyük oranda kaybetti.

De Gaulle

LE FIGARO SIRLO PARIS JOUR

VIVE L'ALLIANCE des OUVRIERS et des PAYSANS

la Terre
1er JOURNAL AGRICOLE DE FRANCE

l'Humanité

NOS
REVENDICATIONS

Fransa'da başlayıp neredeyse tüm dünyaya yayılan bu kitlesel olaylar kısa süre içinde baştaki hızını kaybetti. Ancak Türkiye, bu sürecin etkilerini daha uzun süre yaşayacaktı. ABD ve Avrupa'da eylem kapasitesi azalan sol gruplar, daha barışçıl bir yöne doğru gittiler. Hatta bunların bir kısmı siyasi olarak daha pasifist bir tutum benimsediler. "Çiçek çocuklar" ve hippiler gibi gruplar her türlü otoriteye karşı çıkan ama apolitik bir görünüm sergileyen gençleri barındırıyordu. Komünler oluşturma ve uyuşturucu kullanma, otorite karşıtlığının göstergesi olarak kullanılıyordu. Böylece söz konusu sol grupların muhalif enerjisi büyük ölçüde söndü. Batı ülkelerinde az sayıda radikal grup şiddete başvurarak terör eylemlerine girişti. Buna karşılık, 1970'lerde Türkiye'de siyasal şiddet ülke tarihindeki en büyük orana ulaşacaktı.

Diğer pek çok ülke gibi Türkiye de 68 olaylarından yoğun şekilde etkilendi. Daha Fransa'da ilk olaylar başladıktan kısa süre sonra, haziran ayının başlarında Ankara ve İstanbul'daki üniversitelerde öğrenci eylemleri ortaya çıktı. Aslında Türkiye'de geniş ölçekli ilk örgütlü gençlik hareketleri DP iktidarına karşı başlamıştı. DP'nin darbeyle devrilmesinden sonra özellikle üniversitelerde örgütlü grupların özgüvenlerinin arttığı söylenebilir. Zira öğrenci örgütlenmeleri iktidarın devrilmesinde kendilerinin büyük payı olduğunu düşünüyorlardı. Türkiye üniversitelerinde zaten bu tür bir muhalif hava eserken 1968 hareketlerinin duyulması öğrenci örgütlenmelerinin sayısını ve kapasitesini artırdı. Ancak bu durumun demokratik kültürün gelişmesi açısından olumsuz bir etki doğurduğunu söylemek mümkündür. İktidar süreci bir bakıma, demokratik kural ve ilkelerin dışında bir güç mücadelesi olarak görülmeye başlandı. ABD'ye karşıtlık bu dönemde sol gençliğin en önemli motivasyon kaynaklarından biri oldu. 1964'ten itibaren tırmanan Kıbrıs sorununda ABD'nin açık şekilde Yunanistan yanlısı bir tutum benimsemesi, Türk kamuoyunda bu ülkeye karşı bir tepki doğurdu. Üstelik aynı dönemde dünya genelinde artan antiemperyalist söylem de ABD karşıtlığını besliyordu.

Bu dönemde, sol hareket içinde en önemli kırılma Sovyetler Birliği'nin 1968 yılında Çekoslovakya'yı işgaliyle yaşandı. Bazı sol fraksiyonlar işgale açık şekilde karşı çıkıp SSCB'ye karşı eleştirel bir tutum benimserken diğer bazıları Sovyet yanlısı bir tutum benimsediler. Söz konusu tartışmalar TİP'i de yoğun şekilde etkiledi. "Güler yüzlü sosyalizm" sloganıyla barışçıl bir tutum benimseyen ve Sovyetler'in Çekoslovakya'yı işgaline karşı çıkan TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, partisinden istifa etmek zorunda kaldı. TİP içinde Sovyet yanlısı klik yönetimi ele geçirmeyi başarmıştı. Partinin genel başkanlığına Behice Boran seçildi. Bu tercihler solun, daha sert bir tutum benimsemek yönünde bir tercih yaptığına işaret ediyordu. Nitekim kısa bir sürede sol içinde şiddet yanlısı grupların sayısında önemli bir artış yaşanmaya başlayacaktı. Başlangıçta legal zeminde faaliyet gösteren öğrenci topluluklarının bir kısmı, demokratik yöntemlerle sonuca ulaşamayacağı yaklaşımının etkisine girecek ve silahlı mücadeleyi yöntem olarak benimseyecekti.

1969 SEÇİMLERİ SONRASI DÖNEM

1969 Seçimleri Sonrası Dönem

AP'nin 1965 seçimlerinden sonra izlediği politikalar toplum nezdinde güçlü bir karşılık buldu. 1969 seçimlerinde iktidar partisi AP, yüzde 46,6 oy oranıyla 256 sandalye kazandı. CHP yalnızca yüzde 27,37 oranında oy alabilmiş ve 143 milletvekilliği elde etmişti. Üçüncü sıradaki Güven Partisi ise yalnızca yüzde 6,6 oy elde etmişti. Kısacası AP tek başına hükûmet kurmasını sağlayacak bir çoğunluk elde etmişti. 1969 seçimlerini de AP'nin -üstelik oylarını da artırarak- kazanması ordu içinde demokrasiden vazgeçilmesi yönündeki eğilimleri güçlendirdi. Ancak güçlü hükûmet, bu girişimlerin kuvveden fiile geçmesinin önünde engeldi. Kısa bir süre sonra ise AP içinde yaşanan bölünme, darbe yanlısı grupların iyice cesaretlenmesini sağlayacaktı. Darbecilerin ülke içinde siyasi istikrasızlık ortamı meydana getirmek için çaba harcadığı bilinir. Bu bakımdan darbeler öncelikle ülkenin sorunlarına sivil siyasetin çözüm üretmediği algısı üzerine temellenir.

Seçim sonuçlarının AP zerindeki iyimser havası uzun sürmedi. Parti içindeki DP kökenli milletvekilleri, 27 Mayıs Darbesi’nden sonra verilen cezaların affedilmesi için Demirel üzerinde baskı kurdular. Demirel, ordu içinde ortaya çıkabilecek bir tepkiden çekinerek başlangıçta söz vermesine rağmen af düzenlemesini yapmaktan vazgeçti. Daha doğrusu affı içeren anayasa değişikliği nergesi Millet Meclisinde kabul edilmesine rağmen ordudan gelen tepkiler nedeniyle Cumhuriyet Senatosundan geçirilmedi. AP kurmaylarından bazıları geri adım atılmaması gerektiğini savunurken Demirel af konusunda ısrarcı olmadı. Demirel’in özellikle Bayar’ın siyasete dönmesinden çekinmesi de af konusunda düzenleme yapmamasının nedenleri arasında gösterilebilir. Parti içinde eleştirilerin artmasıyla birlikte Demirel, muhalif milletvekillerini ihraç ettirmeye başladı. AP Meclis Grubundan 72 milletvekili ortak bir muhtıra metni hazırlayarak Demirel’den ihraçların sona erdirilmesini istedi. Demirel, söylemini biraz yumuşatsa da ihraçlar konusunda bir gelişme yaşanmaması zerine, AP içindeki muhalif kanat, 1970 bt gerşmelerinde ret yönünde oy kullandı. Böylece Demirel hkmetinin bütçesi reddedildi ve başbakan istifa etmek zorunda kaldı. Aslında bütçeye ret oyu veren milletvekilleri bunun öncesinde Demirel’le görüşmüş ve ortak bir noktada buluşmaya çalışmışlardı. Ancak Demirel, olumsuz yönde oy kullanacak milletvekili sayısının oldukça az olacağı ve bütçenin geçmesini engellemeyeceği düşüncesindeydi. Hesap hatası hkmetin sonunu getirmişti. Hkmetin düşmesine neden olan milletvekilleri, partiden ihraç edildi, bazı milletvekilleri de kendi ayrıldı. Bu milletvekilleri tarafından 1970 yılının sonlarında Ferruh Bozbeyli’nin genel başkanlığında ve Celal Bayar’ın desteğiyle Demokratik Parti adıyla yeni bir siyasi oluşum meydana getirildi. Demokratik Partiye merhum Başbakan Adnan Menderes’in oğulları Yüksel ve Mutlu Menderes’in yanında Celal Bayar’ın kızı Nilüfer Gürsoy da katıldı. Söz konusu isimler aracılığıyla kamuoyuna DP’nin gerçek takipçisinin Demokratik Parti olduğu yönünde bir mesaj verilmek isteniyordu. Ancak bu çabalara rağmen Demokratik Parti, AP karşısında ciddi bir alternatif olamadı. 1970’ler boyunca merkez sağ geleneği AP temsil etmeye devam etti.

Celal Bayar

Ferruh Bozbeyli

Perşembe
11
TAMAMLA 1968
Sayı: 22 - 1. Sayı: 7227
Fiyatı: 15 Kuruş

Hürriyet

GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE
Müdürlüğü: İSTANBUL
Yayın: 1908

BUGÜN
8
SAYFA

B. KEMAL DEMİREL

Associated Press Ajansı'nın Türkiye muhabiri Hal McClure'un Ankara'dan dünyaya yaydığı haber:

ESKİ DP'LİLER DEMİREL'İ DEVİRMEK İSTİYOR

4 ARKADAŞ, KADINLARA LAF ATIYOR, DİYE

Çapkın genci ormana kaldırıp işkence ile öldürdüler

UŞAK, (HAİ) — Bursa'dan Uşak'a gelen bir grup genç, Uşak'ta bir kadınla tanıştı. Kadın, gençlerin teklifine razı oldu. Gençler, kadını ormana götürdüler ve işkence ile öldürdüler. Kadının cesedi, ormanda bulundu.

Ankara'da 1200 arsa dağıtıldı

ANKARA, (HAİ) — Başbakan B. Kemal Demirel, Ankara'da 1200 arsa dağıtıldı. Arsa dağıtım işlemi, Başbakan'ın başkanlığında yapıldı.

FRANSA'DA POMPİDOU İSTİFASINI YERDİ

C. de Murville Başbakan oldu

PARİS, (HAİ) — Fransız Cumhurbaşkanı Pompidou, istifa etti. Başbakan C. de Murville, görevi devraldı.

İstanbul'da 35 derece olan sıcaklık daha da artacak

İSTANBUL, (HAİ) — İstanbul'da 35 derece olan sıcaklık, daha da artacak. Meteoroloji Bürosu, sıcaklığın 38 dereceye ulaşabileceğini tahmin ediyor.

RUBEN ASA'nın Ayvalık'tan Midilli'ye kaçtığı anlaşıldı

İSTANBUL, (HAİ) — Ruben Asa'nın Ayvalık'tan Midilli'ye kaçtığı anlaşıldı. Asa, Midilli'de sığınmış.

İSTANBUL'DA RUBEN ASA'NIN AYVALIK'TAN MIDİLLİ'YE KAÇTIĞI ANLAŞILDI

İŞİN İÇYÜZÜ

Eski DP' liler bir gövde buldu ama, kafa değişik

ANKARA, (HAİ) — Eski DP' liler, bir gövde buldu ama, kafa değişik. Onların amacı, Demirel'i devirmek.

"BÜYÜK YAZ TATİLİ," nin 2 nci hafta tatililerini cumartesi sabahı saat 10 da İstanbul'da bekliyoruz

Kazananların listesi ve tafsilat 7. sayfada

Demirel, MHP ve MNP'den gelen milletvekilleri aracılığıyla yeniden hükûmet kurdu. Ancak açık şekilde önceki gücünün çok gerisindeydi. Nitekim bu istikrarsızlık ordu içindeki demokrasi karşıtı grupların harekete geçmesi sonucunu doğurdu. Daha doğrusu, zaten öteden beri darbe örgütlemeye çalışan gruplar, siyasette oluşan boşluk sonucunda muhtemelen kendileri için uygun vasatın oluştuğunu düşünmeye başladılar. Bu süreç, Türkiye'yi başka bir darbeye olmasa bile bu kez siyasete müdahalenin farklı bir örneğine, bir muhtıraya götürecekti.

MUHTIRAYA GİDEN SÜREÇ: İLLEGAL EYLEMLERİN ARTMASI

Muhtıraya Giden Süreç: İllegal Eylemlerin Artması

1960'ların sonlarına gelindiğinde farklı örgüt yapıları içinde yasa dışı yollarla iktidar mücadelesi verme yönündeki yaklaşımlar arttı. 1950'lerden itibaren üniversitelerde kurulan öğrenci kulüplerinin bir kısmı zaman içinde şiddet içeren eylemler de yapan örgütlere dönüştü.

Bu dönemde yalnızca öğrenci eylemleri görülmüyordu. Aynı zamanda, işçiler de kitlesel gösteriler düzenliyor, grevlere gidiyordu. 1967'nin ilk aylarında TÜRK-İŞ'ten ayrılan 13 sendika Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) adıyla yeni bir konfederasyon kurdu. Bundan sonraki yıllarda sol işçi hareketi, DİSK çatısı altında örgütlendi. DİSK'in kurulmasıyla birlikte çok sayıda grev ve iş bırakma eylemi gerçekleştirildi. DİSK en büyük eylemini 15-16 Haziran 1970 tarihlerinde yaptı. Hükûmet, yeni bir Sendikalar Kanunu çıkarmaya çalışıyordu. Tasarının içerdiği hükümlerden biri, bir sendikanın tüzel kişilik kazanması için ilgili iş kolundaki işçilerin belirli bir yüzdesine ulaşmış olma zorunluluğuydu. Bu duruma karşı DİSK kendisine bağlı sendikaları örgütleyerek İstanbul'da bir miting düzenlemeyi hedefledi. Mitinge katılan çok sayıda işçiyle güvenlik güçleri arasında çatışmalar çıktı.

1968 yılında en önemli kitlesel eylemlerden biri İstanbul Limanı'na demirleyen ABD 6. Filosuna karşı protesto gösterileriydi. 15 Temmuz 1968 günü ABD'nin Akdeniz'de konuşlu 6. Filosuna bağlı bir uçak gemisi ve dört destroyer İstanbul'a gelerek Sarayburnu'na demir attı. Filonun birkaç gün burada kaldıktan sonra Karadeniz'e açılması planlanıyordu. Savaş gemileri, İstanbul'a gelir gelmez protesto gösterileri de başladı. Filo aslında önceki yıl da İstanbul'a demirlemiş ve küçük çaplı protestolarla karşılaşmıştı. Ancak 1968'deki olaylar bir önceki yılda yaşananların oldukça ötesine geçti. Eylemler, ilk gün İTÜ öğrencilerinin Dolmabahçe Limanı'ndaki gönderlerde bulunan bayrakları yarıya indirmesiyle başladı. 16 Temmuz günü Dolmabahçe'de toplanan öğrenciler polisle çatıştı, bazı göstericiler gözaltına alındı. 17 Temmuz sabah saatlerinde polis, gösterilere katılanların bazılarını gözaltına almak için İTÜ öğrenci yurduna baskın düzenleyince çatışma çıktı. Polislerden ve göstericilerden bir kısmı yaralanırken, Vedat Demircioğlu isimli bir öğrenci kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetti. Olaylar üzerine Dolmabahçe'de daha kalabalık bir kitle toplandı. Göstericiler yakaladıkları ABD askerlerini darp etti ve denize attı. Ertesi günlerde de Ankara ve İstanbul'da bazı Amerikan kuruluşlarının binalarına molotof kokteyli saldırı düzenlendi. Olaylar üzerine otuz civarında gösterici tutuklandı. 6. Filo, gösteriler üzerine planlı seyrinden vazgeçerek Akdeniz'e döndü. Dönüş yolculuğunda uğradığı İzmir'de de benzer protesto gösterileri düzenlendi.

eski
ve
yeni
fiatlar

En fazla
filtreli
sigaralara
zam oldu

[illegible]

Dr. Sükan'ın açıklaması :

“Karakolda vatandas

İkinci, üçüncü sigara ile bira, şarap ve yerli viski dışındaki bütün mamullerin fiyatları arttı. Tekel Bakanı hazineye 450 milyon lira gelir sağlanacağını açıkladı.

Tekel maddelerine zam yapıldı

[illegible]

1. *Utricularia* (Bladderwort) - A small, carnivorous plant with a single, round, bladder-like trap. It is found in wet, boggy areas.

...the
... ..
... ..
... ..
... ..

ALL INFORMATION CONTAINED HEREIN IS UNCLASSIFIED
DATE 08-09-2001 BY SP-6 BTJ/KJS

Genclerin Tak-
sim Andına ge-
lenk heyecanları-
nı polis önlemleri
istedi. Filo Ko-
mutası polisler
huzursuzunda. Vi-
lâyete geldi.

GENÇLER, 6. FİLO'YU PROTESTO ETTİ

American & British film
 have already experienced
 considerable success in
 the world's largest market
 for motion pictures. The
 American film industry
 has been the leading
 force in the world for
 many years. The British
 film industry has been
 the leading force in the
 world for many years.

Ankara'da Amerikan Bayrağı

10 Şubat 1969 günü 6. Filo yeniden İstanbul'a geldi. Ancak bu sefer güvenlik güçleri daha katı önlemler aldılar. Eylemler, İstanbul'un farklı semtlerine yayıldı, ayrıca Ankara ve İzmir başta olmak üzere diğer bazı şehirlere de sıçradı. 16 Şubat günü Tak-sim Meydanı'nda düzenlenen protesto gösterisi sırasında sağ ve sol gruplar arasında çatışma çıktı. Kanlı Pazar olarak nitelenen bu olaylarda çok sayıda kişi yaralanırken iki kişi de hayatını kaybetti. Sağ grupların motivasyon kaynağı komünizm karşıtlığıydı. Buradan da anlaşılacağı gibi 6. Filo eylemlerinin en önemli özelliklerinden biri de Türkiye'de sağ-sol çatışma dinamiğinin bu olaylar vesilesiyle başlamış olmasıdır. Sol grupların eylemlerine karşı sağ kesim de kısa sürede örgütlenmiş ve yer yer çatışmalar yaşanmıştır. Sağ gruplar, solun 6. Filoyu bahane ederek bir güç gösterisi yaptığını ve toplum üzerinde hegemonya kurma-ya çalıştığını iddia ediyordu. Dolayısıyla bu eylemlerin, 1970'ler boyunca giderek sertleşerek ülkeyi yeni bir darbeye götürecek çatışmaların fışeğini yaktığı söylenebilir.

Dönemde en fazla dikkat çeken eylemlerden biri de ODTÜ'yü ziyaret eden ABD Büyükelçisi Robert W. Komer'ın makam aracının yakılmasıydı. 6 Ocak 1969 günü ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Kemal Kurdaş'ı ziyaret etmek için ODTÜ'ye gelen Komer, rektörlük binasına girdikten sonra aracı önce ters çevrildi, ardından da ateşe verildi. Komer, Vietnam'daki görevinin ardından Türkiye'ye büyükelçi olarak atanmıştı. Olay üzerine yedi öğrencinin gıyabında tutuklama kararı çıkarıldı. Birkaç gün sonra ise çok sayıda öğrenci eyleme kendilerinin de katıldığı yönünde dilekçe verdiler. Olaylara müdahale etmek isteyen polise kampüse girme izni vermeyen Rektör Kurdaş görevinden istifa etti, yerine İsmet İnönü'nün oğlu fizik profesörü Erdal İnönü geldi.

1971 yılının başında terör olayları iyice artmıştı. Deniz Gezmiş'in liderliğindeki THKO, Ankara'da 4 Mart 1971 günü Ahlatlıbel Radar Üssünde görevli dört ABD askerini kaçırdı. THKO askerleri serbest bırakmak için 400 bin dolar fidye istedi. ABD'nin de isteği doğrultusunda hükümet pazarlık yapmaya yanaşmadı. Dört asker, 10 Mart günü Ankara'da bir hücre evine düzenlenen operasyonla sağ kurtarıldı. Ancak Deniz Gezmiş'in de aralarında bulunduğu eylemciler kaçmayı başardı.

Hürriyet CUMA - 5 MART 1971
GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE
Müessesesi: SEDAT SİMAVİ

Hürriyet diyor ki:
• 75 LIRAYA 1 SAAT NEFES TÜKETMEK!
3 SAYFADA

Kendisine Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu adını veren örgüt adam kaçırdı

6 MİLYON LIRA FİDYE İSTEDİLER

Para Cumarlesi 6'ya kadar ödenmezse

4 AMERİKALİ KURŞUNA DİZİLECEK

Amerikalı askerleri kaçıran 5 kişiden biri yakalandı

ANKARA (HA) — Kendilerine "Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu" adını veren gizli örgüt üyeleri tarafından kaçıran 4 Amerikalı asker, kendilerine 6 milyon dolar fidye istedikleri bildirildi.

JIMMIE SEXTON
Fidye istenen dört Amerikalı asker arasında 27-15 yaşlarında, siyah, orta boylu, koyu saçlı, koyu tenli, koyu gözleri olan ve koyu saçlı bir adam olduğu bildirildi.

LARRY J. HEAVNER
Fidye istenen dört Amerikalı asker arasında 27-15 yaşlarında, siyah, orta boylu, koyu saçlı, koyu tenli, koyu gözleri olan ve koyu saçlı bir adam olduğu bildirildi.

AMERİKALILAR yakalandıkları bildirildi. Kendileri ve arkadaşları bir havalimanı girişinde, bir araba ile bir kilitli kapıdan içeri girerken yakalandıkları bildirildi.

Gizli örgütün şartları arasında bildirilerinin radyolarda okunması da var

ANKARA (HA) — Kendilerine "Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu" adını veren gizli örgüt üyeleri tarafından kaçıran 4 Amerikalı asker, kendilerine 6 milyon dolar fidye istedikleri bildirildi. Kendileri ve arkadaşları bir havalimanı girişinde, bir araba ile bir kilitli kapıdan içeri girerken yakalandıkları bildirildi.

Son dakika

Mühlet 12 saat uzatıldı

ANKARA (HA) — Belgelediği Amerikalı askerlerin kaçıran 4 Amerikalı asker, kendilerine 6 milyon dolar fidye istedikleri bildirildi. Kendileri ve arkadaşları bir havalimanı girişinde, bir araba ile bir kilitli kapıdan içeri girerken yakalandıkları bildirildi.

Richard CARASZI
Fidye istenen dört Amerikalı asker arasında 27-15 yaşlarında, siyah, orta boylu, koyu saçlı, koyu tenli, koyu gözleri olan ve koyu saçlı bir adam olduğu bildirildi.

JAMES GHOLSON
Fidye istenen dört Amerikalı asker arasında 27-15 yaşlarında, siyah, orta boylu, koyu saçlı, koyu tenli, koyu gözleri olan ve koyu saçlı bir adam olduğu bildirildi.

Gizli örgüt dünya ve Türk halkına çağrıda bulundu

ANKARA (HA) — Kendilerine "Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu" adını veren gizli örgüt üyeleri tarafından kaçıran 4 Amerikalı asker, kendilerine 6 milyon dolar fidye istedikleri bildirildi. Kendileri ve arkadaşları bir havalimanı girişinde, bir araba ile bir kilitli kapıdan içeri girerken yakalandıkları bildirildi.

MANİFESTO GİZLİ

GİZLİ örgüt üyeleri tarafından kaçıran 4 Amerikalı asker, kendilerine 6 milyon dolar fidye istedikleri bildirildi. Kendileri ve arkadaşları bir havalimanı girişinde, bir araba ile bir kilitli kapıdan içeri girerken yakalandıkları bildirildi.

FKF içinden çıkan bir diğer örgüt olan THKP-C ise ilk silahlı eylemini 12 Şubat 1971 tarihinde Ziraat Bankası Küçükesat Şubesi soygunuyla gerçekleştirdi. Aynı dönemde örgüt, banka soygunu ve adam kaçırmak fideye isteme gibi eylemlerle finansman bulmaya çalıştı. Örgütler, bu dönemde silahlı soygunların yanı sıra bombalı eylemler aracılığıyla seslerini duyurmaya çalışıyorlardı.

Aynı günlerde örgütün kırsal yapılanması da Nurhak Dağları'nda eylem hazırlıklarını sürdürüyordu. Örgüt militanları, bölgede ideolojik ve operasyonel eğitim alıyor ve eylem hazırlıkları yapıyorlardı. Bu dönemde, Che Guevara'nın *Gerilla Savaşı* isimli kitabında geçen "foco" kavramı sıklıkla kullanılıyordu. Kırsal alanda faaliyet gösteren bir gerilla grubu anlamına gelen foco, siyasi alandaki mücadele ile gerilla savaşının eş zamanlı olarak yürütüldüğü bir anlayışı ifade ediyordu.

1971 yılının Millî Güvenlik Kurulu toplantısında yükselen terör olayları ve toplumsal olaylara karşı bir bildiri yayımlandı. Bildiri,

"1- Türkiye Cumhuriyetinin yaşaması ve yaşatılması yolunda en başta görev ve sorumluluk taşıyan hükümetle 'anayasa müesseselerinin' parlamenter rejime her ne şekilde olursa olsun gölge düşürmek isteyen niyetleri daima hüsrana uğratacak kudret ve kararlılık içinde bulunmalarına karşın, vatandaşta duraksama ve kaygı uyandıracak biçimde öne sürülen görüş ve anayasa haklarını kötüye kullanarak yasa ve nizamla aykırı davranışlarla huzur bozmaya yönelmiş olayların kesin olarak önlenmesi bir gereksinim ve zorunluk haline gelmiştir.

2- Üniversitelerimizin özerkliğini korumak üniversite mensupları kadar hükümetin de görev ve sorumluluğu altındadır. Ancak, bu özerkliğin Anayasa'nın 21. maddesi ile saptanan her türlü öğrenimin devletin gözetim ve denetimi altında özgür olduğu, genel ve mutlak hükmünü ortadan kaldıracak bir nitelik ve kapsam taşımadığını da hiçbir zaman unutmamak gerekir.

3- Demokratik rejimimizi hedef alan yurt bütünlüğünü bozmaya yönelik güven ve kamu düzenine zararlı faaliyetlerin aşırı uçlardan geldiği ve büyük huzursuzluklar getirdiği bir gerçektir.

Bu itibarla, yukarda açıklanan durumları önlemek ve eldeki mevzuatın boşluklarını doldurmak ve değişen toplum koşullarına yanıt vermek üzere, demokratik kurallara uygun olarak gerekli önlemlerin alınması uygun görülmüştür.

Milli Güvenlik Kurulu bu alandaki çalışmalarına devam edecektir."

ifadelerini içeriyordu. İşin ilginç yanı ülke içinde kamu düzeninin sağlanması için demokratik toplum düzenine uygun tedbirler alınacağını söyleyen askerler daha iki ay bile geçmeden bunun tam tersi istikamette bir adım atacaklardı.

Bildiri, daha sert önlemler alınmasını isteyen grupları tatmin etmedi. 27 Ocak günü senatör olarak bulunduğu Cumhuriyet Senatosunda konuşan Madanoğlu,

"Orduya gelince; ordunun işin içyüzünü anlayamamış, durumu kavrayamamış olduğu görülüyor. Durum tartışması yapmakta, iyice düşünülmelidir ki renksiz bir baskı yönetimi sür git yürütülemez. Hükümetin Millî Güvenlik Kurulunun arkasına saklanmakla, bu kurulu kullanmakla hükümet etmeye çabalaması karşısında devrimci bilincin gereği gerçekçi olmayan davranışlardan yararlanan karşı güçlere kapılmamak, güç kaptırmamaktır. Barutsuz savaş olmaz, güçsüz de eylem.

Saptırılmış toplumun doğrulma isteminden doğan bugünkü bunalım, yuvarlak masaların yuvarlanıp gidecek yuvarlak kararlarıyla geçirilemez. Millî Güvenlik Kurulunun 'ülke yönetim kuruluna' dönüşmesi ile de giderilemez. (...) Gelgelelim Millî Güvenlik Kurulunun kamuda şaşkınlık yaratan son çıkışında bu gerçekçi anlayıştan en küçük bir iz bulunmamaktadır. Millî Güvenlik Kurulunun üyeleri kurulun içinde âmir, memur durumunda değil; eşit sorumlulukta olduklarını bilmelidirler. Bu gidişi durdurmayanların sorumlulukları tarihe bırakılamaz."

ifadelerini kullandı.

Açıkça görüldüğü gibi Madanoğlu, hükûmet kadar "gerçekçi anlayışa" sahip olmadıkları gerekçesiyle MGK'nin asker üyelerini de suçluyordu.

Darbeciler, 27 Mayıs'ın aksine darbe sonrasında sürece hazırlıksız yakalanmamak için T.C. Devrim Anayasası başlıklı bir metin hazırlamışlardı. 9 Mart darbe girişiminin başarılı olması durumunda bu Anayasa'nın oluşacak Devrim Konseyi aracılığıyla derhal yürürlüğe konulması planlanmıştı.

T.C. Devrim Anayasası

Birinci Kısım: Genel İlkeler

Devletin Şekli:

Madde 1 - Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

Cumhuriyetin Nitelikleri:

Madde 2 - Türkiye Cumhuriyeti, Devrim ilkelerine dayanan halkçı, devletçi, laik, milli ve sosyal devrimci bir devlettir.

Devletin Bütünlüğü, Resmi Dil, Başkent:

Madde 3 - Türkiye Devleti, ülkesi ve ulusu ile bölünmez bir bütündür. Resmi dil Türkçe'dir. Başkent Ankara'dır.

Egemenlik :

Madde 4 - Egemenlik kayıtsız şartsız Türk ulusundur. Ulus, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması hiçbir kişiye, zümreye ya da sınıfa bırakılamayacağı gibi; devrim ilkelerine de aykırı olamaz.

Yasama Yetkisi:

Madde 5 - Yasama yetkisi, Devrim Konseyi ve Devrim Meclisi tarafından kullanılır.

Yürütmenin Görevi:

Madde 6 - Yürütme görevi, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir.

Yargı Yetkisi:

Madde 7 - Yargı yetkisi, Ulus adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

Devlet Şeklinin Değişmezliği:

Madde 8 - Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

İkinci Kısım: Cumhuriyetin Temel Kuruluşları

Birinci Bölüm: Yasama Organı, Kuruluş ve Görevleri
Yasama Organı:

Madde 9 - Yasama Organı, Devrim Konseyi ve Devrim Meclisidir. Devrim Konseyi, Devletin en yüksek karar organıdır.

Devrim Konseyinin Görev ve Sorumluluğu:

Madde 10 - Devrim Konseyi, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmış bir Türkiye yaratılması ile görevli ve sorumludur. Konsey bu sorumluluğu, Türk halkı ve devrim kuruluşları ile paylaşır.

Devrim Konseyinin Yetkileri:

Madde 11 - Devrim Meclisince kabul edilen kanun, tasarı ve tekliflerin müzakeresi, kabulü, reddi ya da değiştirilerek kabulü,

Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve uluslararası kurullarla yapılacak andlaşma ve anlaşmaların bir kanunla onaylanması; genel seferberlik ve savaş ilanı, yurt dışına birlik gönderilmesi,

Para basılması, Devrim Konseyinin yetkileri arasındadır.

Başkomutanlık Devrim Konseyinin manevi kişiliğinden ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.

Genelkurmay Başkanı, Silahlı Kuvvetlerin Komutanıdır ve Devrim Konseyine bağlıdır.

Devrim Konseyi, Devletin bütün kuruluşlarını gözetimi ve denetimi altında bulundurur.

Diğer Yetkiler:

Madde 12 - Bütçe ve kesin hesap kanunları ile, kanunların yorumlanması teklifleri, genel ve özel af ilanı, mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar verilmesi de diğer kanun tasarı ve tekliflerinin incelenmesi usullerine tabidir.

Devrim Konseyinin Kuruluşu:

Madde 13 - Devrim Konseyi, 1971 devrimiyle Türk halkı, Türk gençliği ve Türk Silahlı Kuvvetleri adına yönetimi devralmış bulunanlar arasından gelen üyeden kurulmuştur.

Devrim Konseyinin doğal üyesi bulunmayan Genelkurmay Başkanı, Kara-Deniz-Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı bu görevleri süresince, Devrim Konseyine geçici üye olarak katılırlar.

Devrim Konseyi Başkanlığı; Başkanlık Divanı:

Madde 14 - Devrim eylemini yürüten en kıdemli komutan, Devrim Konseyinin Başkanıdır.

Devrim Konseyi ikinci Başkanı, Konsey üyelerinin üçte iki çoğunluğunun oyları ile, Konsey üyeleri arasından seçilir.

Başkanlık Divanı, Devrim Konseyi içtüzüğü hükümlerine göre kurulur.

Devrim Konseyi Genel Sekreterliği:

Madde 15 - Devrim Konseyi, devrim ilkelerinin gözetim ve denetiminde ve yasama görevlerinin yürütülmesinde kolaylık sağlamak amacı ile, Devrim Konseyi Genel Sekreterliğini kurar.

Genel Sekreter ve Yardımcıları, Devrim Konseyi üyeleri arasından, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilir ve gerektiğinde değiştirilir.

Devrim Partisi Genel Sekreterliği ile Sayıştay, Devrim Konseyi Genel Sekreterliği vasıtasıyla; Devrim Konseyine bağlıdırlar.

Üyelik Hukuk ve Sorumluluğu:

Madde 16 - Anayasadaki belirli haller dışında, Devrim Konseyi üyelik sıfatı ve dokunulmazlığı kaldırılmaz. Üyeler, Konsey çalışmalarındaki oy ve sözlerinden ve ileri sürdükleri düşüncelerinden dolayı sorumlu tutulamazlar. Üyelik statüleri eşitlik esasına dayanır.

Devrim Konseyi üyelerinin yasama dokunulmazlıkları, Devrim Konseyi üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile şu hallerde kaldırılır: Vatana ihanetle suçlanmak, Devrim ilkelerine karşı çıkmak, yüz kızartıcı suçlardan biri ile sanık bulunduğu Devrim Konseyince saptanmış olmak ve üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti kabul etmek.

Devrim Konseyi üyelik sıfatının sona ereceği durumlar: Ölüm, çekilme, yargılanmasına karar verilip; yapılan yargılama sonunda mahkum edilmiş olma, kocamışlık ve görev yapamayacak derecede sürekli hastalık.

İç Tüzük:

Madde 17 - Devrim Konseyi, çalışmalarını kendi yapacağı iç tüzük hükümlerine göre düzenler.

Devrim Meclisinin Kuruluşu:

Madde 18 - Devrim Meclisi, devrimin oluşumuna fikir ve eylemleri ile katkıda bulunmuş, devrim bilincine sahip olduğu Devrim Konseyince saptanan, yetenekleri ile devrime ve ülkenin kalkınmasına yararlı oldukları anlaşılan sivil ve asker, en çok yüz elli kişiden kurulur.

Devrim Meclisi Genel Sekreterliği:

Madde 19 - Yasama görevlerinin yürütülmesinde çabukluk sağlamak, Devrim Konseyi ve Bakanlar Kurulu ile ilişkileri düzenlemek amacıyla Devrim Meclisi Genel Sekreterliği kurulur.

Genel Sekreter ve yardımcıları, Devrim Meclisi üyeleri arasından ve üyelerin salt çoğunluğunun oyları ile seçilirler.

Üyenin Hukuk ve Sorumluluğu:

Madde 20 - Devrim Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden ve ileri sürdükleri düşüncelerden dolayı sorumlu tutulamazlar.

Devrime aykırı tutumları ya da suçlu görülme halleri dışında herhangi bir nedenle görevleri sona eren Bakanlar Kurulu üyeleri de; istemeleri halinde Devrim Meclisi üyesi olarak görevlendirilebilirler.

Devrim Meclisi Üyeliği sıfatı; Devrim Konseyi üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile şu hallerde kaldırılır: Vatana ihanetle suçlanmak, Devrim ilkelelerine aykırı tutum ve davranışları olduğu saptanmak, yüz kızartıcı suçlardan biri ile koğuşturulmasına karar verilmek, sürekli hastalık ve kocamışlık ve üyelikle bağdaşmayacak bir hizmeti kabul etmiş olmak.

Devrim Meclisi üyeleri istedikleri zaman çekilebilirler. Çekilenlerin yerine yeni üye seçilir.

Görev Süresi:

Madde 21 - Devrim Meclisinin görev süresi, Devrim Partisi genel kongresini izleyen altıncı aydan sonra; Devrim Konseyince saptanacak tarihte yapılacak genel seçimlere kadar devam eder.

İç Tüzük:

Madde 22 - Devrim Meclisi, çalışmalarını kendi çıkaracağı iç tüzük hükümlerine göre düzenler.

Başkanlık Divanı:

Madde 23 - Devrim Meclisinin Başkanlık Divanı, kendi iç tüzük hükümlerine göre kurulur.

Toplantı ve Karar Yeter Sayısı:

Madde 24 - Devrim Konseyi ve Devrim Meclisi, seçilmiş üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve karar veririler.

Kanun Teklif Yetkisi:

Madde 25 - Kanun teklif etmeye; Bakanlar Kurulu ve Devrim Konseyi üyeleri ile, Devrim Meclisi üyelerinin teklifine Devrim Konseyi üyelerinden en az birinin katılması halinde, Devrim Meclisi üyeleri yetkilidirler.

Üyeler, kendi tekliflerini komisyonlarda savunabilirler.

Kanunların Cumhurbaşkanı'nca Yayınlanması:

Madde 26 - Cumhurbaşkanı, Devrim Konseyince kabul edilen kanunları, en geç on gün içinde yayınlar.

İkinci Bölüm: Yürütme

A - Cumhurbaşkanı

Seçimi ve Görevleri:

Madde 27 - 1971 Devrim eylemini yürüten en kıdemli Komutan, Türk Devletinin Başkanıdır.

Cumhurbaşkanı, Türk Devletinin başıdır. Yabancı Devletlere Türk Devletinin temsilcilerini gönderir ve Türk Devletine gönderilen yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.

Gerekli gördüğü zaman Devrim Konseyine ve Bakanlar Kuruluna başkanlık eder.

Tüzük, Kararname ve diğer hükümet tasarruflarını onaylar.

16'ncı maddenin ikinci ve üçüncü bendlerinde sayılan durumlarda Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde; Devrim Konseyi, asil üyeleri içinden, üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile Devlet Başkanını yeniden seçer.

Hukuk ve Sorumluluğu:

Madde 28 - Cumhurbaşkanı, görevleri ile ilgili işlemlerden, Devrim Konseyine karşı sorumludur. 16'ncı maddenin ikinci ve üçüncü bendlerinde sayılan hallerde, Devrim Konseyi üyeleri gibi işlem görür.

Cumhurbaşkanı'na Vekalet:

Madde 29 - Cumhurbaşkanı, herhangi bir sebeple görevinden uzak kaldığı veya Cumhurbaşkanlığı boşaldığı zaman; Cumhurbaşkanı görevine dönünceye veya yenisi seçilinceye kadar, Konsey İkinci Başkanı Cumhurbaşkanı'na vekâlet eder.

B - Bakanlar Kurulu

Kuruluş:

Madde 30 - Bakanlar Kurulu, Başbakan, Başbakan Yardımcısı ve Bakanlardan kuruludur.

Başbakan, Devrim Konseyi üyeleri arasından, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilir ve Cumhurbaşkanı'nca atanır.

Başbakan Yardımcısı ve Bakanlar, Devrim Kurulunun tesbit edeceği adaylar arasından, Başbakan tarafından seçilir ve Cumhurbaşkanı'nca atanırlar.

İşe Başlama, Program ve Güvenoyu:

Madde 31 - Bakanlar Kurulu, atanmayı izleyen bir hafta içinde Hükümet programını hazırlar.

Program, her Bakanlığın hizmetlerinin yürütülmesinde; genel kalkınma planı çerçevesi içinde, Türk Ulusunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma ülküsünü gerçekleştirecek; devrimi ve kamu hizmetlerini halka götürecektir, halkın insanca yaşama olanağına kavuşturulmasını sağlayacak bir kalkınmayı hedef alacak nitelikte olacaktır.

Program, Devrim Meclisinde okunur. Program üzerindeki müzakere ve güven oylaması Devrim Konseyinde yapılır. Devrim Konseyi, Devrim ilkelerine uygun olarak; Hükümete her zaman yol gösterebilir.

Görev ve Siyasi Sorumluluk:

Madde 32 - Başbakan, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlar ve Devrim Konseyi adına genel siyasetin yürütülmesini düzenler.

Bakanlar Kurulu, genel siyasetin yürütülmesinden Devrim Konseyine karşı, birlikte sorumludurlar. Her Bakan, kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden dolayı ayrıca sorumludur.

Görev Sırasında Güven Oylaması:

Madde 33 - Başbakan ve Devrim Konseyi üyeleri, Bakanlar Kurulu için her zaman güven oylaması isteminde bulunabilirler.

Tüzükler ve Hükümet Tasarrufları:

Madde 34 - Bakanlar Kurulu, kanunların uygulanmasını göstermek ya da kanunların emrettiği işleri belirtmek üzere, tüzükler çıkarır.

Tüzükler, Danıştay'ın incelemesinden sonra, Cumhurbaşkanınca onaylanır ve resmi gazete ile yayınlanarak yürürlüğe girer.

Devrimi amacına ulaştırmak ve güvenliği sağlamak, yürütme görevini çabuklaştırmak amacıyla hazırlanan Hkmet tasarrufları, idari yargının denetimi dışındadır.

Kararnameler:

Madde 35 - Her türlü Hkmet tasarrufları ve karar-nameler, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve ilgili bakan ya da bakanlarca imzalanır.

C - İdare

İdarenin Esasları:

Madde 36 - İdarenin kuruluş ve görevleri, kamu hiz-metinde çabukluğu sağlayacak ve kırtasiyeciliği kal-dıracak esaslara göre, merkezden yönetim ve yerinden yönetim kurallarına dayanır.

İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.

Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla ya da kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.

Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından coğra-fi duruma, ekonomik koşullara, kalkınma planı ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre; illere, iller de kade-meli bölümlere ayrılır. Bu ayırimda kamu hizmetinden ve kalkınmanın sonuçlarından halkın her kesimini ya-rarlandırmak esastır.

Yerel idareler, niversiteler, radyo-televizyon, ha-ber kaynakları, basın ve öteki kamu kuruluşları; Devri-mi halka yaymak, halkla el ele vererek yeni Türkiye'nin yaratılmasında görevlerini yerine getirmek üzere, Dev-let yapısındaki yerlerini alırlar. Durumları, kanunla ya da hkmet tasarrufları ile düzenlenir.

Yönetmelikler:

Madde 37 - Kanun ve Tüzüklerin uygulanmasını sağ-lamak üzere, Bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri tara-fından yönetmelikler çıkarılabilir. Yönetmelikler de resmi gazete ile yayınlanır.

Memurlar:

Madde 38 - Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre, yürütmekle yükümlü olduk-ları kamu hizmetlerinin gerektirdiği görevler, memur-lar eliyle yürütülür.

Memurların nitelikleri, atanmaları, dev ve yetki-leri, aylık ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.

Kamu hizmetinde, Devrim ilkelerini benimsemeyen ve devrime aykırı tutum ve davranışta bulunan memur çalıştırılmaz.

D - Olağanüstü Haller ve Yönetim

Olağanüstü Hal:

Madde 39 - Olağanüstü hal, kanunların gösterdiği durumlarda Hükümetçe ilan edilir. Olağanüstü hallerde, yurttaşlar için konulacak mal, çalışma ve para yükümlülükleri ile, bu hallerin yürütülmesi ve kaldırılması ile ilgili usuller kanunla düzenlenir.

Sıkıyönetim:

Madde 40 - Sıkıyönetim ilanı, kanunun öngördüğü hallerde Bakanlar Kurulunun yetkisindedir. Ancak, bir aydan fazla devam ettirilmesi, uzatılması ve kaldırılması hakkında Devrim Konseyi karar verir. Sıkıyönetim ya da savaş halinde hangi hükümlerin uygulanacağı, hizmet işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı kanunla gösterilir.

Üçüncü Bölüm: Yargı

Kuruluş, Yetki ve Görevler:

Madde 41 - Mahkemelerin kuruluşu, yetki ve görevleri, bağımsızlığının kapsam ve niteliği, hakimlerin nitelikleri, sorumluluk ve teminatları kanunla gösterilir.

Hakimler, yargı yetkisinin kullanılmasında bağımsızdırlar.

Duruşmalar, gizliliği hakkında karar alınmadıkça herkese açıktır. Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

Savcılık:

Madde 42 - Savcıların görev, nitelik ve sorumlulukları, mesleğe alınışları ve özlük işleri kanunla düzenlenir.

İdari Yargı:

Madde 43 - Danıştay, idari uyuşmazlıkları ve davaları görmek ve çözümlemek, Bakanlar Kurulunca gönderilen Tüzük tasarılarını incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmak üzere; Devrim ilkelerine göre kanunla kurulur.

Danıştay, idari işlem ve tasarrufları maksat yönünden denetleyemez.

Danıştay üyelerinin seçimi, nitelikleri, sorumlulukları ve özlük işleri Danıştay'ın Devrim ilkelerine göre kuruluşu kanunla düzenlenecektir.

Yüce Divan:

Madde 44 - Devrim Konseyi, Devrim Meclisi, Bakanlar Kurulu, Danıştay, Askeri Yargıtay ve Sayıştay üyelerini; hizmetleri ile ilgili suçlarından dolayı yargılamak üzere, Yüce Divan kurulur.

Yüce Divanın kuruluşu, yargılama usulü, üyelerinin seçimi ve özlük hakları kanunla düzenlenir.

Diğer Yargı Organları:

Madde 45 - Yargıtay ve Askeri Yargıtay, kanunla belirlenen hallerde ilk derece ve genel olarak kendi aralarında üst derece mahkeme olarak Devrim ilkeleri ve bağımsızlık esasına göre kurulur.

Üyelerin seçimi, özlük işleri diğer hakimler gibidir.

Mahkeme Kararları:

Madde 46 - Cumhuriyetin tüm kuruluşları, mahkeme kararlarına uyar. Hiç bir makam, kişi ya da organ, mahkeme kararlarını değiştiremez ve yerine getirilmesini geciktiremez.

Üçüncü Kısım: Temel Ödevler ve Haklar

İlkeler:

Madde 47 - Herkese imkân ve fırsat eşitliği sağlanarak; ekonominin toplumsal bütünlük, dengelilik ve eşitlik çerçevesi içinde geliştirilmesi, Devletin görevi olup; kişi bu amaca ulaşmada ödevlidir.

Kişinin ekonomik hakları, bu ödev sonucu ulusal gelire katkıda bulunduğu yerde başlar ve o oranda gelişir.

Sömürünün her çeşidi yasaktır.

Sosyal güvenlik asıl olup, Devletin koyacağı esaslara göre, çalışanlar için çalışma koşullarına; hastalık, küçüklük ve kocamışlık nedeni ile çalışamayanlar için de, kanun hükümlerine göre düzenlenir.

Devlet herkesin beden ve ruh sağılığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini gerçekleştirmede görevlidir.

Sermaye, ulusal ekonominin hizmetinde olup; kullanılması, kamu yararı ve halkın ekonomik haklarına aykırı olamaz.

Devlet, ülke çapında bir yerleşme ve sosyal mesken politikası uygulamak ve bunun için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Birinci Bölüm: Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler:
Aile ve Çocuğun Korunması:

Madde 48 - Aile, Türk toplumunun temelidir. Ailenin ve çocuğun korunması ve devrimci ilkelerle geliştirilmesi Devletin başlıca görevidir. Yöntemi kanunla düzenlenir.

Mülkiyet ve Miras:

Madde 49 - Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Mülkiyet ve miras haklarının kullanılması, toplum yararının gerektirdiği durumlarda; devletçe ve kanunla düzenlenir.

Toprak ve Tarım Devrimi:

Madde 50 - Devlet toprak ve tarım devrimini bir bütün halinde ele alır ve gerçekleştirir. Toprağın verimli olarak işletilmesini sağlamak ve topraksız ya da yeter toprağı olmayan çiftçiye toprak tahsis etmek amacıyla gereken tedbirleri alır.

Devlet, üretimi arttırmak için, her alanda kooperatifçiliğı geliştirir ve gözetir.

Ekonominin Düzenlenmesi:

Madde 51 - Tüm ekonomik olanaklar, toplumsal yapıyı güçlendirecek, halkı harcadığı emek ve ulusal ekonomiye katkısı oranında yararlancılacak şekilde düzenlenir.

Temel sanayi, ulaştırma, enerji ve doğa kaynaklar ve ormanlar Devletin mülkiyetindedir. Bunlar, ancak Devletin eliyle işletilebilir. Devlet, bunların toplum yararına ve etkin olarak işletilmesi için gereken tedbirleri alır.

Diğer ekonomik kuruluşların da sahipleriyle, fikir ve beden işçilerinin yönetiminde toplumsal yapıyı güçlendirecek ve adil bir gelir dağılımını gerçekleştirecek biçimde çalışması esastır. Yöntemi kanunla düzenlenir.

Dış ticaret, bankacılık ve sigortacılık Devletleştirilir. Devlet, iç ticaret alanında da, toplum yararının gerektirdiği tedbirleri alır.

Kalkınmanın Planlanması, Plan:

Madde 52 - Ekonominin tümünü kapsayan ve bağlayan plan esastır. Ancak, her ekonomik kuruluş, ana kalkınma planı çerçevesi içinde, kuruluşun ihtiyaç ve verimlilik dengesini gözeterek, planını kendisi yapar.

Devlet Planlama Teşkilatı, ana planın Devrim ilkelerine göre yapılması ve ekonomik kuruluşların planlarının, ana plana uygunluğunun kontrolü, uygulamasının denetim ve gözetimi ile görevlidir.

Madde 59 - Devlet Planlama Teşkilatı, bu Anayasa ile getirilen sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınma ilkelerinin nasıl gerçekleştirileceğini planlama ile görevlidir.

Planın nasıl yapılacağı, yürürlüğe konulması, uygulanması ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslarla; planın bütünlüğünü ve devrimci niteliğini bozacak te-sirleri önleyecek tedbirlerin nasıl alınacağı; Planlama Teşkilatının kuruluş ve çalışması, kanunla düzenlenir.

Dördüncü Kısım: Kişinin Hak ve Ödevleri

Kişinin Hakları:

Madde 60 - Uygulama biçimi, kapsam ve nitelikleri kanunla düzenlenmek kaydı ile, kişinin doğal hakları aşağıda gösterilmiştir:

Aksi saptanıncaya kadar herkes suçsuzdur. Kimse, kanunun suç saymadığı bir eylemden dolayı cezalandırılmaz.

Konut dokunulmazlığı tanınır. Özel hayatın gizliliği korunur. Konuta hangi hallerde girileceği kanunla düzenlenir.

Herkes dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin; kanun önünde eşittir.

Mal, can, ırz güvenliği ve şerefler, Devletçe korunur.

Herkes vicdan ve dini inanç özgürlüğüne sahiptir. Bu özgürlük, kamu düzenine ve laiklik ilkesine aykırı olarak kullanılamaz.

Yurttaşlık:

Madde 61 - Türk Devletine yurttaşlık bağı ile bağlı herkes, Türk'tür. Yurttaşlık, kanunun gösterdiği koşullarla kazanılır ve kaybedilir.

Yabancılar için, Türk kanunları ve uluslararası kurallar gereğince işlem yapılır.

Kişinin Ödevleri:

Madde 62 - Yurt savunma ve kalkınmasına katılma eş anlamdadır ve her Türk'ün ödevidir. Bu ödevin nitelik ve kapsamı, kanunla düzenlenir.

Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, ekonomik gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

Beşinci Kısım: Siyasal Örgütlenme

Devrim Partisi:

Madde 63 - Yönetimi, Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak amacıyla; Devrimci bir kadro yaratarak, bu kadroya devretmek üzere ele alan Devrim iradesi; Devrimi hedefinden saptırmayacak ve Atatürk ilkelerini çağdaş düşünce ve bilim ışığında yorumlayarak uygulamayı ilke edinen bir Devrim Partisi kurulmasını sağlar.

Devrim Partisi, yukarıda belirtilen ilkelere göre yetişmiş bir kadro ile ve halk içinde örgütlenerek en kısa zamanda kurulur.

Altıncı Kısım: Geçici Hükümler

Devrim Örgütü:

Geçici Madde 1 - Devrim Partisi kuruluncaya kadar, Devrimi amacından saptırmamak, Devlet hizmetlerini yerinde devrimci gözüyle izlemek, Devrimi halka indirmek ve halkla el ele vererek korumak amacı ile; Devrim Partisi Genel Sekreterliğine bağlı ve idari hiyerarşiye paralel olarak bir siyasi Devrim Örgütü kurulur, Örgütün görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Eski Kuruluşlar:

Geçici Madde 2 - Bu Anayasa hükümlerine göre, statüleri yeniden düzenlenecek kuruluşlarla; diğer kuruluşlar, bu Anayasa hükümlerine aykırı olmamak kaydı ile, yeni hükümler konuluncaya kadar görevlerine devam ederler.

Bu Anayasada yer almayan Devlet kuruluşları kaldırılmıştır.

Yürürlükteki kanunların bu Anayasaya aykırı hükümleri üç ay içinde değiştirilecektir.

Devrim Mahkemeleri:

Geçici Madde 3 - Devrim gününe kadar, ulusal çıkarlara aykırı tutum ve davranışlarda bulundukları sap-tananlarla; Devrim güvenliğine ve Devrime karşı her ne şekilde olursa olsun, söz, yazı ve basının diğer araç-ları ile veya başka şekilde karşı gelenleri yargılamak amacıyla, Devrim Konseyi Genel Sekreterliğine bağlı özel Devrim Mahkemeleri kurulur.

Devrim Mahkemelerinin kuruluşu, işleyişi ve üyelerinin özlük hakları kanunla düzenlenir.

Devrim Kurulu Üyelikleri:

Geçici Madde 4 - Devrim Kurulu üyesi bulunup da; Devrim Anayasasının 13 ncü maddesindeki sayılan ko-mutanlıklara atanmış bulunanlar, bu görevlerinin sona ermesinden sonra da Devrim Kurulu üyeliklerine devam ederler.

Yedinci Kısım: Son Hükümler

Devrim Anayasasının Değiştirilmesi:

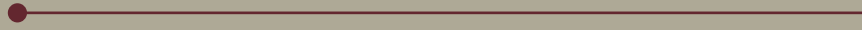
Madde 64 - Devrim Anayasasında, Devrim ilkelerine aykırı değişiklik teklif edilemez. Ancak, Devrim amaçlarına uygun ve toplumun gelişmesini sağlayacak atılımlar için, kalkınma ve ekonominin koşullarını düzenlemek ve kuruluşları yenilemek amacıyla, değişiklik teklifi yapılabilir.

Değişiklik teklifi, Devrim Konseyi üyelerinin üçte biri tarafından yapılır ve üçte ikisinin çoğunluğu ile kabul edilir.

Yürürlük:

Madde 65 - Bu Anayasa, Devrim Konseyince kabul edilerek yayınlanır ve yayınlanması ile birlikte yürürlüğe girer.

9 MART OLAYI: DARBENİN AYAK SESLERİ VE 12 MART MUHTIRASI

9 Mart Olayı: Darbenin Ayak Sesleri

1969 yılına gelindiğinde Avcıoğlu'nun ordudaki genç subaylar üzerindeki etkisi çok artmıştı. *Devrim* dergisi, askerî birliklerle okullarda elden ele dolaşmaya başlamıştı. Doğan Avcıoğlu imzasıyla 1969 yılında yayımlanan *Türkiye'nin Düzeni* kitabı genç subaylar ve askerî öğrenciler tarafından büyük ilgi görüyordu. Avcıoğlu, *Devrim*'de kendilerine "Devrimci Ordu Gücü" adını veren bir grup subaydan gelen bildirilere de yer verdi. "19 Mayıs 1919 Vaziyet ve Manzara-i Umumiye" başlığını taşıyan ilk bildiri,

"Siyasal iktidarın sorumlu başları, gaflet, dalalet ve hatta hıyanet içerisinde bocalamakta; hatta kişisel çıkarlarını emperyalizmin emelleriyle birleştirebilmekte.

Enosis, yurt coğrafyasının bağrına bir hançer gibi saplanmaya hazırlanmakta.

İşte bütün bu koşullar karşısında, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin sağlam, bilinçli ve örgütlü kadroları, KEMALİST DEVRİM'i yeniden sürdürmek için eyleme geçmeye hazır ve kararlıdır.

Asker-sivil bütün yurtseverleri, Atatürk geleneklerine uygun bir kenetlenme içinde, bu kutsal savaşa katılmak üzere "eylem beraberliği"ne çağırıyoruz."

ifadeleriyle bitiyordu. 16 Haziran 1970 tarihinde yayımlanan ikinci bildiri ise devrim sonrasında ilk aşamada hayata geçirilmesi planlanan 14 uygulamayı içeriyordu. Bu uygulamalar şunlardı:

1. Bir toprak devrimiyle bey, ağa, şeyh, tefeci biçimindeki her türlü ilişki yok edilecektir. Köylü toprağının sahibi olacak, büyük üretim kooperatifleri yoluyla, Türk tarımını modernleştirmesi sağlanacaktır.

2. Bütün aileleri mesken sahibi yapabilmek amacıyla, arsa spekülasyonuna ve apartman ağalığına, kıyıların yağmalanmasına kamulaştırmalar yoluyla kesinlikle son verilecektir.

3. Yer altı servetlerimiz yabancı egemenliğinden kurtarılabilecektir. Büyük maden kaynaklarımız devlet eliyle değerlendirilecektir.

4. Büyük sanayi, devlet eliyle kurulacak ve devlet elinde olacaktır. Devlet, küçük sanayinin, kalkınma planı çerçevesinde gelişmesine her türlü yardımı getirecektir.

5. Bankalar ve sigorta şirketleri devletleştirilecektir.

6. Dış ticaret devletleştirilecektir.

7. İç ticarete devlet, üretici ve tüketici zararına işleyen aracı spekülasyonuna son verecektir.

8. Alım- satım kooperatifleri geliştirilecektir.

9. Devletçi bir kalkınma politikası izlenecektir. Ağır sanayi kurmaya yönelmiş ve özel kesim için de uygulanması zorunlu bir kalkınma planı uygulanacaktır.

10. 1961 Anayasasının vatandaşa, insan haysiyetine yaraşır bir yaşama düzeyi ve güvenlik sağlamaya yönelmiş bütün sosyal amaçları gerçekleştirecektir.

11. İnsan sağlığı bir ticaret konusu olmaktan çıkarılacak, halk çocuklarına en geniş okuma olanağı sağlanacaktır. Kalkınmaya dönük ulusçu ve halkçı bir eğitim devrimi gerçekleştirecektir. Bütün irtica yuvaları kurutulacaktır.

12. Devlet, halkın hizmetinde olacaktır. Devlet yönetimi halkçı bir düşünle ve kalkınma gereklerine uygun biçimde yeni baştan düzenlenecektir. Eşit ise eşit ücret ilkesine dayanan bir personel devrimi yapılacaktır.

13. Ulusal ordu özlemi gerçekleştirilecektir. Ulusun dış ilişkileri, ulusal savunma stratejisine göre yeniden düzenlenecektir.

14. Dış politika, bütün devletlerle dostluk ve barış içinde, ülkenin tam bağımsızlığını sağlamaya yönelecektir. Her türlü bağımlı ilişkilere son verilecektir.

Bu ana ilkeler çerçevesinde;

Asker-sivil, bütün yurtseverleri Atatürk geleneklerine uygun bir kenetlenme içinde eylem beraberliğine çağırıyoruz.

Devrimci Ordu Gücü

Kısa sürede *Devrim*'de farklı subay grupları tarafından yazıldığı iddia edilen çok sayıda bildiri metni yer bulmaya başladı. *Devrim*, kendisini Silahlı Kuvvetler mensuplarının gerçek duygu ve düşüncelerinin kamuoyuna yansıtıldığı bir mecra gibi görüyordu âdeta. Ordu adına metinler bazen *Devrim* yazarlarının bazen ise dergiye gelen bazı genç subayların kaleminden çıkıyordu.

1971 öncesinde ordu içinde örgütlenen cuntaların 27 Mayıs Darbesi'ne hem destekleyici hem de ona eleştirel yaklaştıkları görülür. *Devrim* çevresi ve bu gruba sempati duyan askerler, iktidarı "gerici" unsurların elinden alıp Kemalist devrimi tamamlama amacıyla hareket ettiği için 27 Mayıs Darbesi'ni desteklerler. Ancak 27 Mayıs Darbesi'nden sonra yapılacaklara yönelik bir yol haritası yoktur. 27 Mayıs Darbesi'ni yapan asker grubunun pek çok üyesi, yıllar sonra yayımlanan hatıralarında darbe gerçekleştirildikten sonra ne yapacakları konusunda hiçbir fikirlerinin olmadığını açıkça itiraf ederler. *Devrim* çevresinin 27 Mayıs cuntasına yönelik eleştirisi de tam bu minvaldedir. Onlara göre 27 Mayısçılar geleceğe yönelik somut bir yol haritaları olmadığından demokrasiye geçmişler ve iktidarı yeniden darbeye devirdikleri sivillere devretmişlerdir. Oysa *Devrim* dergisi, darbeden sonra uygulanacak politikaları ve bunların kimler eliyle yürütüleceğini kapsamlı şekilde belirlemişti.

Aslında ilk darbe söylentileri daha önce ortaya çıktı. Darbe girişimini yönettiği öne sürülen Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur ve ekibinin faaliyetleri dönemin MİT Müsteşarı Korgeneral Fuat Doğu tarafından hem Cumhurbaşkanı Sunay'a hem de Başbakan Demirel'e bildirildi. Derhâl tüm ilgililerin katılacağı bir toplantı organize edildi. "Balon Raporu" adı verilen dosyayı alan Sunay, durumla ilgili olarak Batur'u haberdar etti. Atatürk Orman Çiftliği içinde bulunan Marmara Köşkü'nde yapılan toplantıda Doğu, darbe girişiminde bulunanları isim isim saymasına rağmen Batur böyle bir girişimin içinde olduğunu inkâr etti. Toplantıda bulunan Demirel, Batur'un sözlerini inandırıcı buldu. Daha önce aynı nedenle Cermal Tural'ı emekliye sevk eden Demirel, Batur için harekete geçmedi. Buna karşılık, Batur'un darbe girişimine katılmamasında bu görüşmenin etkili olduğu söylenebilir. Yine darbecilerin kendileriyle hareket edeceğini düşündükleri Kara Kuvvetleri Komutanı Ömer Faruk Gürler de buna yanaşmamıştı. Muhtemelen Gürler teamüller gereği atanacağı Genelkurmay Başkanlığını riske atmamak için darbe girişimcilerine açık bir destek vermemişti. Gürler'in tereddütlü duruşunun Batur'u da etkilediği ve onun başta daha istekli olmasına rağmen sonradan darbeden vazgeçtiği de söylenir.

Muhsin Batur

1920 yılında İstanbul'da doğdu. 1940 yılında Harp Okulundan As-teğmen rütbesiyle mezun oldu.

1940 yılında 1. Tayyare Keşif Birliğinde 6 ay kurs gördükten sonra, Eskişehir'deki Hava Okulunda iki yıllık uçuş eğitimini 1942 yılında tamamlayarak, Merzifon 4. Tayyare Alayında Pilot olarak göreve başladı.

1946 yılında girdiği Hava Harp Akademisinden 1949 yılında mezun olmuş ve Kütahya'daki 7. Tayyare Alayına atanmıştır. Daha sonra 9. Hava Üs 2. Tabur Komutanlığı, Hava Okulu Öğretmenliği, 191. Filo Komutanlığı görevlerinde bulundu ve 1954-1956 yılları arasında Napoli Air South Karargâhında Harekât Subaylığında görev yaptı.

1961 yılında Tuğgeneralliğe yükselerek 1. Taktik Hava Kuvvet Komutanlığına atandı. Aynı görevde iken 1963 yılında Tümgeneralliğe terfi etti ve 5 yıl süre ile 1. Taktik Hava Kuvvet Komutanlığı görevinde bulundu. 1966 yılında Korgeneralliğe terfi ederek, Genelkurmay Lojistik Başkomutanlığı ve Yüksek Askerî Şûra Üyeliği görevlerini yürüttü.

1969 yılında Orgeneralliğe yükselerek Hava Kuvvetleri Komutanlığına atandı. 30 Ağustos 1973 tarihinde emekliye ayrıldı.

Dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından kontenjan senatörü seçildi (1974). Senatörlüğü sürerken CHP'ye geçti, bu parti grubunca cumhurbaşkanlığına aday gösterildi, seçilemedi.

İngilizce ve İtalyanca Bilen Orgeneral Muhsin Batur, evli ve iki çocuk babasıydı.

Orgeneral Muhsin Batur, 25 Eylül 1999 tarihinde hayatını kaybetti.

*Muhsin
Batur*

Burada kısa bir parantez açarak Cemal Tural olayına bakalım. Demirel, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cemal Tural'ın görev ve yetki alanını aşan çalışmalarından rahatsızdı. Tural, kamu kurum ve kuruluşlarını sürekli geziyor, âdeta hepsini tef-tiş ediyordu. Hükûmet, resmî yazıyla bu ziyaretlerin nedenini sordu. Genelkurmay, bunların ordunun faaliyetleriyle ilgili çalışmalar kapsamında olduğu yönünde cevap verdi. Bu örtülü uyarıya rağmen Tural, ziyaretlerden vazgeçmedi. Demirel, Tural'ın bir darbe gerçekleştirme hazırlığında olduğunu düşünüyordu. Kaygılarını Cumhurbaşkanı Sunay'a da anlattı ve zor olsa da kendisini ikna etti. Sunay'ın talebiyle Tural'a kendi isteğiyle görevden ayrılması söylendi ancak Genelkurmay Başkanı bunu kabul etmedi. Artık tek seçenek Tural'ı görevden almaktı. Ancak Başbakan, kendi kabinesinden de itiraz gelmesinden ve bu girişimin başarısız olmasından çekiniyordu. Tek bir bakanın bile kararnameyi imzalamaması Tural'ın görevde kalmasına neden olacaktı. Bakanlar Kurulu toplantısında bakanlarına döndü ve "Şimdi üstü açık bir kararname gelecek. Hepiniz imzalayıp vereceksiniz. Üstünü biz sonra, usulüne göre doldurup gerekeni yapacağız. Böyle davranmamız gerekiyor." dedi. İmzalar birkaç dakika içinde tamamlandı. Demirel, evrakı Başbakanlık Müsteşarı Munis Faik Ozansoy'a verdi. Ozansoy, Genelkurmay Başkanı Cemal Tural'ın görevinden alındığına ilişkin ifadeleri eklediği kararnameyi Cumhurbaşkanı Sunay'a kendisi götürdü. Sunay'ın imzasından sonra bakanlar da kamuoyuyla birlikte imzalarının içeriğinden haberdar oldular. 16 Mart 1969 günü gerçekleşen bu hadisede Tural konusunda bu denli kararlı davranan Demirel'in yaklaşık iki sene sonra 1971'de Batur'un söylediklerine ikna olması hükûmetinin de sonunu getirdi.

Ahmet Cemal Tural

Ahmet Cemal Tural, 1905 yılında Erzincan'da doğmuş, 1925 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuştur.

1930 yılına kadar Kara Kuvvetleri Komutanlığına bağlı çeşitli birliklerde Takım Komutanlığı yapmıştır. 1933 yılında Harp Akademisini kurmay subay olarak bitirdikten sonra; 39'uncu Piyade Alayında Takım Komutanlığı, Genelkurmay Karargâhında Proje Subaylığı, 5'inci Tümen Personel Şube Müdürlüğü, Harp Akademilerinde Öğretim Üyeliği, Müstahkem Mevki Komutanlığında Bölük Komutanlığı, 3'üncü Ordu İkmal Şube Müdürlüğü, Kara Harp Okulunda Öğrenci Tabur Komutanlığı, Genelkurmay Karargâhında Şube Müdürlüğü, 221'inci Piyade Alay Komutanlığı ve 12'nci Tümen Komutan Yardımcılığı görevlerini yürütmüştür.

A. C. Kemal
Tural

Gn. Kurmay Bşk.
Org. Cemal Tural

25✓

1954 yılında Tuğgeneralliğe terfi etmiştir. Tuğgeneral rütbesi ile 57'nci Tümen Komutanlığı ve 1'inci Ordu Kurmay Başkanlığı yapmış, 1957 yılında Tümgeneralliğe terfi etmiştir. Tümgeneral rütbesi ile Genelkurmay Harekât Başkan Yardımcılığı, Genelkurmay Plan Harekât Daire Başkanlığı ve 66'nci Tümen Komutanlığı görevlerinde bulunmuş, 1960 yılında Korgeneralliğe terfi etmiştir. Korgeneral rütbesi ile 2'nci ve 7'nci Kolordu Komutanlığı ve 1'inci Ordu Komutan Vekilliği görevlerinde bulunduktan sonra 1963 yılında Orgeneralliğe terfi etmiştir. Orgeneral rütbesinde 2'nci Ordu Komutanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 16 Mart 1966 - 16 Mart 1969 yılları arasında Genelkurmay Başkanlığı görevini yürütmüş ve 16 Ağustos 1969 tarihinde Yüksek Askerî Şûra Üyeliğinden emekli olmuştur.

Suna Tural ile evlenmiştir.

17 Aralık 1981 tarihinde vefat etmiş, İstanbul'da Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.

Kaynak: <https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=CemalTural>

Yön/Devrim hareketi içinde yer alan Uğur Mumcu, Gürler'i son anda darbeden vazgeçiren asıl etmenin "General Necip olmama" düşüncesi olduğunu söyler. Mısır'da Kral Faruk'a karşı düzenlenen darbede cunta tarafından başa geçirilen General Necip daha sonra tasfiye edilmişti. Gürler de devlet başkanlığı vaadi almasına rağmen darbeden sonra etkisizleştirileceğinden çekiniyordu. Ayrıca Mumcu, darbecilerin ağzından çıkan "toprak devrimi" ve "millîleştirme" gibi kavramların da Gürler'de tedirginliğe neden olduğunu kaydeder. Kara Kuvvetleri Komutanı Gürler, normal süreç işlediğinde zaten önce Genelkurmay Başkanlığına oturacağını, ardından da Cumhurbaşkanlığı sırasının geleceğini düşünüyordu. Bu nedenle, sonu belli olmayan bir maceraya girmeye gerek görmemişti.

Batur, daha sonra kaleme aldığı anılarında 1971 Ocak ayında bir grup subayın kendisine verdiği darbe girişimi dosyasından bahsetti. Buna göre, subaylar darbenin zorunluluğundan bahsetmiş, ancak 27 Mayıs'ta olduğunun aksine darbe sonrasına hazırlıksız yakalanmamak gerektiği üzerinde durmuşlardı. Bu amaçla oldukça kapsamlı bir darbe planı hazırlanmış, hatta deşifre olmalarını engellemek için süreçte yer almasını düşündükleri herkese kod adları vermişlerdi. Plana göre darbeden sonra ülke yönetimi devlet başkanının başkanlığında darbeye katılan subaylardan oluşacak Devrim Konseyine geçecekti. Bunun yanında, güvenilen aydınlardan kurulacak bir Devrim Meclisi kurulacaktı. Türkiye Büyük Millet Meclisi feshedilecekti. Tüm partiler kapatılacak yalnızca yeni kurulacak olan Türk Devrim Partisinin faaliyetlerine izin verilecekti. Darbeye katılmayan komuta kademesinin üyeleri emekliye sevk edilecekti. Planı hazırlayan subaylar, *Selim Bey* kod ismini verdikleri Kara Kuvvetleri Komutanı Gürler ve *Yavuz Bey* dedikleri Hava Kuvvetleri Komutanı Batur'un kendileriyle hareket edeceği düşüncesindeydi. Darbeden sonra Gürler'in devlet başkanı, Batur'un ise başbakan olması planlanıyordu.

Ömer Faruk Gürler

Ömer Faruk Gürler, 1913 yılında İstanbul'da doğdu. 1931 yılında Kara Harp Okulundan, 1933 yılında Topçu Okulundan mezun oldu.

1939 yılına kadar Kara Kuvvetleri Komutanlığına bağlı çeşitli birliklerde Batarya Takım Komutanlığı yaptı. 1942 yılında Harp Akademisini kurmay subay olarak bitirdikten sonra Genelkurmay Karargâhında Proje Subaylığı, 5'inci Kolorduda Karargâh Subaylığı, 105'inci Motorlu Topçu Alayında Batarya Komutanlığı, Yüksek Savunma Meclisi Genel Sekreter Kurmaylığı, Harp Akademilerinde Öğretim Üyeliği, İtalya/Napoli'deki NATO Karargâhında Proje Subaylığı, 18'inci Kolordu Kurmay Yarbaşkanlığı ve 9'uncu Tümen Topçu Komutan Yardımcılığı görevlerini yürüttü.

1959 yılında Tuğgeneralliğe terfi etti. Tuğgeneral rütbesi ile Harp Okulu Komutan Vekilliği ve Harp Akademileri Komutan Vekilliği yaptı, 1962 yılında Tümgeneralliğe terfi etti. Tümgeneral rütbesi ile MSB Müsteşar Vekilliği ve 15'inci Kolordu Komutan Vekilliği görevlerinde bulundu, 1963 yılında Korgeneralliğe terfi etti. Korgeneral rütbesi ile 5'inci Kolordu Komutanlığı ve Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı görevlerinde bulunduktan sonra 1966 yılında Orgeneralliğe terfi etti. Orgeneral rütbesinde MSB Müsteşarlığı, Genelkurmay 2'nci Başkanlığı, 2'nci Ordu Komutanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı görevlerinde bulundu. 29 Ağustos 1972 tarihinde atandığı Genelkurmay Başkanlığı görevinden 5 Mart 1973 tarihinde kendi isteği ile emekli oldu.

Hatice Mürşide Gürler ile evlenen Orgeneral Ömer Faruk Gürler'in üç çocuğu vardı.

23 Ağustos 1975'te vefat etti, Ankara'da Cebeci Şehitliği'nde toprağa verildi.

Kaynak: <https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=FarukGurler>

Ömer Faruk
Gürler

Devrim sonrası için yeni bir anayasa da hazırlanmıştı. Cunta, darbe sonrasına 27 Mayısçıların aksine hazırlıksız yakalanmak istemiyordu. Anayasa taslağının 5. maddesinde yasama yetkisinin "Devrim Konseyi" ve "Devrim Meclisi" tarafından kullanılacağı hükme bağlanıyordu. Devletin en yüksek karar organı olarak gösterilen Devrim Konseyi "çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmış bir Türkiye yaratılmasıyla görevli ve sorumlu" olarak gösteriliyordu. Sistem tamamen askerî bir yapılanma üzerine kurulmuştu. Buna göre, Devrim Konseyinin "1971 devrimiyle Türk halkı, Türk gençliği ve Türk Silahlı Kuvvetleri adına yönetimi devralmış bulunanlar arasından gelen üyelerden" kurulması öngörülüyordu. Devrim eylemini yürüten en kıdemli komutanın Devrim Konseyinin başkanı olması planlanıyordu. Devrim Meclisi, ise "devrimin oluşumuna fikir ve eylemleri ile katkıda bulunmuş, devrim bilincine sahip olduğu Devrim Konseyince saptanan, yetenekleri ile devrime ve ülkenin kalkınmasına yararlı oldukları anlaşılan sivil ve asker en çok yüz elli kişiden" oluşacaktı. Devlet başkanlığı görevine ise "1971 devrim eylemini yürüten en kıdemli komutan" getirilecekti.

"Devrim gününe kadar ulusal çıkarlara aykırı tutum ve davranışlarda bulundukları saptananlarla; devrimin güvenliğine ve devrime karşı her ne şekilde olursa olsun, söz, yazı ve basının diğer araçları ile veya başka şekilde karşı gelenleri yargılamak amacıyla, Devrim Konseyi Genel Sekreterliğine bağlı özel Devrim Mahkemeleri" kurulması da anayasada yer alan hükümler arasındaydı

Diğer taraftan darbe girişiminde bulunanların bilmedikleri konu, Millî İstihbarat Teşkilatının ordu içindeki bu faaliyetleri yakından takip etmesiydi. MİT, darbe girişiminin içinde yer alan aydınlardan birini istihbarat tabiriyle "elemanlaştırmayı" başarmıştı. İstanbul Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışan Mahir Kaynak, Yön/Devrim hareketi içinde yer alan önemli isimlerden biriydi. Cemal Madanoğlu, Kaynak'ı birçok kere bizzat kendisi çağırmış ve belirli görevler vermişti. Kaynak, askerlerle sivillerin birlikte katıldıkları toplantıların hepsinde bulunuyor ve konuşulanlar hakkında "Fakülteli" kod adıyla MİT'e bilgi veriyordu. Kaynak, 1973 yılında konu yargıya intikal ettikten sonra savcıya verdiği ifadede o günleri şöyle anlattı:

"1967 yılında Devrim Ocakları'nda tanışım Hıfzı Kaçar, bir ihtilal örgütü kurduklarını ve beni de buna dâhil etmek istediklerini söyledi. Teklifi kabul ettim ve durumu Milli İstihbarat Teşkilatı'na bildirdim. Bundan sonra teşkilat, muhtelif zamanlarda toplanarak mevcut hükümeti devirmek için hazırlıklar yaptılar. Bunların (cunta üyeleri) hepsini tanıyorum. Hükümeti devirmek hazırlıklarını büyük çoğunluğundan duydum. Oradaki konuşmaları da bazen kendimize has usullerle teyp ile tespit ettim (...)

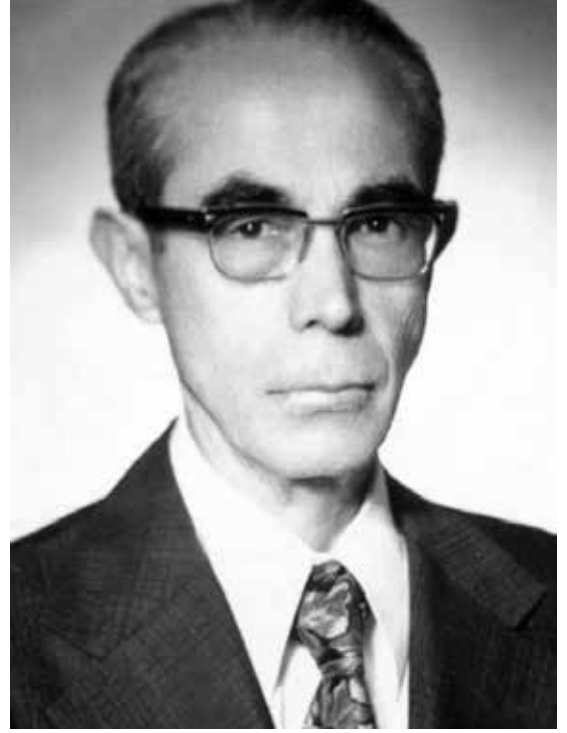
Bu zaman zarfında adı geçen şahıslar benden katiyyen şüphelenmediler. Bu (cunta) teşkilatının başkanı (general) Cemal Madanoğlu idi. Diğer temas ettiğim şahıslar da bu teşkilatı tamamen benimsemiş ve teşkilatın fikir paralelinde toplantılara katılıyorlardı. Dosyada mevcut 41 sayfalık rapor daha önce yine dosyada mevcut muhtelif tarihlerde 'fakülteli' rumuzu ile tarafımdan verilen raporların özetidir.

Dosyada mevcut dokümanlar ile Madanoğlu'na ait el yazısı kart 'Kadro' örgütünün taslağını MİT'e ben verdim. Taslak teşkilatın başkanı olarak bilinen Cemal Madanoğlu tarafından kaleme alınmıştır, yazı onundur. Bunların teşkilatları gizli servisimiz tarafından bilindiği için faaliyetlerini fiiliyata dökemediler. Olayların akışını raporlarımda teferruatı ile teşkilata da bildirdim.

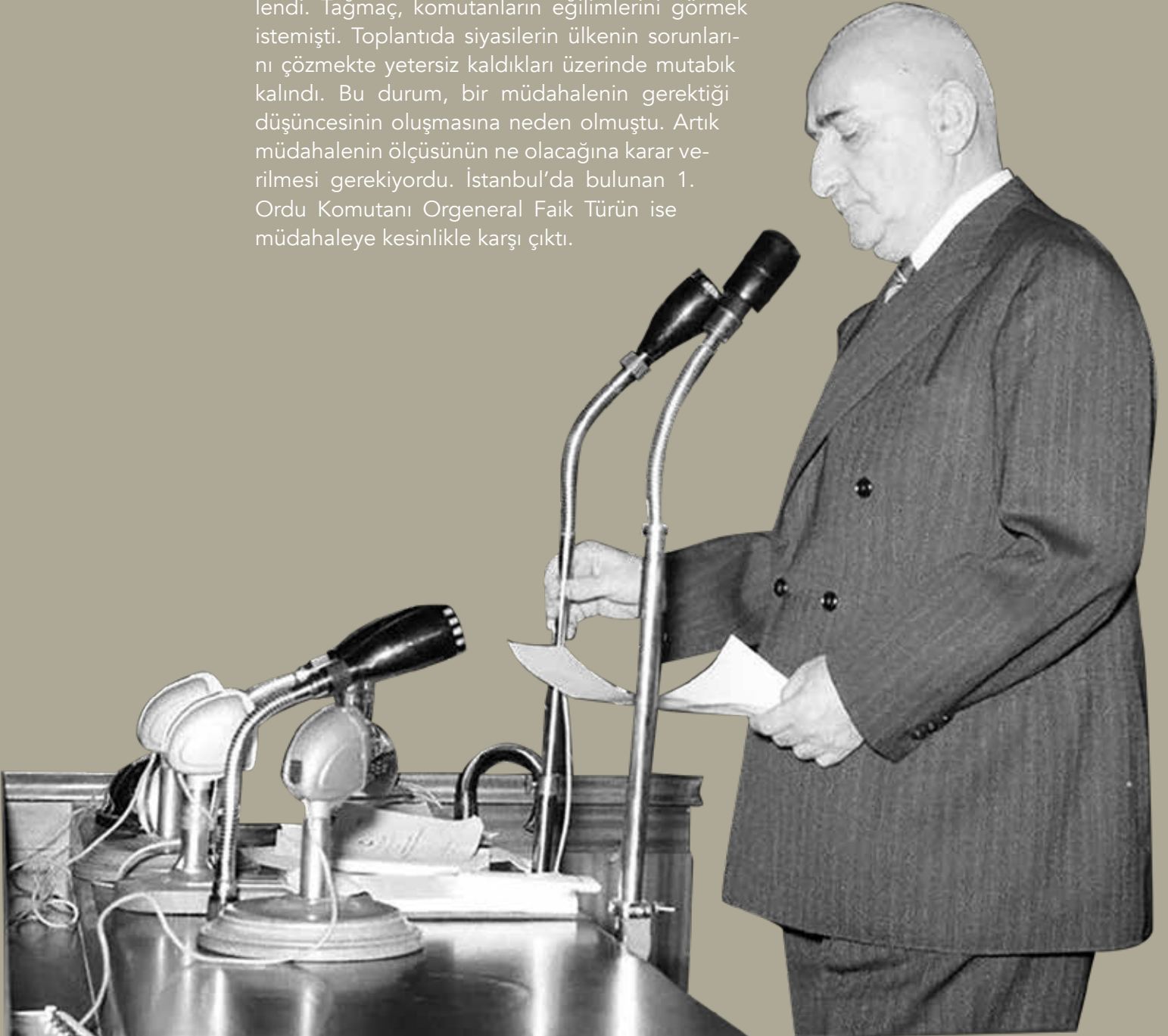
Bütün konuşmalarda bu kişiler Atatürkçü yolda olduklarını, ihtilal gerçekleştirdiği takdirde sola meyilli Marksist olmayan bir idare kuracaklarını beyan etmekteydiler. Fakat teşkilata giren şahısların içerisinde Mihri Belli ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı gibi bizlerce Marksist-Leninist olarak bilinen kimseler de vardı. Bu teşkilat kendi üyeleri arasında para topluyordu."

Kaynak, katıldığı toplantılarda darbenin yol haritasının da hazırlandığını hatta bunları kendisinin yazdığını da iddia etti. Dolayısıyla darbe hazırlıkları istihbarat teşkilatı tarafından yakından izleniyordu. MİT Müsteşarı Doğu, konuyla ilgili olarak hazırladığı raporu Cumhurbaşkanı Sunay'a verdi. Doğu, ilk darbe girişiminin aksine bu kez Başbakan Demirel'i haberdar etmemişti. Bu durum, muhtemelen Demirel'in kendisine ulaştırılan bilgilere rağmen daha önce Batur'la ilgili harekete geçmemesiyle ilişkilidir. Fuat Doğu'nun süreç hakkında Genelkurmay Başkanı Tağmaç ve aynı siyasi çizgide oldukları 1. Ordu Komutanı Orgeneral Faik Türün'e de bilgi verdiği söylenir.

Darbeciler, izlendiklerini tahmin etseler de istihbaratın bu kadar yakınlarında olduğundan habersiz şekilde kendi zeminlerini genişletmek için çalışmalara devam ediyorlardı. Cumhurbaşkanı Sunay ve komutanlar Eskişehir'de gizli bir toplantı yaptılar. 12 Şubat 1971 günü Bursa'da Tofaş fabrikasının açılışına tüm devlet erkânı katılmıştı. Açılış töreninden sonra Başbakan Demirel tarafından Çelik Palas Otelinde verilen öğle yemeğinden Cumhurbaşkanı Sunay ve komutanlar, sis bastığını, dönüş yolculuğunun zor olacağını gerekçe göstererek erken kalktılar. Durumdan şüphelenen Demirel, grubun nereye gittiğinin takip edilmesini istedi. Sunay ve komutanlar, yol üzerinde Eskişehir'deki hava üssünde durdular. Yapılan toplantıda müdahale planının ayrıntıları konuşuldu. Cumhurbaşkanı Sunay'a darbeden sonra görevine devam edeceğinin güvencesi verildi. Başbakan da kendisinden gizlenen bir toplantı yapıldığını öğrenmişti.

Darbeciler, deşifre olmalarına rağmen hız kesmediler. Tüm hazırlıklar 9 Mart 1971 günü için yapıldı. Hatta darbeden sonra yürürlüğe konulacak anayasa taslağı bile hazırды. Hava Kuvvetleri Komutanlığında Batur, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler ve iki kuvvet komutanlığından çok sayıda generalin katıldığı bir toplantı yapıldı. Komutanlar toplantıda artık bir an önce harekete geçilmesine karar verdiler. Toplantı haberi anında Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç'a ulaştı. 7 Mart günü Tağmaç, Silahlı Kuvvetlerdeki tüm üst rütbeli komutanları bir toplantıya çağırıdı. 10 Mart günü resmî olarak mevcut olmayan Genişletilmiş Komuta Konseyi adı verilen ve tüm üst rütbeli komutanların katıldığı bir toplantı düzenlendi. Tağmaç, komutanların eğilimlerini görmek istemişti. Toplantıda siyasilerin ülkenin sorunlarını çözmekte yetersiz kaldıkları üzerinde mutabık kalındı. Bu durum, bir müdahalenin gerektiği düşüncesinin oluşmasına neden olmuştu. Artık müdahalenin ölçüsünün ne olacağına karar verilmesi gerekiyordu. İstanbul'da bulunan 1. Ordu Komutanı Orgeneral Faik Türein ise müdahaleye kesinlikle karşı çıktı.

Memduh Tağmaç

Türk Silahlı Kuvvetlerinin 14'üncü Genelkurmay Başkanı olan Orgeneral Memduh Tağmaç, 1904 yılında Erzurum'da doğdu, 1928 yılında Kara Harp Okulundan, 1930 yılında Topçu Okulundan mezun oldu.

1935 yılına kadar Kara Kuvvetleri Komutanlığına bağlı çeşitli birliklerde Takım Komutanlığı yaptı. 1938 yılında Harp Akademisini kurmay subay olarak bitirdikten sonra; 41'inci ve 54'üncü Topçu Alaylarında Batarya Komutanlığı, Genelkurmay Karargâhında Proje Subaylığı, 3'üncü Tümen Personel Şube Müdürlüğü, 3'üncü Tümen Topçu Alayında Bölük Komutanlığı, 9'uncu Kolordu Personel Şube Müdürlüğü, Harp Akademilerinde Öğretim Üyeliği, 30'uncu Topçu Alayında Tabur Komutanlığı ve 6'ncı Tümen Topçu Alay Komutanlığı görevlerini yürüttü.

Memduh
Taşmaz

1956 yılında Tuğgeneralliğe terfi etti. Tuğgeneral rütbesi ile Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okul Komutanlığı, 23'üncü Tümen Komutan Yardımcılığı, 3'üncü Jandarma Tugay Komutanlığı ve 1'inci Ordu Kurmay Başkan Vekilliği yaptı, 1959 yılında Tümgeneralliğe terfi etti. Tümgeneral rütbesi ile Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı ve Genelkurmay 2'nci Başkan Vekilliği görevlerinde bulundu, 1962 yılında Korgeneralliğe terfi etti. Korgeneral rütbesi ile Genelkurmay 2'nci Başkan Vekilliği, 3'üncü Ordu Komutan Vekilliği ve 1'inci Ordu Komutan Vekilliği görevlerinde bulunduktan sonra 1964 yılında Orgeneralliğe terfi etti. Orgeneral rütbesinde 1'inci Ordu Komutanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı görevlerini yürüttü. 16 Mart 1969 tarihinde atandığı Genelkurmay Başkanlığı görevinden 29 Ağustos 1972 tarihinde kendi isteği ile emekli oldu.

Nezâhat Tağmaç ile evli olan Orgeneral Memduh Tağmaç'ın iki çocuğu vardı.

30 Mart 1978'de vefat etti, İstanbul'da Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Kaynak: <https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=MemduhTagmac>

ADI KONULMAYAN DARBEE

157

12 MART MUHTIRASI

İşçinin ücretinin baskı yoluyla işbaşını değiştirmesi işçiyi işsizleştirir. İşçinin ücretini değiştirmez.

ndan uzaklaştırılması

ANKARA
Tercüme,
Yayın ve
Görsel İletişim
Kurumu - TÜRKİYE RAYON EN-
JEYİMANI KURUMU
100. YIL (1909-2009) 1. BÖLÜM
1. BÖLÜM (1909-2009) 1. BÖLÜM

"150 kaymakam için
tahkikat açmak
ateş üstüne benzin
dökme demektir."

ANKARA
Tercüme,
Yayın ve
Görsel İletişim
Kurumu - TÜRKİYE RAYON EN-
JEYİMANI KURUMU
100. YIL (1909-2009) 1. BÖLÜM
1. BÖLÜM (1909-2009) 1. BÖLÜM

Doğrudan darbe yapılmamasının en önemli nedenlerinden biri de Batı dünyasının tepkisinden çekinilmesi olarak görülebilir. Yunanistan'da albaylar cuntasının oluşturduğu faşizan yönetim Batı dünyasının tepkisini çekmiş, ilişkiler önemli ölçüde zedelenmişti. ABD'nin hükûmete karşı tavrı ve dünyadaki askerî darbeleri destekleme eğilimi bilinmesine rağmen, sol bir gruptan gelecek darbeye bakış oldukça kuşkulu olacaktı. Fakat ilişkilerin giderek arttığı Federal Almanya, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin ne tepki vereceğinin bilinmemesi muhtemelen daha dikkatli hareket edilmesine sebebiyet vermiştir. Aynı durum, SSCB için de geçerlidir. ABD'nin desteğini alacak bir askerî yönetimin Sovyetler Birliği tarafından tepkiyle karşılanacağı açıktır.

Toplantının ardından Genelkurmay karargâhında bir metin hazırlanarak hem kamuoyunun öğrenmesi için okunmak üzere radyoya gönderilmesine hem de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin dikkatine sunulmasına karar verildi. 12 Mart sabahı 09.30'da, Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanları Genelkurmay karargâhında toplandı. Korgeneral Kemal Taran hazırladığı metni okudu. Komutanlar metni çok uzun buldular, ayrıca içeriğinin kendi isteklerini karşılamadığı sonucuna ulaştılar. Bunun üzerine Batur yeni bir müsvedde kaleme aldı. Gürler ve Eyiceoğlu'nun katkılarıyla metne son şekli verildi. Sonra yaşananları Batur, anılarında şu şekilde anlatır:

"Metin ortaya çıktı, daktilo edildi, imzaya hazırды. Memduh Paşa gene derin bir düşünceye daldı, uzun süre imzalamak istemedi, gözleri yaşardı. Haklı idi de, sonunun neye varacağı belli olmayan önemli bir adım atılacaktı. Saat 12.05'te metin imzalandı ve Tuğgeneral Musa Öğün başkanlığında bir heyetle okunmak üzere TRT'ye gönderildi."

Tağmaç ise yıllar sonra şunları anlattı:

"Evet, muhtırayı imzalarken ağladım. 27 Mayıs'tan sonra Silahlı Kuvvetler'i kıışlasına iade için büyük gayretler içinde bulundum. Ama ah cuntacılık. Bunların iliğine işlemiş. Hangi mevkiye gelirlirse gelsinler ondan vazgeçemezler. 12 Mart Muhtırası çok daha ağırdı. Benim ısrarım sonucu bu şekli aldı. 12 Mart hareketini kumanda zinciri içinde yapmak tek tesellim oldu."

ADI KONULMAYAN DARBE

12 MART MUHTIRASI

Bildiri, Genelkurmay Başkanı Tağmaç'ın yanı sıra Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanlarının imzasını taşıyordu. Metin resmî yazışmalarda âdet olunduğunun aksine "arz olunur" gibi bir ifadeyle bitirilmemiş, sonda yalnızca "Bilgilerinize" sözü yer almıştı. Aynı şekilde bir saygı ifadesi hitap kısmında da sonuçta da yer almıyordu.

12 Mart 1971 günü saat 13.00'te muhtıra, o saatte nöbetçi olan TRT spikeri Çetin Çeki tarafından radyodan okundu. Aynı gün saat tam 15.05'te Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu açıldığında Başkanlık Divanından gelen bir yazının Genel Kurulda okunmasının gündeme alındığı görüldü. Tutanaklara söz konusu metnin içeriği "Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç ile kuvvet kumandanlarının; Parlamento ve Hükûmetin tutumunu eleştiren, demokratik düzen içinde Anayasa'nın kapsadığı tedbirlerin süratle alınmasını öngören, bu yapılmadığı takdirde Türk Silahlı Kuvvetlerinin idareyi doğrudan doğruya ele almaya kararlı olduğunu belirten yazısı" şeklinde geçti.

Genel Kurul açıldıktan sonra birleşimi yöneten Meclis Başkanvekili Fikret Turhangil,

"Sunuşlar meyanına bugün saat 12.55'te Meclis Başkanlığına tevdi edilmiş bulunan Genelkurmay Başkanı ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi Sayın Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Kumandanı ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi Sayın Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi Sayın Celâl Eyicioğlu, Hava Kuvvetleri Kumandanı ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi Sayın Muhsin Batur tarafından imzalanmış ve Millet Meclisi Başkanlığına hitaben yazılmış ve 13.00 ajansında da Türkiye Radyolarında yayınlanmış bulunan bir yazı vardır, okutuyorum."

ifadesiyle muhtırayı okutacağını söyledi. Milletvekilleri metnin içeriğini öğrenmişlerdi.

12 MART MUHTIRASI

1. Parlamento ve Hükümet, süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidi-ni kamuoyunda yitirmiş ve Anayasa'nın öngördüğü reform-ları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2. Türk milletinin ve sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetlerinin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin, partiler üstü bir anlayışla, Meclislerinizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasa'nın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir.

3. Bu husus süratle tahakkuk ettirilemediği takdirde, Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek, idareyi doğrudan doğruya üzerine almağa kararlıdır.

Bilgilerinize.

Memduh Tağmaç

Orgeneral Genel Kurmay Başkanı ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi

Faruk Gürler

Orgeneral Kara Kuvvetleri Komutanı ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi

Celâl Eyiceoğlu

Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi

Muhsin Batur

Hava Kuvvetleri Komutanı ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi

Turhangil'in sözlerinden sonra DP Grup Başkanvekili ve Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan "Sayın Başkan, Meclis böyle bir yazıya muhatap değil efendim." diyerek metnin okutulmasına itiraz etti. Başkanvekili Turhangil, "Efendim, Parlamentodan bahsedildiği cihetle, böyle bir yazıyı, Başkanlık, Parlamente'ya vâki olan hitabı kendi üzerinde muhafaza edemez. Bunun muhatabı Meclis Reisliği değil Parlamente'nin kendisi bulunduğu cihetle arzda hiçbir sakınca mütalaa etmiyorum; bu bakımdan mazur görünüz." diye cevap verdi. Korkmazcan "Başkanlık Divanına gelen tezkereler için sunuş yapılır. Meclis muhatap değildir efendim." sözleriyle itirazını tekrarladı. DP Aydın Milletvekili Yüksel Menderes de "Muhatabı başbakandır." sözüyle muhtıranın Genel Kurulda okunmasına karşı çıkan Korkmazcan'ı destekledi.

Oturumu yöneten Meclis Başkanvekili Turhangil itirazlara rağmen metni okuttu. Metnin okunmasının ardından Sivas Milletvekili Kadri Eroğan, "Sayın Başkan, bunu Yüce Parlamente'ya arz ettiğinize göre, ya zatıalınız noktainazarınızı, yahut muhterem hükümet noktainazarını veyahut da Parlamente üyeleri kendi görüşlerini ifade etmelidir. Yoksa, şu andan itibaren manevi bir eza altında Parlamente yoktur. Zatıalınızdan söz rica ediyorum." ifadesiyle söz istedi. Ancak Turhangil, müzakere başlatmadı ve gündemdeki diğer maddelere geçildi. Bilindiği gibi 12 Mart aynı zamanda İstiklal Marşı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından millî marş olarak kabul edildiği gündür. Bu nedenle İstiklal Marşı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabulünün 50. yılı münasebetiyle yapılan konuşmaların ardından Genel Kurul saat 16.17'de kapandı.

MUHTIRANIN TAM METNİ

1 — Parlamente ve hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatı ile yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş. Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasa'nın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2 — Türk milletinin ve sinasından çıkan Silahlı Kuvvetleri'nin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve umitsizliği giderecek çarelerin partiler üstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasa'nın öngördüğü reformları Atatürk'çü bir görüşle ele alacak ve inkılâp kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teskili zarurî görülmektedir.

3 — Bu husus süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek idareyi doğrudan doğruya üzerine alması karardır.

Bilgilerinize...

MENDUH TAĞMACI
(Orgeneral)

Genel Kurulda Başkan ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi

CELÂL EYİCEOĞLU
(Oramiral)

Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi

FARUK GÜRLER
(Orgeneral)

Kara Kuvvetleri Komutanı ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi

MUHSİN BATUR
(Orgeneral)

Hava Kuvvetleri Komutanı ve Millî Güvenlik Kurulu Üyesi

Bildiri, açıkça hükûmeti hedef alıyordu. 11 Mart günü muhtıradan önce askerlerin kendi aralarında yaptıkları toplantıda hükûmetin istifa etmesinin istenmesi üzerinde mutabakat sağlanmıştı. 12 Mart sabah saatlerinde Cumhurbaşkanı Sunay da MİT Müsteşarı Doğu aracılığıyla Demirel'e bu yönde haber gönderdi. Doğu, telefonla aradığı başbakana cumhurbaşkanının mesajını ilettili. Başbakan Demirel, sabah saatlerinde muhtıranın kamuoyuna duyurulacağı haberini alır almaz, Bakanlar Kurulunu topladı ve ne yapmaları gerektiğini sordu. Toplantıda Meclisten çıkacak sese göre hareket edilmesi kararlaştırıldı. Demirel, Meclisten ciddi bir tepki çıkmaması üzerine 12 Mart 1971 tarihi itibarıyla istifa etmeye karar verdi. Akşam 17 sularında, hazırlanan istifa mektubunu, Sunay'ın tutumunu ve istifasını bile kendisine bağılı MİT müsteşarı aracılığıyla istemesini protesto amacıyla teamlüllere aykırı şekilde Çankaya Köşkü'ne kendi götürmedi, hatta müsteşarının götürmesine de izin vermedi. Demirel, mektubu Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı Muslih Fer ile gönderdi. İstifa mektubu şu şekildeydi:

Cumhurbaşkanlığı Yüce Katına,

Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları tarafından zatı devletlerinize, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına ve Millet Meclisi Başkanlığına tevdi edilip, bugün saat 13.00'teki radyo haber bültenlerinde Türk kamuoyuna da duyurulan MUHTIRA İLE ANAYASA VE HUKUK DEVLETİ ANLAYIŞINI BAĞDAŞTIRMAK MÜMKÜN DEĞİLDİR.

Bu durum muvacehesinde Hükûmetin istifasını saygı ile arz ederim.

*Başbakan
Süleyman Demirel*

Cumhurbaşkanı Sunay, Türkiye Büyük Meclisi Başkanlığına bir tezkereyle, Isparta Milletvekili Süleyman Demirel başkanlığındaki hükümetin istifa ettiğini ve istifasının kabul edildiğini bildirdi. Tezkere, Genel Kurulda okundu. Teamüllere uygun şekilde yeni hükümet göreve başlana kadar mevcut Bakanlar Kurulu görevine devam edecekti.

Muhtıra, ertesi gün de Cumhuriyet Senatosunun olağanüstü birleşiminde okundu. Birleşimi yöneten Senato Başkanı Tekin Arıburun, önce kısa bir açıklama yaparak kimseye söz vermeyeceğini söyledi, ardından muhtırayı okuttu. Ancak muhtıra okunduktan sonra kürsüde bulunan Senato Başkanı Arıburun metni sert şekilde eleştirdi:

"Yüce Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri, Başkanınız olarak bu muhtıra konusundaki bir hususu, yine Başkanlık sunuşu içinde ve sunuş olarak ve çok eminim ki hepinizin tercümanı olarak, Yüce Senatonun dikkatlerine arz etmek mecburiyetini hissediyorum.

Muhtırada 'tutum, görüş ve icraatı ile Parlâmentonun, yani dolayısıyla Yüce Cumhuriyet Senatosunun da, 'yurt içinde anarşiye ve kardeş kavgasına sebebiyet vermiş olduğu' ve 'kamu ümidini yitirmiş olduğu' ithamı atfedilmektedir.

Yüce Cumhuriyet Senatosunun tutum ve icraatı, Anayasaya uygun olarak hazırlanmış bulunan Senato İktüzüğümüz ahkâmına göre yürütülmektedir. Bu hepimizin malûmudur.

Anayasa esaslarımıza göre ve demokratik rejimin en geniş mânasiyle tatbik edilmekte olduğu kesinlikle belli olan Parlâmentomuzda ve bilhassa Yüce Senatomuzda, başka rejim ve birliklere benzer bir usul ile sevk ve idare edilemeyeceği de açık bulunmaktadır. Hakiki kamuoyunun ise ancak bir referandum neticesinde meydana çıkabileceği tabî olduğundan, Yüce Senatomuzun işbu ithamlarla bir ilgisi olmadığının kesin inancını arz eder ve Yüce Senatomuzun sayın üyelerini saygı ile selâmlarım."

PAZAR
14
MART 19719 Kuruş
A BİRİNCİSİ
PazırHalk'a ve olaylara
Tercüman

HER SABAH DÜNYA YENİDEN KURULUR. HER SABAH TAZE BİR BAŞLANGIÇDIR.

YIL: 19. SAYI: 2281 PLATİ: 66 KAZ. ABRES: KURUMSANTİTİ - İZANBUL TELGRAF: TERCÜMAN 20 30 40 (5 HAT)

Lise Son Sınıf Öğrencileri
Üniversite AdaylarıTeknik Üniversite, Teknik Ortaokul, Tıp, Kimya, Eczacılık, Diş Hk. konuları için öğrenciler...
M. KULTÜR DERNEĞİ FEN BİLİMLERİ KURSU...
AYRICA kurulumunda geçtiği meclislerle katılan öğrenciler...
M. KULTÜR DERNEĞİ FEN BİLİMLERİ KURSU...
LİMLERİ KURSU Olanakları...
NABUKKİ - İZANBUL«Memleket, şimdi bir
hükümet bürhanı
içinde bulunuyor»“Yüce Senatonun ithamlarla ilgisi yoktur.
Kamu oyu referandum ile meydana çıkar,,SENATO, OLAGANÜSTÜ
BİR TOPLANTI YAPTI

Ariburun Muhtıraya karşı çıktı

Senato Başkanının konuşmasını A.P.'liler ayakta alkışladılar

CHP Genel Merkezi
son siyasi olaylarla
ilgili müsbet, menfi
tezahürat istemiyorCUMHURBAŞKANI SÜREY DÖN SAAT 19.00 GENEL KURMAY BAŞKANI TAĞMAÇ, KUVVET KOMUTAN-
LARI FANUK OĞUZLAR, MURİDİN NAYEK, CEMAL EYİDOĞLU VE JANDARMA GENEL KOMUTANI
KORALAY KURBANLI KURBANLI KABUL EDİLERE KENDİLERİYLE SON OLAYLARLA İLGİLİ OLARAK UZUN BİR
SÖZ GÖRÜŞÜDÜ.Kumandanlarla görüşen
Sunay, bugün parti
liderlerini kabul edecek

ANKARA

Hükümetin istihbarat ve istihbarat kabul edilme-
nden sonra, Cumhurbaşkanı Sunay, yeni
hükümetin kurulması polistiki hususlarında
dün akşam saat 18.00'den itibaren başlamıştır.
Cumhurbaşkanı Sunay, saat 18.00'de Çankaya
Kökünde Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Mem-
duh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgene-
ral Fehri Güler, Deniz Kuvvetleri Komutanı
Orgeneral Celal İyigözoğlu ile Hava Kuvvetleri Ko-
mutanı Orgeneral Muhlis Başar ve Jandarma
Genel Komutanı Kamalullah Ereni kabul ederek
konuştu.Öte yandan «Halkın» dün Senay'a tutu-
muş ve Başkan Ariburun imzalarını sen bir jökü-
de istemiyor.

GÖRÜŞME 23.30'DA

SONA ERDİ

Sunay'ın Grup Genel Kurmay
Başkanı, Kuvvet Komutan-
ları ve Jandarma Genel Ko-
mutanı ile saat 18.00 Çankaya
Kökünde başladığı görüşme saat
23.30'da sona ermiştir.Sunay ve komutanlar saat
21.15'de görüşmeye kısa bir
ara verdiler ve vespere in-
iştiler. «Görüşmeler» ye-
mekte de devam edilme ve
23.30'da toplantı bitti.Genel Kurmay Başkanı,
Kuvvet Komutanları ve Jan-
darma Genel Komutanı ile
Cumhurbaşkanı Sunay'ın top-
lantısında muhtıraya verile-
mezlik gerekçeleri - sebepler
ve hükümetin istifası ile do-
ğan durum üzerinde fikir tra-
tisinde bulunulmuştur.

(Devranı Sa: 7 30: 2 de)

Neler
olabilir?Sunay'ın «Milli Koalisyon,, için
gayret sarfedeceği zannediliyor

Başbakanın parlamento dışından olması ihtimali var

ANKARA

Cumhurbaşkanı Sunay'ın yeni hükümetin kurulması ile ilgili
görmüşleri 17 Mart Çarşamba gününden itibaren bu-
yuncak ve parti liderleri ile bu konuda ayrı ayrı görüşme-
ler yapacağı öğrenildi.Demirli Hükümetinin istihbaratından sonra, Genel Kurmay
Başkanı ve kuvvet komutanlarına verilecek muhtıraya ilgili ol-
du «Kuvvetli ve istihbarat» bir hükümeti teşkiline çalışılma-
dır.

(Devranı Sa: 7 30: 3 de)

Trabzon Spor
Salonunda üç
patlama oldu
9 yaralı var

TRABZON (A.A.)

Trabzon'da önceki akşam, konser
verilen Çam Karası ve İmparatorluk
teatrinde spor salonuna patlayıcı
maddeler konulmuştu.Kuvvetli bomba, teatrin altıncı
kuvveti tarafından Çam Karası ve
İmparatorluk konser verildiği kapalı
spor salonuna daha önceden yerleş-
tirmiş olan patlayıcı maddeler saat
23 yarısında patladı. Nijer
dinde bu meydana gelen 3 patlama
dan sonra, salon, dalgalan dikine
yukarı doğru eğildiğinde patla-
rıngıyınca, Patla, 9 kişiye ağır ve
hafif yaralar meydana geldi.

(Devranı Sa: 7 30: 4 de)

POLİS, GİZLİ VE ANKADANLARI ARAMAYA DEVAM EDİYOR
Ağzı ve burnu bağlanan şoför
Edinip havacılıktan almış

Partilerin görüşü:

“Demokratik rejim
oldukça gerilemiştir,,“Yeni seçimler
için zemin
hazırlanmasma
çalışılmalıdır,,

ANKARA

Mecliste grupları bu-
lunan Parti Lider ve
İdarecileri, «güçlü ve
egilimlerde henüz senbil öde-
medikleri için şimdilik her
hangi bir kanaat belirlemek
kaçınılmazdır. Partiler,
Cumhurbaşkanı Sunay
ile yapacakları görüşmeden
sonra, gelişmeler ve eğilim-
lere bir ölçü içinde vakıf ola-
caklarını, Çarşamba günü de
»

(Devranı Sa: 7 30: 4 de)

BAHARA YAKIN GELEN KAR

TERCÜMAN
DÜN, ÖSYM
TENSİRLERİNİ166.268 İZANBUL
109.247 ANKARA
48.243 ADANA
15.121 İZMİR
13.336 AVRUPA
366.306 adet basılmıştır.ŞİDDETLİ TİPİ, DENİZ, HAVA
VE KARA ULAŞIMINI AKSATTI

Demirci'de karın kalınlığı 80 santime yükseldi

İZANBUL

İstanbul ve civarında önceki
günlerden bu yana kar ve
buz etkili olarak yağışla
devam ettiği ve ulaşımı güçleştiren
karın kalınlığı 80 santime yükseldi.Karlı ve Unkapanı Körfezi
ağaçlarındaki karın kalınlığı
yapılamamış. Ayrıca birçok küçük
ve orta büyüklüğünde karlı
göl - göl yapamamış. Bu nedenle
İstanbul'da demirli köprülerden, Uyk-
lu din çökmüş.«İZANBUL» ARABA
YAPILARININKötü hava şartları devam ederken
saat 14.30'da Sıkıcı'dan Havaalanı'na
»

ANKARA

Başbakan Süleyman Demirel,
dün Bakanlara, başlı
kurullara ve Valilere
biri genelge göndererek, yeni
hükümet kurulmasına kadar
memleketin hiçbir işinin aksatıl-
maması ve devlet işlerinin gen-
el olarak yürütülmesini istemiştir.
Başbakan Süleyman Demirel'in
bütün bakanlara, başlı kur-
ullara ve Valilere gönderdiği
genelge şöyledir:«Yeni hükümet kuruluncaya
kadar geçen süre içinde
memleketin hiçbir işinin aksatıl-
maması ve devlet işlerinin bir-
kurtarılarak yürütülmesini için
anadolü genelge gönderilmiştir.
»«MEMLEKET ŞİMDİ
BİR HÜKÜMET BÜHRANI
İÇİNDE BULUNUYOR»Tutulu eden Başbakan Süley-
man Demirel, «Memleket, şim-
di bir hükümet bürhanı içinde bu-
lunuyor» demis ve bakanların
»

(Devranı Sa: 7 30: 5 de)

Eğitim Enstitülerinde
tek dersten borçlu
geçme hakkı tanındı

Arıburun'un konuşması AP sıralarında alkış, CHP sıralarında ise tepkiyle karşılandı. CHP Senatörü Osman Köksal söz istese de Arıburun birleşimi kapattı.

Buna karşılık, Cumhuriyet Senatosunda bulunan, 27 Mayıs darbecilerinden müteşekkil Millî Birlik Grubu adına Başkan Mucip Ataklı, muhtırayı desteklediklerini bildiren bir açıklama yaptı. Ataklı:

"İktidarın anayasa dışı ve Atatürk ilkelerine aykırı tutum ve davranışları, topluluğumuzu olağanüstü bir buhrana sürüklemiştir. Olağanüstü durumlar olağanüstü tedbirlerle giderilebilir. Bu durumda, klasik demokratik kuralların tartışılması yerine, bunalımın gerçek nedenleri üzerinde durularak çözümleri aranmalıdır.

Bütün uyarmalara rağmen, iktidarın, rejimi bu noktaya getirmiş olmasından üzüntü duymaktayız. Türk Silahlı Kuvvetlerinin tepkisi, onun Cumhuriyete karşı olan anayasal görevinin gereğidir. Bu nedenle Anayasamızın öngördüğü reformları, Atatürkçü bir görüşle ele alarak, devrim kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin kurulmasının zorunlu olduğuna inanıyoruz.

Silahlı Kuvvetlerimizin bu devrimci isteklerini parlamentonun basiretle değerlendirerek gerçekleştireceğini umuyoruz."

şeklindeki açıklamasıyla mevcut sorunların demokratik yollarla çözülemeyeceğinin görüldüğünü, bu nedenle muhtıranın âdeta zorunlu hâle geldiğini savunuyordu.

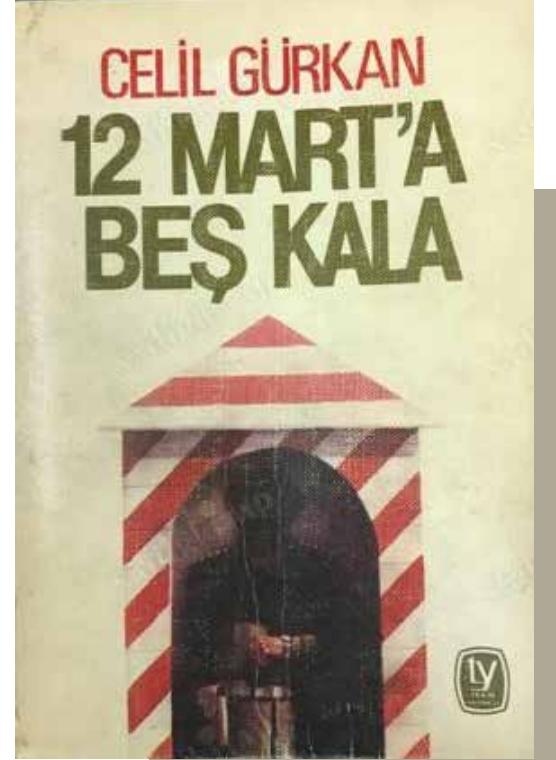
ORDUDA TASFİYELER

Orduda Tasfiyeler

Henüz muhtıranın ilk saatlerinde Genelkurmay Başkanlığı bir kararname hazırlayarak Başbakanlığa gönderdi. Kararnameyle en baştan itibaren darbe girişiminin içinde yer alan bazı subaylar emekliye sevk ediliyordu. Listede Kara Kuvvetleri Plan ve Program Dairesi Başkanı Tümgeneral Celil Gürkan, Genelkurmay Merkez Dairesi Başkanı Tümgeneral Şükrü Köseoğlu, Deniz Kuvvetleri Teknik Başkanı Tuğamiral Vedii Bilget, Hava Kuvvetleri Komutanlığı Harekât Dairesi Başkanı Tuğgeneral Ömer Çokör, Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreteri Tuğgeneral Mehmet Tuğcu ve albaylar Hidayet Ilgar, Cahit Bayar, Bahattin Tatar, Nedim Arat, Mehmet Namli, Kadir Ok, Ömer Şanlı, Mesut Günaşar bulunuyordu. Ayrıca 46 subayın da görev yeri değiştirilmişti. Kararnameyi Genelkurmay hazırlamış, müstafi Başbakan Demirel tereddüt etmeden imzalamıştı. Kararname, imzalar tamamlandıktan sonra Çankaya Köşkü'ne gönderildi. Ancak ilgililere tebliğ için birkaç gün daha beklenecekti.

Kararnameyle darbenin arka planını hazırlayan subayların bazıları apar topar emekli edildi. Emeklilik gerekçesi söz konusu kişilerin disiplinsiz davranışlar içinde bulunmaları olarak gösteriliyordu. 27 Mayıs'tan sonra da bu tür bir tasfiye hareketi yaşanmıştı. Ancak 27 Mayıs sürecindeki emeklilik işlemleri, darbecilerin siyasi olarak kendilerine uzak veya iktidara yakın gördükleri askerlere yönelikti. Burada ise tam tersine doğrudan ilk darbe girişiminin içinde bulunan ve ilk andan itibaren sorumluluk alan komutanlar emekli edildi. Bu noktada özellikle Kara Kuvvetleri Komutanlığı Plan ve Prensipler Başkanı Tümgeneral Celil Gürkan ismi dikkat çekiyordu.

Gürkan, darbe sürecinde komuta kademesi arasında tüm koordinasyonu sağlayan ve hazırlıkları yapan kişiydi. 9 Mart darbesi gerçekleşseydi başbakan yardımcılığına atanması bekleniyordu. Ancak disiplinsizlik nedeniyle emekliye sevk edilen askerler listesinin ilk sırasında Gürkan bulunuyordu. 16 Mart sabahı kararın kendilerine tebliğ edilmesi üzerine Gürkan ve arkadaşları büyük şaşkınlık ve hayal kırıklığı yaşadılar. Böyle bir hamleyi beklemiyorlardı. İşin ilginç yönlerinden bir diğeri ise tüm süreci komuta eden Faruk Gürler ve Muhsin Batur'un görevlerine devam etmesiydi. Hatta Gürkan 15 Mart akşamı geç saatlere kadar Kara Kuvvetleri Karargâhında Gürler'le yapılması gereken işlere yönelik çalışmıştı. Gürkan, 12 Mart günü muhtıra, radyodan duyurulduktan sonra komutasındaki subayları toplayan Kara Kuvvetleri Komutanı Gürler'in kendi gözlerinin içine bakıp söylediği "Bugünden ve şu saatten itibaren, bütün arkadaşlarımın, Komutanlığın bilgisi ve onayı dışında hiçbir hareket, beyan ve davranışta bulunmamalarını, şimdiye dek bazı çabalar içinde iseler bu yararsız ve zararlı çabalarına son vermelerini, gereken her şeyin baştaki sorumlu tarafından düşünülüp yapılacağına inanmalarını, komuta kademesine güvenmelerini isterim!" sözlerini şimdi anlamıştı. Komuta kademesi, hiyerarşi dışına çıkabileceğini düşündüğü hiç kimseye güvenmiyordu. Nitekim âdeta bu düşüncelerini teyit edercesine, komutanlara muhtıradan bir süre sonra posta yoluyla bir mektup iletili:

ÇOK GİZLİ

T.C.

T. S. K.

DEVİRİM KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI KARARGÂHI

HRK. İSTİH : 1401 -1 - 71 Dev. Hrk.

23 MART 1971 KONU : MUHTIRASAL olaylar ve sonrası
ANKARA

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin, özellikle alt kademe-
lerindeki devrimci güçleri bünyesinde toplamış ve ör-
gütlenmiş olan "DEVİRİM KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI"nca 12
Mart 1971 tarihli muhtıradan önceki ve sonraki olaylar
dikkatle izlenmiş ve aşağıda belirtilen hususların, Ge-
nelkurmay Başkanlığına ve Kuvvet Komutanlıklarına arz
edilmesinde memleketin menfaatleri açısından zorunluluk
olduğu kanısına varılmıştır.

1. Komutanlığımızca, muhtırasal hükümetin devrimci
uygulamalara girişebilmesine mevcut sosyo-ekonomik ve
politik koşulların elverişli olmadığı bir gerçek olarak
kabul edilmesine rağmen Atatürkçü istikamette yürütü-
leceği belirtilen çabaların bir süre izlenmesi uygun
görülmüştür.

2. Atatürkçü istikamette yürütülecek hükümet uygu-
lamalarından sapmalar tesbit edilmesi halinde, şimdiye
kadar tahditli olarak desteklenmiş olan devrimci eyle-
min, yeraltına kaydırılarak Devrim Kuvvetleri Komutan-
lığının yetki ve sorumluluğunda organize edilip yürü-
tülmesi karar altına alınmıştır.

3. 12 Mart 1971 tarihli muhtıranın 3'üncü mad-
desinin uygulanması halinde, önceden tespit edildiği
ve bilindiği üzere yasama ve yürütme yetkilerine sahip
"DEVİRİM KONSEYİ"nin tüm devrimci kesimleri kapsayacak
şekilde kurulması sağlanmalıdır.

4. Yukarıda belirtilen konularda sapmaların belir-
mesi halinde, Türk Silâhlı Kuvvetleri bünyesinde mey-
dana gelebilecek bölünme ve silâhlı çatışmaların tüm
sorumluluğu, Silâhlı Kuvvetler Komuta kademesine ait
olacaktır.

Arz olunur.

Dev. K. K.

ADI KONULMAYAN DARBE

175

12 MART MUHTIRASI

Görüldüğü üzere Silahlı Kuvvetler içinde hâlâ müdahale yanlısı gruplar bulunuyordu. Kendine Devrim Kuvvetleri Komutanlığı adını veren bir grup komutanları açıkça tehdit ediyordu. Bu bakımdan, komuta kademesi bir taraftan da kendi kontrolleri dışında gelişebilecek bir müdahale girişiminden çekiniyordu. Nitekim Batur, 12 Mart sonrasında bazı askerler emekli edilirken neden onları desteklemediği yönünde eleştirilere cevap verirken kendilerinin bir cunta oluşturmadıklarını, ancak bazılarının onların adlarını da kullanarak birtakım girişimler içinde olduklarını ileri sürerek ve özellikle Gürkan'ın bu yönde arayışlarda bulunduğunu ima ederek açıklamaya çalıştı:

"Emekli olanları niçin savunmadığımız ve yarı yolda bıraktığımız da çok söylendi (...)

Bizlerle konuşan, dertleşen eski asker arkadaşlarımız kendilerini güçlü göstermek ve taraftar toplamak için bizlerle bir cunta içinde bulundukları izlenimini etrafa yaymışlardır (...)

En başta Genelkurmay Başkanı olmak üzere bizlerin hatası yok mu?... Elbette vardır. Ast kademelerdekilerin faaliyetleri hakkında çeşitli kanallardan aldığı haberlerle, Genelkurmay Başkanı içimizde en fazla bilgiye sahip olandı... İsmen tek tek kimin ne yaptığını biliyordu. Örneğin... Tümğ. Celil Gürkan'ın, daha İzmit'te Kolordu Komutan Vekili iken yaptığı temasları biliyor ve kendisini takip ettiriyordu ve bu durumu bizlere söylemişti. O halde önleyici ve zecri önlemleri zamanında almamıştı?... Bu durum, Silâhlı Kuvvetler'de eskiden beri var olan bir hastalıktı. Nitekim önceki dönemlerde de zamanında askerlik disiplinine yakışır önlemler alınsaydı 22 Şubat ve 21 Mayıs olayları patlak vermezdi."

Buna karşılık, emekliye sevk edilenlerden Celil Gürkan da Batır'a şu şekilde cevap verdi:

"BATIR, ne denli yadsımaya çalışırsa çalışsın, aslında kendisinin 'ideal arkadaşları' diye niteleyebileceğimiz bir grup silah arkadaşına, Türk ulusunun son derece duyarlı olduğu ve o arkadaşlarının da asla kabul etmeyecekleri 'Kommünistlik, Marksistlik' suçlamasını yakıştırmak ucuz yoldan itibar kazanmak sevdasıdır."

Kim haklı olursa olsun, Alman yazar Georg Büchner'ün *Danton'un Ölümü* adlı oyununda Fransız Devrimi'nin liderlerinden Danton'a söylediği "Devrim önce kendi çocuklarını yer!" sözünün doğruluğu bir kere daha kanıtlanmıştı.

Öte yandan muhtıra, hükûmetteki AP'nin muhalifleri, özellikle de sol kesimde memnuniyetle karşılandı. Hükûmetin istifasıyla sonuçlanan girişimde bulunulması ordu içindeki sol grupların bir zaferi gibi görülüyordu.

Ayrıca sol eğilimli örgütlenmeler de muhtırayı destekledi. Türkiye Öğretmenler Sendikası, Devrimci Avukatlar Derneği, Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı, Üniversite Asistanları Sendikası, Mimarlar Odası, ODTÜ Mezunları Cemiyeti, Dev-Genç, Maden Mühendisleri Odası ve Türkiye Orman Yüksek Mühendisleri Sendikası ortak bir bildiri yayımladılar. Bildiride özetle,

"Biz bu bildiriye imza koyan devrimci örgütler çeyrek yüzyıllık bir yıkıntının yarı canlı unsurlarıyla ülkemizin sorunlarına çözüm getirileceğine inanmıyoruz. Ülkemizin kurtuluşu emperyalizmle herhangi bir bağlantısı olmayan Atatürkçü tam bağımsız bir dış politikanın gerçekleştirilmesi, emekçi halkımızın ağırlığı ve etkinliği altında temel reformların yapılması ve insanın insana kul olmadığı yeni bir toplumsal düzenin kurulmasıyla mümkündür... Bu yoldaki bütün devrimci girişimler, halkımızın temel isteklerinin gerçekleştirilmesi için şimdiye kadar verdiğimiz mücadeleden doğal bir uzantısı olarak desteklenecek, korunacak ve sürdürülecektir..."

deniliyordu.

Aynı günlerde DİSK de bir açıklamayla muhtıraya desteğini duyurdu:

“DİSK, Atatürk devrimlerinin ve Anayasa ilkelerinin korunmasında, uygulanmasında ve geliştirilmesinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin yanında olduğunu belirtmekten kıvanç duyar.

Parlamentodan çıkarılan Anayasa’ya aykırı kanunlar ve Hükümetin ısrarla yürüttüğü Anayasa dışı uygulamalar, sosyal patlamalara yol açan tutum ve davranışlar, memleketi bir kardeş kavgasının eşiğine getirmiştir.

İşte böyle bir ortamda memleketin beceriksiz ellerde emekçi halkımızın da perişanlığını artıracak bir yuvarlanmayı gören ve Türk milletinin bağrından oluşan Silahlı Kuvvetlerin bu vahim durum karşısında aldığı kararlar işçi sınıfımızın devrimci kesiminde büyük bir ferahlık yaratmıştır.”

KAMUOYUNA BİLDİRİ

13 Mart 1971

Komutanların muhtırası ve Demirel Hükümetinin istifası konusundaki görüşümüz:

Emperyalizmin egemenliğindeki işbirlikçi iktidarlar tarafından çeyrek yüzyıldır uygulanan gerici parlametoculukla yoksul ve geri bırakılmış olan ülkemiz kesin bir sosyal ve ekonomik bunalımın içine itilerek ancak olağanüstü girişimlerde kurtarılabilecek bir duruma sokulmuştur. Bu bunalımın doğal sonucu olarak işçiler, köylüler ve emeği ile çalışan bütün halkımız gün geçtikçe yoksullaşmış, işsizlik ve pahalılık yoksul halkın sırtında dayanılmaz bir yük haline getirilmiştir. Toplumu ve ülkemizi bu hale getirenler her uyarılışlarında, bu uyarmayı yapanlar üzerindeki baskı ve zulümlerini artırmışlar, işçileri, köylüleri ve gençlerimizi kurşunlamışlar, devrimci öğretmenleri boyunlarına yular takarak yerlerde sürüklemişlerdir. Gittikçe yoğunlaşan ekonomik bunalımı gizleyebilmek için halkımızın dini duyguları hayasızca istismar edilmiş, düzenlenen güdümlü saldırılara "halkın galeyanı" süsü verilmek istenmiştir. Bütün bu olumsuz gelişimlerin baş sorumluları ve suçluları parlamentoda mebus pazarları kurarak tutumlarını, inatla sürdürmüşler, on yıldır işlemez hale getirdikleri Anayasa'yı kendi çıkarları ve maaşları için değiştirme pervasızlığına yönelmişlerdir. Böylece yakın tarihin en geri ulusları büyük bir hızla gelişirken Türkiye'miz geri kalmışlığın bataklığına gömülmüştür.

Biz, bu bildiriye imza koyan devrimci örgütler çeyrek yüzyıllık bir yıkıntının yarı canlı unsurlarıyla ülkemizin sorunlarına çözüm getirileceğine inanmıyoruz. Ülkemizin kurtuluşu emperyalizmle herhangi bir bağlantısı olmayan Atatürkçü tam bağımsız bir dış politikanın gerçekleştirilmesi, emekçi halkımızın ağırlığı ve etkinliği altında temel reformların yapılması ve insanın insana kul olmadığı yeni bir toplumsal düzenin kurulmasıyla mümkündür.

Salıncıya reformlarınca materyalist
İşbirlikçi sisteminin içinde hastalıklı
bir şekilde yaşamakta olduğunu belirttikten sonra
kaldırılmalıdır.

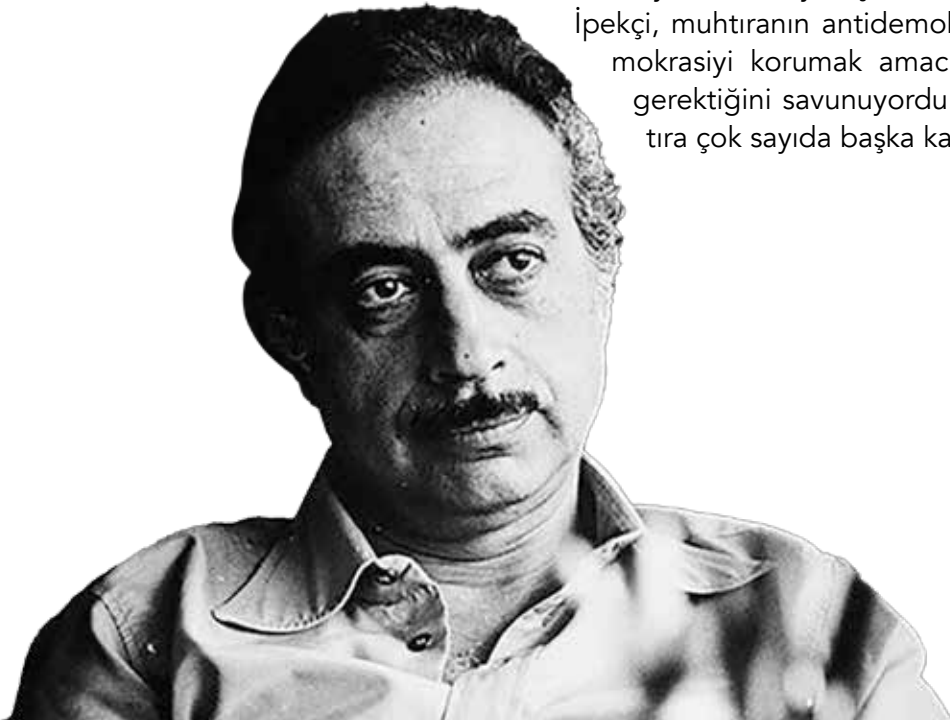
Basında da muhtıra destek bulmuştu. 13 Mart günü Nadir Nadi, *Cumhuriyet* gazetesindeki "Devrimci Ordunun Sesi" başlıklı başyazısında,

"Aylardan beri beklenen olay nihayet gerçekleşme yoluna girmiştir (...) Silahlı kuvvetlerimizin ultimatomu yalnız hükümetin çekilmesini emretmekle kalmamakta, aynı zamanda mevcut anarşik durumu giderecek ve anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde iş başına getirilmesini de zaruri görmektedir."

diyordu. İlhan Selçuk ise,

"12 Mart bildirisi devrimci çizgide olumlu bir adımdır. Atatürkçülük ve 27 Mayıs doğrultusunda, Türk ordusunun devrimci geleneğine ve yapısına uygun bir tarihi belgedir. Şu andan başlayarak, orduya karşı husumet yaratmak isteyen bütün tutucu ve gerici yuvalarına karşı, Atatürkçü öğretmenlerin, gençliğin, aydınların, halkın ilerici güçlerinin, devrimci sendikaların, derneklerin elbirliği etmesi, ordunun devrimci tutumu yanında yerini alması bir milli görevdir. Cici demokrasinin cılkı çıkmıştır. Maaşları arttırmak için anayasayı değiştirmek yolunda birleşmiş politikacılar bugün pısırp kalmış, oyunlarını sonradan tezgâhlamak üzere susmuşlardır."

ifadeleriyle muhtıraya açık destek veriyordu. *Milliyet*'te Abdi İpekçi, muhtıranın antidemokratik gözükse de aslında demokrasiyi korumak amacıyla yapıldığının düşünülmesi gerektiğini savunuyordu. Bu örneklerin yanı sıra muhtıra çok sayıda başka kalemden de destek bulmuştu.

Devrim dergisi çevresi de en önemli destekçiler arasındaydı. 16 Mart tarihli sayısında *Devrim*, "Ordu Anti-Kemalist Gidişe 'Artık Dur' Dedi" başlığını kullandı. Dergide "ilerici kuruluşlar, komutanların bildirisini yeni bir ümitle yürekten desteklerken, sermayeci çevreler ve üçkâğıtçı politikacılar bükemeyecekleri eli öpüyormuş gibi görünerek kemirmeye hazırlanmaktadırlar." ifadeleri kullanılıyordu. Doğan Avcıoğlu yazısına "Cici demokrasinin artık sonu geldi. Fakat can çekişmesi hayli zaman alabilir." ifadesiyle başlıyor ve bundan sonrasında doğru adımların atılması gerektiği üzerinde duruyordu. Avcıoğlu, parlamenter sistemin başarısızlığının görüldüğü bir dönemde tüm devrimcilerin ortak hareket etmesi gerektiğini savunuyordu. Uğur Mumcu ise "Erkekseniz Karşı Çıkn!" başlıklı yazısında siyasetçilere sesleniyor ve "Bugüne kadar cici demokrasinin kara sevdalıları ne savunmuşlarsa, bugünden sonra da aynı ilkeleri savunsunlar. Desinler ki, biz silahların gölgesinde yaşayamayız. Desinler ki tepeden inmeci devrimcilere karşıyız. Namusları varsa, bunu yaparlar. Erkeklerse, ordunun bildirisine karşı çıkarlar." diyordu.

Ne var ki solun desteklediği muhtırayla başlayan sıkıyönetim tüm siyasi yaklaşımlara, ama en çok da sola darbe vuracaktı. Muhtıradan sonra ilan edilen sıkıyönetimle *Devrim* dergisi yazarlarının da neredeyse tamamı tutuklanacak ve Madanoğlu cuntasının içinde oldukları gerekçesiyle yargılanacaktı. Bunun yanında FKF'den çıkan tüm örgütler hakkında ya soruşturma başlatılacak ya da daha önceden başlatılan soruşturmalar davaya dönüştürülecekti.

ARA REJİMİN BAŞLAMASI:

I. ERİM HÜKÛMETİ

Ara Rejimin Başlaması: I. Erim Hükûmeti

Demirel'in istifasından sonra yeni soru, hükûmeti kurma görevinin kime verileceğiydi. Siyasi kimliği ağır basmayan, askerler ve cumhurbaşkanıyla uyumlu şekilde çalışabilecek bir isim üzerinde duruluyordu. Aynı şekilde başbakanın hazırlayacağı hükûmet listesinin de teknokratlardan oluşması isteniyordu. Her şeyden önce bu şartları peşinen kabul edecek bir isim bulmak gerekiyordu. Sunay, sonuçta tek parti döneminden itibaren siyasetin içinde bulunan CHP Kocaeli Milletvekili Prof. Dr. Nihat Erim üzerinde karar kıldı. Tek sorun Erim'in CHP üyesi olmasıydı. Tarafsız ve bağımsız bir başbakan üzerinde durulduğundan Erim'den partisinden istifa etmesi istendi. Olumlu cevap da alındı. Erim, ara dönemin başbakanı olmayı kabul etmişti.

Sunay, Mecliste temsil edilen partilerin genel başkanlarına 19 Mart 1971 tarihinde bir mektup gönderdi:

"Yeni Bakanlar Kurulunun, Anayasanın 102. maddesine göre siyasi partilerimizin iştiraki ile teşkili için, Kocaeli Milletvekili (Bağımsız) Profesör Dr. Nihat Erim'i Başbakan olarak görevlendirdim.

Partiler üstü bir anlayış ve cari durumun şartlarına uygun bir tutumla çalışmasını istediğim yeni Bakanlar Kurulunun Prof. Dr. Nihat Erim tarafından teşkiline bir şart ileri sürmeden partinizin iştirakini ve güvenoyuna mazhar kılınmak suretiyle Anayasa gerekleri çerçevesinde yapılacak yürütme görevlerinin de partinizce desteklenmesini rica ederim."

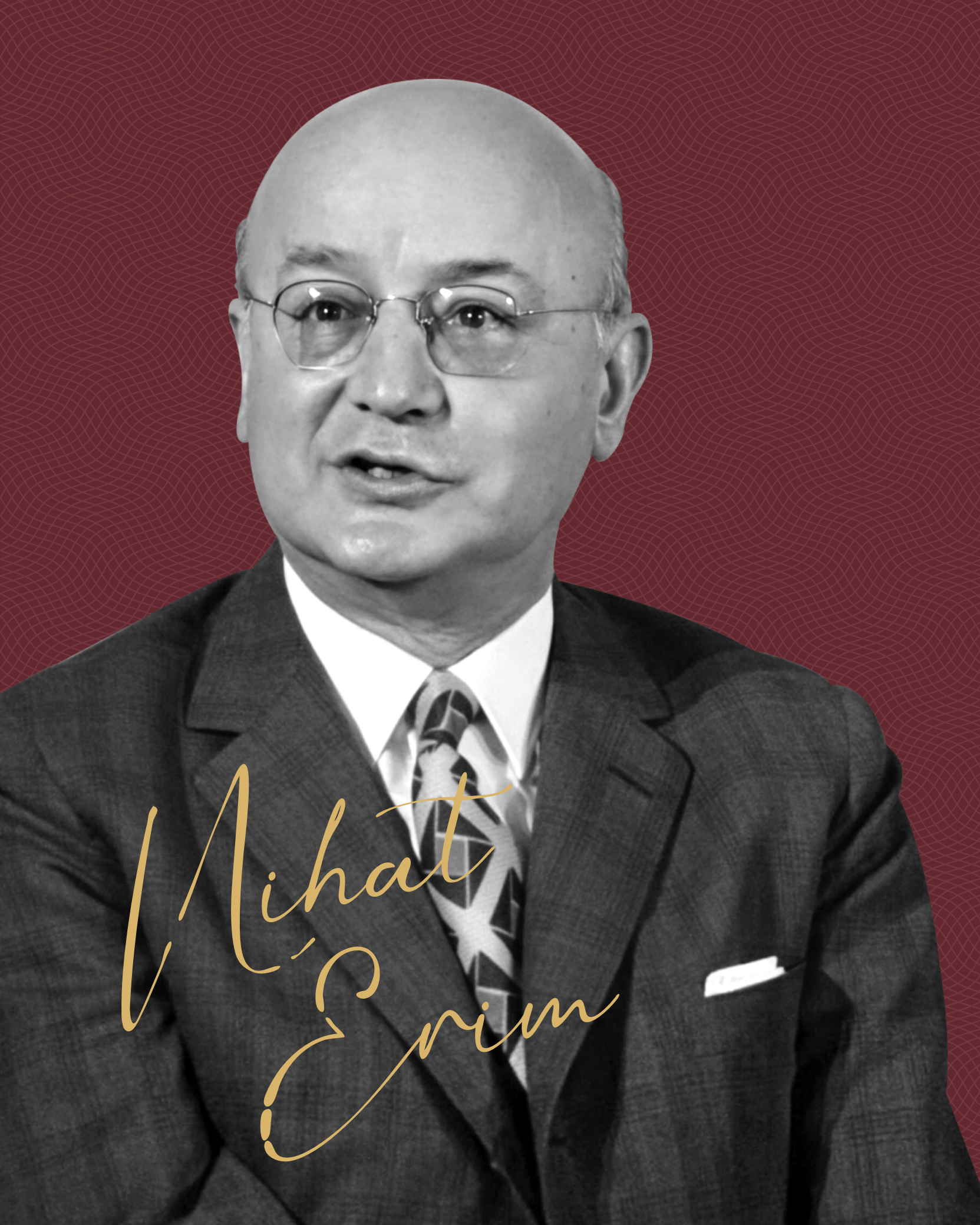

Nihat Erim

1912’de Kocaeli’nin Kandıra ilçesinde doğdu. Aslen Ardahan’ın Posof ilçesine bağlı Erim köyündendir. Soyadını da oradan almıştır. Galatasaray Lisesini, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Paris Hukuk Fakültesinde doktora yaptı. 1939’da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde kamu hukuku doçentliğine atandı; 1941’de profesörlüğe yükseldi. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki kamu hukuku derslerine ek olarak Siyasal Bilgiler Okulunda devletler hukuku dersleri verdi. 1959-1961 arasında BM Uluslararası Hukuk Komisyonu üyesi olarak görev aldı.

1945 Milletvekili Genel Seçimlerinde CHP milletvekili olarak siyasi hayatına başladı. 2. Saka hükûmetinde Bayındırlık Bakanlığı, Günaltay hükûmetinde Başbakan Yardımcılığı yaptı. 1950’de CHP’nin muhalefete geçmesinden sonra *Ulus* gazetesinin başyazarlığını yaptı. Gazetenin 1953’te kapanması üzerine 1955’e kadar *Yeni Ulus* ve *Halkçı* gazetelerini çıkardı. Başbakan Menderes’in isteği üzerine Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası’nın hazırlanışında görev aldı. 1961’de CHP milletvekili olarak yeniden TBMM’ye döndü. CHP içinde Bülent Ecevit’in başlattığı Ortanın Solu hareketine katıldı, daha sonra CHP’den ayrılarak Cumhuriyetçi Güven Partisini kuran Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu’yla birlikte muhalefet saflarına geçmiş oldu.

Nihat
Erim

12 Mart 1971 Muhtırası'nın ardından hükûmeti kurmakla görevlendirildi. 26 Mart 1971'de kurduğu 34. hükûmet 3 Aralık 1971'de istifa etti. Yeniden hükûmeti kurmakla görevlendirildi, kurduğu 35. cumhuriyet hükûmeti 22 Mayıs 1972'ye kadar işbaşında kaldı.

1977'ye kadar Cumhuriyet Senatosunda kontenjan senatörü olarak görev yaptı.

1975'te Kıbrıs'la ilgili anılarını "*Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*" adıyla kitap olarak yayımladı. 19 Temmuz 1980'de İstanbul'da uğradığı bir suikast sonucu hayatını kaybetti.

AKŞAM 27 1971

Son dakikada dört bakan değişti ve kabine açıklandı

ARTIK HÜKÜMET VAR

Kabinede en genç bakan 39, en yaşlı bakan 65 yaşında

Reform kabinesi

Yeni Bakanlar Kurulu dün ilk toplantıyı yaptı, Millet Meclisi tatile girdi

Koçalak teslim oldu

Gezmiş ve arkadaşlarının davalarının Ankara dışında görülmesi muhtemel

Türkân Akyol: "İlk işim fakir halka parasız ilaç dağıtmak"

ANKARA, (AA) - Milli Güvenlik Kurulu bugün toplantı yapacak. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın başkanlığında olağan toplantı yapılacaktır. Bu toplantının tarihi, 24 Şubat'ta yapılan bir önceki toplantıda tebliğ edilmiştir. Toplantıya Başbakan, Genel Kurmay Başkanı, Kurul üyesi bakanlar, kuvvet komutanları ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri katılacaktır.

ANKARA, (A.A.) Amerikan dört havacısı kaçırarak, banka gunu ve geçitli sabotaj olaylarının sanığı olarak anılmakta olan Kor Koçalak, dün saat 17'de Ankara Cumhuriyet Savcısı Fazıl Alp'e teslim olmuştur. (Devamı 5a. 7. S. 3. de)

teslim oldu

ANKARA (A.A.) Amerikan dört havacısı kaçırarak, banka gunu ve geçitli sabotaj olaylarının sanığı olarak anılmakta olan Kor Koçalak, dün saat 17'de Ankara Cumhuriyet Savcısı Fazıl Alp'e teslim olmuştur. (Devamı 5a. 7. S. 3. de)

Yeni Bakanlar Kurulu dün ilk toplantıyı yaptı, Millet Meclisi tatile girdi

ANKARA, Üst. THA, AA KOCALIK Bakanlar Kurulu dün ilk toplantıyı yaptı, Millet Meclisi tatile girdi. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın başkanlığında olağan toplantı yapılacaktır. Bu toplantının tarihi, 24 Şubat'ta yapılan bir önceki toplantıda tebliğ edilmiştir. Toplantıya Başbakan, Genel Kurmay Başkanı, Kurul üyesi bakanlar, kuvvet komutanları ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri katılacaktır.

Millî Güvenlik Kurulu bugün toplanıyor

ANKARA, (AA) Milli Güvenlik Kurulu, bugün saat 19.00'da Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın başkanlığında olağan toplantı yapacaktır. Bu toplantının tarihi, 24 Şubat'ta yapılan bir önceki toplantıda tebliğ edilmiştir. Toplantıya Başbakan, Genel Kurmay Başkanı, Kurul üyesi bakanlar, kuvvet komutanları ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri katılacaktır.

Gezmiş ve arkadaşlarının davalarının Ankara dışında görülmesi muhtemel

ANKARA, AA "Türk devletinin birliğini bozmak, gasp, adam kaçırarak,

I NİHAT ERİM HÜKÛMETİ

33. CUMHURİYET HÜKÛMETİ

BAĞIMSIZ

Nihat Erim
Başbakan

Sadi Koç
Devlet Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

Haydar Özalp
Gümrük ve Tekel Bakanı

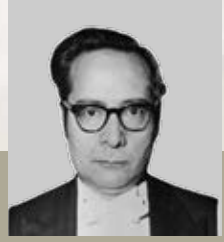
İsmail Hakkı Arar
Adalet Bakanı

Ferit Melen
Millî Savunma Bakanı

BAĞIMSIZ
Hamdi Ömeroğlu
İçişleri Bakanı

BAĞIMSIZ
Osman Olcay
Dışişleri Bakanı

Mukadder Öztekin
Bayındırlık Bakanı
10 Kasım 1971 - 15 Nisan 1973

BAĞIMSIZ
Türkan Akyol
Sağlık ve Sosyal Yardım
Bakanı

BAĞIMSIZ
Haluk Arık
Ulaştırma Bakanı

BAĞIMSIZ
Selahattin Babüroğlu
Ulaştırma Bakanı

Cahit Karakaş
Ulaştırma Bakanı

İhsan Topaloğlu
Enerji ve Tabii Kaynaklar
Bakanı
26 Mart 1971 - 28 Eylül 1971

Atilla Sav
Enerji ve Tabii
Kaynaklar Bakanı
28 Eylül 1971 - 10 Kasım 1971

Nezih Devres
Enerji ve Tabii Kaynaklar
Bakanı
10 Kasım 1971 - 23 Mayıs 1972

BAĞIMSIZ
Talat Halman
Kültür Bakanı

Erol Yılmaz Akçal
Turizm ve Tanıtma
Bakanı

BAĞIMSIZ

Atilla Karaosmanoğlu
Devlet Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

Ali Mesut Erez
Devlet Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

BAĞIMSIZ

Mehmet Özgüneş
Devlet Bakanı

Doğan Kitaplı
Devlet Bakanı

Sezai Ergun
Gençlik ve Spor Bakanı

BAĞIMSIZ

Özer Derbil
Dış Ekonomik İlişkiler
Bakanı

BAĞIMSIZ

Sait Naci Ergin
Maliye Bakanı

BAĞIMSIZ

Şinasi Orel
Millî Eğitim Bakanı

BAĞIMSIZ

Selahattin Babüroğlu
İmar ve İskân Bakanı

Cahit Karakaş
Bayındırlık Bakanı
26 Mart 1971 - 10 Kasım 1971

BAĞIMSIZ

Orhan Dikmen
Tarım Bakanı

BAĞIMSIZ

Cevdet Aykan
Köyleri Bakanı

Ali Rıza Uzuner
Çalışma Bakanı
11 Aralık 1971 - 15 Nisan 1973

Atilla Sav
Çalışma Bakanı
26 Mart 1971 - 11 Aralık 1971

BAĞIMSIZ

Ayhan Çilingiroğlu
Sanayi Bakanı

BAĞIMSIZ

Selahattin İnal
Orman Bakanı

[illegible]

Sunay, CHP'den istifa edip tarafsız kalması şartıyla Erim'e hükûmeti kurma görevini verdi. Partiler üstü ve tarafsız bir hükûmet kurulması amaçlanıyordu. Başbakan adayı Erim,

"Sayın Cumhurbaşkanının uzun çalışmaları sonunda beni bu göreve atamak isteğini de bir zaruret saymanın yanlış olmayacağı düşüncesi ile ülkemize hükûmet başkanı olarak hizmet etme çağrısını olumlu karşılamayı, parti mülahazalarının üstünde bir yurtseverlik borcu olarak görüyorum."

şeklinde bir dilekçeyle CHP'den istifa etti.

Erim, hazırladığı hükûmet listesini Cumhurbaşkanı Sunay'a sundu. Sunay'ın onaylamasından sonra devir-teslim töreni yapılması gündeme geldi. Erim, Demirel'den Başbakanlıkta görevi devrilmek için randevu istedi. Ancak müstafi başbakan sert çıktı: "Lüzum yok, ben kimseden devralmadım, Nihat Bey de gitsin yerine otursun." Ancak birkaç gün sonra halef ve selef bir öğle yemeğinde buluştular.

Yeni hükûmette AP 5, CHP 3, MGP 1 bakanlıkla temsil edildi. Hükûmet, 27 üyeden oluşuyordu ve bakanların 15'i parlamento dışından atanmıştı. Erim dâhil olmak üzere 3 bağımsız parlamento üyesi bakan vardı. Başbakan yardımcılıklarına Sadi Koçaş ve Atilla Karaosmanoğlu getirildi. Dünya Bankasındaki işini bırakarak gelen Karaosmanoğlu ekonomi yönetiminin sorumluluğunu üstlendi. Asker kökenli olan Koçaş ise yurt dışında görevli olması nedeniyle 1961 darbesine katılamamış, ancak 1962 yılında Cumhurbaşkanı Gürsel tarafından kontenjan senatörü olarak atanmıştı. 7 Nisan günü yapılan oylamada hükûmet, AP ve CHP'nin desteğiyle güvenoyu aldı. Erim, görev kendisine teklif edilince Kemal Satır aracılığıyla İnönü'ye ulaşmış ve fikrini sormuştu. İnönü, kendisine "Sivil bir hükûmeti destekleyeceğim. Hatta Demirel dahi kursa o hükûmeti desteklerim." şeklinde cevap verdi. Buna karşılık, CHP Genel Sekreteri Ecevit, partisinin ara rejim hükûmetine destek ve bakan vermesini protesto amacıyla 21 Mart günü istifa etti. Ecevit, gazetecilere, "Yunanistan'daki askerî darbeye benzeyen bu müdahale, aslında hükûmete karşı yapılmış değildir. İktidara gelmek üzere bulunan ortanın soluna karşı yapılmıştır." şeklinde bir açıklama yaptı. Ecevit, darbenin hedeflerinden birinin CHP'nin başlattığı Ortanın Solu projesi olduğunu iddia ediyordu.

Bülent Ecevit

Tam ismi Mustafa Bülent Ecevit'tir. 1943-1950 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi Kastamonu Milletvekili olarak görev yapan Prof. Dr. Fahri Ecevit ile ressam Fatma Nazlı Hanım'ın oğlu olarak 28 Mayıs 1925 tarihinde İstanbul'da doğdu.

Robert Kolejinden 1944 yılında mezun oldu. Basın Yayın Genel Müdürlüğünde çevirmenlik yapmaya başladı. Rahşan Aral ile 1946 yılında evlendi. 1946-1950 yılları arasında Londra Elçiliğinin Basın Ataşeliğinde kâtip olarak çalıştı. 1955'te Amerika Birleşik Devletleri'nin Kuzey Karolina eyaletinin Winston-Salem şehrinde, konuk gazeteci olarak çalıştı. Rockefeller Foundation Fellowship Bursu ile Harvard Üniversitesinde sekiz ay sosyal psikoloji ve Orta Doğu üzerine araştırmalar yaptı.

1957 yılında milletvekilliğine, 1959 yılında CHP Parti Meclisi üyeliğine seçildi. 27 Mayıs 1960'tan sonra oluşturulan Kurucu Mecliste görev aldı. 1961 ve 1965 yılları arasında İsmet İnönü başkanlığındaki koalisyon hükûmetlerinde Çalışma Bakanlığı yaptı. 1972 yılında yapılan 5. Olağanüstü Kurultay'da güvenoyunu Ecevit'in alması üzerine İsmet İnönü istifa etti. 4 Mayıs 1972'de CHP Genel Başkanı seçildi.

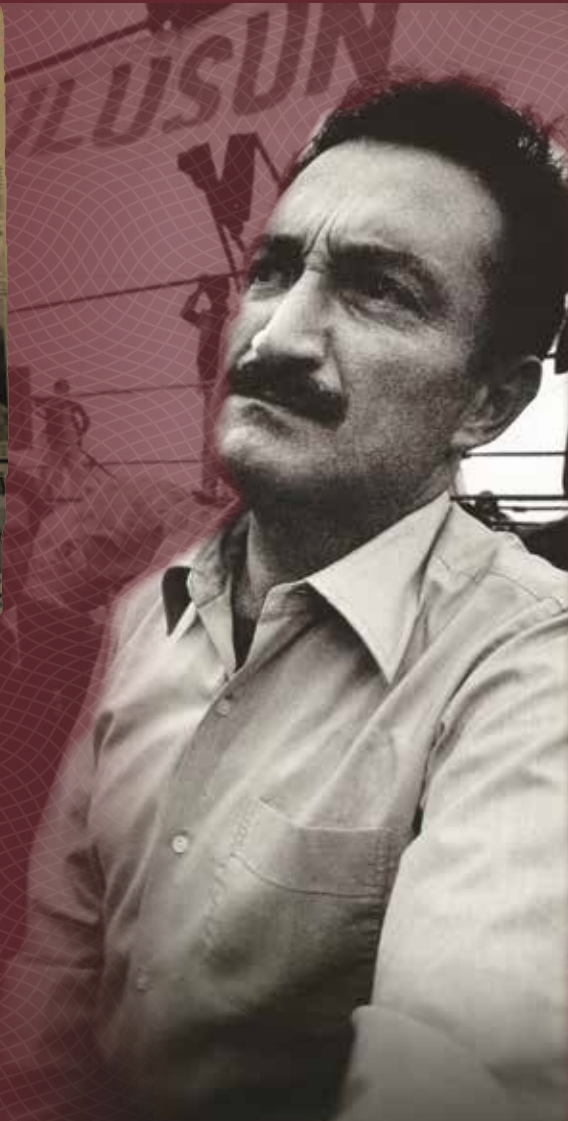

Bülent
Ecevit

1974'te Millî Selamet Partisi ile kurulan koalisyon hükûmetinde başbakan oldu. 8 aylık bu dönemde, 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştiren hükûmetin başbakanıydı. 1977 senesinde kurulan azınlık hükûmetinde yeniden başbakanlık yaptı. 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'nden sonra gözaltına alındı ve siyasi yasaklılar arasına girdi. 1987'deki halk oylaması ile yasağı kalktı ve Demokratik Sol Parti Genel Başkanlığına getirildi. 1991 yılında Zonguldak milletvekili seçildi ve yeniden Meclise girdi. 1999 Genel Seçiminin ardından MHP ve ANAP ile koalisyon hükûmeti kurarak başbakan oldu. Bu görevini Kasım 2002 seçimlerine kadar sürdürdü. 2002 seçimlerinde partisi barajı aşamayınca aktif siyaseti bıraktı.

5 Kasım 2006 tarihinde Ankara'da vefat etti.

Kaynak: *Dünden Bugüne Başbakanlık (1920-2014)*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2014, s. 84-85.

ADI KONULMAYAN DARBE

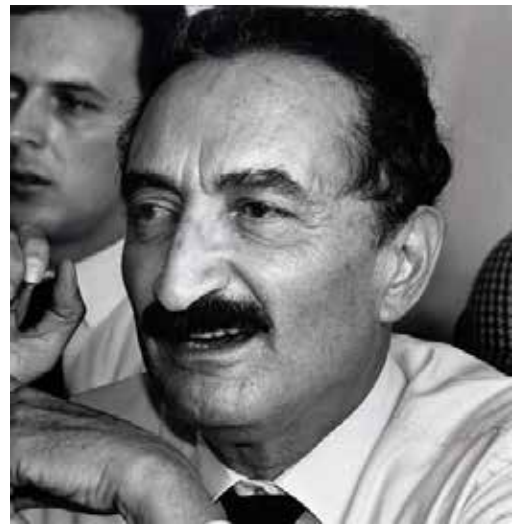
207

12 MART 1974

Erim, hükûmetinin belirli reform politikaları izleyeceğinin altını çizdi. Başbakana göre kısa ve uzun vadeli konuların ele alınmasında öncelikle "reformlarla ilgili ilk atılımı teşkil edecek altı aylık bir program" uygulanacaktı. İlk altı ay içinde temel reformlar, o güne dek hazırlıkları belli ölçüde yapıldığı hâlde uygulamaya geçilememiş programların devam edip etmemesine karar verilmesi aşamasını teşkil edecekti. Bu dönemdeki çalışmalar, toprak reformu, eğitim reformu ve mali reformlar gibi daha kapsamlı ve uzun vadeli uygulamaların ilk adımları olacaktı. Buradan da anlaşılacağı gibi yeni hükûmet oldukça iddialı bir programla yola çıkmış ve kendisine uzun bir ömür biçmişti. Ancak hükûmet için işler istenildiği gibi gitmeyecekti. Nitekim daha program okunur okunmaz AP içinde hükûmetteki bakanların çekilmesi tartışılmaya başlandı. Anayasa değişikliği gündeme geldiğinde aynı durum CHP'liler ve bağımsızlar için yaşanacaktı.

Erim hükûmetinin kurulmasıyla birlikte “12 Mart Rejimi” olarak nitelenen bir ara dönem başladı. Demokrasi artık büyük oranda rafa kaldırılmıştı. Hükûmet aslında bir araya gelmesi imkânsız bakanların uyumsuz bir birlikteliğine dayanıyordu. Ülkede asıl kontrol askerdeydi. Parlamento hâlâ faaliyetliydi, dolayısıyla hükûmetin pek çok icraatında seçilmişlerden onay alması gerekiyordu. Ancak parlamento doğal olarak bu tür bir destek açısından yeterince istekli bir görüntü sergilemiyordu. Hükûmetin tasarladığı ekonomik reformlar sağ partilerden destek almıyordu. Diğer taraftan askerler, sıkıyönetim ilan edilmesi konusunda Erim’e baskı yapıyordu. Erim, 17 Nisan 1971’de baskılara dayanamayarak 11 ilde sıkıyönetim ilan edilmesine onay verdi. Bu iller, İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt’ti. Kararın geldiği parlamentoda yalnızca dört karşı oy kullanıldı ve sıkıyönetim ilanı büyük bir çoğunlukla kabul edildi. Sıkıyönetim, daha sonra 11 ilde ikişer aylık sürelerle 26 Ocak 1973 tarihine kadar uzatıldı. Daha sonra aşamalı olarak kaldırıldı. En son İstanbul ve Ankara’da 27 Ekim 1973 itibarıyla sıkıyönetim uygulamasına son verildi.

13 Mayıs 1971 tarihinde Meclis tarafından ünlü 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu kabul edildi. Kanun, 15 Mayıs 1971 günü Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Kanun’un ikinci maddesinde “Sıkıyönetim altına alınan yerlerde genel güvenlik ve asayişe ilişkin zabıta kuvvetlerine ait görev ve yetkiler Sıkıyönetim Komutanlığına geçer. Zabıta kuvvetleri bütün teşkilatı ile Sıkıyönetim Komutanının emrine girer.” hükmü bulunuyordu. Ayrıca Kanun’un üçüncü maddesi Sıkıyönetim Komutanına olağanüstü yetkiler veriyordu:

"a) Konutları ve her türlü dernek, siyasi parti, sendika, kulüp gibi teşekküllere ait binaları, işyerleri ile özel ve tüzel kişilikleri haiz (özerk müesseseler dâhil) müesseseler ve bunlara ait müstemilat ve her türlü kapalı ve açık yerleri, mektup, telgraf vesair mersuleleri ve kişilerin üzerlerini herhangi bir müracaat, talep ve karara lüzum olmaksızın aramak ve bunlardan sübut vasıtaları olan yahut zor alıma tabi bulunan eşyayı zaptetmek;

b) Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun yayımları dâhil olmak üzere telefon, telsiz, radyo, televizyon gibi her çeşit araçlarla yapılan yayım ve haberleşmeye sansür koymak, kayıtlamak veya durdurmak ve hizmetin gerektirdiği ahvalde bunlardan öncelikle faydalanmak;

c) Söz, yazı, resim, film ve sesle yapılan her türlü yayım, haberleşme, mektup, telgraf ve sair mersuleleri kontrol etmek; gazete, dergi, kitap ve diğer yayımların basım ve yayımını kayıtlamak ve bunlar üzerine sansür koymak veya sıkıyönetim bölgesine sokulmasını yasaklamak; Sıkıyönetim Komutanlığınca basılması veya neşri yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür, afiş gibi bilcümle matbu evrakı basan matbaaları kapatmak;

d) Kamu düzeni, Devlet kuvvetleri, kişi hürriyeti, kamu selameti aleyhine işlenen cürümlerle, adam öldürmek veya kişilere karşı müessir fiilde bulunmak suçlarından hükümlülüğü bulunanlardan veya genel emniyet gözetimi altında olanlardan yahut sıkıyönetim bölgesinde belirli bir ikametgâhı olmayanlardan veya diğer şüpheli olan kişilerden sıkıyönetim bölgesi içinde bulunmaları sakıncalı görülenleri sıkıyönetim bölgesi dışına çıkarmak veya bu bölge içinde belirli yerlere girmesini veya yerleşmesini yasaklamak;

e) Her türlü silâhlar, cephaneler, bombalar, tahrip maddeleri, patlayıcı maddeler, radyoaktif maddeler veya gazların yahut benzeri maddelerin bulundurulmasını, hazırlanmasını, yapılmasını veya naklini yasaklamak ve bunlar ile bunların hazırlanmasına veya yapılmasına

yarayan eşya, alet veya araçların teslimi için emirler vermek, arayıp toplamak;

f) Grev, lokavt yetkilerinin kullanılmasını süreli olarak durdurmak veya izne bağlamak; işgal, fiilî durum, boykot ve iş yavaşlatılması gibi hareketleri yasaklamak, önlemek veya önleyici tedbirleri almak;

g) Kapalı veya açık yerlerde her türlü toplantı veya gösteri yürüyüşlerini yasaklamak, her türlü dernek ve teşekküllerin çalışmalarını durdurmak veya bunları izne bağlamak; yeni dernek kuruluşlarını izne bağlamak;

h) Zarurî ihtiyaç maddelerini yapan, üreten, depolayan, nakleden ve satan ticari ve sınai müesseseleri lüzumu hâlinde kontrol etmek ve ihtiyaçların gerektirdiği tedbirleri almak;

1) Gazino, kahvehane, birahane, meyhane, tiyatro, sinema, bar, diskotek, taverna, dansing ve emsali gibi eğlence yerleri ile kulüp ve sair oyun salonlarını kontrol etmek, kapatmak veya bunların açılma ve kapanma zamanlarını tayin etmek ve sınırlamak;

j) Kara, deniz ve hava trafik düzenine ilişkin tedbirleri almak, güvenlik amacıyla ulaştırma araçlarının bölgeye giriş ve çıkışlarını kayıtlamak veya yasaklamak;

k) Sıkıyönetim bölgesine girmek ve bu bölgeden çıkmak isteyenler hakkında kayıtlar koymak;

1) Sokağa çıkmayı kayıtlamak ve yasaklamak ve gerektiğinde sivil savunma tedbirlerinin tümünü veya bir kısmını aldirmek;

m) Lüzumu hâlinde sıkıyönetim bölgesindeki Hazine, özel idare ve belediyelere ait bina, araç ve personelden yararlanmak;

n) Bakanlar Kurulunun sıkıyönetimle ilgili kararlarını yürütmek."

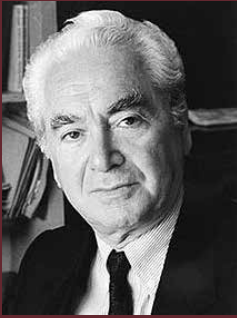
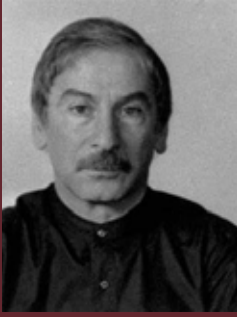
Sıkıyönetim komutanları kendilerine verilen yetkileri en geniş şekilde kullandı. Bu kapsamda farklı ideolojik gruplara mensup çok sayıda dernek kapatıldı. Kapatılan dernekler, Dev-Genç, Doğu Devrim Kültür Ocakları, Ülkü Ocakları, İşsizlikle Mücadele Derneği, Komünizmle Mücadele Derneği, Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu, Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Fikir Kulübü, Kültür Birliği Derneği, Milliyetçi Kültür Birliği Derneği, Hür Düşünce Derneği, Genç Ülkücüler Dernekleri, Yüksek Öğrenim Ülkü Ocakları Dernekleri, Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti, Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği, Siverekli Yardımlaşma Derneği, Tıp Fakültesi Sosyal Demokrasi Dernekleri, Türkiye Öğretmenler Sendikası, Bakacak Köyü Kültür Birliği, Üniversite Asistanları Sendikası, Ankara Üniversitesi Öğrenci Birliği, Hacettepe Üniversitesi Öğrenci Birliği, ODTÜ Öğrenci Birliği, Fakülteler Talebe Cemiyetleri, ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği, SBF Sosyalist Fikir Kulübü, Basın Yayın Yüksek Okulu Öğrenci Derneği, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği, Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrenci Derneği, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğrenci Derneği, DTCF Öğrenci Derneği, Millî Türk Talebe Birliği, Genç Ülkücüler Teşkilatı, AÜ Talebe Birliği, HÜ Talebe Birliği, ODTÜ Talebe Birliği, Ankara Yüksek Okullar Talebe Birliği, Hür Düşünce Kulüpleri Federasyonu, Yüksek İslam Enstitüleri Talebe Federasyonu, Komünizmle Mücadele Derneği ve Türkiye Kuran Kursları Kurma, Koruma ve İdame Ettirme Federasyonu Dernekleri, Ankara Milliyetçi Kültür Birliği, İlim Yayma Cemiyeti ve Ankara Asistanları Derneği idi.

Sıkıyönetim ilan edilen yerlerde grev ve lokavt yasaklandı. Aynı dönemde çok sayıda kişi de gözaltına alındı. *Devrim* dergisi çevresinden Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk, Mümtaz Soysal, İlhami Soysal, Cemal Reşit Eyüboğlu gözaltına alınanlar arasındaydı. Tarık Zafer Tunaya, Bülent Nuri Esen, Muammer Aksoy, Bülent Tanör, Bahri Savcı ve Uğur Alacakaptan gibi akademisyenler ile Uğur Mumcu, Yaşar Kemal gibi yazarlar da gözaltına alındı. *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Bugün*, *Sabah* gazeteleriyle *İşçi-Köylü*, *Devrim* ve *Proleter Devrimci Aydınlik*, *Türkiye Solu*, *Aydinlik*, *Anti Sosyalist Teori ve Eylem*, *Emek Aylık Sosyalist* dergileri kapatıldı.

12 Mart döneminde kapatılan yalnızca derneklerle basın-yayın organları değildi. TİP ve MNP de Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı ve bunların siyasi faaliyetleri son buldu. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 4 Mayıs 1971 günü Anayasa Mahkemesinde "648 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 4. kısmına ve özellikle laik Devlet niteliğinin ve Atatürk devrimciliğinin korunmasına ilişkin hükümlerine aykırı düştüğü" gerekçesiyle Millî Nizam Partisi aleyhinde kapatma davası açmıştı. 12 Mart Muhtırası'ndan sonra dava sonuca bağlandı. Anayasa Mahkemesi, 20 Mayıs 1971 tarihinde "parti amaç ve faaliyetlerinin Anayasa'nın Başlangıç Kısmı, 2., 19. ve 57. maddeleri ilkelerine ve 648 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 92., 93. ve 94. maddelerine aykırı olduğu" gerekçesiyle Millî Nizam Partisinin temelli kapatılmasına oy birliğiyle karar verdi. Bu şekilde, Millî Görüş hareketinin ilk partisi kapatılıyordu. Buna karşılık, parti yöneticilerine siyasi yasak getirilmedi. Millî Görüş geleneğinin kurucuları yollarına 1972 yılında kurdukları Millî Selamet Partisi (MSP) aracılığıyla devam ettiler.

Bağsavcılık, Türkiye İşçi Partisi için de kapatma davası açtı. TİP'in kapatılmasının istenmesine gerekçe olarak Partinin "Doğu bölgesi ve burada yaşayan ırk özelliğine sahip birtakım yurttaşları düzenli bir biçimde, gerek oy gücünden, gerekse herhangi bir eylem sırasında insan gücünden yararlanmak için, bölge halkını Türk toplumundan ayrı özerk bir topluluk durumuna getirmek sözleriyle kandırma ve sömürme yolunu seçtiğinin açıkça anlaşılmış bulunmasını" gösterdi. "Anayasa Mahkemesi, TİP'in 20 Temmuz 1971 günü Anayasa'nın 57. maddesi, Siyasî Partiler Kanunu'nun 89. maddesi ile 111. maddesinin iki sayılı bendi uyarınca temelli kapatılmasına" oy birliğiyle karar verdi. TİP Genel Başkanı Behice Boran ve diğer bazı yöneticileri Ankara 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından komünistlik propagandası ve bölücülük yaptıkları gerekçesiyle altı yıl ile on beş yıl arasında değişen hapis cezalarına çarptırıldı.

Aynı dönemde Türkiye İleri Ülkü Partisi ve Büyük Anadolu Partisi adlı partiler de Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı. Ancak bu partilerin kapanması siyasi nedenlerden kaynaklanmıyor, "tüzüğünü uyarılara rağmen kanuni koşullara uygun hâle getirmemek, il ve merkez yoklamaları konusunu düzenlememek, genel kongresini yapmamak" gibi teknik gerekçelere dayanıyordu.

1972 yılı, CHP içinde bir lider değişikliğini de beraberinde getirdi. 7 Mayıs 1972 günü yapılan CHP Genel Kurulunda Ecevit'in Genel İdare Kurulu listesinin daha fazla oy alması üzerine İnönü genel başkanlık görevinden istifa etti. 14 Mayıs'ta yapılan Olağanüstü Genel Kurula tek aday olarak giren Bülent Ecevit, CHP Genel Başkanı seçildi. Bu şekilde, CHP'de 34 yıl kesintisiz şekilde süren İnönü dönemi sona erdi. Ecevit'in seçilmesinin ardından CHP'nin sol tavrı iyice belirgin hâle geldi. CHP'nin Melen hükûmetinden bakanlarını çekme kararını almasından sonra İsmet İnönü, 5 Kasım 1972 günü "12 Mart şartlarının nazik mahiyetini ciddiyetle muhafaza ettiği bir zamanda, parti politikasının memleket için sakıncalı gördüğüm şekil ve istikamette değiştirilmesi sebebiyle CHP'den ayrılmış olduğumu bilgilerinize saygılarımla sunarım." ifadelerini içeren bir dilekçeyle CHP'den istifa etti.

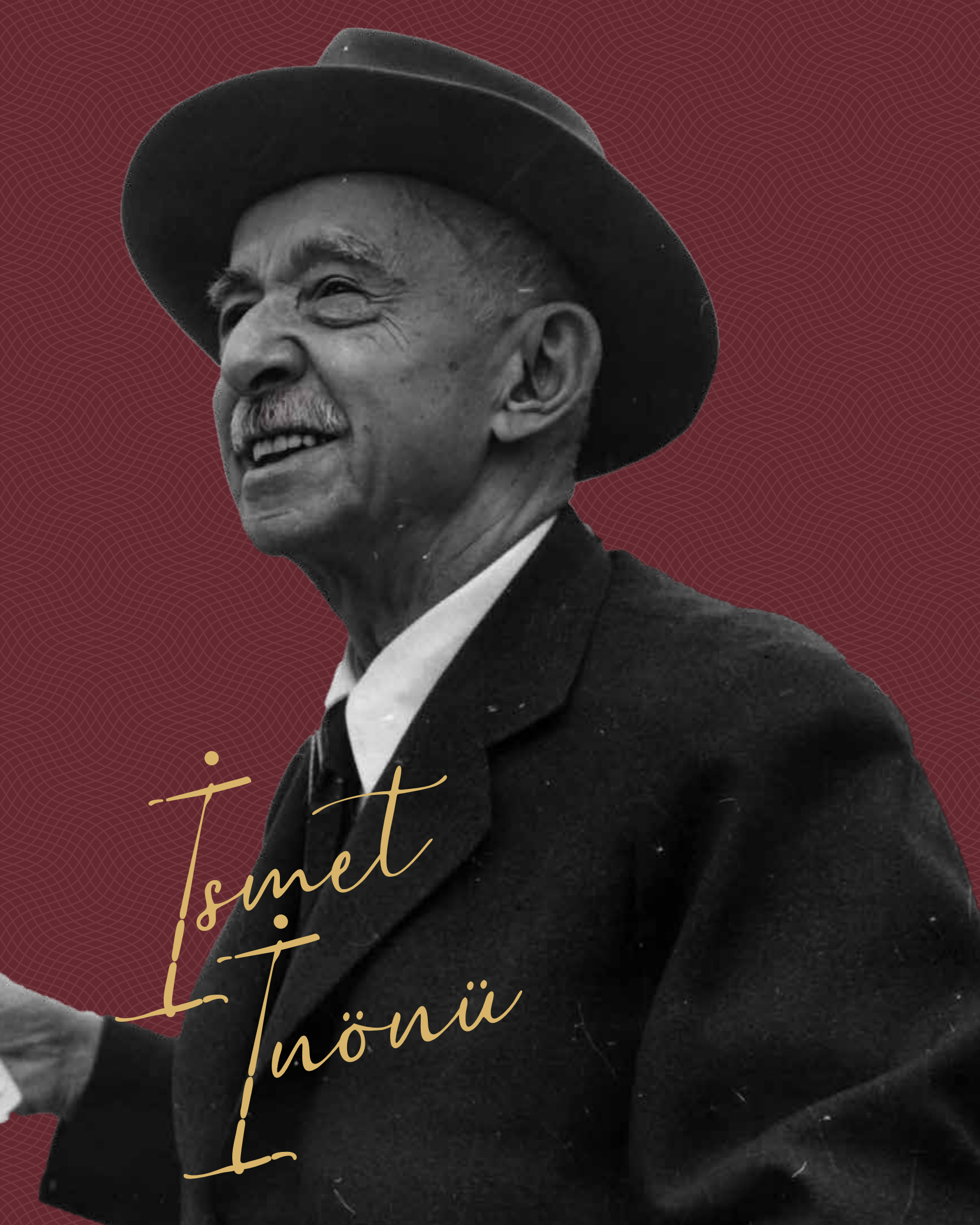
İsmet İnönü

1884 yılında İzmir’de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Sivas’ta tamamladı. Bir yıl Sivas’ta Mülkiye İdadisinde okuduktan sonra, 1897 yılında İstanbul’daki Mühendishane İdadisine gitti. 1901’de Mühendishane-i Berri-i Hümayun’a (Kara Harp Okulu) giren İsmet İnönü, bu okulu 1903’te topçu teğmeni olarak birincilikle bitirdi. 1906’da Erkân-ı Harbiye Mektebinden yine birincilikle mezun olarak kurmay yüzbaşı rütbesiyle Edirne’deki 2. Ordu’nun 8. Alayı’nda bölük komutanlığına atandı. Bu görevi sırasında İttihat ve Terakki Cemiyetine üye oldu (1907).

1908’de kolağası oldu ve 31 Mart Olayı (13 Nisan 1909) olarak bilinen ayaklanmayı Selanik’ten gelerek bastıran Hareket Ordusu’nda görev aldı.

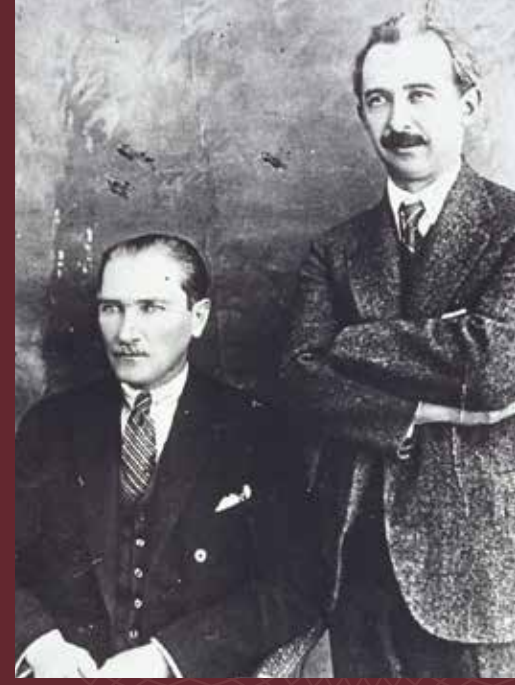

İsmet
İnönü

1910–1913 yılları arasında Yemen İsyanı'nın bastırılması harekâtına katıldı. 23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisine Edirne milletvekili olarak katıldıktan sonra, 3 Mayıs'ta İcra Vekilleri Heyetinde Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekili oldu. Albay İsmet Bey, mebusluk ve bakanlık görevleri de uhdesinde kaldığı hâlde Garp Cephesi Komutanlığı görevine getirildi. Kuruluş aşamasındaki düzenli ordu ile Çerkes Ethem ayaklanmasının ve iç isyanların bastırılmasında etkin rol oynadı. Ocak ve Nisan 1921'de I. ve II. İnönü savaşlarında Yunan ordusunun Anadolu içlerine ilerleyişini durdurdu.

I. İnönü Savaşı ile tuğgeneral rütbesine yükselen İsmet Paşa, Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz'dan sonra kazanılan zafer üzerine Mudanya Ateşkes toplantısında Büyük Millet Meclisini temsil etti. 1922'de Hariciye Vekili oldu. Lozan Barış Konferansı'na Dışişleri Bakanı ve Türk heyeti başkanı olarak gönderildi.

24 Temmuz 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının ve egemenliğinin tanınmasını sağlayan Lozan Antlaşması'nı imzaladı.

Atatürk'ün ölümünden sonra 1938 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin ikinci cumhurbaşkanı olarak seçilen İnönü, cumhurbaşkanlığının yanı sıra CHP Genel Başkanlığına da getirildi. CHP'nin 26 Aralık 1938'de toplanan I. Olağanüstü Kurultayı'nda partinin değişmez genel başkanı seçilerek 'Millî Şef' unvanını aldı.

1965 yılında bu görevden ayrıldıktan sonra milletvekili olarak siyasi yaşamını sürdürdü. 1972’de toplanan CHP kongresinde kendi desteklediği grubun Bülent Ecevit’in listesi karşısında yenilgiye uğraması üzerine, genel başkanlık ve milletvekilliğinden istifa etti.

Kaynak: https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanlarimiz/ismet_inonu

TERÖRÜN TIRMANMASI

HÜKÜMETİN EMRİ: 'KONSOLOSU BIRAKIN,

İSTANBUL'DAKİ İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında, İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında, İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında...

İsrail ve İsrail'in Türkiye'deki Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında, İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında...

İsrail ve İsrail'in Türkiye'deki Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında, İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında...

İsrail ve İsrail'in Türkiye'deki Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında, İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında...

Sıkıyönetim Komutanlığı kaçırma olayı ile ilgili açıklama yaptı

İsmail Hakkı Karayel, İstanbul'da sıkıyönetim komutanı.

İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında, İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında...

Silâhlı 4 kişi baskın yaptı

SAAT 12.30 SİRALARINDA HARBİYE'DEKİ EVE GELEN 4 KİŞİDEN BİRİ KAPIDA BEKÇİLİK YAPTI. UÇU DE PUSU KURDU.

KONSOLOSU, ANKARA PLAKALI BİR ANADOL İLE KAÇIRANLARIN H. ÖZKAN, N. TÖREN, A. YALIN VE AKKADASI OLDUĞU AÇIKLANDI.

İstanbul'daki İsrail Konsolosluğu kaçırıldı

İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında, İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında...

Direnen Konsolosun başına tabanca kabzası ile vuruldu

İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında, İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında...

İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında, İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında...

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın suçlulara ihtarları:

'Sakin silâha sarılmayın Konsolosu derhal bırakın,

GÜMLÜK

Mısır, eski bir doğa kanununun örneğini veriyor...

Mısır'da eski bir doğa kanununun örneğini veriyor...

Mısır'da eski bir doğa kanununun örneğini veriyor...

Mısır'da eski bir doğa kanununun örneğini veriyor...

İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında, İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında...

Ayna'nın avukatı "Bu çocuk saçmalıyor" dedi

Ayna'nın avukatı "Bu çocuk saçmalıyor" dedi

Selçuk ve Kurtbake bugün yargılanacak

Selçuk ve Kurtbake bugün yargılanacak

Maç karakolda bitti

İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında, İsrail Konsolosluğu'nun 10. mayıs günü saat 12.30'ta yapılan toplantısında...

Sıkıyönetim bölgesinde kimlik kartı taşınacak

İstanbul'da sıkıyönetim bölgesinde kimlik kartı taşınacak

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

Emekli avansı yüzde 50'ye çıkarıldı

KAÇIRILAN İSRAİLİN
İSTANBUL BAŞKONSOLOSU
EFRAİM ELROM.

Terörün Tırmanması

12 Mart dönemi bir taraftan güvenlik operasyonlarını başlatırken bir taraftan da bunlara tepki olarak yeni şiddet eylemlerinin ortaya çıkması sonucunu doğurdu. 17 Mayıs 1971 tarihinde İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom, aralarında Mahir Çayan ve Ulaş Bardakçı'nın da bulunduğu THKP-C militanları tarafından kaçırıldı. Çayan ve arkadaşları, Elrom'u rehin aldıklarını ve şartlarının yerine getirilmesi durumunda kendisini serbest bırakacaklarını duyurdular. "Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi Merkez Komitesi" imzasıyla yayımlanan 1 No'lu bildiride Elrom'un serbest bırakılması için "1) Tutuklu bulunan bütün devrimcilerin derhâl serbest bırakılması, 2) Türkiye Halk Kurtuluş Cephesinin 1 No'lu bülteninin 07.30, 13.00, 19.00 ve 22.45 TRT Haber bültenlerinde 3 gün devamlı ve eksiksiz anons edilmesi, 3) Mühlet doluncaya kadar polisin ve diğer zabitanın hiçbir takibe girişmemesi ve aleyhte propaganda yayın yapılmaması" isteniyordu. Hükûmete taleplerin yerine getirilmesi için tanınan süre üç gündü.

Bunun üzerine Başbakan Yardımcısı Sadi Koçuş bir açıklama yaparak Elrom derhâl serbest bırakılmazsa THKP-C'yle herhangi bir şekilde ilişkisi olan herkesin derhâl gözaltına alınacağını ve olaya karışanlarla beraber kendilerine yardım edenlerin de idam cezasıyla yargılanacaklarını söyledi. Üstelik Elrom öldürülürse özel kanun çıkarılarak suça karışan herkesin idamla yargılanmasına ilişkin hükmün geriye yürütüleceğini açıkladı. 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Türün de çıkardığı bildirilerde Elrom derhâl serbest bırakılmazsa suçla ilişkili herkesin asli fail olarak yargılanacağı ihtarında bulundu.

Elrom'un bırakılmaması üzerine İstanbul merkezli olarak çok geniş kapsamlı bir operasyon düzenlendi. 22 Mayıs'ta İstanbul'da sokağa çıkma yasağı ilan edilerek ev ev aramalara başlandı. Balyoz Harekâtı adı verilen operasyonlar sırasında iki binden fazla insan gözaltına alındı. Operasyonun adı Erim'in TRT'de yaptığı bir konuşmada kullandığı "Alınacak tedbirler balyoz gibi kafalarına hemen inecektir." ifadesinden esinlenilmişti.

Çemberin daraldığını gören teröristlerin öldürdüğü Elrom'un cansız bedeni 23 Mayıs 1971 günü Nişantaşı'nda bir hücre evinde bulundu. Kaçan militanları ise oyuncu Yılmaz Güney kendi evinde sakladı. Düzenlenen operasyonlarda örgütün yöneticilerinden Hüseyin Cevahir ölü, Mahir Çayan ise yaralı olarak ele geçirildi. Kaçırma olayının tüm faileri yakalandı ve mahkeme karşısına çıkarıldı. Ancak yargılama sürerken Çayan ve arkadaşları tutuklu oldukları Kartal Maltepe Cezaevinden firar ettiler. Firar olayı üzerine Orgeneral Türün imzalı şu bildiri yayımlandı:

[illegible]

"Devletin temel nizamlarını ve Anayasa ile müesses Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni zorla ıskata teşebbüs ve bunu temin için birçok anarşik olayları icra etmek suretiyle kamunun huzurunu, mal ve can güvenliğini tehdit etmekten idam talebiyle yargılanan Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna, 29-30 Kasım 1971 gecesi Kartal Tutuk Evi'nden tünel açmak suretiyle kaçmışlardır. Huzura susamış ve onu elde etmenin gönül rahatlığını duyan bütün vatandaşlarımın idare amirleri ile güvenlik kuvvetleri mensuplarının şakileri yakalamada şimdiye kadar olduğu gibi bu defa da gayret ve içtenlikle yardımda bulunacaklarına dair inancım büyüktür. 1 Aralık 1971 tarihli İstanbul gazetelerinde yayınlanacak olan şehir eşkiyasının fotoğraflarının muhafaza edilerek görüldükleri yerde yakalattırılmalarını, bulundukları ve barındıkları yerlerin resmi makamlara hemen bildirilmesini ve bu suretle vatansever yurttaşlarımın canileri yakalamada yardımcı olmalarını ve bu yolda faydalı hizmetleri geçenlerin cömertçe mükâfatlandırılacağına bilinmesini rica ederim.

Birinci Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanı
Orgeneral Faik Türün"

30 Mayıs günü Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir polisten kaçarken İstanbul Maltepe’de Binbaşı Dünder Erkan’a ait bir eve girdi ve evdeki Sibel Erkan isimli çocuğu rehin aldı. 51 saat süren rehin alma olayının ardından düzenlenen operasyonda Cevahir ölü, Çayan ise yaralı olarak ele geçirildi.

Bu dönem içinde diğer örgüt mensuplarıyla birlikte THKP-C militanlarına yönelik operasyonlar da devam etti. Şehir merkezlerindeki baskı, Mahir Çayan ve arkadaşlarını kırsal alanda faaliyet göstermeye yöneltti. 19 Şubat 1972’de Ulaş Bardakçı, İstanbul’da gizlendiği hücre evinde öldürüldü. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamını engellemek için örgüt eylemlerini artırdı. 25 Mart 1972’de “Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Parlamentosu ve Hükûmetine” başlıklı bir bildiri yayımlayan örgüt, Deniz Gezmiş başta olmak üzere devrimci hükümlülerin idam cezalarının infazının durmasını istedi. 26 Mart günü Ünye Radar İstasyonunda görev yapan iki İngiliz, bir Kanadalı teknisyen kaçırıldı. Hükûmet değişikliği de sıkıyönetim ilanı da sorunların çözümüne çare olmamıştı.

Mahir Çayan ve arkadaşları, kaçırdıkları yabancı uyruklu teknisyenlerle beraber 30 Mart 1972 günü Tokat'ın Almus ilçesine bağlı şimdiki adı Ataköy olan Kızıldere köyünde kısırıldılar. Güvenlik güçlerinin etraflarını kuşatmasından sonra eylemciler rehlin aldıkları İngiliz ve Kanadalı teknisyenleri öldürdüler. Çıkan çatışmada Mahir Çayan, Hüdai Arıkan, Cihan Alptekin, Nihat Yılmaz, Ertan Saruhan, Ahmet Atasoy, Sinan Kazım Özudoğru, Sabahattin Kurt, Ömer Ayna ve Saffet Alp öldürüldü, Ertuğrul Kürkçü ise saklandığı samanlıkta yaralı olarak ele geçirildi. Operasyon, lider kadrosu ortadan kalkan THKP-C'nin de sonunu getirdi.

Tercüman Gazetesi

İNCİ'Yİ İSTEYİNİZ

CUMA
31
MART 1977

Halk'a ve olarlara Tercüman

HERKESE REFAH PAYI

Tercüman Gazetesi, halkın refahını sağlamak için her türlü çabayı göstermektedir. Gazetesi, halkın bilgilendirilmesi ve refahının artırılması için her türlü çabayı göstermektedir.

2 İngiliz
ve 1 Kanadalı'yı
beyinlerinden
kurşunlayan
Çayan, Kürkcü,
Alptekin ve
diğer şakiler
ölü olarak
ele geçirildi

Güvenlik kuvvetlerinde. Terlemlerle ele geçirilen ve öldürülen Çayan ve diğer şakiler. (Foto: A.A.)

Kıştırıldıkları evde

Hepsi öldü

Silahlı
çatışmayı
anarşistler
başlattı

ANKARA (AA)

Gecenin Pasazı günü gece yarısı saatlerinde başlatılan silahlı çatışma, Ankara'da 2 İngiliz ve 1 Kanadalı bakanın öldürülmesiyle sonuçlandı. Silahlı çatışma, Ankara'da 2 İngiliz ve 1 Kanadalı bakanın öldürülmesiyle sonuçlandı.

Olayın seyri

Bu kışkırtıcı olaylar, Ankara'da 2 İngiliz ve 1 Kanadalı bakanın öldürülmesiyle sonuçlandı. Silahlı çatışma, Ankara'da 2 İngiliz ve 1 Kanadalı bakanın öldürülmesiyle sonuçlandı.

Harekete geçiyor

Bu kışkırtıcı olaylar, Ankara'da 2 İngiliz ve 1 Kanadalı bakanın öldürülmesiyle sonuçlandı. Silahlı çatışma, Ankara'da 2 İngiliz ve 1 Kanadalı bakanın öldürülmesiyle sonuçlandı.

GUVENLIK KUVVETLERI TARAFINDAN NIKSARTI KIZILDIRI KOYUNDE KISTIRILAN VE CATISMA SONUCU OLU OLARAK ELE GECHIRILEN SEHIR SAKILERININ CESETLERI TOPLU HALDE GORULUYOR... (Foto: T.H.A.)

ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ

Hürriyet

29 Mart 1973 Salı

GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE

Müdü: SEDAT İMAMOĞLU

YAYIN: 55 - No. 9945
FİYAT: 100 KURUŞ
TELEFON: 100 0000

İkisi kadın 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

1. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

2. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

3. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

4. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

5. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

6. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

7. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

8. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

9. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

10. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

11. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

12. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

13. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

14. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

15. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

16. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

17. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

18. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

19. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

20. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

21. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

22. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

23. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

24. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

25. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

26. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

27. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

28. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

29. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

30. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

31. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

32. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

33. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

34. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

35. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

36. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

37. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

38. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

39. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

40. Oda ve Şahinbeyli Komünistler 4 anarşistten biri ölü, ikisi yaralı, biri sağlam ele geçirildi

AP ve CHP Sunay'a 2 yıl için "Evet," dedi

Çoğunluk sağlanmadı ve toplantı yarına ertelendi

ANKARA, (Hürriyet) — İki büyük partiye cumhurbaşkanlığı seçimi için 2 yıl süreyle referandum kararı alınmadı. TSKM'den çoğunluk sağlanmadığı için toplantı yarına ertelendi.

AP Genel Başkanı Özalp, CHP Genel Başkanı Sunay ile birlikte, 29 Mart'ta Ankara'da yapılan toplantıda. (Fotoğraf: Hürriyet - Ankara)

Anayasa değişikliği Meclise verildi

Sunay, Sancar Melen ve Feyzioğlu ile görüşti

ANKARA, (Hürriyet) — Cumhurbaşkanı Sunay, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, Sancar Melen ve Feyzioğlu ile görüşti.

Bakanlar Kurulu toplandı

ANKARA, (Hürriyet) — Bakanlar Kurulu, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, Sunay ile görüşti.

KRAL Hüseyin ile Erolan Altın, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda. (Fotoğraf: Hürriyet - Ankara)

KRAL HÜSEYİN EŞİ İLE SEMPATİ GEZİSİNE ÇIKTI

ANKARA, (Hürriyet) — Kral Hüseyin, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, Erolan Altın ile görüşti.

DP ve CGP DEĞİŞİKLİK TEKLİFİNE KARŞI ÇIKTI

ANKARA, (Hürriyet) — DP ve CGP, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, değişiklik teklifine karşı çıktı.

41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması başladı

ANKARA, (Hürriyet) — 41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması, 29 Mart'ta Ankara'da başladı.

41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması başladı

ANKARA, (Hürriyet) — 41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması, 29 Mart'ta Ankara'da başladı.

41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması başladı

ANKARA, (Hürriyet) — 41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması, 29 Mart'ta Ankara'da başladı.

41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması başladı

ANKARA, (Hürriyet) — 41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması, 29 Mart'ta Ankara'da başladı.

41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması başladı

ANKARA, (Hürriyet) — 41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması, 29 Mart'ta Ankara'da başladı.

41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması başladı

ANKARA, (Hürriyet) — 41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması, 29 Mart'ta Ankara'da başladı.

41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması başladı

ANKARA, (Hürriyet) — 41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması, 29 Mart'ta Ankara'da başladı.

41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması başladı

ANKARA, (Hürriyet) — 41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması, 29 Mart'ta Ankara'da başladı.

41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması başladı

ANKARA, (Hürriyet) — 41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması, 29 Mart'ta Ankara'da başladı.

41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması başladı

ANKARA, (Hürriyet) — 41 kişinin öldüğü tren kazasının duruşması, 29 Mart'ta Ankara'da başladı.

Jill Davay sınırı nasıl geçti?

ANKARA, (Hürriyet) — Jill Davay, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, sınırı nasıl geçti?

Timothy cezaevinde annesiyle görüşti

ANKARA, (Hürriyet) — Timothy, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, annesiyle görüşti.

Timothy cezaevinde annesiyle görüşti

ANKARA, (Hürriyet) — Timothy, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, annesiyle görüşti.

Timothy cezaevinde annesiyle görüşti

ANKARA, (Hürriyet) — Timothy, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, annesiyle görüşti.

Timothy cezaevinde annesiyle görüşti

ANKARA, (Hürriyet) — Timothy, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, annesiyle görüşti.

Timothy cezaevinde annesiyle görüşti

ANKARA, (Hürriyet) — Timothy, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, annesiyle görüşti.

Timothy cezaevinde annesiyle görüşti

ANKARA, (Hürriyet) — Timothy, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, annesiyle görüşti.

Timothy cezaevinde annesiyle görüşti

ANKARA, (Hürriyet) — Timothy, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, annesiyle görüşti.

Timothy cezaevinde annesiyle görüşti

ANKARA, (Hürriyet) — Timothy, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, annesiyle görüşti.

Timothy cezaevinde annesiyle görüşti

ANKARA, (Hürriyet) — Timothy, 29 Mart'ta Ankara'da yaptığı toplantıda, annesiyle görüşti.

Anayasa Değişiklikleri

Muhtıradan hemen sonraki günlerde Anayasa değişikliği de gündeme geldi. Erim, yabancı bir gazeteye 1961 Anayasası'nın Türkiye için lüks olduğu yönünde açıklama yapmıştı. İlk olarak 30 Haziran 1971 tarihinde yapılan anayasa değişikliğiyle siyasi partilere hazine yardımı yapılması sağlandı ve milletvekillerinin özlük hakları düzenlendi. 20 Eylül'de kabul edilen daha önemli düzenlemeyle ise Anayasa'nın 35 maddesi değiştirildi ve 9 geçici madde eklendi. En önemli değişikliklerden biri Anayasa'nın 11. maddesinde yapılan düzenlemeyle temel hak ve hürriyetlerin "Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile veya Anayasa'nın diğer maddelerinde gösterilen özel sebeplerle, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak, ancak kanunla sınırlanabileceğinin" öngörülmesiydi. Ayrıca aynı maddeye "Bu Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdı ile kullanılamaz." şeklinde bir fıkra eklendi.

Anayasa değişikliğinin en önemli hükümlerinden biri belirli konularla sınırlı olmak üzere Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname (KHK) çıkarma yetkisi verilmesiydi. Böylece KHK kavramı Türk hukuk sistemine girmiş oldu. Değişikliklerle Millî Güvenlik Kurulunun yetkileri de artırıldı. Buna göre, MGK'ye "millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli temel görüşleri" tavsiye etme yetkisi verildi. Daha önce bu yetki yalnızca bildirmeyle sınırlıydı. 120. ve 121. maddelerde yapılan değişikliklerle üniversitelerin özerkliği zayıflatıldı ve işleyle ilgili pek çok konunun kanunla düzenlenmesi kararlaştırıldı. Bu bağlamda, Anayasa'ya üniversite özerkliğinin üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olamayacağı hükmü eklendi. Ayrıca üniversitelerde öğrenim ve öğretim özgürlüğünün tehlikeye düşmesi ve bunun üniversite organlarının giderilememesi durumunda Bakanlar Kurulu'nun ilgili kurumun yönetimine el koyacağı hükme bağlandı. 1968 yılından sonra ivme kazanan üniversite olaylarına daha etkili şekilde müdahale edilmesi bu maddenin gerekçesiydi.

ANAYASA TASLAĞI KOMİSYONDAN GEÇTİ

■ Diğer bir tasarı da kağıtla işlemlerde ilgililerden harç alınacak.

ANKARA, ÖZEL. KALKAN Alın Vergisi (KAV) 1973 tarihine kadar binde 10'dan binde 20'ye indiren ve Harçlar Kanununda bazı değişiklikler yapan tasarı TBMM'den geçmiştir. Enkaz Vergisi oranını geçici olarak binde 10'dan binde 5'e indiren tasarı kabul edildiği takdirde binde 5'e düşürülecektir. İndirimi oran kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte belgelere uygulanacaktır.

HARÇLAR

Harçlar Kanununda değişiklik yapan tasarı 1.6.1968 tarihinde TBMM'den kabul edilmiştir. Tasarı aynı kanunla birlikte kabul edilmiştir. Tasarı 1.6.1968 tarihinde kabul edilmiştir. Tasarı 1.6.1968 tarihinde kabul edilmiştir.

TAM GÖN ÇALIŞAN
PROFESÖR 10 BIN
LİRA ALACAK

ANKARA, ÖZEL. Üniversite öğretim üyesi ve yardımcıları hakkında dâimî ve geçici olarak emekli olmaları halinde emekli aylıkları hakkında kanunla düzenlenmesi tasarı TBMM'den geçmiştir. Tasarı aynı kanunla birlikte kabul edilmiştir. Tasarı 1.6.1968 tarihinde kabul edilmiştir.

MADALYA VERECEK

ANKARA, ÖZEL. Türk Silahlı Kuvvetleri, barışta ve savaşta yararlılık gösterenlere 10 ve 20 yıl süreli emeklilik hakları verilecektir. Madalya verilecektir.

HEM OKUL, HEM KORSAN GEMİSİ

İtalyan Deniz Kuvvetlerinde «Amiraglio Vesputi» adındaki okul gemisi, korsan gemileri saldırıları için 1968'de Filineler tarafından kiralandı. Başrolünü geçişin filineli arabadır. Başrolünü geçişin filineli arabadır.

■ CHP, 11'nci maddeye oy vermedi. AP'liler «Küçük çiftçi» yerine «Küçük toprak sahibi» deyimini kabul ettiremediler.

ANKARA, ÖZEL. MİLLET Meclisi Anayasa Komisyonu, Anayasa değişikliği tasarıları TBMM'den geçmiştir. 11'nci maddeyi destekleyenler, 11'nci maddeyi destekleyenler, 11'nci maddeyi destekleyenler.

DOLAR DÜN ALMAN
MARKI KARŞISINDA
BİRAZ YÜKSELDİ

DİS YAKERLER «SERVİSİ» Pasatist 4'ü açılan Arma ve diğerleri ile Alman markı karşısında biraz yükseldi. Ancak fiyatlar biraz daha düşürüldü.

Timur Selçuk, asker kaçağı diye yakalandı, sonra çürüğe çıktı

Ünlü sanatçı Timur Selçuk dün «Asker kaçağı» olduğu iddiasıyla ilgililer tarafından Beyazıt Askerlik Şubasına sevk edilmiştir. Beyazıt Askerlik Şubası'ndan alınarak Bülent Ecevit Anıtı'na götürülen Selçuk, bundan önceki askerlik hayatı boyunca askerlikte başarılı olduğunu iddia etmiştir.

TRT

Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun (TRT) özerkliği ise kaldırıldı. TRT hakkında "Haber ve programların seçilmesinde, işlenmesinde ve sunulmasında ve kültür ve eğitime yardımcılık görevinin yerine getirilmesinde Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, insan haklarına dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyetin, millî güvenliğin ve genel ahlâkın gereklerine uyulması, haberlerin doğruluğunun sağlanması esasları ile organların seçimi, yetki, görev ve sorumlulukları kanunla düzenlenir." şeklindeki hüküm Anayasa'ya eklendi. Memurların sendika kurma ve sendikalara üye olma hakkı kaldırıldı.

Değişiklikle ordunun mali özerkliği de artırıldı. Silahlı Kuvvetlerin elinde bulunan malların TBMM adına denetlenmesine ait usullerin millî savunma hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik esaslarına uygun olarak kanunla düzenleneceğine yönelik hüküm aslında ordunun Sayıştay denetiminden muaf tutulması anlamına geliyordu. Yeni kurulan Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) ile askerlerle ilgili idari davalar Danıştayın görev alanından çıkarıldı.

Anayasa'da 1973 yılında da geniş kapsamlı değişiklikler yapıldı. 15 Mart'ta Mecliste kabul edildikten sonra 20 Mart 1973 günü Resmî Gazete'de yayımlanan değişikliklerin en önemlisi Devlet Güvenlik Mahkemelerinin (DGM) kurulmasıydı. DGM'ler aracılığıyla bir bakıma, olağanüstü yetkilere sahip olan Sıkıyönetim Mahkemelerine benzer bir yapının sıkıyönetim sonrasında da varlığını sürdürmesi amaçlanıyordu. Anayasa hükmüne dayanarak çıkarılan ve 11 Temmuz 1973 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin bir başkan, iki hâkim ve iki askerî hakîm üyeden teşekkül edeceği hükme bağlanmıştı. Anayasa'ya eklenen bir geçici maddeyle de sıkıyönetimin kaldırıldığı tarih itibarıyla sıkıyönetim mahkemelerinde görülmekte olan davaların sonuçlandırılincaya kadar devam etmesi kararlaştırıldı.

Devlet Nihâni

AKŞAM 75 KURUS

AKSAM İlan servisi 10. 27 00 00 Adres: Çarşamba Kurumları Caddesi No: 20 kat: 2 İstanbul

Devlet Nihâni

AKŞAM 75 KURUS

AKSAM İlan servisi 10. 27 00 00 Adres: Çarşamba Kurumları Caddesi No: 20 kat: 2 İstanbul

Anayasa'da istenen değişiklikler belli oldu

GÜVENLİK MAHKEMELERİ KURULUYOR

Kubat: "İç ve dış düşmanlar birlikte çalışıyorlar"

Adalet Bakanı, söylentileri yalanladı: "Sunay'ın görev süresinin uzatılması görüşülmedi"

Libya'da hükümet darbesi olduğu ileri sürüldü

Türk Ortodoks Patriği "Fener'in yurt dışına çıkarılmasını istedi"

Bahriye modası

Fahri Trafik Müfettişliği kaldırıldı

Düğün yemeginden yiyen 40 kişi

Universitelerin durumu da Anayasa Komisyonunda görüşülecek

Melen: "İşsizlik sanayilesme ile önlenecek"

S

Devlet Nihâni

AKŞAM 75 KURUS

AKSAM İlan servisi 10. 27 00 00 Adres: Çarşamba Kurumları Caddesi No: 20 kat: 2 İstanbul

1961 Anayasası, 1971 ve 1973 yılından sonra özgürlükler aleyhinde önemli ölçüde daraltıldı. 27 Mayıs Darbesi'nden sonra oluşan iklimin kalıcı ve sürekli olması için sistemin içine bazı vesayet mekanizmaları yerleştirilmişti. 12 Mart Muhtırası'ndan sonra söz konusu vesayet kurumlarına yenileri eklendi; mevcutların işlevleriyle etkileri güçlendirildi. Böylece ordunun sistem içindeki özerkliği artırıldı. Bu durum, ordu komuta kademesinin sistem ve astları üzerindeki denetiminin artması anlamına geliyordu. Mesela Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kurulmasıyla ordu mensuplarıyla ilgili kararların sivil yargı organları tarafından denetlenebilmesinin önü kesildi. Aynı düzenlemelerle sivillerin de askerî mahkemelerde yargılanabilmesi sağlandı. Ayrıca sivil ve askerî hâkimlerin bir arada görev yaptıkları, olağanüstü yetkilere sahip Devlet Güvenlik Mahkemeleri kuruldu. Bunun yanında temel hak ve özgürlükler önemli ölçüde daraltıldı. 1961 Anayasası'yla belirlenen hak ve özgürlüklerin kullanılmasına çok sayıda istisna getirildi. Son olarak yapılan değişikliklerle yasama karşısında yürütmenin gücünün artırıldığını da kaydetmek gerekir. Hükûmete verilen kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi bu durumun en bariz örneğidir.

İKİNCİ ERİM HÜKÛMETİ

İkinci Erim Hükûmeti

Erim hükûmeti göreve geldiği andan itibaren uyumlu şekilde hareket edemiyordu. Özellikle geçmişte Doğan Avcioğlu grubu ile temasta bulunan ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı Atilla Karaosmanoğlu'nun reform politikaları hükûmetin diğer bazı üyeleri ve bürokrasi tarafından benimsenmiyordu. Erim, kabine içi uyuşmazlıklar ve Meclisten destek alamaması nedeniyle ilk olarak 26 Ekim 1971 günü Cumhurbaşkanı Sunay'a istifasını verdi, ancak Cumhurbaşkanı göreve devam etmesi konusunda ısrarcı oldu. Bir taraftan da Meclis içinden hükûmete yönelik baskılar devam ediyordu. Başbakan Erim, AP iktidarının Maliye Bakanı Mesut Erez'i Başbakan Yardımcısı olarak kabineye aldı. Bu durum, ekonomi yönetiminde rota değişikliği yapılacağına işaret ediyordu. Bunun üzerine, Atilla Karaosmanoğlu ile birlikte teknokrat on bakan daha istifa etti. İstifa eden bakanlar adına konuşan Atilla Sav, "Yurdumuzun muhtaç olduğu kalkınma hamlesini ve reformları Atatürkçü bir görüşle gerçekleştirmek amacıyla kurulan hükûmette görev almıştık. Bu amaçları gerçekleştirme olanağı kalmadığı inancıyla görevlerimizden çekiliyoruz" şeklinde konuştu. Bir bakıma, siyasetçiler teknokratlara galip gelmişti.

11 bakanın istifası üzerine Erim de yeni bir hükûmet kurmak üzere görevinden istifa etti. Cumhurbaşkanı Sunay'dan yeni hükûmet kurma görevini alınca ikinci kabinesini kurdu. Bu kabinede de AP ve CHP'den gelen milletvekilleriyle teknokratlar yer alıyordu. Demokratik Parti bu hükûmete de bakan vermeyi reddetti. Ancak ikinci Erim hükûmeti de yaklaşık olarak altı ay gibi kısa bir süre görevde kalabildi. Hem siyasi hem de ekonomik istikrarın sağlanamaması üzerine 16 Nisan 1972 günü Nihat Erim bu kez geri dönmek üzere Cumhurbaşkanı Sunay'a yeniden istifasını sunmuş oldu.

2 Temmuz 1974 Salı

Erim hükümeti 1971'de yasaklamıştı

EKİM İZNİ AFYON, KÜTAHYA, BURDUR, ISPARTA, DENİZLİ, UŞAK İLLERİNİN TAMAMI İLE KONYANIN AKŞEHİR, ILGIN, BEYŞEHİR VE DOĞANHISAR İLÇELERİNİ KAPSIYOR. KARARNAME YAYIMLANDI

90 BİN ÜRETİCİ AİLEYİ İLGİLENDİREN İZNİN KÖTÜYE KULLANILMAMASI İÇİN EN ETKİN TEDBİRLERİN ALINACAĞI AÇIK LANDI. ABD'NİN ESKİSİ GİBİ AŞIRI DUYARLI DAVRANMAYACAĞI BELİRTİLİYOR

Erim hükümetleri döneminde yaşanan en dikkat çekici gelişmelerden biri ABD'nin talep ettiği gibi haşhaş üretiminin yasaklanmasıydı. Nitekim hükümet değişikliği ABD tarafından olumlu karşılandı. ABD'nin yeni hükümeti desteklemesinin tek nedeni haşhaş üretimi konusunda izlenilen tavır değildi. Soğuk Savaşın en hareketli yıllarında, ABD dünyanın farklı yerlerinde yükselen sol hareketleri endişeyle izliyordu. Demokratik yollarla işbaşına gelen hükümetler, güvenlikçi politikalar konusunda daha mutedil bir yaklaşım sergiliyorlardı. ABD yönetimi ise sol hareketlerle mücadele açısından daha sert tedbirler alınması gerektiği düşüncesindeydi. Dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, anılarında ABD büyükelçisinin kendisinden haşhaş üretiminin yasaklanması için teşebbüste bulunmasını istediğini, ancak Demirel'in "Bizim 27 ilimiz ve çevresinde haşhaş ekiliyor. Bizde ismini afyondan alan iller var. Bunu yapamayız. Ama ekim alanlarını giderek daraltabiliriz." diyerek bunu kabul etmediğini söyler. Çağlayangil, şunu da ekler: "Adamlar saklamıyorlar ki! Türkiye'de iki darbe hareketi olmuştur, ikisini de CIA'nın yaptığını *Ekonomist* dergisi açıklamıştır." Daha önce belirtildiği gibi Demirel hükümeti tarafından kabul edilmeyen bu talep Erim tarafından haşhaş üreticilerine dağıtılmak üzere ilk taksit olarak alınan 35 milyon dolar karşılığında hayata geçirildi. Ancak bu dönemde ekonomik sorunlar iyiden iyiye arttı.

II NİHAT ERİM HÜKÜMETİ

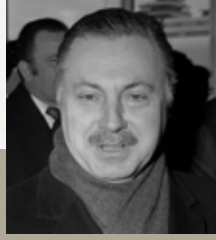
34. CUMHURİYET HÜKÜMETİ

BAĞIMSIZ

Nihat Erim
BaşbakanDoğan Kitaplı
Devlet Bakanı

BAĞIMSIZ

Ferit Kubat
İçişleri Bakanı

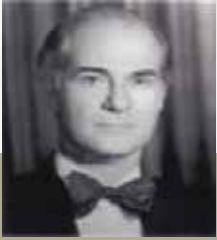
BAĞIMSIZ

Haluk Bayülken
Dışişleri Bakanı

BAĞIMSIZ

Sait Naci Ergin
Maliye Bakanıİsmail Arar
Millî Eğitim BakanıMukadder Öztekin
Bayındırlık BakanıAli Rıza Uzuner
Çalışma BakanıAli Mesut Erez
Sanayi ve Teknoloji
Bakanı

BAĞIMSIZ

Nezir Devres
Enerji ve Tabii Kaynaklar
BakanıErol Yılmaz Akçal
Turizm ve Tanıtma
Bakanı

BAĞIMSIZ

Serbülent Bingöl
İmar ve İskan Bakanı

Ali İhsan Göğüş
Devlet Bakanı

BAĞIMSIZ
İlhan Öztrak
Devlet Bakanı

İlyas Karaöz
Devlet Bakanı

BAĞIMSIZ
Suat Bilge
Adalet Bakanı

Ferit Melen
Millî Savunma Bakanı

BAĞIMSIZ
Mehmet Naim Talu
Ticaret Bakanı

BAĞIMSIZ
Cevdet Aykan
Sağlık ve Sosyal Yardım
Bakanı

Haydar Özalp
Gümrük ve Tekel Bakanı

BAĞIMSIZ
Orhan Dikmen
Tarım Bakanı

Rıfkı Danışman
Ulaştırma Bakanı

BAĞIMSIZ
Necmi Sönmez
Köyşleri Bakanı

BAĞIMSIZ
Selahattin İnal
Orman Bakanı

BAĞIMSIZ
Ali Adnan Karaküçük
Gençlik ve Spor Bakanı

Erim'in istifasının ardından Cumhurbaşkanı Sunay, hükûmeti kurma görevini Suat Hayri Ürgüplü'ye verdi. Ürgüplü, Demirel'in AP genel başkanı seçilmesinden sonra kurulan ara dönem kabinesinde başbakanlık yapmış tecrübeli bir siyasetçiydi. Başbakanlık görevi sona erdikten sonra kontenjan senatörü olarak Cumhuriyet Senatosuna girmişti. Ürgüplü kabine listesini hazırladıktan sonra onaylaması için Sunay'a gitti. Ancak Sunay, tarihte örneğine rastlanmayan şekilde önüne gelen kabine listesini önce onayladı, sonra reddettiğini açıkladı. Öyle ki Ürgüplü, Cumhurbaşkanıyla görüştüktan sonra kapı önünde basına yeni Bakanlar Kurulunu açıklamıştı. Ancak akşam saatlerinde radyoda Cumhurbaşkanı'nın, önüne getirilen hükûmet listesini reddettiği duyuruldu. İddiaya göre görevin Ürgüplü'ye verilmesinden sonra müstakbel başbakanın AP geçmişinden rahatsız olan askerler kararını değiştirmesi için Sunay'a baskı yapmışlardı. Kabineler listesinin onaylanmamasının ardından Ürgüplü, hükûmeti kurma görevini Cumhurbaşkanı'na iade etti.

Yeni başbakan önceki hükûmet içinden çıktı. Cumhurbaşkanı Sunay, hükûmeti kurmak üzere Van Senatörü ve Millî Savunma Bakanı Ferit Melen'i görevlendirdi. Melen'i Cumhurbaşkanına Erim tavsiye etmişti. Melen'in 8 AP, 5 CHP, 1 MGP'li bakanın yer aldığı ve geri kalanı bağımsız isimlerden oluşan kabinesi Cumhurbaşkanı Sunay tarafından onaylandıktan sonra parlamentodan güvenoyu aldı. II. Erim hükûmetindeki 16 bakan Melen kabinesinde de kendisine yer bulmuştu. Ayrıca bunların büyük kısmı Ürgüplü'nün reddedilen kabinesinde de yer alıyordu. Ancak demokratik mantığa aykırı şekilde kurulan ve doğrudan halkın desteğini almayan Melen hükûmeti de uzun vadeli olmayacaktı. Nitekim AP ve CHP başta olmak üzere Meclisteki partilerin hükûmetten beklentileri ülkeyi bir an önce seçime götürmesiydi.

Melen hükûmetinin ilk icraatı sıkıyönetimin yeniden uzatılması oldu. Bunun yanında 1973 tarihli anayasa değişikliğinin mimarı da Melen hükûmetiydi. Ancak bu hükûmet döneminde yaşanan en önemli gelişme hiç şüphesiz Türkiye Cumhuriyeti'nin altıncı cumhurbaşkanının seçilmesi idi.

İNÖNÜ NE YAPACAK ?

[illegible]

Wanda Jankowska, 40-letnia, mieszka w Warszawie. Jej córka, 15-letnia, jest uczennicą w szkole podstawowej. Wanda Jankowska jest żoną pracownika państwowego. Wanda Jankowska jest żoną pracownika państwowego.

■ Nikon, havaalanı-
na giden yolda foto-
grafı ile 1 saat 45
dakika süren bir
görüşme yaptı.

[illegible]

60 bin emeklinin
intibak işlemleri
tamamlandı

Türkiye Bulmaca Yarışması

[illegible]

221 North, Highway 40, Box 400, Clinton, N.Y. 13323. Telephone: 518/352-1111. Fax: 518/352-1112. Website: <http://www.rockwell.com>

[illegible]

1	2	3	4	5	6
2	3	4	5	6	1
3	4	5	6	1	2
4	5	6	1	2	3
5	6	1	2	3	4
6	1	2	3	4	5

Erlikte geçen süre emekliliğe sayılacak

■ **Kamun** untuk MMR
Membantu kata
untuk. Kamun juga

11. **REMARKS:** [Illegible text]

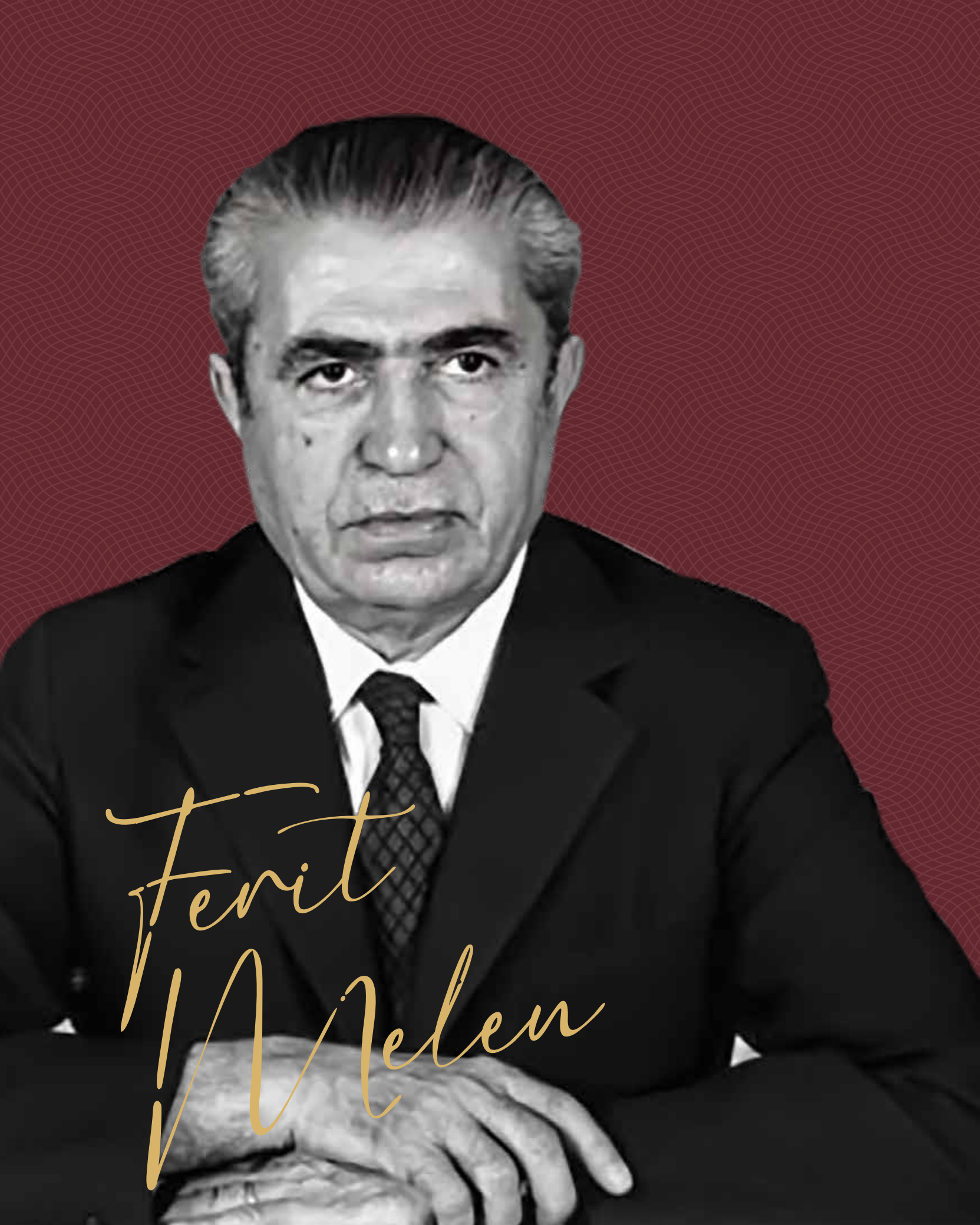
[illegible]

Ferit Melen

1906 yılında Van'da doğdu. Mülkiyeye girerek Temmuz 1931'de diploma aldı. 1943'te Vasıtalı Vergiler Genel Müdürü oldu. 1946'da Gelirler Genel Müdürlüğüne getirildi. IX. Dönem seçimlerinde Van milletvekilliğine seçildi, dönem sonunda yasama etkinliğine ara vererek serbest mali müşavirlik yaptı. 1959'da emekliye ayrıldı. XI. Dönemde tekrar Van milletvekili seçildi. 1961 Kurucu Meclisinde Van ili temsilcisi olarak bulundu. IX. ve X. İnönü Kabinelerinde Parlamento dışından, Maliye Bakanı olarak yer aldı. Haziran 1964 - Ekim 1979 tarihleri arasında Cumhuriyet Senatosu Van üyeliği yaptı. 1968'de CHP'den istifa ederek Güven Partisi kurucuları arasında yer aldı. I. ve II. Erim hükûmetlerinde (26 Mart 1971'den 22 Mayıs 1972 tarihine kadar) Millî Savunma Bakanlığı görevinde bulundu. 22 Mayıs 1972'de Başbakanlık görevini üstlendi. IV. Demirel hükûmetinde 31 Mart 1975'te tekrar Millî Savunma Bakanlığı görevine getirildi. 12 Temmuz 1980'de Cumhurbaşkanı İnönü'nün isteği üzerine Cumhuriyet Senatosu üyeliğine seçildi. Bu görevi 12 Eylül 1980'de sona erdi. 1983 Genel Seçimlerinde bir kez daha Van milletvekili seçildi.

1988'de Ankara'da vefat etti.

Ferit
Melen

FERİT MELEN HÜKÛMETİ

■ 35. CUMHURİYET HÜKÛMETİ

Görev	İsim		Siyasi Parti
Başbakan	Ferit Melen		Millî Güven Partisi
Devlet Bakanı	Doğan Kitaplı		Adalet Partisi
	İsmail Hakkı Arar		Cumhuriyet Halk Partisi
	Zeyyat Baykara		Bağımsız
	İlhan Öztrak		
Adalet Bakanı	Hasan Fehmi Alpaslan		Millî Güven Partisi
Millî Savunma Bakanı	Mehmet İzmen		Bağımsız
İçişleri Bakanı	Ferit Kubat		
Dışişleri Bakanı	Haluk Bayülken		
Maliye Bakanı	Ziya Müezzinoğlu		
Millî Eğitim Bakanı	Sabahattin Özbek		
Bayındırlık Bakanı	Mukadder Öztekin		Cumhuriyet Halk Partisi
Ticaret Bakanı	Naim Talu		Bağımsız
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı	Kemal Demir		Cumhuriyet Halk Partisi
Gümrük ve Tekel Bakanı	Haydar Özalp		Adalet Partisi
Tarım Bakanı	İlyas Karaöz		
Ulaştırma Bakanı	Rıfkı Danışman		
Çalışma Bakanı	Ali Rıza Uzuner		Cumhuriyet Halk Partisi
Sanayi ve Teknoloji Bakanı	Ali Mesut Erez		Adalet Partisi
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	Mehmet Nuri Kodamanoğlu		Cumhuriyet Halk Partisi
Turizm ve Tanıtma Bakanı	Erol Yılmaz Akçal		Adalet Partisi
İmar ve İskan Bakanı	Turgut Toker		
Köyşleri Bakanı	Necmi Sönmez		Bağımsız
Orman Bakanı	Selahattin İnal		
Gençlik ve Spor Bakanı	Ali Adnan Karaküçük		Adalet Partisi

DEVLET

Doğan Kılınç

1927 yılında Alacem'de doğmuştur. İ.Ü. İktisat Fakültesi mezunudur. Evli, 3 çocuk babasıdır. Samsun AP milletvekilidir.

DEVLET

İsmail Arar

1921 yılında İstanbul'da doğmuştur. Hukuk Fakültesi mezunudur. Evli, bir çocuk sahibidir. CHP İstanbul milletvekilidir.

DEVLET

Prof. İlhan Öztürk

1923 yılında Ankara'da doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesi mezunudur. Evli, 1 çocuk babasıdır. SHP'de öğretim üyesidir.

DEVLET

Zeyyat Baykara

1918 yılında Karaman'da doğmuştur. Getirler Genel Müdürlüğü ve Donanma Bakanlığı'nda bu jünde Başbakanlık Müşaviriydi.

ADALET

Fehmi Alpaslan

MHP Güren Partisi Artvin Senatörüdür. 1918 yılında Artvin'de doğmuştur. Hukuk Fakültesi mezunudur. Evli, 2 çocukludur.

SAVUNMA

Mehmet İzmen

Kontenjan Senatörüdür. 1909 yılında Giresun'da doğmuştur. Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur. Evli, iki çocuk babasıdır.

İÇİŞLERİ

Ferit Kubat

1919 yılında İstanbul'da doğmuştur. İ.Ü. Hukuk Fakültesi mezunudur. Emniyet Genel Müdürlüğü'nde görevliydi.

DIŞİŞLERİ

Halûk Bayülken

1901'de İstanbul'da doğmuştur. SHP'ni bitirdikten sonra 1944'de gerçek memur olarak Dışişleri Bakanlığına girmiştir.

MALİYE

Ziya Müezzinoğlu

Kayseri'de doğmuştur. 1942 yılında Sivas'ta Hukuk Fakültesi Maliye bölümünden mezundur. Evli, 3 çocuk babasıdır.

EGİTİM

Prof. S. Özbek

Ziraat Fakültesi öğretim üyesidir. Üç defa dekanlık yapmıştır. 1913 yılında Erzurum'da doğmuştur. Evli, üç çocuk babasıdır.

BAYINDIRLIK

Mukadder Öztekin

1919 yılında Niğde'de doğmuştur. SHP mezunudur. Evli, iki çocuk babasıdır. Merkez Valisi iken CHP listesinde senatör seçildi.

TİCARET

Naim Talû

1919'da İstanbul'da doğmuştur. İ.Ü. İktisat Fakültesi bitirmiş. 1964'de Merkez Bankasının Genel Müdürlüğüne atanmıştır.

SAGLIK

Kemal Demir

1921 yılında Samsun'da doğmuştur. Tıp Fakültesi mezunudur. Evli, dört çocukludur. AP milletvekilidir. I. Erim Kabinesine dâhil.

GÜMRÜK

Haydar Özalp

1924 yılında Bursa'da doğmuştur. Ziraat Fakültesi mezunudur. Evli, dört çocukludur. AP milletvekilidir. I. Erim Kabinesine dâhil.

TARIM

İlyas Karaöz

1919 yılında Yalova'da doğmuştur. Yüksek İktisadi ve Ticaret Okulu mezunudur. Evli, 3 çocuk babasıdır. AP senatörüdür.

ULAŞTIRMA

Rifki Danişman

1924 yılında Erzurum'da doğmuştur. Yüksek İktisadi ve Ticaret Okulu mezunudur. Evli, iki çocuk babasıdır. AP milletvekilidir.

ÇALIŞMA

Ali Rıza Uzunor

1926 yılında Orta'da doğmuştur. Orman Fakültesi mezunudur. Bekardır. Üstel ve Üstel dönemi milletvekililiği yapmıştır. CHP'lidir.

SANAYİ

Mesut Eroz

1922 yılında Kutahya'da doğmuştur. S.B.P. mezunudur. Evli, 3 çocuk babasıdır. Demirel ve Erim Kabinesinde görev almıştır.

ENERJİ

Nuri Kodamanoğlu

1923 yılında Uşak'ta doğdu. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi mezunudur. İngilizce bilir, bekardır. I. ve II. Erim Kabinesinde Turizm Bakanlığı'da.

TURİZM

E. Yılmaz Akçal

D. Bakır'da doğmuştur. Hukuk Fakültesi mezunudur. İngilizce bilir, bekardır. I. ve II. Erim Kabinesinde Turizm Bakanlığı'da.

İMAR - İSKAN

Turgut Tokar

1923 yılında Rize'de doğmuştur. Siyasal Bilgiler Okulu mezunudur. Fransızca bilir. Evli, bir çocukludur.

KÖY İŞLERİ

Prof. Necmi Sönmez

1919 yılında İstanbul'da doğmuştur. Yüksek İktisat Enstitüsü ve Orman Fakültesini bitirmiş. Evli, bir çocuk babasıdır.

ORMAN

Selâhattin İnal

87 yaşındadır. İstanbul ve Viyana Orman Fakültelerini bitirmiştir. Evli ve 3 kızı vardır. Erim Kabinesinde de vardır.

SPOR

Adnan Karaküçük

1907 yılında Malazgirt'te doğmuştur. Hukuk Fakültesi mezunudur. Evli, iki çocuk babasıdır. AP Meclis Başkanı'dır.

CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ

Hürriyet

16 Mart 1973 Perşembe

GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE

Misyoner: SEDAT SEMAİT (1949-1981)

1973 32. Sayı: 1000
FİYAT: 500 LİRA
PAZAR: 450 LİRA

Hürriyet ve
TAM HAYATın
teşekkürü

İzmirli Hürriyet ve Tam Hayat okuyucuları...
Hürriyet ve Tam Hayat, İzmirli okuyucuları için...
Hürriyet ve Tam Hayat, İzmirli okuyucuları için...

- ECEVİT, ARIBURUNLA MECLİSTE BAŞ BAŞA YARIM SAAT KONUŞTU
- MELEN, ÖNCE FEYZİOĞLU, DAHA SONRA DA SENATÖR F. GÜRLER'LE GÖRÜŞTÜ
- AP BAŞKANI S. DEMİREL GRUP YÖNETİCİLERİ İLE TOPLANTI YAPTI

ÜYELER SAĞIRDI - Çarşıbaşı'da bulunan Hürriyet Gazetesi'ne üyeler, Başkan Ecevit, Meclis Başkanı Arıburun ve diğer yöneticilerle görüşme yaptı...

CHP teşkilatı Ecevit Kırıkoğlu ihtilafına sinirlendi

AKAŞA, Çarşıbaşı - Çarşıbaşı'da bulunan Hürriyet Gazetesi'ne üyeler, Başkan Ecevit, Meclis Başkanı Arıburun ve diğer yöneticilerle görüşme yaptı...

Çarşıbaşı - Çarşıbaşı'da bulunan Hürriyet Gazetesi'ne üyeler, Başkan Ecevit, Meclis Başkanı Arıburun ve diğer yöneticilerle görüşme yaptı...

Partilerde cimbız hareketi

Ömer ARCAVİT

G - Çarşıbaşı'da bulunan Hürriyet Gazetesi'ne üyeler, Başkan Ecevit, Meclis Başkanı Arıburun ve diğer yöneticilerle görüşme yaptı...

Partilerde cimbız hareketi

Başkan aranıyor

Tıp Bayramındaki futbol maçında

Ali Uras'ın burnu kırıldı

6. GENEKSEL Tıp Bayramı'nda, İstanbul ve Çarşıbaşı Tıp Fakültelerinin öğrencileri arasında Ali-Senai Tıp Şubası'nda yapılan amatör futbol maçında, Galatasaray ekibi kaptanı Ali Uras'ın burnu kırıldı.

6. GENEKSEL Tıp Bayramı kutlandı

Sunay'ın talebini Bayramoğlu Süleyman Demirel'e ulaştırdı

A - AKAŞA (Hürriyet) - Meclis Başkanı Ecevit, Meclis Başkanı Arıburun ve diğer yöneticilerle görüşme yaptı...

ÜYELER SAĞIRDI - Çarşıbaşı'da bulunan Hürriyet Gazetesi'ne üyeler, Başkan Ecevit, Meclis Başkanı Arıburun ve diğer yöneticilerle görüşme yaptı...

ÖMERKİ GECEKİ TOPLANTI

..Ve başkentle herkes yarını bekliyor

6. GENEKSEL Tıp Bayramı'nda, İstanbul ve Çarşıbaşı Tıp Fakültelerinin öğrencileri arasında Ali-Senai Tıp Şubası'nda yapılan amatör futbol maçında, Galatasaray ekibi kaptanı Ali Uras'ın burnu kırıldı.

6. GENEKSEL Tıp Bayramı kutlandı

6. GENEKSEL Tıp Bayramı'nda, İstanbul ve Çarşıbaşı Tıp Fakültelerinin öğrencileri arasında Ali-Senai Tıp Şubası'nda yapılan amatör futbol maçında, Galatasaray ekibi kaptanı Ali Uras'ın burnu kırıldı.

6. GENEKSEL Tıp Bayramı kutlandı

6. GENEKSEL Tıp Bayramı'nda, İstanbul ve Çarşıbaşı Tıp Fakültelerinin öğrencileri arasında Ali-Senai Tıp Şubası'nda yapılan amatör futbol maçında, Galatasaray ekibi kaptanı Ali Uras'ın burnu kırıldı.

6. GENEKSEL Tıp Bayramı kutlandı

6. GENEKSEL Tıp Bayramı'nda, İstanbul ve Çarşıbaşı Tıp Fakültelerinin öğrencileri arasında Ali-Senai Tıp Şubası'nda yapılan amatör futbol maçında, Galatasaray ekibi kaptanı Ali Uras'ın burnu kırıldı.

6. GENEKSEL Tıp Bayramı kutlandı

6. GENEKSEL Tıp Bayramı'nda, İstanbul ve Çarşıbaşı Tıp Fakültelerinin öğrencileri arasında Ali-Senai Tıp Şubası'nda yapılan amatör futbol maçında, Galatasaray ekibi kaptanı Ali Uras'ın burnu kırıldı.

6. GENEKSEL Tıp Bayramı kutlandı

Cumhurbaşkanlığı Seçimi

1973 yılına girilirken ülkenin gündemindeki en önemli konu cumhurbaşkanlığı seçimi idi. 1966 yılında sağlık sorunları nedeniyle görevini yapamayacak duruma gelen Cemal Gürsel'in yerine seçilen Cevdet Sunay'ın görev süresi 28 Mart 1973 günü dolacaktı. Şimdi siyasetin çözmesi gereken sorun yeni cumhurbaşkanının kim olacağıydı. 12 Mart Muhtırası'nın Genelkurmay Başkanı Tağmaç, 1972 yılının Ağustos ayında emekli olmuş, yerine Kara Kuvvetleri Komutanı Gürler geçmişti. Muhtıra döneminde aktif rol oynayan Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur, bu makama gelen ilk havacı olarak Genelkurmay Başkanlığına atanmaya çalışmış, ancak başarılı olamamıştı.

Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler'in pek çok kişinin gözünde bu makam için en şanslı aday olarak belirdiğini söylemek mümkündür. Zira Sunay da aynı makamdan Cumhurbaşkanlığına gelmişti. Ancak siyasetin planı farklıydı. Hem AP hem de CHP Genelkurmay Başkanlığından Cumhurbaşkanlığına geçişin bir teamül hâlini almasını istemiyorlardı. Ancak muhtıranın izleri hâlâ tazeyken Silahlı Kuvvetlerle yeni bir güç mücadelesine girmenin çok da gerçekçi olmadığı açıkça görülüyordu. İlki 13 Temmuz 1972 günü Florya Köşkü'nde, ikincisi ise 2 Ocak 1973'te Çankaya Köşkü'nde olmak üzere iki toplantı yapıldı. Cumhurbaşkanı Sunay başkanlığında yapılan toplantılara Senato ve Millet Meclisi başkanlarının yanı sıra başbakan ve TBMM'de grubu bulunan partilerin genel başkanları katıldı. 28 Şubat 1973'te ise Sunay parti liderleriyle Çankaya Köşkü'nde ayrı ayrı görüştü. Sunay, Silahlı Kuvvetlerin Genelkurmay Başkanı Gürler'in yeni cumhurbaşkanı seçilmesi yönündeki isteğini "resmî" görüş olarak liderlere ilettili. Ancak gayriresmî olarak anayasa değişikliği yapıp kendi görev süresinin uzatılmasını istediği anlaşılıyordu.

Demirel, Sunay'a parti grubu olarak Gürler'e oy vermeyeceklerini söyledi. Gürler'le kişisel bir sorunları olmadığını ekledi. Kaygı bundan sonra seçilecek cumhurbaşkanlarının kimliğine yönelikti: "Genelkurmay Başkanlığını, Cumhurbaşkanlığına giden yolun sondan bir önceki basamağı hâline getirdiğimiz takdirde TBMM'nin yetkisi ortadan kalkacak, TBMM bir kenara itilmiş olacaktır." dedi AP Genel Başkanı. "Her yedi yılda bir, cumhurbaşkanı seçimi yaklaştıkça, 'Genelkurmay Başkanı kim olacaktır?' sorusu ortaya çıkacaktır. Bu ise, Orduyu ikiye, hatta üçe bölecektir. Çünkü Genelkurmay'a oturtulacak kişi, bir Genelkurmay Başkanı değildir artık, Cumhurbaşkanıdır." diye özellikle belirtti.

Sunay, bu defa Gürler'in kontenjan senatörü olarak seçimlere girme ihtimalinden söz etti. Demirel, Gürler'in görevinden ayrılarak kontenjan senatörü sıfatıyla cumhurbaşkanı adayı olmasının daha doğru olacağını düşünüyordu, ancak bu durumda da kendisini destekleyecekleri konusunda güvence vermedi.

Faruk Gürler, 5 Mart 1973 günü Genelkurmay Başkanlığından istifa etti. Ertesi gün Cumhurbaşkanı Sunay tarafından kontenjan senatörlüğüne atandı. Meclisteki yemin törenini Genelkurmay Başkanlığı görevine getirilen Kara Kuvvetleri Komutanı Semih Sancar'ın yanı sıra çok sayıda üst rütbeli komutan izledi. Askerlere ayrılan locada Gürler'le giriştiği Genelkurmay Başkanlığı mücadelesini kaybeden Hava Kuvvetleri Komutanı Batur'un yanı sıra ideolojik olarak farklı yerde duran 1. Ordu Komutanı Faik Türün de yoktu. Yemin töreninden sonra kendisi de dâhil olmak üzere pek çok kişi Gürler'in yeni cumhurbaşkanı olacağını düşünüyordu.

KIN
IBURUN
FARUK
ERLER
LARINI
ARLARKEN
BULUYOR
(THA)

BAŞKAN ADAYLARI
Tekin ARIBURUN
Faruk GÜRLER
Ferruh BOZBEYLİ

13 Mart 1973 günü Millet Meclisi ile Cumhuriyet Senatosunun ortak birleşimi Başkan Sabit Osman Avcı tarafından açıldığında Cumhurbaşkanlığı için üç aday çıktı. Adaylar, Kontenjan Senatörü Faruk Gürler, Cumhuriyet Senatosu Başkanı Tekin Arıburun ve DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli'ydı. İlk turda AP'nin adayı Arıburun 282, Gürler 175, Bozbeyli ise 45 oy aldı. İlk turda çok sayıda CHP milletvekili ve senatörü oylamaya katılmamıştı. İlerleyen turlarda CHP'lilerin seçime daha fazla ilgi göstermesiyle Gürler'in oyları da arttı. İkinci turda Arıburun 284, Bozbeyli 47 oy alırken, Gürler oylarını 176, üçüncü turda 186'ya çıkardı. Dördüncü turda Gürler'in oyları 200'e ulaştı. Ancak adayların hiçbirinin Anayasa'nın öngördüğü çoğunluğu yakalaması mümkün gözüküyordu. Bu şekilde, ilk gün oylamalar sonuç alınamadan müşterek birleşim kapandı.

Başkan seçimi

16 Mart Cuma günü yapılan beşinci ve altıncı turlarda CHP'nin boykotu nedeniyle Gürler'in oyu yeniden düştü. Buna karşılık Arıburun 292 rakamına ulaştı. Başkan Avcı, sonuç alınmamasından sonra 19 Mart Pazartesi toplanmak üzere birleşimi kapattı. Sürecin kilitlenmesi üzerine AP ve CHP bir anayasa değişikliği yapılarak Sunay'ın görev süresinin uzatılmasını görüşmeye başladılar. Zaten Cumhurbaşkanı'nın ve Silahlı Kuvvetler içindeki çoğunluğun da görüşü bu yöndeydi. 20 Mart günü Arıburun ve Gürler adaylıktan çekildiklerini açıkladılar. Bu aslında sonuç alınmaması nedeniyle mecburiyetten verilmiş bir karardı. Ancak bu adayların çekilmesi seçim sürecinin durması anlamına gelmiyordu. Zira üçüncü aday Bozbeyli yarışa devam edeceğini bildirmişti. Bunun üzerine Meclis Başkanı Avcı, cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin oylamaların devam edeceğini açıkladı. Bu sırada Sunay'ın görev süresinin uzatılmasına ilişkin değişiklik önergesi de komisyon gündemine geldi ve yapılan görüşmelerde kabul edildi. 22 Mart günü anayasa değişikliği Genel Kurulda görüşülürken ilginç bir gelişme yaşandı. Teklifin kabulü için 300 oy gerekirken kabul oylarının sayısı 299'da kaldı. Bazı AP milletvekilleri çeşitli bahanelerle bilinçli olarak oylamaya katılmamışlardı. Teklif Cumhuriyet Senatosunda da reddedildi. Artık Sunay'ın görev süresinin uzatılması da gündemden çıkmıştı ve yeni bir formül bulunması gerekiyordu.

Ecevit, Demirel'e haber göndererek yüksek yargı organlarından birinin başkanını cumhurbaşkanı olarak seçmelerini teklif etti. Ecevit'in üzerinde durduğu isim Anayasa Mahkemesi Başkanı Muhittin Taylan'dı. AP yönetimi bir süre düşündükten sonra bu öneriyi kabul etti. 23 Mart günü yeni cumhurbaşkanlığı için ibre Taylan'ı gösteriyordu. Bu sırada devreye Başbakan Melen'le görüşen Cumhuriyetçi Güven Partisi lideri Turhan Feyzioğlu girdi. Feyzioğlu, yeni cumhurbaşkanının parlamento içinden çıkması gerektiğini Demirel'e söyledi. Ayrıca askerlerin Taylan ismine sıcak bakmadığı söyleniyordu. Siyaset ise Taylan'dan vazgeçmedi, hatta Feyzioğlu da ikna oldu. Planı bozan, Cumhurbaşkanı Sunay'ın, Taylan'ı Cumhuriyet Senatosuna kontenjan senatörü olarak atamayı kabul etmemesi oldu. Askerler devreye girdi ve Gürlar ismi yeniden öne çıkarılmaya başlandı. Süreç kilitlenme noktasına gelmişti. 5 Nisan günü Demirel, Ecevit'i Meclisteki odasında ziyaret etti ve bazı isimler hakkında görüşlerini istedi. Demirel'in söylediği isimlerden yalnızca Kontenjan Senatörü Fahri Korutürk Ecevit'in onayını aldı. Böylece iki büyük parti, cumhurbaşkanının isminde uzlaşmıştı. Korutürk, 27 Mayıs Darbesi'nden sonra Deniz Kuvvetleri Komutanlığı görevinden alınarak Dışişleri Bakanı yapılmıştı. Ancak göreve başlamadan bu karardan vazgeçilerek Moskova Büyükelçiliğine atanmıştı. Görevinin bitiminde, 1965 yılında kontenjan senatörü olarak Cumhuriyet Senatosuna girmişti.

Korutürk, 6 Nisan günü AP, CHP ve CGP gruplarının ortak önerisiyle cumhurbaşkanlığına aday gösterildi. Yapılan 15. tur oylamaya katılan 557 milletvekilinden 365'inin oyunu alan Korutürk cumhurbaşkanlığına seçildi. Gürler'e 87, Bozbeyli'ye 51, Arıburun'a 17, İnönü'ye 3, Avcı'ya 2, Ali Naili Erdem ve Rifat Öztürkçine'ye birer oy çıktı. 27 boş, 3 de geçersiz oy kullanılmıştı. Aynı gün gerçekleştirilen and içme töreninden sonra Korutürk neredeyse hiçbir siyasi mesaj içermeyen kısa bir teşekkür konuşması yaptı:

"Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Atatürk'ün her türlü sorunun çözüm yeri olarak işaret buyurdukları Yüce Meclisin, nâciz şahsıma gösterdiği ilgi ve güvene şükranlarımı arz ederim.

Bana tevcih buyurulan bu yüksek görevi, biraz önce içtiğim anda sadık kalarak, başta Yüce Meclis olmak üzere, bütün milletimin ve Devlet kuruluşlarımızın desteği ile gereği gibi yerine getirmeye çalışacağım. Bu konuda rehberim andım olacaktır.

Yüce Meclisin seçkin üyelerini saygı ile selâmlarım."

Tercüman'ın
İKİNCİ GAZETESİ

İNCİ-Yİ İSTEYİNİZ

CUMARTESİ
7
NİSAN 1972

Halk'a ve olaylara Tercüman

HER SABAH GÜNÜ YENİDEN KURULUR. HER SABAH SAĞE BİR BAŞLANGICTIR

İHYA'U 'ULÜMİ' O - DİN

...Allahın emri... Ahmed Şerif...
...Allahın emri... Ahmed Şerif...
...Allahın emri... Ahmed Şerif...

DEMİREL

ECEVİT

FEYZİOĞLU

HABERİ İLK VEREN
TERCÜMAN, YENİ
BAŞKANLA DA İLK
KONUŞMAYI YAPTI

İLK RÖPORTAJ

Çok Temkinliydi!

DEMİRELİN FİYAT KURUŞU VE ECEVİTİN KURUŞU

Yeni Başkan KORUTÜRK

Seçim sonucu
101 pare topla
ilân edildi

15'inci TUR SONUCU

Fahri KORUTÜRK	365
Fahri GÖRLER	87
Fahri BOZBEYLİ	31
Tekir ARIBURUN	17

ANKARA - SEÇİM SONUÇU

Yeni Başkan olarak seçildi. 101 pare topladı. 101 pare topladı. 101 pare topladı.

ANAHTAR DELİĞİNDEN

Suna SAN

TRAFİK

E... Trafik... Trafik... Trafik...

Hükümet bugün istifâ ediyor

ANKARA KİMLİK 1972...
Hükümet bugün istifâ ediyor.

Korutürk ile ilgili...
Korutürk ile ilgili...

Ne şiş yandı ne kebab!...

Selman Erdoğan

Bir parlamento...
Bir parlamento...

Demirel...
Demirel...

Demirel: "Bunalımdan güc kazanarak çıktık"

Ecevit: "AP, kendinden bir aday için
ısrar etseydi, yeni durumlar çıkardı."

DEMİRELİN FİYAT KURUŞU VE ECEVİTİN KURUŞU

ANKARA - İLHAMİ
DÖKME POLATAY

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Demirel...
Demirel...

Ö...
Ö...

GONG Pazarlık!

Pazarlık...
Pazarlık...

Tercüman

1000...
1000...

AT KİREZİNDEN ÇIKAN SABATLARI KİREZİNİN GİZLİ KAZANIMI ÇİÇEK KİREZİNİN MACERASI

RASPUTİN

BUGÜN 4. SAHİFEMİZDE

ADI KONULMAYAN DARBE

271

12 MART MUHTIRASI

Fahri Korutürk

1903 yılında İstanbul'da doğdu. 1916 yılında Bahriye Mektebine girdi. 1923 yılında Deniz Harp Okulunu, 1933 yılında Deniz Harp Akademisini bitirdi.

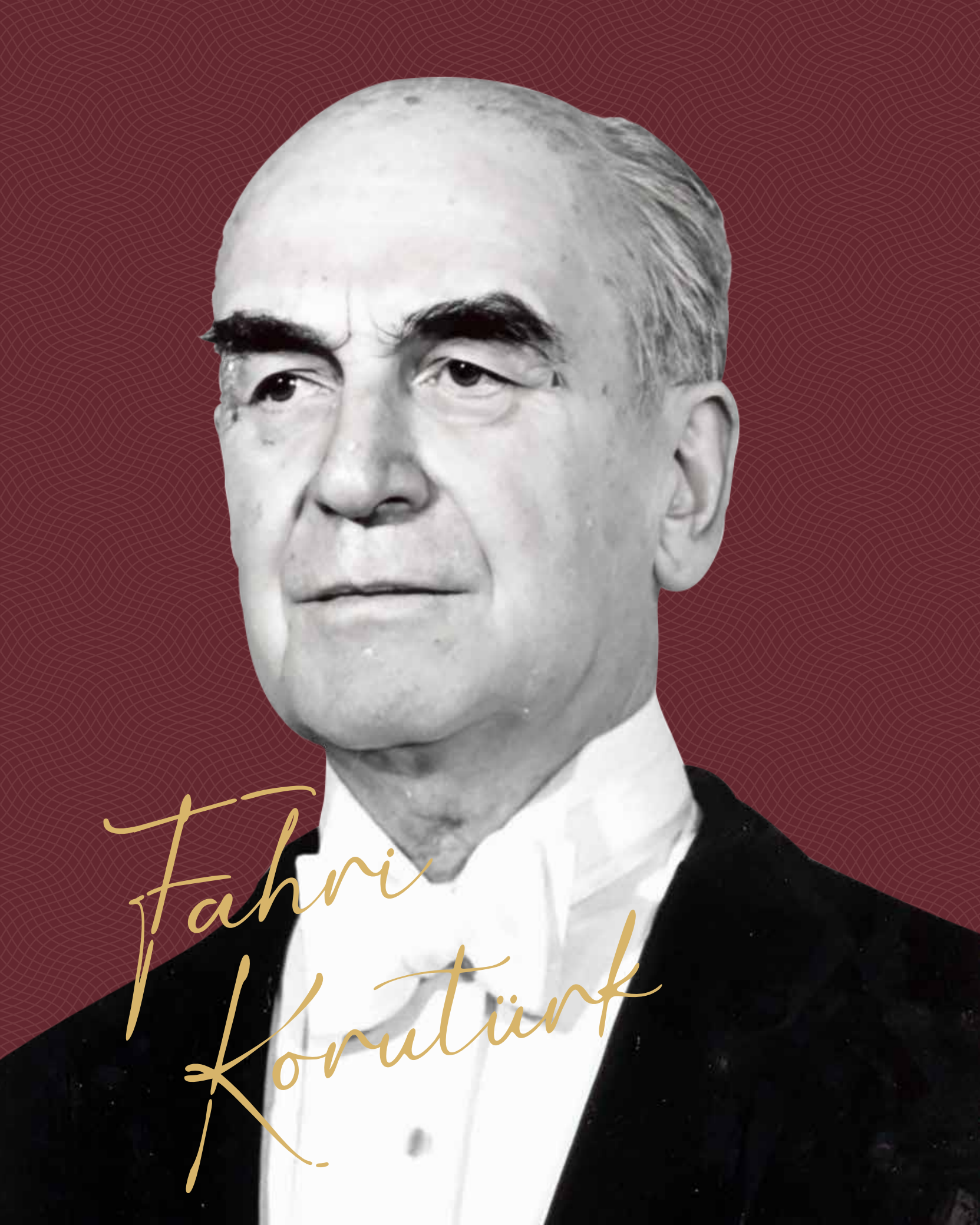
Deniz Kuvvetlerinin çeşitli kademelerinde görev yaptıktan sonra Roma, Berlin ve Stockholm'de Deniz Ataşesi olarak hizmet verdi.

1936'da Montrö Boğazlar Konferansı'na askerî uzman olarak katıldı. 1950 yılında amiralliğe yükseldi. Oramiralliğe kadar çeşitli rütbelerde komuta görevleri yapan Korutürk, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı görevinden 1960 yılında emekli olduktan sonra Moskova Büyükelçiliğine atandı. Ardından Madrid Büyükelçiliği görevine getirildi. 1965'te istifa ederek Türkiye'ye döndü.

1968 yılında Cumhuriyet Senatosu üyesi oldu. 1973 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisince Türkiye Cumhuriyeti'nin Altıncı Cumhurbaşkanı seçildi.

1980 yılında yedi yıllık hizmet süresi tamamlandığından cumhurbaşkanlığı görevinden ayrıldı ve 12 Eylül 1980 askerî müdahalesine kadar Cumhuriyet Senatosu tabii üyeliği sürdü.

1944 yılında Emel Hanım'la evlenen ve üç çocuğu olan Fahri Korutürk, 12 Ekim 1987'de vefat etti.

Fahri
Korutürk

Yeni cumhurbaşkanı seçimi hükûmetin de sonunu getirdi. Meclisteki partiler ülkeyi seçime götürecek yeni bir hükûmetin kurulmasını istiyorlardı. Bunun üzerine Başbakan Melen görevinden istifa etti. Cumhurbaşkanı Korutürk hükûmeti kurmakla, AP ve CGP'nin desteğini alan kontenjan Senatörü Naim Talu'yu görevlendirdi. Talu hükûmetinde 13 AP'li, 6 CGP'li, 5 de bağımsız bakan görev aldı. Öncesindeki üç kabine gibi Talu hükûmeti de bağımsız ve partiler üstü olarak niteleniyordu. Talu, hükûmet programını okurken bir seçim hükûmeti olduklarının altını kalınca çizdi. Bu hükûmet, 1973 seçimleri sonrasında CHP ve MSP koalisyon yapmakta uzlaşıp yeni kabineyi kurana kadar işbaşında kaldı.

Mehmet Naim Talu

1919 yılında İstanbul'da doğdu. Kabataş Erkek Lisesi ve ardından girdiği İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesini 1943 yılında bitirdi. Kısa bir süre Sümerbankta görev aldı, 1946'da Merkez Bankasına geçti. 1966'da Genel Müdür Vekili, 1967'de Genel Müdür oldu. 1970'te Merkez Bankası İdare Meclisinin Başkanlığına getirildi. 2. Erim hükûmeti ve Melen hükûmetlerinde Ticaret Bakanlığı yaptı. 1972 yılında Ticaret Bakanı iken, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından Cumhuriyet Senatosu üyeliğine atandı.

Melen hükûmetinin istifası üzerine, Cumhuriyetçi Güven Partisi ve Adalet Partisinin gösterdikleri ortak aday olarak 36. hükûmeti kurdu. 1973 Genel Seçiminden sonra da CHP-MSP koalisyonunun kurulduğu 1974 yılı ocak ayı sonuna kadar işbaşında kaldı. 1976 yılında Kontenjan Senatörlüğü sona erdi. Uzun süre Akbank Yönetim Kurulu Başkanı olarak görev yaptı.

15 Mayıs 1998'de İstanbul'da vefat etti.

M. V. Naim
Talu

NAİM TALU HÜKÛMETİ

36. CUMHURİYET HÜKÛMETİ

Görev	İsim	Siyasi Parti
Başbakan	Naim Talu	Bağımsız
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	Nizamettin Erkmen	Adalet Partisi
	Kemal Satır	Cumhuriyetçi Güven Partisi
Devlet Bakanı	İsmail Hakkı Tekinel	Bağımsız
	İlhan Öztrak	
Adalet Bakanı	Hayri Mumcuoğlu	
Millî Savunma Bakanı	İlhami Sancar	Cumhuriyetçi Güven Partisi
İçişleri Bakanı	Mukadder Öztekin	Bağımsız
Dışişleri Bakanı	Haluk Bayülken	
Maliye Bakanı	Sadık Tekin Müftüoğlu	Adalet Partisi
Millî Eğitim Bakanı	Orhan Dengiz	
Bayındırlık Bakanı	Nurettin Ok	
Ticaret Bakanı	Ahmet Türkel	
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı	Vefa Tanır	Cumhuriyetçi Güven Partisi
Gümrük ve Tekel Bakanı	Fethi Çelikbaş	
Tarım Bakanı	Ahmet Nusret Tuna	Adalet Partisi
Ulaştırma Bakanı	Sabahattin Özbek	Bağımsız
Çalışma Bakanı	Ali Naili Erdem	Adalet Partisi
Sanayi ve Teknoloji Bakanı	Nuri Kemal Bayar	
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	Kemal Demir	Cumhuriyetçi Güven Partisi
Turizm ve Tanıtma Bakanı	Ahmet İhsan Kırımlı	Adalet Partisi
İmar ve İskan Bakanı	Mehmet Nebil Oktay	Cumhuriyetçi Güven Partisi
Köyşleri Bakanı	Orhan Kürümoğlu	Adalet Partisi
Orman Bakanı	İsa Hisan Bingöl	
Gençlik ve Spor Bakanı	Ali Celalettin Coşkun	

THKO 1 NO.LU DAVASI VE DENİZ GEZMİŞ İLE ARKADAŞLARININ İDAMI

THKO 1 No.lu Davası ve Deniz Gezmiş ile Arkadaşlarının İdamı

Ankara'da Nihat Erim'in ilk hükûmeti işbaşındayken Türkiye'nin gündemini önemli bir dava meşgul ediyordu. THKO kurucusu Deniz Gezmiş ile arkadaşları Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan, 12 Mart'tan sonra düzenlenen operasyonlarda Sivas'ta yakalandılar. Gezmiş, Aslan ve İnan Ankara'ya getirilerek Sıkıyönetim Askerî Mahkemesinde yargıldılar. 29 Haziran 1971 tarihinde Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 No.lu Askeri Mahkemesinde, aralarında Gezmiş'in de bulunduğu 24 kişi hakkında Türk Ceza Kanunu'nun "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını tağyir, tebdil ve cebren teşebbüs etmek ve bu fiile fer'an iştirak etmek" hükmünü içeren 146. maddesi uyarınca dava açıldı. Söz konusu dava 'THKO-1 No.lu Davası' şeklinde nitelendi.

16 Temmuz 1971 tarihinde dava başladı. Mahkeme Başkanı Tuğgeneral Ali El-verdi, Savcı ise Baki Tuğ'du. Darbe dönemlerindeki diğer pek çok yargılama gibi Gezmiş ve arkadaşlarının davasının da adil yargılama ilkesine riayet edilerek yürütüldüğünü söylemek mümkün değildir. Yargılama sonunda Mahkeme, 9 Ekim 1971 tarihinde 18 kişi hakkında "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir, tebdil veya ilgaya ve bu kanunla teşekkül etmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisini ıskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs etmek suçuna aslî maddi fail olarak iştirak ettikleri sübuta erdiğinden T.C.K.'nun 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezası ile tecziyelerine" karar verdi. Sanık avukatlarının kararı temyize götürdükleri Askerî Yargıtay 2. Ceza Dairesi; Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın cezalarını onayladı, diğer 15 kişi hakkındaki kararı bozdu.

İdam cezası Meclis gündemine geldi. O sırada kamuoyunda idam cezalarının infaz edilmemesi için bir kampanya başladı. 24 Nisan 1972 günü yapılan oturumda Gezmiş, Aslan ve İnan'ın idam kararları 46 ret oyuna karşı 273 kabul oyuyla kabul edildi. Cumhurbaşkanı Sunay kararı onayladı. Bu sırada CHP, kararı, Anayasa Mahkemesine götürdü. Yüksek Mahkeme usul hatası yapıldığı gerekçesiyle Meclis kararını iptal etti. Meclis, kararı tekrar görüştü ve yeniden kabul etti.

Gezmiş, Aslan ve İnan'ın idam cezaları Ankara Merkez Kapalı (Ulucanlar) Cezaevinde 6 Mayıs 1972 gecesi infaz edildi. İdamlardan sonra özellikle Deniz Gezmiş, Türk sol hareketi için sembol isimlerden biri oldu.

Kendisi de Yön/Devrim hareketi içinde bulunan ve muhtıradan sonra yargılanan, 1993 yılında katledilen gazeteci- yazar Uğur Mumcu, 17 Eylül 1980 günü Gözlem köşesinde yazdığı "Geçmişe Bakıp..." başlıklı yazısında öncesi ve sonrasıyla 12 Mart döneminde yaşanan şiddet olaylarını şu şekilde eleştirdi:

"(...) 12 Mart Muhtırası'nın ilanı ve Erim hükümetinin işbaşına gelmesinden bir süre sonra solculuk ve devrimcilik adına başvurulmuş eylemler birdenbire yaygınlaşmaya başladı. Bu eylemler, "bireysel terör" dediğimiz yöntemle dayanıyordu; adam kaçırmak, banka soymak, fidye istemek gibi sağlıklı yöntemlerle sürdürülen serüvenci eylemler, İsrail Başkonsolosu Elrom'un kaçıdırılması ile önemli bir aşamaya ulaşmıştı.

Bu dönemde, sonradan "Balyoz Harekâtı" adı verilen "solcu avı" Elrom'un kaçıdırılmasından ve öldürülmesinden sonra başladı. Devlet gücünün solun her kesimi üzerindeki acımasız baskısı Elrom olayı ile başlatıldı. Elrom'un kimlerce kaçıdırıldığı bugün biliniyor. Ancak, Elrom'un kaçıdırılmasında ve öldürülmesinde çok önemli rol oynayan Yüzbaşı İlyas Aydın'ın bugün nerede olduğunu, ne yaptığını bilen yoktur!

Bugün geriye dönüp baktığımızda Elrom'u kaçıdırıp öldürenlerin Türk soluna, işçi sınıfına, halka hizmet mi ettikleri, yoksa 12 Mart zulmünün başlamasına katkıda mı bulundukları, çok açık biçimde anlaşılmış bulunuyor.

12 Mart öncesi ve sonrasında bu tür eylemlerde bulunanların büyük çoğunluğu, aradan altı - yedi yıl geçtikten sonra özgür iradeleri ile geçmiş ve sorumlu oldukları eylemleri eleştirirken izledikleri yolun yanlış olduğunu açıklamış ve bugünkü eylemcilere seslenerek tuttukları yoldan vazgeçmelerini istemişlerdir. Bunların neler söylediklerini, geçmiş nasıl değerlendirdiklerini merak edenler, gazete koleksiyonları ile bu konuda yazılmış kitaplara yeniden göz atabilirler.

Kaldı ki 12 Mart öncesi ve sonrasında bu tür eylemlere başvuranların büyük çoğunluğu, cezaevlerinde birbirlerine selam vermez duruma düşmüşler, birbirlerinin dünya görüşünü mahkûm eden ayrı ayrı ideolojilere saplanmışlardır. Yalnızca bu olgu bile yapılan yanlışların ana kaynağını vurgulamaya yetmektedir.

Katilin suçcusu, solcusu olmaz! Meşru savunma dışında, cinayetin haklısı, haksız olmaz! Katilin üstüne yapıştırılan etiket, suç ve suçlunun niteliğini değiştirmez. Solun başvuracağı tek yöntem yasal çizgiler, anayasal çerçevelerdir. Barışçı yollarla oluşmalıdır. Adam öldüren, cinayet işleyen solculuk, hainlik, katillik ve halk düşmanlığıdır!

Geçmişin acı dolu deneylerinden yararlanalım ve bu tür eylemlere başvuranları dün olduğu gibi bugün de acımasızca eleştirelim. Çünkü terörsüz özgürlüğe ulaşmanın tek ve biricik yolu buradan geçmektedir (...)"

GÖZLEM
UGUR MUMCU

CHP OLAĞANÜSTÜ KURULTAYI BUGÜNE KALDI İnönü, kalb krizi geçirdi

2. BASKI

8 SAYFA
75 KURUS

AKŞAM
Türkiye'nin en eski gazetesi

6 MAYIS 1972
Kuruluş 1918

• CHP liderinin özet dediği: Prof. Zafar Paykoc, İsmail'in son yaralanmalar ve ekle ömer İsmail'in kalp kriziyle ilişkisiyle ilgili olarak, kalp spazmı teşhisiyle açıkladı.
• Pasa'nın doktora katıldığı Kurultay'a katılmaması şüpheli bir salınca görüldü.

ANKARA, (ÖZEL)
CHP Genel Başkanı İsmail İnönü, kalp krizi geçirdiği ve bugün tedavi altına alındığı bildirildi.
İnönü'nün kalp krizi, Prof. Paykoc, kalp kriziyle ilgili olarak, kalp spazmı teşhisiyle açıkladı.
Pasa'nın doktora katıldığı Kurultay'a katılmaması şüpheli bir salınca görüldü.
(Devlet 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1051, 1052, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1110, 1111, 1112, 1113, 1114, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1156, 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1166, 1167, 1168, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1180, 1181, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1204, 1205, 1206, 1207, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1214, 1215, 1216, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1237, 1238, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1249, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1272, 1273, 1274, 1275, 1276, 1277, 1278, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326, 1327, 1328, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1366, 1367, 1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1408, 1409, 1410, 1411, 1412, 1413, 1414, 1415, 1416, 1417, 1418, 1419, 1420, 1421, 1422, 1423, 1424, 1425, 1426, 1427, 1428, 1429, 1430, 1431, 1432, 1433, 1434, 1435, 1436, 1437, 1438, 1439, 1440, 1441, 1442, 1443, 1444, 1445, 1446, 1447, 1448, 1449, 1450, 1451, 1452, 1453, 1454, 1455, 1456, 1457, 1458, 1459, 1460, 1461, 1462, 1463, 1464, 1465, 1466, 1467, 1468, 1469, 1470, 1471, 1472, 1473, 1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1479, 1480, 1481, 1482, 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1488, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1518, 1519, 1520, 1521, 1522, 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1534, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 1559, 1560, 1561, 1562, 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 1568, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577, 1578, 1579, 1580, 1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1620, 1621, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655, 1656, 1657, 1658, 1659, 1660, 1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707, 1708, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1725, 1726, 1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1808, 1809, 1810, 1811, 1812, 1813, 1814, 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 21

ZİVERBEY KÖŞKÜ İŞKENCELERİ

Tercüman'ın yayımladığı işkence belgeleri

Tercüman Gazetesi 17-18 Nisan 1986 tarihinde "12 Mart Cuntaları" dizisi içinde İlhan Selçuk'un 12 Mart döneminde Ziverbey Köşkü'nde baskı altında alınan ifadelerini yayımladı. İlhan Selçuk bu ifadelerinin içine 'akrostiş' yöntemiyle baskı altında olduğunu belirten cümleler koymuştu. 'Akrostiş' her cümlelerin sondan ikinci kelimesinin birinci harfinin alt alta okunmasından oluşuyor. Aşağıda Tercüman Gazetesi'nde aynen yayımlanan bu ifadeleri ve İlhan Selçuk'un 'akrostiş'le yazdığı cümleleri bulacaksınız...

"Ölüm tehdidi var"

Böyle durumlarda ordu, öncelikle hassastır. Subaylar olayları yakından izlemek **üzumunu** duyuyorlardı. Memleketin haline **üzülmeyen** yoktu. Harp Akademisi'nde bir grup teşekkül ettiğine **muttali** olduk. Ancak **tarihini** hatırlayamıyorum. Üstünden **epey** geçti. Devrim Kurulu'nun kuruluşundan önce mi, sonra mı olduğunu **hatırlamak** da zor. Akademi grubuyla, şimdi yerini kestiremediğim, ancak Erenköy-Caddebostan dolaylarında olduğunu bildiğim bir evde **tanışma** tertiplendi. Subayların **isimleri** şunlardı: **Adnan Arabacı, İbrahim Artuç, Orhan Güven, Adnan Kaptan ve Fahri Tezel** vardı. Memleket sorunları, **vedilikleri** görüşüldü. Subayların tümü, Atatürkçülük'ü memleketin temel **varlığı** sayıyorlardı. Fikir **alışverişi** yapıldı. Hatırladığıma göre herkes, Demirel yönetiminin ülkeyi çıkmaza götürdüğünü söylüyor, kimse bu kadere **razi** olamıyordu.

Ö ncelikle
L üzumunu
Ü zülmeyen
M uttali

T arihini
E pey
H atırlamak
T anışmak
İ simleri
T ezel
İ vedilikleri

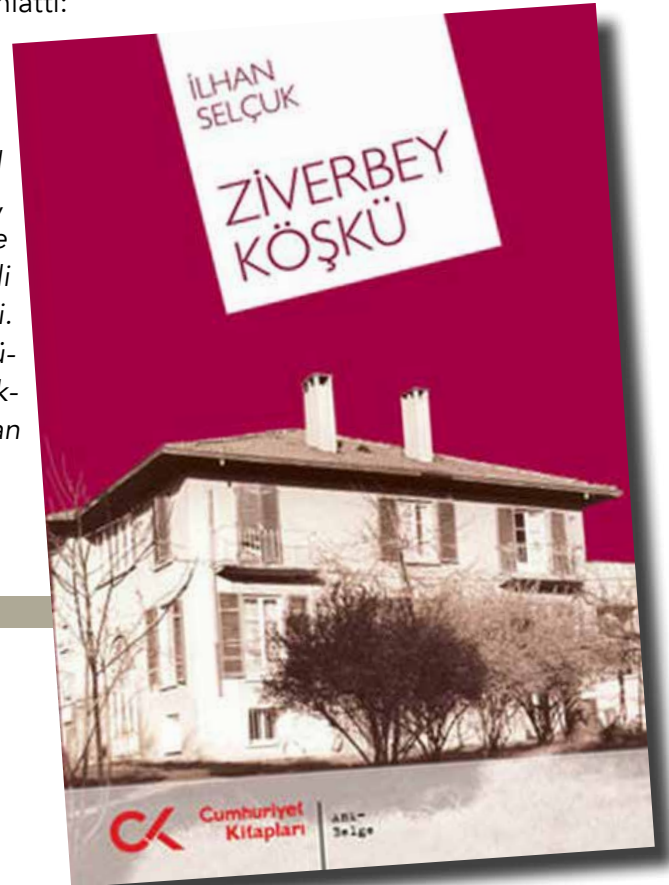
V arlığı
A lışverişi
R azı

Ziverbey Köşkü İşkenceleri

12 Mart döneminde çok sayıda gözaltı ve tutuklama hadisesi yaşandı. Sıkıyönetimin ilk dönemlerinde, diğer ideolojik kesimlere göre daha örgütlü ve daha faal oldukları için özellikle sol gruplar içinden çok sayıda genç ve aydın üzerinde baskı kurulmuştu. Sıkıyönetimin uygulandığı bu dönemde gözaltına alınan ve tutuklanan insanlara işkence yapıldığı sıklıkla dile getirildi. Gözaltına alınanların götürüldüğü yer Kadıköy'deki tarihî Zihnipaşa Köşkü'ydü. Ancak bu mekân, kamuoyunda yanlış şekilde Ziverbey Köşkü olarak bilindi ve bu durum galatimeşhur hâline geldi. Köşkün "misafirlerinden" İlhan Selçuk yaşadıklarını şöyle anlattı:

"(...) köşk eski bir yapıydı. Ahşap bölümleri hem gıcırıyor, hem ses geçiriyordu. Böylece işkence sesleri kolayca duyuluyordu. Benim kaldığım odadaki pencere doğaldır ki özel olarak yapılmış bir işkence hücresinin değil, köşkün penceresiydi. Dışarıyı görülmesin diye beyaz yağlıboya ile camları boyanmıştı. Sürekli yatakta yatmaya zorlanmak, belki bu yüzden. Pencereye yaklaşmanın tehlikeli olacağı düşünülüyordu. Zincir hem moral bozmak, hem acı çek-tirmek için, hem de sanık kıpırdadığı ve yataktan kalktığında şıngırdasın diye takılıyordu."

Bomba davasından yargılanan emekli Kurmay Yarbay Talat Turhan ise köşke geldikten sonra ellerine zincir, ayaklarına pranga vurulduğunu söyledi.

"Oda korkunç bir rutubet ve küf kokuyordu. Bu mevsimde bodrum katı da olsa

gerekliyordu. İçerideki kişi, yanımdaki komodinin üzerinde duran plastik üstü açık sürahideki suyu bu rutubetli yerin, köhneleşmiş ahşap tabanına serpti. Pis bir plastik su bardağının yarısını da bana bıraktı. Sonradan odada rutubeti yaratan bu ıslaklık için, her gün düzenli yere su serpilecekti. Kapı üzerime kilitlendi.

Masaya oturduğum zaman zorla bir su içirtmişler, bu arada bir şeyler koklatmışlardı. Namluların uçlarını omuzlarımda hissediyordum. Sorguda gözlerim bağlı idi. Birden bayılmışıtm. Bunun bir narko analiz olup olmadığından haberm yok.

Ancak suratıma inen sayamadığım kadar çok tokatla kendime gelmiştim... Bana kâğıt kalem vererek suçlarımı itiraf etmemi istiyorlardı. İçirilen ilaç nedeni ile kişiliğimde farklılık hissediyordum. Korkunç ithamlar telkin edilerek yönlendiriliyordum. İstedikleri biçimde suçları itiraf etmem gerektiğini kavramıştım. Yine de yazdıklarımın memnun olmuyorlar, sorgular birbirini izliyor, günler geçiyordu."

Eiler, ayaklar zincirliydi...

Tuvalete gözler bağlı, el ve ayaklar zincirli getiriliyorduk. Kapı açıldı. Ilıçlı su verildiğinden, kapı önündeki lavabodan su içmek yasaktı; bir gün hastalandım ama...

Ziverbey'de sorgulanan İlhan Selçuk, işkence gördüğünü, ifadesinde akrostiş bir mesaj vererek anlatmaya çalıştı. Selçuk, anlaşılabilceği düşüncesiyle akrostiş mesajını ilk kelimelerin başına değil cümlelerin sondan önceki kelimesine yerleştirdi. Metin birleşince "işkence altındayım" ifadesi çıkıyordu.

"12 Mart'a doğru Türkiye (i)flasa gidiyordu. Demirel iktidarı giderek yoğunlaşan (ş)aibe altındaydı. Üniversiteli gençler sokaklarda, meydanlarda hatta üniversite binalarının çatıları altında (k)atlediliyorlardı. Devletin güçleri, aydınları, askerleri, yargıçları, sorumluları, sağduyu sahipleri (e)ndişe içindeydiler. Gidiş (n)ormal değildi. Anayasa çerçevesi ve yönelişlerine göre davranmak isteyen devlet memurları ve sorumlularına, siyasi iktidar âdeta (c)eza tertipliyordu. Siyasi iktidar aydın yazarları (e)zmek amacındaydı. Toplum yaşamında (a)nayasa uygulanmıyordu. Bazı çevrelerde bir ordu müdahalesi (l)uzumlu görülüyordu. Politikacı (t)opluluğu şoursuzdu. Memleketseverler (i)stirap çekiyorlardı. Bu durumda (n)e yapmalıydı? Önce bir fikir (d)ağınıklığı vardı. Tek çıkar yolu (A)tatürkçülükte görüyorduk. Ancak Atatürkçülüğü günün koşullarına göre derinliğine ve genişliğine bütün boyutlarıyla (y)orumlamak gerekiyordu. İşte devrim dergisi bu (i)htiyaçtan doğdu. Ancak dergi çıkarmaya yetecek para bulmak gerçekten (m)esele idi."

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı bir bildiri yayımlayarak işkence haberlerinin gazetelerde yer almasını yasakladı. İşkence iddialarının araştırılmasıyla ilgili olarak mahkeme kararlarında "Dayak iddialarının tahkikinde netice bakımından bir fayda olmadığını, çünkü dayanın doğruyu söyletmek için mi, yoksa yanlış beyanlar almak için mi atıldığının tespitine imkân olmadığı, bu nedenle tetkikine lüzum olmadığı (...)" gibi anlaşılması güç ifadeler yer aldı. Aynı dönemde, gerekirse makabline şamil, yani geriye yürütülebilecek kanunların çıkartılmasından söz edilmesi bile başlı başına bir hukuk skandalıydı. Çok sayıda insanın gözaltına alınması, bunların bir kısmının da tutuklanması sürecinde hukuk devleti anlayışından uzaklaşılması sıklıkla karşılaşılan bir hadiseydi.

MADANOĞLU DAVASI VE DİĞER YARGILAMALAR

TÜRKİYE TÜRKLERİNDİR

Hürriyet

Salı - 7 Eylül 1971

BİRİM / 54 - No. 3088
FİYAT / 1.00 KURUŞ
Pazar 4000 / 1.00 KURUŞ

GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE

Müessesesi / SEDAT ŞAMAVİ (1896 - 1933)

Eski MBK üyesi ve Kontenjan Senatörü

MADANOĞLU TUTUKLANDI

Cemal Madanoğlu'nun Sıkıyönetim Mahkemesindeki sorgusu 2.5 saat sürdü

TUTUKLANAN eski MBK üyesi ve Kontenjan Senatörü Madanoğlu...

Elazığ'da ölü sayısı 23 oldu

ELAZIG. (HA) — Tunceli'de 23 ölü meydana geldi. Tunceli'de 23 ölü meydana geldi. Tunceli'de 23 ölü meydana geldi.

Tunceli'de 23 ölü meydana geldi. Tunceli'de 23 ölü meydana geldi. Tunceli'de 23 ölü meydana geldi.

YARGITAY BAŞKANI
ADLI YILI AÇTI

"83 sanıklı dâvâ," da muhabir deniz üstteğmeni ifade verdi

A HALKARINDA eski MBK üyesi İbrahim Bulut'un 83 sanıklı dâvâda muhabir deniz üstteğmeni ifade verdi.

Tunceli'de 23 ölü meydana geldi. Tunceli'de 23 ölü meydana geldi. Tunceli'de 23 ölü meydana geldi.

MUHBİR gâibi Dr. Cengizhan Kılıçlı Kılıç (İzmir), Dr. Hâşim Özalp III. sınıf öğrencisi Kerem Cengiz, Sıkıyönetim Mahkemesinde duruşma sırasında...

ANKARA, (Özel) — MBB Birlik Komitesi eski üyelerinden ve Ombudsmanlar Kurulunda kontenjan senatörlüğünde Cemal Madanoğlu, dün 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından tutuklanmıştır.

Dün öğleden sonra, Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından tutuklanan Cemal Madanoğlu, 2.5 saat sürdü. Mahkeme, tutuklanmasını emretti.

Sıkıyönetim Mahkemesi, Cemal Madanoğlu'nun tutuklanmasını emretti. Mahkeme, tutuklanmasını emretti.

SIKIYÖNETİM MAHKEMESİNDE YARGILANACAK

Dün öğleden sonra tutuklanmasına karar verildi. Madanoğlu, tutuklanarak Sıkıyönetim Mahkemesinde yargılanacaktır. Mahkeme, tutuklanmasını emretti.

Sıkıyönetim Mahkemesi, Cemal Madanoğlu'nun tutuklanmasını emretti. Mahkeme, tutuklanmasını emretti.

Madanoğlu Davası ve Diğer Yargılamalar

12 Mart Muhtırası'ndan yaklaşık iki yıl sonra 9 Ocak 1973 tarihinde İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Savcılığı tarafından Cemal Madanoğlu ve 31 diğer kişi hakkında "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs gayesiyle gizlice ittifak etmek" suçundan dava açıldı. Suçun 1967 ve 1971 tarihleri arasında Ankara ve İstanbul'da işlendiği belirtiliyordu. İddianamede sanıklar arasında ilk temasın 1960 darbesi öncesinde başladığı, ancak bunların 1967 yılından itibaren ortak amaçları doğrultusunda hareket ettikleri savunuluyordu. Buna göre, cunta, asker ve sivil kanattan oluşuyordu. Ordu içinde örgütlenen grup, o sırada senatör olarak Cumhuriyet Senatosunda bulunan Madanoğlu'na ulaşmış ve onun liderliği altında hareket etmeye başlamıştı. Madanoğlu, asker ve sivil gruplar arasında teması sağlamıştı. İddianamede ayrıca Madanoğlu öncülüğünde Devrim Genel Kurulu oluşturulduğu kaydediliyordu. Bu yapılanmada, Madanoğlu'nun yanı sıra Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Osman Köksal, Yılmaz Akkılıç ve Cemal Reşit Eyüboğlu'nun bulunduğu iddia ediliyordu. Örgüt üyeleri,

"Türkiye'nin ulusal kurtuluşu için sömürgeci düzeni yıkmak, gerici, tutucu ve gayrimillî güçleri yok etmek, Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 'ulusal tam bağımsızlık' ülküsünü gerçekleştirmek uğruna devrim örgütüne giriyorum. Üstüme düşen ödevi sınır ve engel tanımadan yapacağıma, paylaştığım sırları sonuna dek saklayacağıma, Başkan'a ve Örgüte bağlı kalacağıma namusum, bayrağım ve silahım üzerine yemin ederim" şeklinde bir yemin ediyordu.

Osman Köksal

Cemal Reşit Eyüboğlu

Savcılık, hakkında dava açılan grubun "radikal sosyalist karakterli olup, ihtilalci bir görüşe sahip" bulunduğunu savunuyordu. Lider pozisyonunda bulunan Cemal Madanoğlu'nun 27 Mayıs Darbesi'nden sonra bir parti kurarak siyaset yapmak istediği ancak bunda başarılı olamaması nedeniyle cunta oluşturma arayışına girdiği kaydediliyordu.

Haklarında dava açılan Madanoğlu ve Köksal, Cumhuriyet Senatosunda senatör olarak görev yapmaktaydılar. Yargılanabilmeleri için 3 Ağustos 1971 tarihinde Cumhuriyet Senatosunda dokunulmazlıkları kaldırıldı.

Cemal Madanoğlu'nun yanı sıra İlhami Soysal, İlhan Selçuk, Fakih Özfakih, Talat Turhan, Rafet Kaplangı, Hasan Yalçinkaya ve Ersin Ertekin davanın başlıca sanıklarıydı. İddia makamı, davanın maddi delillerini güçlendirmek için cunta girişimi içindeki ajanı deşifre etmeye karar verdi. Yukarıda değinildiği gibi Mahir Kaynak en baştan itibaren bu toplantılara katılıyor ve görüşmeleri kayda alıyordu. MİT'in ve Kaynak'ın onayıyla bu tür davalarda alışlagelmedik şekilde Kaynak'ın tanık kürsüsüne çıkmasına karar verildi. Kaynak'ın ifade vermesi aynı zamanda deşifre olması anlamına geliyordu.

Fakih Özfakih

Mahir Kaynak

Kaynak'ın ifadesi de mahkeme heyetini tatmin etmedi. Mahkeme heyeti, 2 Ekim 1974 günü delil yetersizliğinden tüm sanıkların beraatine karar verdi. Gerekçeli kararda Kaynak'ın şahitliği için,

"Şahit Mahir Kaynak, aynı zamanda MİT ajanıdır. Gerek tanzim etmiş olduğu raporlarındaki telif edemediği çelişkiler, gerekse duruşma sırasında sorulan suallere 'Ben aldığım haberleri, mantığıma aykırı görsem dahi olduğu gibi raporuma kaydeder ve MİT'e bildiririm.' şeklinde aldığı haberleri dahi ciddi bulmadığı yolundaki beyanları; 'Gerçek raporları umumiyetle toplantılardan bir müddet sonra yazardım. Bu suretle toplantıya iştirak edenin ne dediğini değil de, aklımda kalanı raporuma geçiririm.' şeklindeki beyanlarından da anlaşıldığı gibi, raporlarında geçen hadiseler ve kişilerde yanılığa düşme ihtimalinin mevcudiyeti ve gerekse Anayasa Mahkemesinin, yukarıda belirtilen kararında MİT elemanı olan şahitler hakkında belirtilen sebepler de, nazarı itibara alınarak şahadetine itibar edilmemesi gerektiği kanaatine varılmıştır."

ifadeleri kullanıldı.

O dönemde Avcıoğlu'yla birlikte hareket eden gazeteci Hasan Cemal, yıllar sonra yaptığı öz eleştiri ve iç muhasebede şunları yazdı:

"Madanoğlu davası beraatle sonuçlanmak zorundaydı. Zira aksi hâlde, işin ucu ordunun en tepesine, örneğin Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler Paşa'ya, Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur Paşa'ya kadar uzanacaktı.

Bunu kimse göze alamadı.

Madanoğlu davasında beraat kararı böyle geldi.

İlginç olan bir nokta daha vardı. 9 Martçılar bu beraat kararıyla sanki 'demokrasi kahramanı' oldular. Evet, 12 Mart 1971 askerî rejimi, ülkede demokrasi ve insan haklarının canına okudu. Ancak, 9 Mart da bir 'demokrasi hareketi' değildi ki.

Tam tersine çok partili demokrasiye paydos için yola çıkmış, Türkiye'nin Batı'ya sırtını dönerek başkalarına açılmasını öngören, askerci-cuntacı bir gizli örgütlenmeydi."

Madanoğlu davasında çıkan beraat kararlarının aslında yargılamaların daha yüksek makamlara ulaşmaması için bulunan bir çözüm olduğu sıklıkla dile getirilen bir iddiadır. Sonu idama varabilecek bir cezayla yargılanan sanıkların iş son aşamaya geldiğinde kimler hakkında nasıl ifadeler vereceği belirsizdir. Dolayısıyla davanın bir an önce ve mahkûmiyet kararı çıkmadan sonuçlandırılması, aslında soruşturmanın ilerlemesini de boyutlarının genişlemesini de engelledi.

Başka bir yargılama ise Bomba davası adıyla yürütüldü. Bu dava kapsamındaki savunmasında Turhan, Türk siyasi literatürüne geçecek ve daha sonra sıkça duyulacak "kontrgerilla" kavramını ilk kez kullandı. Turhan, mahkemedeki ifadesinde Erenköy'deki köşkte kendisine ve diğerlerine işkence yapanların kendilerini kontrgerilla örgütü olarak nitelediklerini söyledi. İstanbul Sıkıyönetim Askerî Mahkemesinde görülen davada sanıklar, anayasal düzeni zor yoluyla değiştirmek amacıyla İstanbul'un çeşitli yerlerinde bomba patlatmak, mağazaları tahrip etmek ve Boğaz Köprüsü'nü havaya uçurmayı tasarlamakla suçlanıyordu. Toplam 57 sanığın yargılandığı davada Askerî Savcı Nevzat Çizmeci sanıkların ikisi için idam, geri kalanları için de 5 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası istedi. Davanın bir numaralı sanığı Talat Turhan, kendilerinin sol bir grup olmasından dolayı "cuntalar savaşında sağ cuntanın hedefinde olduklarını" savunmuştu. Millî Birlik Komitesi üyesi Numan Esin de yargılanan ve işkence gördüğünü iddia eden isimler arasındaydı.

Talat Turhan (1924-2017)

Savunmaları esnasında pek çok sanık işkence gördüklerini iddia ettiler. Ancak mahkeme heyeti bu iddiaları dikkate almadı. Bomba davası, 5 Aralık 1975 tarihinde, 1974 yılında çıkarılan Af Kanunu nedeniyle cezalar hükümsüz kaldığı için mahkeme heyeti tarafından düşürüldü.

Darbeden sonra açılan büyük davalardan bir diğeri, Dev-Genç kısa adıyla bilinen Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonuna yönelikti. Dava, 26 Kasım 1971 tarihinde Askerî Savcılık tarafından Ankara 1. Sıkıyönetim Mahkemesinde açıldı. 21 Şubat 1972 günü başlayan davada mahkeme heyetinin başkanı Tuğgeneral Ali Elverdi'ydi. 257 sanığın yargılandığı davada 25 Şubat 1973 günü kararlar açıklandı. Dava sonunda Dev-Genç'in bazı yöneticileri çeşitli cezalara çarptırılırken çok sayıda kişi beraat etti. Açılan bir diğer dava, muhtıradan sonra 26 Nisan 1971'de Sıkıyönetim Komutanlığı kararıyla kapatılan Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) yöneticileri hakkındaydı. 29 Mart 1971 tarihinde Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesinde başlayan DDKO davası 5 Aralık 1972 tarihinde karara bağlandı. Mahkeme, aralarında Musa Anter, İsmail Beşikçi ve Tarık Ziya Ekinci'nin de bulunduğu 66 sanığa toplam 1432 sene ceza verdi. Ayrıca Ocaklar tamamen kapatıldı. Bu davalarda hüküm giyenler, 1974 yılında çıkarılan Af Kanunu ile özgürlüklerine kavuştular.

Tarık Ziya Ekinci (1926-)

İsmail Beşikçi (1939-)

1973 SEÇİMLERİ VE SONRASI

Schüler sammeln die besten Beispiele, die sie in der Klasse gefunden haben, und bringen sie mit. Die Schüler sollen die besten Beispiele in der Klasse zeigen und erklären, warum sie diese ausgewählt haben. Die Schüler sollen auch die besten Beispiele in der Klasse zeigen und erklären, warum sie diese ausgewählt haben.

1973 Seçimleri ve Sonrası

Ara dönem hükûmetleri ardı ardına birbirlerine görevleri devrederken 14 Ekim 1973 günü genel seçimler yapıldı. Seçimlerde CHP yüzde 33,3 oy oranıyla 185 milletvekili kazandı. Bu şekilde, CHP, 1961 seçimlerinden sonra yeniden birinci parti oluyordu. Son iki seçimin galibi AP'nin oyları önemli ölçüde düşmüş, Parti, 29,8'lik oranla 149 sandalye kazanmıştı. Buna karşılık, seçimlerde, Erbakan'ın MSP'si önemli bir çıkış yakaladı. MSP, yüzde 11,8'lik oranla 48 milletvekili kazandı. Demokratik Partinin oy oranı yüzde 11,9 olmasına rağmen milletvekili sayısı 45'te kaldı. Seçimlerde CGP 13, MHP 3, Türkiye Birlik Partisi (TBP) 1 ve Bağımsızlar 6 milletvekili kazandı. Hiçbir parti, tek başına hükûmet kuracak bir çoğunluğu elde edememişti. O dönemdeki kutuplaşma iklimi ise koalisyon kurulmasını oldukça zorlaştırıyordu. Bu nedenle, Naim Talu hükûmeti, CHP ve MSP koalisyon hükûmetinin işbaşına geçtiği 26 Ocak 1974 tarihine kadar görevini sürdürdü.

Öte yandan Meclis uzun süre başkanını da seçemedi. Üst üste yapılan oylamalara rağmen adayların yeterli çoğunluğa ulaşamaması üzerine geçici Meclis Başkanı Kinyas Kartal, milletvekillerine yönelik bir açıklama yayımladı:

"Sayın milletvekilleri; 14 Ekim seçimlerinden bu yana ne Meclis Başkanını seçebildik, ne de hükûmetimizi kurabildik. Bu durum, iç ve dışta bize iyi bir puan kazandırmıyor. Hislerimizi bırakalım, memleketin yüksek menfaatini düşünelim. Şimdilik parti menfaatlerini de bir tarafa itelim. Zira, memleket her şeyin üstündedir.

Benim, Yüce Meclisin sayın üyelerinden, gerek Meclis Başkanımızın seçilmesi ve gerekse hükûmetimizin kurulması hususunda çaba sarf etmeleri hali-sane dilek ve temennimdir.

Saygılarımla."

Bunun üzerine CHP, MSP, DP ve CGP Meclis gruplarının anlaşmasıyla CHP Kars Milletvekili Kemal Güven TBMM Başkanlığına seçildi. Bundan sonra sırada hükûmetin kurulması vardı.

Kinyas Kartal (1900-1991)

Kemal Güven (1921-2013)

CHP-MSP koalisyon hükûmetinin işbaşına gelmesiyle Cumhuriyet'in 50. yılı nedeniyle 1973 yılında ilk kez gündeme gelen "Cumhuriyetin 50'nci Yılı Nedeniyle Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun" 15 Mayıs 1974 tarihinde Meclisten geçti. AP, DP ve CGP Grupları, TCK 141 ve 142. maddelerinin af kapsamı dışında bırakılmasını istemişti. Demirel, "komünistlerin affı, devleti gözeten bir davranış olmaz." ifadesiyle bunu savunmuştu. Böylece her iki madde af kapsamı dışında bırakıldı. Ancak daha sonra 2 Temmuz 1974 günü esasa bile girmeden istisnaya ilişkin maddeyi usule ilişkin bir Anayasa'ya aykırılık gerekçesiyle iptal eden Anayasa Mahkemesi kararı neticesinde her iki madde de af kapsamına alınmış oldu. Böylece 12 Mart yargılamalarında hüküm giyenlerin büyük kısmı cezaevinden çıktı.

SON SÖZ

SON SÖZ

12 Mart Döneminin Ağır Bilançosu

Her darbe, aslında demokrasinin olağan akışına bir başka gayrimeşru müdahalenin önünü açar. Darbecilerin meşru hükûmeti devirmeleri, benzer bir düşünceye sahip olan diğer grupları da cesaretlendirir. Bir süre sonra âdeta “erken kalkanın darbe yaptığı” kaotik ve ülkenin itibarına yakışmayan bir manzarayla karşılaşılabilir. Bu durumun demokrasinin doğasına ve özüne aykırı olduğu açıktır. Demokrasilerde iktidar, halk tarafından seçilmiş temsilcilerin elinde olmalıdır. Bu bağlamda, demokrasiler milletin özgür iradesini kullanabilmesi anlayışına dayanır. Elbette halkın seçilmiş meşru temsilcileri de işbaşında bulundukları süreler boyunca önceden belirlenmiş hukuk kurallarına uymak zorundadır. Demokratik siyasette düzenli olarak tekrarlanan seçimler aracılığıyla halk, memnun olmadığı yöneticilerini değiştirebilir ya da mevcut iktidarın politikalarını onayladığını verdiği destekle gösterebilir. Ancak her şart ve durumda, iktidarın, milletin seçtiği yöneticilerin elinde olması gerekir. Buna ek olarak darbelerin ordu hiyerarşisine de zarar verdiğini kaydetmek gerekir. Darbeler, ordunun kendi asli görev alanından uzaklaşmasına, hatta siyasallaşmasına neden olur.

Darbe dönemlerinde görüldüğü üzere, oyunun kurallarının ihlal edilmesi, aynı yönde başka çabaların da ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu bakımdan, darbeci zihniyetle mücadele etmek demokrasiyi savunan herkesin görevi ve sorumluluğudur. Tüm bu çabalara rağmen darbe tecrübesinin yaşanması durumundaysa darbelerle hesaplaşmak önem arz eder. Söz konusu hesaplaşma, öncelikle darbe dönemlerinde sisteme yerleştirilen vesayet unsurlarının tasfiyesi, ardından da darbecilerin yargılanması aracılığıyla olur. Her cunta, darbe sonrası süreçte etkisinin kalıcı olmasını sağlamak için sistemin içine belirli vesayet kurumlarıyla düzenlemeleri yerleştirir. Militarist bir zihniyeti kurumsallaştırmak isteyen bu kuralların tüm toplum tarafından içselleştirilmesi amaçlanır. Darbe sonrasında demokrasiye geçişin ardından bu vesayet mekanizmalarının ayıklanması gerçek anlamda demokratik bir yönetim anlayışının yerleşmesi için zorunludur. Bunun yanında, darbecilerin yargılanması da bundan sonra aynı türden teşebbüslerin ortaya çıkmaması için caydırıcı olacaktır. Türkiye'nin darbe geçmişi, aslında bu durumun en bariz örneklerinden birini teşkil eder. 27 Mayıs Darbesi'yle sisteme verilen en önemli zarar, başka darbelerin ve darbe girişimlerinin önünün açılmış olmasıdır.

1960 darbesi, ordu içinde farklı ideolojik grupların ortaya çıkmasına neden olmuştu. Cunta girişimleri 1960'ların ikinci yarısından itibaren güç kazanmaya başladı. Söz konusu arayışlar ordunun hiyerarşisine büyük zarar veriyordu. Zira emir-komuta ilişkisi giderek zedeleniyor; subaylar, kendi yasal üstlerinden çok, gizli ilişkilerle bağlı oldukları birtakım grupların emri altında hareket ediyorlardı. Bu durumun astlar ve üstler arasındaki güven ilişkisine de zarar verdiği açıktı. Komuta kademesi, daha alt rütbeli subayların düzenleyeceği ve kendi kontrolleri dışında gelişebilecek bir darbeden endişe ediyordu. Nitekim bunun örneği 27 Mayıs 1960'ta yaşanmış ve pek çok general tasfiye edilmişti. Bunun yanında, bazı komutanların da astlarını kullanarak genç subaylar üzerinde bir hegemonya kurmaya ve bir darbe örgütlemeye yönelebildikleri görülüyordu. Buna karşılık, alt kademelerde bulunan subaylar, hem muhtemel bir cunta içinde yer bulmaya çalışıyor hem de atacakları yanlış adımlar sonucunda Silahlı Kuvvetlerden ilişkilerinin kesilebilme ihtimalinin tedirginliğini yaşıyorlardı.

12 Mart Muhtırası, Silahlı Kuvvetlerin komuta kademesinin kontrolünde gelişti. Buradaki temel dinamik, 27 Mayıs Darbesi'nden sonra DP çizgisindeki siyasal hareketlerin iktidarı kendi kontrollerinde tutmalarıydı. Ordunun üst yönetiminin kendi rahatsızlığı kadar 27 Mayıs'tan sonra siyasallaşan ve sol gruplarla ilişkisini artıran genç subaylarla askerî öğrencilerin taleplerine cevap verme arzusu da muhtıranın verilme nedenleri arasında yer alır. Daha açık şekilde ifade etmek gerekirse bu gruplar için demokratik bir yönetim değil, daha kapalı, otoriter bir rejim tercih ediliyordu. Bir bakıma, tepeden inmece bir anlayışla ülkenin ekonomik ve toplumsal kalkınmasının baskıcı yöntemlerle sağlanabileceği düşünülüyordu. Bu tür bir yaklaşımda, toplumsal hassasiyetlerin hiçbir şekilde göz önünde bulundurulmadığı görülür. Daha açık bir ifadeyle, darbeci zihniyet açısından toplumun neyi isteyip neyi istemediğinin hiçbir önemi yoktur. Toplum mühendisliği anlayışıyla, toplumun kendi iradesi dışında belirli bir istikamete sevk edilmesi yönünde gayret sarf edilir.

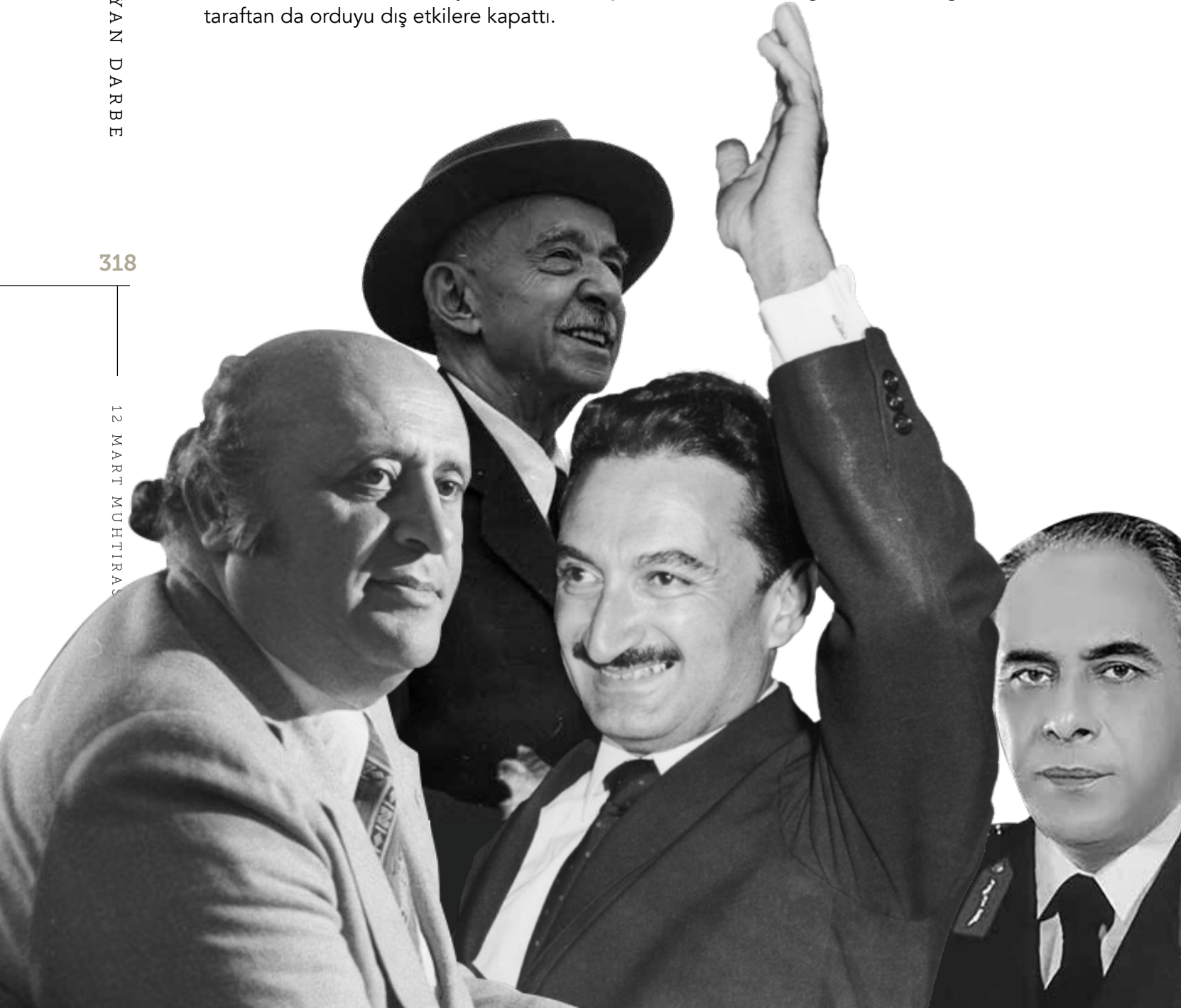

12 Mart Muhtırası'nın Türkiye'de ekonomik sorunların artmasına ve siyasi çatışmaların büyümesine neden olduğu açıktır. Siyasete antidemokratik yollarla yapılan bu müdahaleden sonra ülke içindeki siyasal şiddet durmadı, sıkıyönetime rağmen iyice arttı. Üstelik farklı ideolojik gruplar bu şiddet sarmalının içine çekildi. Bir bakıma, ülke içinde sorunların demokratik bir tartışma ortamı çerçevesinde müzakere yoluyla çözülebileceğine dair kanaat yok oldu. Bunun yerine taraflar, birbirlerine üstünlük sağlama çabasını şiddet yoluyla verdiler. Sol-sağ çatışması, Türkiye'nin güvenlik gündemindeki en önemli mesele hâline geldi. 1970'lerde Türkiye'de siyasi cinayetler âdeta sıradan hadiseler oldu. Toplumdaki kutuplaşma, farklı ideolojilerde bulunan insanların oturdukları kahvehaneleri bile ayırmalarına neden oldu. Farklı örgütler, şehirler içinde bazı alanları "kurtarılmış bölge" hâline getirdiler, buralarda kendileriyle aynı ideolojiye mensup olmayan insanlara hayat hakkı tanımadılar. Böylece ülke içinde kutuplaşma sorunu en üst düzeye çıkarken ülke sorunlarının demokratik bir zeminde çözülebileceğine yönelik kanaat ortadan kaldırılmaya çalışıldı.

Bu dönem, Türkiye'deki siyasi istikrarsızlığı en üst düzeye taşıdı. 12 Mart Muhtırası'ndan 14 Ekim 1973 seçimlerine kadar olan iki buçuk yıllık dönemde dört ayrı hükûmet görev yaptı, bir hükûmet de cumhurbaşkanı tarafından onaylanmadı. İstikrarsızlık seçimlerden sonra da devam etti. 1973 seçimlerinden 1980 darbesine kadar yedi hükûmet işbaşında bulundu. Buradan da anlaşılabilir gibi 1970'li yıllarda hükûmetlerin ortalama görev süresi bir yılı bile bulmuyordu. Üstelik aynı yıllarda Türkiye, Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında başlayan uluslararası ambargolar, 1973 petrol krizinin dünya genelinde neden olduğu ekonomik sorunlar ve terörün doğurduğu güvenlik meseleleriyle baş etmek zorundaydı.

Diğer taraftan, 12 Mart Muhtırası kendi kontrollerinde gelişecek sol bir darbe peşinde koşan gruplar için de tam tersi bir etki doğurdu. Buradan siyasete tepeden müdahalenin her zaman beklenenden farklı sonuçlar doğurduğunun altını çizmek gerekir. Siyaseti ve toplumu kendi projeleriyle şekillendirmek isteyen gruplar genellikle umduklarını bulamazlar. Ancak toplumsal dokuya verdikleri zararın telafisi oldukça güçtür. Nitekim 9 Mart sürecinde darbe peşinde koşan grubun hiç beklemedikleri bir sonla karşılaştıkları görüldü. En başta, muhtıradan sonra orduda disiplini koruyacak ve bozulan hiyerarşinin yeniden tesis edilmesini sağlayacak adımlar atıldı. Yüksek Askerî Şûrada (YAŞ), İç Hizmet Kanunu'nda yapılan değişiklikler, Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kurulması ve askerî disiplin mekanizmalarının güçlendirilmesi bir taraftan ordunun sivil siyasetten özerkleşmesini beraberinde getirdi, ama diğer taraftan da orduyu dış etkilere kapattı.

Tüm askerî müdahaleler gibi 12 Mart Muhtırası da Türk siyaseti üzerinde derin olumsuz etkilere neden oldu. Muhtırayla başlayan sürecin Türkiye'yi 12 Eylül Darbesi'ne götürmesi bile başlı başına bu müdahalenin demokrasi açısından doğurduğu tahrip edici etkiye örnektir. 12 Mart Muhtırası, adı konulmamış bir darbedir. Süleyman Demirel, 12 Mart'ta neden bir darbe olmadığı, durumun muhtırayla geçirildiği sorusuna "Kuvvet dengesini denk getirememişlerdir (...) Planları bozulmuştur." şeklinde cevap vermişti. Bu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi kapatılmasa ve partilerin faaliyetleri yasaklanmasa bile demokratik siyasetin olağan akışı engellendi. Darbelerin en önemli sonuçlarından biri, kendisine güç atfeden herkesin demokratik usul ve yöntemlerin dışına çıkabileceği mesajını vermesidir. Dolayısıyla her darbe aslında bir sonrakine zemin hazırlar. Bu bakımdan, 12 Mart'ın pek çok açıdan 12 Eylül Darbesi'ni haber verdiğini söylemek mümkündür.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Ahmad, Feroz ve Ahmad, Bedia Turgay. *Türkiye’de Çok Partili Politikaların Açıklamalı Kronolojisi: 1945-1971*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1976.
- Ahmad, Feroz, *Modern Türkiye’nin Oluşumu*, Çev. Yavuz Alogan, 16. Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2017.
- Akalın, Güneri, *Cumhuriyet Dönemi Ekonomi-Politik Tarihinin Liberal Yorumu*, Orion Yayınları, Ankara, 2010.
- Akar, Atilla, *Türkiye’de Komplolar ve Provokasyonlar Tarihi*, 2. Baskı, Profil Kitap, İstanbul, 2012.
- Akşin, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi*. 22. Baskı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.
- Akyaz, Doğan, *Askerî Müdahalelerin Orduya Etkisi: Hiyerarşi Dışı Örgütlenmeden Emir Komuta Zincirine*. İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.
- Algül, Süreyya. *Türkiye’de Sendika-Siyaset İlişkisi: DİSK (1967-1975)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.
- Alican, Ekrem. *Günlükler: 1956-1966*. Yay. Haz. Binnur Mürel Büyükertan. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2021.
- Altun, Fahrettin. “Kemalist Bir Modernleşme Yorumu Olarak Yön Dergisi”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2004, ss. 551-575.
- Arcayürek, Cüneyt. *Çankaya’ya Giden Yol:1971-1973*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1985.
- Arcayürek, Cüneyt. *Demirel Dönemi 1965-1971: 12 Mart Dönemi*, 3. Baskı, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1992.
- Ataay, Faruk, *Türkiye Demokrasi Tarihi: 1789’dan Günümüze*. Nika Yayınları, Ankara, 2019.
- Atılğan, Gökhan. *Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar: Yön/Devrim Hareketi*, Yordam Kitap, İstanbul, 2008.

- Avcioğlu, Doğan. *Devrim Üzerine*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1971.
- Avcioğlu, Doğan. *Türkiye'nin Düzeni*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1969.
- Aydemir, Talat. *Ve Talat Aydemir Konuşuyor 1. Cilt*, May Yayınları, İstanbul, 1986.
- Aydın, Suavi ve Taşkın, Yüksel. *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*. 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- Balcı, Ali. *Türkiye'de Militarist Devlet Söylemi: 1960-1983*. 2. Baskı, Kadim Yayınları, Ankara, 2011.
- Balcı, Muharrem. *MGK ve Demokrasi: Hukuk, Ordu ve Siyaset*. Genişletilmiş 2. Baskı, Yöneliş Yayınları, İstanbul, 1998.
- Belge, Murat. *Militarist Modernleşme: Almanya, Japonya ve Türkiye*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.
- Beriş, Hamit Emrah, "Türkiye'de Ordu-Siyaset İlişkisi", Ed. A. Demirel ve S. Sözen, *Türk Siyasal Hayatı*, Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları, Eskişehir, 2017, 166-205.
- Beriş, Hamit Emrah, *Millî İradeye ve Demokrasiye İlk Darbe: 27 Mayıs 1960*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, Ankara, 2022.
- Beyaz Kitap: Türkiye Gerçekleri ve Terörizm*, Ankara, 1973
- Bilbilik, Erol. *Öncesi ve Sonrasıyla 9 Mart-12 Mart Süreci*. Profil Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Birand, Mehmet Ali ve başkaları, *12 Mart: İhtilalin Pençesinde Demokrasi*, 2. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1994.
- Bozbeyli, Ferruh. *Yalnız Demokrat*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.
- Büchner, George. *Danton'un Ölümü*, Çev. Mustafa Tüzer, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019.
- Cem, İsmail. *Tarih Açısından 12 Mart*. Cem Yayınevi, İstanbul, 1980.
- Cemal, Hasan, *Kimse Kızmasın Kendimi Yazdım*, Doğan Kitap, İstanbul, 1999.
- Cemal, Hasan, *Türkiye'nin Asker Sorunu*, Doğan Kitap, İstanbul, 2010.
- Cook, Steven. *Yönetmeden Hükmeden Ordular: Türkiye-Mısır-Cezayir*, Çev. Bahar Şahin, Hayy Kitap, İstanbul, 2008.
- Çalışlar, Oral. *12 Mart'tan 12 Eylül'e Mamak*. Aralık Yayınları, İstanbul, 1998.
- Çaylak, Adem ve başkaları. *Osmanlı'dan İki binli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi: İç ve Dış Politika*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2009.
- Demirel, Süleyman. *1971 Buhranı ve Aydınlığa Doğru*. Doğu Matbaası, Ankara, 1973.
- Demirel, Tanel. *12 Mart ve 12 Eylül'ün Anatomisi: 1690-1980 Dönemi Türkiye'sinde Siyaset*, Liberte Yayınları, Ankara, 2023.
- Demirel, Tanel. *Adalet Partisi: İdeoloji ve Politika*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

- Demirel, Tanel. *Türk Siyasetini Anlamak: Yaklaşımlar Hakkında Bir Deneme*, Liberte Yayınları, Ankara, 2019.
- Demirel, Tanel. *Türkiye'nin Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014.
- Dursun, Davut. *12 Mart Darbesi: Hatıralar, Gözlemler ve Düşünceler*, Şehir Yayınları, İstanbul, 2003.
- Dünden Bugüne Başbakanlık (1920-2014)*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2014.
- Elverdi, Ali. *Bu Vatana Kastedenler*, 18. Baskı, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1988.
- Erim, Nihat. *12 Mart Anıları*, 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018.
- Gevgilili, Ali. *Türkiye'de 1971 Rejimi: Tarım Toplumundan Sanayi Toplumuna Geçiş Aşaması*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1973.
- Gündeş, Osman Nuri. *İhtilallerin ve Anarşinin Yakın Tanığı*, VPA Grup Basım Yayım, İstanbul, 2010.
- Gürgür, Nuri. "9 Mart Olayı ve 12 Mart Müdahalesi- Darbeye Karşı Darbe", <https://www.turkocaklari.org.tr/nuri-gurgur/9-mart-olayi-ve-12-mart-mudahalesi-darbeye-karsi-darbe/1028>
- Gürkan, Celil. *12 Mart'a 5 Kala*, 2. Baskı, Tekin Yayınları, İstanbul, 1986.
- Hale, William. *Türkiye'de Ordu ve Siyaset: 1789'dan Günümüze*, Çev. Ahmet Fethi, Hil Yayınları, İstanbul, 1996.
- Höke, Engin. *1960'lardan 1980'e Gençlik ve Mücadelesi*, Simge Yayınevi, İstanbul, 1989.
- Kahraman, Ahmet. *Darağacında*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1987.
- Kahraman, Ahmet. *Sanık Ayağa Kalk*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1987.
- Karadeniz, Harun. *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, 8. Baskı, Belge Yayınları, İstanbul, 1995.
- Karaosmanoğlu, Atilla L., "Sivil-Ordu İlişkileri", *Dünden Bugüne Türkiye: Tarih, Politika, Toplum ve Kültür*. Der. Metin Heper ve Sabri Sayarı, Çev. K. Tanrıyar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016. ss. 197-209.
- Kayalı, Kurtuluş. *Ordu ve Siyaset: 27 Mayıs-12 Mart*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
- Kaynar, Mete Kaan (Haz.). *Türkiye'nin 1960'lı Yılları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- Keskinsoy, Ömer. *Anayasa ve Türk Anayasa Hukuku*, 6. Baskı, Monopol Yayınları, Ankara, 2021.
- Ketenci, Tayfur. *Türk Silahlı Kuvvetleri ve Aşırı Sol*, Altınok Matbaası, Ankara, tarih yok.
- Kirişçioğlu, Nusret. *12 Mart: İnönü-Ecevit ve Tahkikat Encümeni Raporu*, Baha Matbaası, İstanbul, 1973.
- Koçak, Cemil. *Darbeler Tarihi: 27 Mayıs, 22 Şubat, 21 Mayıs ve 12 Mart*. 2. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.

- Koçaş, Sadi. *Atatürk'ten 12 Mart'a: Anılar 1. Cilt*, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1977.
- Madanoğlu Cuntası (İddianame): *12 Mart Belgeleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1973.
- Mat, Gülben. *Türkiye'de Çok Partili Dönemde Sıkıyönetimler*. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2008.
- Meşe, Ertuğrul. *Komünizmle Mücadele Dernekleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.
- Mumcu, Uğur. *Batı Kulübünde Dans*, 7. Baskı, Umag Vakfı Yayınları, Ankara, 2020.
- Mumcu, Uğur. *Bomba Davası ve İlaç Dosyası*, Umag Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.
- Mumcu, Uğur. *İnkılâp Mektupları*. 4. Basım, Tekin Yayınevi, Ankara, 1993.
- Mumcu, Uğur. *Sakıncalı Piyade*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1977.
- Neziroğlu, İrfan ve Yılmaz Tuncer (Haz.). *Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 9 – (30 Ekim 1995 - 11 Ocak 1999)*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, Ankara, 2013.
- Öymen, Örsan. *Bir İhtilal Daha Var: 1908-1980*. Milliyet Yayınları, İstanbul, 1986.
- Özdemir, Hikmet. *Doğan Avcıoğlu: Bir Jön Türk'ün Ardından*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2000.
- Özdemir, Hikmet. *Rejim ve Asker*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1993.
- Öztürk Saygı ve Yurteri, Kemal. *MGK: Dünü ve Bugünüyle Milli Güvenlik Kurulu*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Öztürk, Sırrı. *12 Mart 1971'den Portreler*, 6. Baskı, Sorun Yayınları, İstanbul, 1999.
- Selçuk, İlhan. *Ziverbey Köşkü*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1987.
- Sunay, Cengiz. *Türk Siyasetinde Sivil-Asker İlişkileri: 27 Mayıs-12 Mart-12 Eylül ve Sonrası*, Orion Yayınları, Ankara, 2012.
- Sükan, Faruk. *İhanetin Mirası*. Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 1985.
- Şarlak, Zeynep. *Türkiye'nin Milli Güvenlik Devleti: Kökeni, Gelişimi ve Dönüşümü*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2022.
- Tanör, Bülent. *İki Anayasa: 1961-1982*. 3. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 1994.
- Tuğ, A. Baki. *Türkiye Gerçekleri ve Soysal Davası*, Ülke Yayınevi, Ankara, 1995.
- Tuğ, Baki. *Denizlerden Apo'ya 12 Mart 1971*, 2 Cilt, Ocak Yayınevi, Ankara, 2000.
- Tuncer, Hüner, *27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türk Dış Politikası*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014.
- Turhan, Talat. *Doruk Operasyonu*, Sorun Yayınları, İstanbul, 1989.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, *Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar ile Demokrasiyi İşlevsiz Kılan Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (İki Cilt)*, Ankara, Kasım 2012.
- Uyar, Hakkı. *İki Darbe Arasında CHP: 1960-1971*. Doğan Kitap, İstanbul, 2017.

- Ünsaldı, Levent. *Türkiye' de Asker ve Siyaset*, Çev. Orçun Türkay, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008.
- Üskül, M. Zafer. *Bildirileriyle 12 Mart 1971 Dönemi Sıkıyönetimi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2014.
- Üskül, Zafer, *Siyaset ve Asker: Cumhuriyet Döneminde Sıkıyönetim Uygulamaları*, Afa Yayınları, İstanbul, 1989.
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet. *12 Mart: Faşizmin Felsefesi*, Evrim Yayınları, İstanbul, tarih yok.
- Yaşargün, Abdulkadir. *Direnış: 12 Mart ve Sonrası*, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- Yetkin, Çetin. *Türkiye'deki Askeri Darbeler ve Amerika: 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül'de Amerika'nın Yeri*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1995.
- Yerasimos, Stefanos. *Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye: 3-1. Dünya Savaşından 1971'e*, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1976.
- Yurdsever, Nevin. *Türkiye'de Askeri Darbe Girişimleri (1960-1964)*. Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1983.
- Zürcher, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çev. Yasemin Saner, 4. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.

